

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 29

FÖRSTA KAMMAREN

1968

29 maj

Debatter m. m.

Onsdagen den 29 maj	Sid.
Reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter, m. m.	3
Undervisning för utlandssvenska barn m. fl	19
Om avveckling av dyrortsgupperingen av de statsanställdas löner	32
Om åtgärder för skydd åt vissa hemmamarknadsindustrier, m. m.	38
Effektivisering och samordning av statens skogsföretag, m. m. ..	49
Ökat statligt stöd till teknisk forskning, m. m.	74
Den ekonomiska politiken, m. m.	115

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 29 maj	
Jordbruksutskottets utlåtande nr 28, ang. reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter, m. m.	3
Bevillningsutskottets betänkande nr 37, ang. reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter, m. m.	19
Statsutskottets utlåtande nr 129, ang. undervisning för utlandssvenska barn samt för vissa minoriteter i Sverige	19
— nr 134, ang. vissa löneanslag m. m.	32
— nr 135, ang. förslag till stat för riksgäldsfonden	37
— nr 136, ang. avsättning av kommunalskattemedel till budgetutjämningsfonden	37
— nr 137, ang. ytterligare utgifter på tilläggsstat II: avskrivning av nya kapitalinvesteringar	37
— nr 138, ang. anslag till avskrivning av nya kapitalinvesteringar, m. m.	37
— nr 139, ang. statlig garanti för skadeersättning vid vissa atomolyckor	38

	Sid.
Bankoutskottets utlåtande nr 38, om åtgärder för skydd åt vissa hemmamarknadsindustrier, m. m.	38
— nr 39, ang. lokaliseringspolitiska åtgärder avseende södra delen av Älvsborgs län, m. m.	49
— nr 40, om en samhällsäg'd basindustri i Kalmar län	49
Tredje lagutskottets memorial nr 51, ang. uppskov med behandlingen av vissa utskottet tilldelade ärenden m. m.	49
Jordbruksutskottets utlåtande nr 32, ang. effektivisering och samordning av statens skogsföretag, m. m.	49
Allmänna beredningsutskottets memorial nr 43, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	74
Statsutskottets utlåtande nr 131, ang. ökat statligt stöd till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete	74

Onsdagen den 29 maj förmiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Justerades protokollet för den 20 innevarande månad.

Föredrogos och bordlades ånyo bankoutskottets utlåtanden nr 49—51 och 53.

Ang. reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter, m. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter, m. m., jämte motioner.

I proposition nr 85 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för den 15 mars 1968, föreslagit riksdagen att

dels antaga förslag till förordning angående ändring i förordningen den 9 juni 1967 (nr 340) med vissa bestämmelser om prisreglering på jordbrukets område,

dels antaga förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 19 februari 1954 (nr 71) om rätt att vid taxering för inkomst njuta avdrag för belopp, som tillförts vissa för prisreglering bildade stiftelser m. m.,

dels godkänna de i propositionen angivna grunderna för reglering av priser m. m. på vissa jordbruksprodukter under regleringsåret 1968/69,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts medgivande, statens jordbruksnämnd att vidtaga erforder-

liga åtgärder för att genomföra prisregleringen under regleringsåret 1968/69,

dels godkänna vad i propositionen föreslagits om användningen av införselavgiftsmedel, som inflöte under regleringsåret 1968/69, och av andra i samband med jordbruksregleringen under regleringsåret inflytande avgiftsmedel,

dels godkänna de förslag, som framlagts i propositionen rörande dispositionen av införselavgiftsmedel, som inflöte eller influtit under regleringsåret 1967/68 eller tidigare regleringsår, och av andra i samband med jordbruksregleringen under samma regleringsår influtna eller inflytande avgiftsmedel.

Propositionen hade, såvitt den avsåge förordningen om rätt att vid taxering för inkomst njuta avdrag för belopp, som tillförts vissa för prisreglering bildade stiftelser m. m., hänvisats till bevillningsutskottet och i övrigt till jordbruksutskottet.

I propositionen hade, såvitt nu vore i fråga, föreslagits en justering av gränsskyddet för jordbruksprodukter, som skulle möjliggöra en inkomstförstärkning för jordbruket med 30 miljoner kronor regleringsåret 1968/69. Justeringen, som skulle ske per den 1 juli 1968, hade föreslagits av jordbruksnämnden i samförstånd med jordbrukets förhandlingsdelegation och konsumentdelegationen. Vidare föresloges, att Kungl. Maj:t skulle få besluta om ytterligare behövliga justeringar av prissättningen per den 1 juli 1968 för regleringsåret 1968/69, om utvecklingen av rensad konsumentprisindex fram till mitten av maj i år gäve anledning därtill. I propositionen förordades också

Ang. reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter, m. m.

mindre justeringar i prissättningen på sockerbetor och socker på grund av ändringar i EEC:s sockerreglering. Ett stödsystem för vallfröodlingen föreslages liksom vissa regleringstekniska omläggningar.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande motioner, nämligen dels de vid riksdagens början väckta motionerna

1) I: 434, av herr *Olsson, Johan*, likalydande med II: 535, av herr *Eriksson* i Bäckmora och herr *Westberg*, vari hemställt, att riksdagen måtte besluta slopa slaktdjursavgiften i de fem nordligaste länen från den 1 juli 1968 samt

2) I: 493, av herr *Nilsson, Yngve*, m. fl., likalydande med II: 622, av herr *Nilsson* i Bästekille och herr *Hedin*, vari anhållits, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte föreslå, att stöd för den svenska vallfröodlingen skulle tillskapas i syfte att vidmakthålla en ur landets synpunkt tillräckligt stor och kvalitetsmässigt önskvärd vallfröodling,

dels ock de i anledning av propositionen nr 85 väckta motionerna

1) I: 883, av herr *Eriksson, Karl-Erik*, m. fl., likalydande med II: 1139, av herr *Hansson* i Skegrie m. fl., vari yrkats, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 85 skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam prövning och förslag angående differentiering av slaktdjursavgifter och fodermedelsavgifter efter produktionstyp i syfte att möjliggöra, att produktion av jordbrukslivsmedel, som skedde på enheter utanför det egentliga jordbruket, kunde påföras avgifter, som på ett mera rättvisande sätt svarade mot nämnda produktions andel i produktionsöverskott, som åsamkade jordbruket exportförluster, samt

2) I: 884, av herr *Kristiansson, Axel*, och herr *Pettersson, Harald*, likalydande med II: 1140, av herr *Persson* i Heden och herr *Jonasson*, vari föreslås, att buffertzonsystemet för kött och

fläsk under 1968/69 skulle utformas enligt samma princip som för närvarande gällde, dvs. att införselavgifterna ändrades automatiskt vid både den övre och den nedre buffertzongränsen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

1. antaga förslag till förordning angående ändring i förordningen den 9 juni 1967 (nr 340) med vissa bestämmelser om prisreglering på jordbrukets område,

2. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 884 och II: 1140 godkänna vad utskottet anfört angående viss fortsatt tillämpning av systemet med buffertzoner i fråga om prisregleringen för kött och fläsk,

3. lämna motionerna I: 434 och II: 535 utan åtgärd,

4. lämna motionerna I: 883 och II: 1139 utan åtgärd,

5. anse motionerna I: 493 och II: 622, såvitt desamma avsåge frågan om stöd till vallfröodlingen, besvarade med vad utskottet i utlåtandet anfört,

6. godkänna de av utskottet i övrigt angivna grunderna för reglering av priser m. m. på vissa jordbruksprodukter under regleringsåret 1968/69,

7. bemyndiga Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts medgivande, statens jordbruksnämnd att vidtaga erforderliga åtgärder för att genomföra prisregleringen under regleringsåret 1968/69,

8. godkänna vad i propositionen föreslagits om användningen av införselavgiftsmedel, som inflöte under regleringsåret 1968/69, och av andra i samband med jordbruksregleringen under regleringsåret inflytande avgiftsmedel,

9. godkänna de förslag, som framlagts i propositionen rörande dispositionen av införselavgiftsmedel, som inflöte eller influtit under regleringsåret 1967/68 eller tidigare regleringsår, och av andra i samband med jordbruksregleringen under samma regleringsår influtna eller inflytande avgiftsmedel.

Ang. reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter, m. m.

Reservationer hade avgivits

1) angående tillämpningen av ett system med buffertzoner vid prisregleringen i fråga om kött och fläsk, av herrar *Carl Eskilsson* (h), *Skårman* (fp), *Hermansson* (cp), *Karl-Erik Eriksson* (fp), *Hansson* i Skegrie (cp), *Eliasson* i Moholm (h), *Nilsson* i Lönsboda (fp), *Jonasson* (cp) och *Jönsson* i Ingemarsgården (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 2 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 884 och II: 1140, godkänna vad reservanterna anført angående viss fortsatt tillämpning av systemet med buffertzoner i fråga om prisregleringen för kött och fläsk;

2) angående differentiering av slaktdjursavgifter och fodermedelsavgifter efter produktionstyp, av herrar *Carl Eskilsson* (h), *Skårman* (fp), *Hermansson* (cp), *Karl-Erik Eriksson* (fp), *Hansson* i Skegrie (cp), *Eliasson* i Moholm (h), *Nilsson* i Lönsboda (fp), *Jonasson* (cp) och *Jönsson* i Ingemarsgården (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 4 hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 883 och II: 1139 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag rörande differentierade slaktdjurs- och fodermedelsavgifter i enlighet med vad reservanterna anført.

Herr talmannen yttrade, att vid överläggningen angående förevarande utlåtande jämväl finge beröras beviltningsutskottets betänkande nr 37.

Herr ESKILSSON (h):

Herr talman! Efter att ha väntat en vecka har vi nu hunnit fram till jordbruksutskottets utlåtande nr 28, och från gårdagens stora debatt om u-landsfrågorna och u-landshjälpen får vi nu övergå till att syssla med så jordnära

ting som slaktdjursavgifter och buffertzoner.

I jordbruksutskottets utlåtande nr 28 behandlas Kungl. Maj:ts proposition nr 85 angående prisregleringen på vissa jordbruksprodukter. Utöver de egentliga prisfrågorna behandlas också en annan fråga i utlåtandet, nämligen ett förslag till stöd åt den svenska vallfröodlingen, som jag skall be att få beröra med några ord i början av debatten.

Frågan aktualiserades redan vid riksdagens början genom motioner, som jag var med om att väcka och i vilka vi föreslog åtgärder för att bevara en tillräckligt stor och ur kvalitetssynpunkt önskvärd vallfröodling inom landet. Senare har lantbruksstyrelsen och statens jordbruksnämnd lagt fram ett förslag som går ut på att lindra de svårigheter som vallfröodlingen för närvarande brottas med. På grundval av utredningsförslaget har jordbruksministern i proposition nr 85 föreslagit särskilda stödåtgärder att vidtas redan från och med nästa budgetår. Uttalandena i propositionen är emellertid föga preciserade och lämnar inga egentliga besked om hur stödet skall utformas. Allt föreslås bli lagt i Kungl. Maj:ts eller statens jordbruksnämnds hand.

Trots att uttalandena är rätt svävande, kommer beslutet förvisso att hälsas med tillfredsställelse av landets fröodlare. De har varit i en besvärlig situation under många år och har anledning att vara tacksamma för att man nu inför ett skydd för den inhemska fröodlingen. Dagens viktiga principbeslut får fullföljas genom praktiska åtgärder på grundval av vad som uttalats i propositionen. Därvid bör givetvis de praktiska erfarenheterna hos berörda odlarorganisationer utnyttjas.

Jag skall nu övergå till att behandla en av de reservationer som fogats till utskottsutlåtandet.

Den första reservationen behandlar det i följande införda systemet med s. k. buffertzoner vid prisregleringen på kött

Ang. reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter, m. m.

och fläsk. Det är ett mycket invecklat tekniskt system. Som beteckningen antyder avser denna anordning att försöka dämpa prisvariationerna för ifrågavarande varor. Man har skapat en s. k. buffertzona på ett visst avstånd från både den övre och den nedre prisgränsen. När priserna närmar sig denna nivå, skall vissa automatiska prisregleringar vidtagas enligt det beslutade systemet.

Enligt jordbruksnämndens uppfattning har systemet i stort sett fungerat på avsett sätt under det gångna regleringsåret. Både nämndens konsumentdelegation och jordbrukets förhandlingsdelegation har haft samma mening, och man har därför enats om att föreslå en fortsatt prövning av systemet i oförändrat skick även under regleringsåret 1968/69.

Jordbruksministern har emellertid inte helt anslutit sig till detta förslag. Visserligen biträder han en fortsatt tillämpning av systemet med buffertzoner, men har han ändrat det så att den automatiska justeringen av priserna skall upphöra vid den nedre buffertzonen.

I reservation 1 föreslår vi nu, att riksdagen skall besluta, att systemet får prövas oförändrat även under kommande regleringsår. Vi hävdar nämligen att propositionens förslag innebär ett avsteg från den överenskommelse som har träffats mellan jordbruksnämnden och dess konsumentdelegation å ena sidan och jordbrukets förhandlingsdelegation å den andra. Det innebär dessutom en betydande försvagning av jordbrukets prisskydd.

När systemet med buffertzoner infördes, försökte man få en anknytning till det automatiska skyddssystem som tillämpas inom EEC. Där försöker man få en utjämning av kraftiga prissvängningar genom liknande regleringsåtgärder.

Även vi kan behöva en sådan automatik som skydd för den inhemska prisnivån. Om det förflyter alltför lång tid mellan den tidpunkt, då priserna kommer in i den nedre buffertzonen, och

den tidpunkt då en justering av införselavgiften sker, kan en betydande import under tiden äga rum till låga priser. Det är dock inte säkert att denna import till låga priser kommer konsumenterna till godo. Varorna kan i stället lagras och föras ut på marknaden, när priserna inom landet har återförts till en högre nivå. Däremot kan importen bidra till att öka ett överskott, som måste avlastas från den svenska marknaden med anlitande av prisregleringsmedel.

Med denna korta motivering, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation nr 1, som är fogad till jordbruksutskottets utlåtande.

Herr ERIKSSON, KARL-ERIK, (fp):

Herr talman! Herr Eskilsson har ganska utförligt behandlat reservation nr 1. Jag skall därför inte upprepa några argument i det fallet utan ber helt kort att få instämma i vad herr Eskilsson har sagt. Låt mig bara med några ord få motivera den andra reservation som är fogad till detta utlåtande.

Jag vill först slå fast en sak, som vi torde vara ense om, nämligen att vi så långt möjligt bör undvika en överskottsproduktion av jordbrukslivsmedel, som inte kan avsättas utan betydande exportförluster för jordbruket.

I motioner, som har undertecknats av representanter för de tre borgerliga partierna, har vi pekat på att det under de senaste åren har vuxit fram en produktionsstyp, den s. k. kommersiella storproduktionen, som i mycket stor utsträckning bidrar till att skapa en överproduktion. På vissa områden medför denna överproduktion också starkt ökade exportförluster.

Principen är den — som alla känner till — att jordbruket självt skall svara för exportförlusterna på jordbruksprodukter. För att finansiera sådana förluster har man påfört jordbruket vissa avgifter, bl. a. slaktdjursavgifter. Dessa

Ang. reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter, m. m.

är för närvarande differentierade efter slaktvikt och efter olika områden.

Vi hävdar i motionerna att det skulle vara värdefullt med en differentiering av slaktdjurs- och fodermedelsavgifterna också efter produktionstyp. Skälet till att vi i reservationen fört fram kravet om en prövning av detta förslag är att vi anser det riktigt, att den storproduktion av livsmedel, som sker utanför det egentliga jordbruket, också påläggas ett större kostnadsansvar för de exportförluster som den till så stor del föranleder.

Detta är ingen ny tanke. Redan 1962 motionerades i riksdagen om en utredning som skulle ta sikte på en bättre avvägning av avgiftsbeläggningen med hänsyn till storproduktionen. Sedan motionerna passerat jordbruksnämnden överlämnades de till 1960 års jordbruksutredning. Det förefaller dock som om utredningen inte tagit upp frågan till prövning — i varje fall redovisades inte något förslag på denna punkt från utredningen.

Låt mig också peka på att ett system för differentiering efter produktionstyp med framgång tillämpas i andra länder, bl. a. Västtyskland och Österrike.

Reservation 2 utmynnar i ett förslag om utredning angående införande av avgifter som också differentieras efter produktionstyp, och jag ber, herr talman, att med denna korta motive-ring få yrka bifall till reservation 2.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Den proposition om jordbrukets prisreglering som vi nu har att behandla inrymmer inga revolutionerande fakta — den innebär till huvudsaklig del en uppföljning av föregående års beslut. Vi tog ju då en två-årig prisuppgörelse, och det är närmast följdverkningarna av denna uppgörelse från och med den 1 juli som här beaktas. Det gäller utlösningen med hänsyn till konsumentprisindex och följdverkningarna med hänsyn till den katastrof-

regel — om jag får använda det uttrycket — som infördes i och med riksdagens beslut i fjol och som innebar att om världsmarknadspriserna faller mer avsevärt och man kan vänta att prisfallet blir bestående så skall jordbruket kompenseras härför.

Vad beträffar utlösningen med hänsyn till konsumentprisindex lär det bli mycket små justeringar. Om riksdagen följer utskottets förslag kommer ärendet i den delen sannolikt att delegeras via Kungl. Maj:t till jordbruksnämnden för att klaras ut under juni månad.

Den andra utlösningen gäller de angivna 30 miljoner kronorna, och det finns kanske anledning att något stanna inför detta. Jag sade att förra årets riksdagsbeslut inrymde något av en katastrofregel. Vi fick den samtidigt med att treprocentregeln med det skydd den innebar togs bort.

Det är självfallet mycket svårt att göra beräkningar i detta sammanhang, men man har i alla fall konstaterat att världsmarknadspriserna gått avsevärt tillbaka under mätperioden. Efter ganska så ingående beräkningar och med hänsyn även till att jordbruket skulle bära en väsentlig självrisk har man vid överläggningar enats om som rimligt att kompensera jordbruket med 30 miljoner kronor. Detta belopp skall också inkludera den enligt mitt förmenande sannolika rätt som jordbruket hade att få kompensation för de förluster, som devalveringen i England och Danmark medförde för jordbruket och som i tiden ligger före den 1 juli 1968.

Det är som sagt ganska svårt att beräkna den inverkan på jordbrukspriserna, som världsmarknadsprisernas tillbakagång inneburit, men sannolikt är dessa förluster minst tre till fyra gånger större än det belopp som här skall lämnas kompensation för; förlusterna uppgår troligen till 130—140 miljoner kronor. Med detta torde vara sagt att jordbruket här tagit en väsentlig självrisk, och jag vill mot den bakgrunden starkt ifrågasätta om det finns anled-

Ang. reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter, m. m.

ning att tala om en »inkomstförstärkning» i sammanhanget. Det är dock så att i det första fallet, d. v. s. kompensationsen för utlösning av K-index, gäller det en kompensation för inträffade kostnadsstegringar, och i det senare fallet rör det sig om en kompensation för de förluster som världsmarknadspriserna har förorsakat. Härvid har, som jag nyss sade, en väsentlig självrisk tagits av jordbruket.

Herr talman! De nämnda förslagen överensstämmer i stort sett med föregående års avtal och det finns ingen anledning att längre kommentera den del av utskottsutlåtandet. Förslagen sammanfaller också i stort med den överenskommelse som träffats med jordbrukets representanter och som även konsumentdelegationen accepterat.

Jag vill emellertid något litet stanna vid den sak, som herr Eskilsson tog upp där det de facto föreligger en ändring i propositionen gentemot överenskommelsens innebörd. Det gäller de s. k. buffertzonerna beträffande kött- och fläskmarknaden. När detta tvååriga jordbruksavtal slöts, när överenskomsten med jordbrukarna träffades och riksdagen antog avtalet, släpptes tidigare regler som i någon mån stabiliserat prisnivån. Man tog öppet risken att få en prisnivå som skulle kunna svänga inom betydligt vidare gränser — en svängning som rimligtvis inte kan vara till fördel för vare sig konsument eller producent.

Man kom då överens om, och riksdagen fattade beslut därom föregående år, att man skulle införa ett buffertzon-system, vilket enkelt uttryckt innebär att när prisnivån på kött- och fläskvarorna sjunker ned till ett visst avstånd från en nedre prisgräns, och detsamma gäller när prisnivån stiger, skall importavgifterna höjas respektive sänkas med 5 procent. Därmed skulle man i viss utsträckning kunna stabilisera prisnivån och således motverka för stora svängningar.

Detta system har fungerat under det

gångna året, och jag vill poängtera att då överläggningarna med jordbruket ägde rum förutsattes det att detta system skulle gälla även i fortsättningen. Jag vill också anföra att konsumentdelegationen inte har haft någon erinran emot att systemet skulle fortsätta; det ansågs tvärtom vara helt naturligt. Den enda erinran som gjorts kommer från handeln, vilket också framgår av propositionen.

Jag finner det ganska anmärkningsvärt att jordbruksministern föreslagit denna ändring. Det finns ju ingen logik i att man tar bort skyddet i fråga om den nedre gränsen, när man samtidigt har systemet kvar för den övre gränsen. Vi har tidigare fört ett logiskt resonemang, som utgått från att man vid den nedre respektive övre gränsen skall ha samma både skydd och chans. Därför tycker jag att det är ganska anmärkningsvärt att man gör denna ändring under den löpande avtalsperioden — så kallar jag dock denna tvåårsperiod. Det skulle vara ganska intressant att få en närmare motivering härför.

Beträffande den sista reservationen, den som begär en utredning om slaktdjursavgifterna, skall jag fatta mig mycket kort och bara säga, att nog hade det varit befogat att göra en undersökning på detta område. Det är både orimligt och omöjligt att i det långa loppet subventionera storproduktion och räkna med att det egentliga jordbruket, som tidigare haft denna produktion, skall betala huvuddelen av exportförlusterna. Jag tror att detta system är omöjligt att ha för framtiden, om man skall få den funktion i jordbrukets prisreglering som man strävat efter och också det skydd för jordbruket som man varit överens om. Från den utgångspunkten förmenar jag att det alltså hade varit rimligt med en undersökning.

Herr talman! Jag vill med dessa ord yrka bifall till reservationerna 1 och 2.

Ang. reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter, m. m.

Herr **MOSSBERGER** (s):

Herr talman! Utskottet är i stort sett enigt om de förslag som läggs fram i proposition nr 85. Det är endast i fråga om ett par detaljförslag som utskottet inte är helt enigt.

Vad först angår kött- och fläskregleringen har vi här redan hört att det har föreslagits — liksom i propositionen — att i det s. k. systemet med buffertzoner, som under innevarande regleringsår har gällt, skulle full automatik inte råda beträffande införselavgifterna i vissa fall, då priset går in i den nedre buffertzonen.

Det kan tyckas som om denna ändring, som reservanterna också sagt, skulle innebära i tillämpningen en omotiverad försvagning av jordbrukets pris-skydd.

Jag tror emellertid inte att man behöver tolka ändringen av systemet på det sättet. I stället bör man erinra om 1967 års beslut om riktlinjerna för jordbrukspolitiken. Enligt detta beslut gäller det generellt för jordbruksnämnden att iaktta viss återhållsamhet med höjningen av införselavgifter i lägen, då den nedre prisgränsen passeras till följd av onormal produktionsutveckling inom landet och då import av betydelse inte förekommer.

Enligt utskottsmajoritetens förslag, som givetvis är baserat på Kungl. Maj:ts proposition, anser vi också att viss återhållsamhet bör iakttas när priset når den nedre buffertzonen. Tanken bakom den förordade återhållsamheten kan kanske vara att konsumenterna inte skall utsättas för överraskande pris-höjningar alldeles i onödan. Jag tror i stället man bör se det så, att en införselavgiftsändring vid gränsen till den nedre buffertzonen är en del av det system av åtgärder, som vidtas när priserna på ifrågakvarande produkter närmar sig eller passerar prisgränsen.

Man kan också säga, att i analogi med vad som gäller generellt för andra produkter får det anses riktigt att motsvarande försiktighet iakttages vid in-

förselavgiftsändringar när priset på kött och fläsk når den nedre buffertzonen. Man kan alltså säga att liksom den allmänna regeln om återhållsamhet är begränsad till lägen, då den nedre prisgränsen passeras, bör motsvarande begränsning också gälla buffertzonen.

I reservation 2 tar man upp frågan om differentiering av slaktdjurs- och fodermedelsavgifterna efter produktionsstyp. Där kommer man givetvis in på motionerna i båda kamrarna om slopandet av slaktdjursavgiften i de fem nordligaste länen. Det är ännu ingen som har vidrört det problemet, i annat fall skulle det kanske på sitt sätt vara ganska intressant att diskutera den frågan och kolla hur jordbrukarna själva skulle ställa sig. Jag tror att det är mera en partipolitisk fråga, som slängs fram vid detta tillfälle.

Herr Karl-Erik Eriksson har redan talat om motionerna 883 i första kammaren och 1139 i andra kammaren. Motionärerna vill, såsom redan har nämnts, att man skall skriva till Kungl. Maj:t och begära en utredning om de differentierade slaktdjurs- och fodermedelsavgifterna.

Utskottsmajoriteten har inte velat vara med om detta. Motionärernas påstående att överproduktionen av fläsk skulle vara föranledd av fabriksmässig produktion utanför det egentliga jordbruket kan inte heller vara riktigt. Då skulle man lika väl kunna hävda, att överskottet på fläsk härrör exempelvis från herr Eskilssons län, kanske också från herr Kristianssons och mitt eget län — man kan måhända tillägga också ifrån Skåne.

Men detta är ett uppenbart orimligt påstående. Den fabriksmässiga fläskproduktionen — om vi nu skall betrakta den som en särskild sak — arbetar ju i princip under samma yttre konkurrensförhållanden som den enskilde jordbrukaren. Vi har rätt många jordbrukare, kanske ett tusental, som levererar så många svin att det täcker 30

Ang. reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter, m. m.

å 40 procent av fläskproduktionen i dag. Om man då tittar på den där anläggningen i Sörmland, som troligtvis har förespeglat motionärerna när de begärde denna utredning, finner man att den svarar för bara en promille av hela fläskproduktionen i landet. Den spelar alltså en mycket liten roll i detta sammanhang.

Av motionerna framgår inte riktigt klart, om storproducenterna, som vid sidan av fläskproduktionen även bedriver jordbruk i större eller mindre omfattning, skulle eventuellt betala en förhöjning av slaktdjursavgiften. Om så är avsikten, måste det väl bli en broms för den eftersträlvade storleksrationaliseringen, man kan kanske också säga driftspecialiseringen. Om avsikten däremot är, att endast fläskproduktion utan anknytning till annan jordbruksverksamhet skulle drabbas av extra slaktdjursavgifter, synes motivet närmast kunna karakteriseras som en strävan att behålla ett produktionsmonopol. En sådan tanke kan ju inte heller vara acceptabel ur samhällets synpunkt.

Jag skulle i stället vilja säga, att fläskproduktionen i den typ av företag, som aktualiserats, kan vara en väg att nå fram till en mera rationell och effektiv produktion av livsmedel till gagn för hela samhället. I princip avser ju statens stöd till jordbruksrationaliseringen uppbyggnad av effektiva företag utan begränsning till någon särskild företagsform. Det är klart att det vid vissa tillfällen kan bli överskott på fläsk, men det kan också bli tvärtom. Samma sak kan ju variera på alla områden och för alla varor.

I fjolårets beslut uttalades att en överskottssituation för en viss produkt inte skall hindra stöd till sådana ytterligare investeringar i produktionsgrenen, som kan höja produktionens effektivitet. Den hittillsvarande tillämpningen av dessa principer överensstämmer också med målsättningen för produktionsanpassningen.

Det kan således enligt utskottsmajo-

ritetens mening inte vara rimligt att först besluta om rationaliseringsstöd oberoende av företagsform, och sedan i praktiken begränsa stödet såsom reservanterna tänkt sig. Herr Karl-Erik Eriksson menade, om jag fattade honom rätt, att liknande avgifter beslutats i Västtyskland och Österrike, men jag är inte riktigt med på noterna i detta fall. Visserligen står detta i reservationen, men jag har tyvärr inte kunnat få några direkta upplysningar på detta område vilka bestyrker reservanternas uppfattning. De myndigheter som egentligen skulle veta detta har inte kunnat lämna några uppgifter. Därför tycker jag att det verkar som om det vore fråga om rena gissningen.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Efter de mycket stillsamma inlägg som hittills gjorts skall jag inte mana fram någon större debatt i denna fråga.

Men det finns ändå åtminstone en punkt, där jag kan ha anledning att avge en förklaring. Jag går alltså förbi hela resonemanget om differentiering av slaktavgifter o.s.v. Där har jag självfallet med den ställning vi tagit i dessa frågor samma uppfattning som den herr Mossberger här redogjort för på ett enligt min uppfattning fullt uttömmande sätt.

Jag vill ta upp frågan om huruvida det kan anses vara rimligt, att regeringen gör en detaljändring i en sådan överenskommelse som jordbrukarna har träffat under medverkan av konsumentdelegationen och som jordbruksnämndens förslag är baserat på.

Jag har förut haft anledning att diskutera denna sak, och jag tror att vi alla är överens om att det inte föreligger några konstitutionella hinder för regering och riksdag att pröva dessa frågor obundet. Men om vi ändå skall tänka vidare, om vi så att säga skulle

Ang. reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter, m. m.

bortse från det konstitutionella och hålla oss till vad som kan anses vara rimligt, så kommer jag även med denna utgångspunkt fram till att om det finns en ledamot i jordbruksnämnden, som uttalar en särmening på en punkt, eller om en minoritet inom nämnden ger till känna att den skulle önskat den och den lösningen på en viss punkt — menar då de som kritiserat mig, att det från början skulle vara uteslutet att ta hänsyn till en sådan reservation? Är det då över huvud taget någon mening att bibehålla yttranderätten för ledamöterna i jordbruksnämnden i den mån de avviker från majoriteten?

Jag tycker att denna fråga är värd att fundera på. Om man har den rätten, så skall det väl också innebära att det kan finnas situationer, där det finns möjlighet att beakta även vad minoriteten kan ha framfört.

Jag skall gärna erkänna, att jag i denna fråga har tagit ställning för handeln. Det var enligt min uppfattning viktigt att göra det i detta läge. Jag tycker också att den mycket måttliga förändring eller uttolkning, som jag gjort av beslutet, är så pass begränsad att detta inte på något sätt kan rubba den förutsättning som föreligger för själva jordbruksuppgörelsen.

Jag skall inte använda mina egna ord utan läsa upp vad tidningen »Köttbranschen» skriver om dessa frågor. Tidskriften utges av den branschorganisation som finns för den enskilda köphandeln och organisationen är naturligtvis ansluten till Grossistförbundet och är alltså att betrakta som ett led i det svenska näringslivet. »Köttbranschen» skriver följande:

»Den kraftiga sänkningen av priserna på kött den 22 november medförde den senaste höjningen av införselavgiften. Alla inom köttbranschen irriteras av denna ryckighet i partipriserna — inte minst slaktdjursleverantörerna. Köttbranschens riksförbund hemställde hos statens jordbruksnämnd att man skulle avvakta utvecklingen på

den svenska köttmarknaden innan man höjde införselavgiften — i synnerhet som det inte framgår av jordbrukspropositionen att spärzonen skulle utlösas *omedelbart* — men detta önskemål tillmötesgick man således inte.»

Och så fortsätter tidningen: »Marknadsutvecklingen på kött och fläsk har visat att priserna på nytt har gått upp, så att införselavgifterna den 8 december återgått till det läge de hade före den 25 november. Detta visar hur slakteriorganisationen felbedömt hela marknadsbilden.»

Läget var att Slakteriförbundet i anslutning till devalveringen bestämde sig för att lägga sitt pris ett öre under den gräns, som skulle utlösa det ökade gränsskyddet. Detta medförde att införselavgifterna höjdes med 17 öre på en enda dag. Det var den utvecklingen som försatte de enskilda importörerna i en mycket besvärlig situation. De som hade ingått avtal upptäckte, att deras affärsuppgörelser hade träffats under helt andra premisser än man väntat sig. Därigenom hade de kanske gått förlustig hela den ersättning som bort utgå.

Jag tycker inte att det är särskilt märkvärdigt att man tar hänsyn till sådana här situationer. Nu säger man — och det har sagts till mig tidigare — att jag vill slå vakt om den enskilda handelns vinstmöjligheter och dess möjlighet att spekulera.

Det är emellertid inte tal om spekulation här, men om så vore skulle den spekulationen helt enkelt ha skett när man i samband med devalveringen satte ett pris som just råkade vara ett öre under den gräns som utlöste skyddet.

Jag har varit med om en sådan här situation förut, dvs. att man mer eller mindre har ställts inför beslut, som tydligt bär karaktären av att syftet inte i och för sig betingas av marknadsläget utan att en spekulation ligger bakom. Det är sådant som man skall undvika. Det är för alla parter det bästa i längden. Ty sådana åtgärder ter sig så utmanande, i det här fallet för han-

Ang. reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter, m. m.

deln, att man reagerar starkt emot dem. De är inte till glädje för någon part — allra minst för dem som är måna om jordbruksregleringen — att slå vakt om sådana detaljer som möjliggör så utpräglade spekulationsåtgärder som i det här fallet.

Det är den förklaring jag här kan ge. Jag kan öppet erkänna, att det i denna detaljfråga icke har förekommit något hänsynstagande vare sig för jordbruk eller konsumenter. Det har varit en annan del av vårt näringsliv, som jag här har gått till mötes. Jag anser att det också finns situationer, där man måste beakta de vettiga synpunkter som kan framföras från det hållet.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Såväl jordbruksutskottets vice ordförande som jordbruksministern berörde i sina inlägg huvudsakligen de s. k. buffertzoner och i någon mån också utredningen angående slaktdjursavgifterna.

Jag är något förvånad över de slutsatser herr Mossberger drar när han säger, att det är rimligt att ta bort den nedre buffertzonen med hänsyn till att konsumenterna annars skulle ställas inför överraskande prishöjningar. Det påståendet är ganska oförklarligt med tanke på att utlösningen av denna regel ju sker i det för konsumenterna mest gynnsamma prisläget och egentligen är till för att skydda producenterna genom att nedre prisgränsen inte fullt nås eller nås först vid en senare tidpunkt därest världsmarknadspriserna fortsätter att sjunka. Herr Mossberger måste därför ha missuppfattat detta.

Det hade också varit intressant om han sagt någonting om logiken i att man tar bort automatiken när det gäller den nedre buffertzonen men samtidigt har den kvar vid den övre — även om det väl inte är så stora risker eller chanser att prisnivån kommer så högt kan det inträffa någon gång för

någon produkt, och då skulle det vara åtminstone någon kompensation.

Låt mig stanna något inför jordbruksministerns resonemang på denna punkt. Han säger att han här tagit hänsyn till en minoritet, och det bör han ha en blomma för, ty det brukar han nämligen inte göra! Detta är tydligen ett undantag, och man kanske därför skulle vara snäll denna gång.

Jag kan ändå inte underlåta att kommentera hans resonemang. Jordbruksministern åberopar en artikel i »Köttbranschen», där man är irriterad över vad som hände den 22 november i fjol i samband med de förändringar som då skedde, förorsakade delvis eller kanske helt av devalveringen. Då utlöstes mycket snabbt — jag tror det var enbart för kött och inte för fläsk — denna spärregel och importavgifterna höjdes.

Jag kan dock inte finna att det förorsakade att importörerna fick köpa kött till ett *högre* pris. Självfallet hade importpriset, eller världsmarknadspriset kanske man kan säga, sjunkit mera än vad denna höjning av importavgiften kunde kompensera eller korrigera. I detta land fick vi detta datum en sänkning av prisnivån. Det är inte svårt att skaffa fram siffror på det.

Det innebär således att den grupp, som jordbruksministern här har tagit hänsyn till, ingalunda förlorade på vad som hände marknadsmässigt den gången. Det är möjligt att det för berörda handel varit ändå bättre om man kunnat få åtnjuta både ett sänkt världsmarknadspris och en fortsatt låg importavgift, men det blev rimligen inte sämre för de berörda än om dessa förändringar på båda sidor inte hade skett — alltså än förhållandet var tidigare.

Det hade vidare varit intressant om jordbruksministern inte bara hade sett till hur prisförändringarna verkade för denna grupp och hur mycket pengar den förlorade, utan också till hur mycket jordbruket förlorade. Det hade kanske varit rimligt om jordbruksministern

Ang. reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter, m. m.

också hade beaktat detta. Jag föreställer mig att de förlusterna är ganska stora.

Herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort.

Nu är det så, herr Axel Kristiansson, att världsmarknadspriset inte hade fallit, utan den här gången var det ett antagande som man gjorde inom Slakteriförbundet om hur marknadsbilden skulle se ut i Danmark efter devalveringen. Sedan vidtog man den här åtgärden — för att ett par veckor senare upptäcka att den var onödig, varför man alltså återgick till den gamla ordningen.

Att det är så det ligger till borde herr Axel Kristiansson, som just talar om möjligheten att ta del av statistik, kunna förvissa sig om. Här har man just fått ett exempel på hur underliga verkningarna kan bli av ett system, som lägger hos en part — i det här fallet en grupp av näringsidkarna — att fastställa priset, varefter de andra näringsidkarna blir beroende av det på olika sätt.

Då är det väl lika bra att erkänna, att man i grund och botten inte vill ha sådana förhållanden. Man skall ha möjligheter att analysera situationen och vidta åtgärder därefter. Det är detta det rör sig om och ingenting annat.

Vi har inte slopat buffertzonerna. Men å andra sidan har vi sagt, att dessa inte skall vara så tvingande att jordbruksnämnden bara därför att noteringen är förändrad genast på morgonen säger till Slakteriförbundet, att nu måste vi vidta åtgärder i fråga om gränskyddet. Man skall ha möjligheter till en friare bedömning.

Herr **ERIKSSON, KARL-ERIK**, (fp):

Herr talman! När man lyssnar till jordbruksutskottets vice ordförande, herr Mossberger, får man en känsla av att vårt krav om utredning skulle strida emot fjolårets riksdagsbeslut.

Jag ser *ingenting* i vårt utredningskrav som strider mot 1967 års uttalande av riksdagen när det gällde rationaliseringspolitiken inom jordbruket. Tvärtom, skulle jag vilja säga, och det försökte jag stryka under i mitt anförande. Som jag nämnde inledningsvis var vi då överens om att försöka undvika överskottsproduktion, som medförde exportförluster. Vårt förslag är ju ett medel i denna riktning och en målsättning att inte övervältra bördan från den s. k. kommersiella produktionen till jordbruket.

Om systemet är genomfört i Västtyskland, så betyder detta givetvis i sak ingenting, men eftersom herr Mossberger gör gällande att den uppgiften var en ren gissning, så vill jag påpeka att det systemet har relaterats i fackpressen. Jag har inte tillgång till den nu, tyvärr, men herr Mossberger vet ju att vi vid utskottsbehandlingen fick en utförlig redogörelse beträffande detaljerna i det systemet. Det är också känt att samma tankegång som herr Mossberger nu tog upp framfördes i andra kammaren i fredags. Då vidhöll jordbruksutskottets ordförande, herr Hansson i Skegrie, den uppgift jag här lämnade, efter vad jag förstår.

Den formulering som herr Mossberger använde var också intressant. Han sade att jag har inte »fått bekräftat» att de uppgifterna är riktiga. Men han har tydligen inte heller fått bekräftat att uppgifterna är felaktiga.

Herr **ESKILSSON** (h):

Herr talman! Jag skall inte gå in i detalj på vad som hände beträffande buffertzonerna och automatiken vid ett visst tillfälle i höstas. För att få en fruktbar debatt omkring en sådan detalj bör man väl ha materialet framför sig. Jag har visserligen haft tillfälle att ta del av uppgifterna om prisvariationerna då, men jag vill som sagt inte gå in i någon detaljdiskussion.

Ang. reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter, m. m.

Jag skall i stället göra några allmänna reflexioner omkring jordbruksministerns yttrande om automatiken i samband med buffertzoner och frågan om hur bindande överenskommelser mellan berörda parter är. Det är ju ett gammalt diskussionsämne.

Jag medger givetvis att jordbruksministern har frihet att göra avvikelser från de förslag som myndigheterna lägger fram. Jordbruksministern kan inte vara helt bunden av de träffade överenskommelserna, även om de har kommit till efter överläggningar och genom hänsynstagande från olika håll. Men då kan han lätt komma i en besvärlig situation. När jordbruksministern anser sig böra ta så stor hänsyn till en viss part i förhandlingarna, kan han lätt råka in i ett motsatsförhållande till den andra parten som har deltagit i överläggningarna och överenskommelsen efter att ha gjort kompromisser och medgivanden. Jag tror att detta har blivit resultatet av ändringen i den nu träffade överenskommelsen.

Buffertzonsystemet var ju avsett att verka dämpande på prissvängningarna beträffande kött och fläsk, och jordbruksnämnden redovisar i sin skrivelse hur systemet har verkat under den gångna delen av detta regleringsår. Man talar om vid vilka tillfällen priserna har befunnit sig i den nedre buffertzonen och vid vilka tillfällen priserna har befunnit sig i den övre buffertzonen. Sedan sammanfattar man detta så, att enligt nämndens och delegationens uppfattning har systemet i stort sett fungerat så som avsikten var, dvs. verkat dämpande på prisrörelserna i den inhemska marknaden. Man har därför enats om att föreslå att systemet får prövas oförändrat även under regleringsåret 1968/69. Mot detta anförde en ledamot i jordbruksnämnden reservation, men övriga representanter både i nämnden, i förhandlingsdelegationen och i konsumentdelegationen hade tydligt enats om förslaget.

Detta gör att avsteget från överens-

kommelsen har uppfattats som en åtgärd riktad mot jordbruket och jordbrukarnas intressen.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp)
kort genmäle:

Herr talman! Jordbruksministern skall inte mot bättre vetande försöka inbilla denna kammare, att Sveriges slakteriförbund gör så dumma affärer! Det är ganska lätt att förstå för den som är så pass insatt i dessa frågor som jordbruksministern, att om 5 procent på importavgiften exempelvis för fläsk ger möjlighet till cirka 7 öres förhöjning av denna avgift, och om man som regel icke gör justering med mindre än 5 öre, måste man vara i ett mycket gynnsamt läge för att rent strategiskt kunna gå under utlösningssgränsen med 1 öre och således på ett sätt som icke förutsatts utnyttja situationen. Detta lilla exempel bevisar väl i alla fall att jordbruksministerns argument för att få bort automatiken inte håller, i synnerhet som det angivna exemplet är förknippat med de stora förändringar som skedde eller bedömdes ske i samband med devalveringen, vilken situation vi får hoppas inte återkommer så många gånger.

Jag vågar påstå, herr jordbruksminister, utan att ha siffrorna till hands — och det kan vi undersöka efteråt — att det vid det tillfället skedde prissänkningar.

Det väsentliga för Sveriges slakteriförbund och jordbrukarna är inte hur höga importavgifterna är, utan det är vilken prisnivå vi har i vårt land, och då sänker man inte avsiktligt hela prisnivån.

Vidare tycker jag att det hade varit intressant om jordbruksministern något mera hade stannat inför det rimliga i att göra denna ändring i förutsättningarna. Jordbruksministern har konstitutionellt rätt att föreslå riksdagen denna ändring, men jag undrar i alla fall om det är rimligt med hänsyn till de

Ang. reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter, m. m.

berörda huvudparterna att göra ändringen under löpande avtal — man måste ju säga att avtalet är löpande evad det gäller principerna. Eftersom principerna och förutsättningarna ingalunda diskuterats på något plan under de överläggningar, som har förevarit har självfallet samtliga parter då förutsatt att de skall vara oförändrade. Om någon part sitter i kläm hade det varit rimligt att jordbruksministern noterat detta och framfört det vid nästa överläggning. Det hade inte varit så farligt om man hade behållit nuvarande form året ut. Därefter kunde man ha diskuterat hur systemet verkar för respektive parter och kommit fram till en hygglig lösning som kunde tillfredsställa alla. Jordbruksministern skulle ha visat bättre handlag om han hade följt dessa spelregler.

Herr MOSSBERGER (s):

Herr talman! Herr Axel Kristiansson trodde att jag hade missuppfattat frågan om buffertzonerna. Jag vet inte om det är han eller jag som har missuppfattat, men jag tror inte att det är jag. Vi har inte velat något annat än vad som står i propositionen och som redan gäller för andra varor, nämligen avvakta utvecklingen så att vi inte får en automatisk höjning med 5 procent när man närmar sig den nedre gränsen i buffertzonen. Om höjningen sker automatiskt kan det hända att den måste ändras några dagar senare; vi har haft sådana exempel.

Jag måste återkomma till vad herr Karl-Erik Eriksson sade om Västtyskland och om Österrike. Visserligen fick vi en redogörelse av ordföranden i utskottet om detta, men det förbättrar egentligen inte saken. Lantbruksförbundet, lantbruksstyrelsen, Slakteriförbundet, jordbruksnämnden m. fl. myndigheter borde också ha känt till detta förhållande. Mitt uttalande var alltså inte så lösligt som herr Eriksson trodde, och jag betvivlar att Västtyskland kommer

att vilja ha ett sådant här system. Det landet importerar ju livsmedel för cirka 17 miljarder om året, och då finns det inte så stor anledning att där införa sådana här differentierade avgifter.

Herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Jag vet inte om jag kan tillmötesgå herr Axel Kristianssons begäran att ytterligare utveckla motiven, eftersom jag ganska tydligt har förklarat varför vi föreslår denna ändring. Det är av hänsyn till en tredje part som inte direkt deltagit i dessa förhandlingar.

Jag har inte många flera argument, men jag skulle dock till herr Axel Kristiansson vilja säga att den ofelbarhetsteori som han tycks vara förespråkare för är en aning för primitiv. Att ett företag är stort behöver inte innebära att man där inte kan fatta några felaktiga beslut. Vi måste nog räkna med att felbedömningar kan göras litet varstans. Riksdagen är inte rätt forum för denna diskussion. Om Sveriges bönder har några synpunkter på detta gentemot sin föreningsrörelse och om alla hyser samma kolartro som herr Axel Kristiansson om ofelbarhet, är det en annan sak. Jag skall dock avstå från att föra denna diskussion vidare här.

Jag vill erinra om att beslutet om buffertzonerna fattades på försök under ett år. Lagg märke till det. Varför ett år? Jo, därför att vi samtidigt hade gett jordbruksnämnden i uppdrag att försöka komma fram till ett bättre system för fastställande av prisnivån i landet. Vi hade redan i jordbruksutredningen diskuterat svagheten i det system som innebär att man accepterar en prisnotering från ett företag och använder den som utgångspunkt. Vi sade att detta inte dög och gav jordbruksnämnden i uppdrag att finna på något bättre. Samtidigt som nämnden kom in med detta förslag anmälde den att den hade misslyckats med att för detta år finna nå-

Ang. reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter, m. m.

gon annan form för det hela. Man kan därför inte utan vidare säga att buffertzonssystemet är accepterat i vårt regleringssystem. Det är bara ett försök under ett år. Nu föreslås att försöket skall utsträckas till ytterligare ett år. Har man den utgångspunkten att det här gäller ett försök, kanske man också har lättare att acceptera att de modifikationer som sker inte skall uppfattas såsom stora avsteg från den träffade uppgörelsen.

Jag har alltså i detta sammanhang tagit hänsyn till den enskilda handeln men även till konsumentkooperationen, som ju är importör och har vissa intressen i detta fall. Ett par högermän lär ha tyckt att detta system gick litet för långt och har velat opponera sig något emot att riksdagen skall spela denna slaviska roll att följa det som man har kommit överens om vid dessa förhandlingar. Ett par högermän har tyckt att det står i strid med näringsfriheten och har på det sättet markerat ett avståndstagande. Det är jag väldigt glad för. Det är åtminstone en liten strimma av ljus i det mörker som breder ut sig, när man inte kan föra en debatt kring vettiga frågor utan bara hänvisar till överenskomelser. Vi får inte glömma bort att vi ändå till sist måste sträva efter att ha alla krafter med. Konsumentkooperationen, producentkooperationen och de enskilda företagen har naturligtvis alla sitt berättigande. Hela vår jordbrukspolitik bygger på att det skall finnas möjlighet att också importera varor utifrån. Vi får inte glömma den utgångspunkten i detta resonemang. Det är ju ändå det viktigaste för oss att samhället och näringarna kan utvecklas på ett riktigt sätt.

Ja, herr talman, jag hade anledning att göra den noteringen att regeringen, som har ställt sig bakom mitt förslag, har intagit den ståndpunkten att den vill stödja en viss sektor inom vårt näringsliv och inte försätta den i den besvärande situation som ju kan inträffa, vilket också dessa exempel visar.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill säga till jordbruksministern att det är inte därför att Sveriges slakteriförbund är stort som jag skulle förmäna att det handlade riktigt. Jag har för övrigt aldrig sagt att förbundet är ofelbart. Det är jordbruksministerns ord. Men jag vill kanske säga, att förbundet, eftersom det har ett ansvar för prisbildningen, rimligen inte kan handla så lättsinnigt som jordbruksministern beskyller det för att göra.

Sedan vill jag ifrågasätta vad detta över huvud taget har med näringsfrihet att göra. Det är väl ändå att ge denna sak för stora proportioner. Det är ju ändå endast då priserna ligger alldeles intill respektive prisgränser, i praktiken den nedre, som dessa — enligt jordbruksministern — manipulationer kan ske.

Om jordbruksministern såg en strimma av hopp i det faktum att det fanns någon högerman som inte hade accepterat detta system, må de vara honom förunnat att hysa detta hopp. Jag tror dock att jordbruksministern förstorar det hela. Det må vara hänt att man resonerat om att försöksvis tillämpa detta system, men märk väl: under dessa överläggningar som ligger till grund för propositionen, ifrågasattes det aldrig att systemet skulle tas bort under återstoden av avtalsperioden. Från dessa utgångspunkter vill jag än en gång framhålla att jordbruksministern kunde ha avvaktat ett år. Någon större olycka hade inte hänt under den tiden.

Till herr Mossberger vill jag bara säga att jag kan förstå hans resonemang. Men då skulle herr Mossberger också ha varit så konsekvent att han tog bort automatiken också då det gäller den övre buffertzonen.

Herr ERIKSSON, KARL-ERIK, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Mossberger sade att Slakteriförbundet, lantbruksstyrel-

Ang. reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter, m. m.

sen m. fl. borde känna till om det hade funnits något system i Västtyskland och Österrike. Jag har just nu fått i min hand Slakteriförbundets storproduktionsutredning — där relateras på sidan 22 det västtyska förslaget och några sidor längre fram det österrikiska förslaget.

Herr **PETTERSSON, HARALD**, (cp):

Herr talman! Egentligen hade jag väl inte direkt anledning att säga någonting i denna debatt eftersom jag inte varit med om utskottsbehandlingen, men det finns två saker som jag tycker är intressanta.

Först och främst har vi nu fått klart för oss varför jordbruksministern ändrat på den träffade överenskommelsen. Anledningen skulle framför allt vara att slakteriorganisationen vid en viss tidpunkt vidtagit åtgärder som enligt jordbruksministerns utsago inte stämmer överens med systemet. Jag vill något reagera mot detta. Kammarens ledamöter kan ju lätt få intrycket att slakteriorganisationen här skulle ha gjort någonting som inte varit riktigt just. Det tillämpade förfarandet ligger helt inom ramen för de regler som gäller. Vi vet precis vilken tidpunkt det gällde och vilken allmän oro som rådde på olika marknader i samband med devalveringen. I detta läge var det naturligtvis — det hoppas jag att jordbruksministern förstår — slakteriorganisationens enkla skyldighet att försöka vidtaga de åtgärder som var möjliga för att skydda producenternas intressen härvidlag.

Jag kan heller inte förstå att handeln eller andra på något sätt skulle ha blivit utsatt för en orättvisa. När jordbruksministern talar om en sådan kan jag inte se att han har fog för det. Eftersom detta är någonting alldeles nytt för mig måste vi naturligtvis titta närmare på vad som inträffat. Men för dagen vill jag uttrycka den uppfattningen att jordbruksministern ger en överbetoning åt

den situation som importörerna och handeln kommit i.

Sedan hade jag inte trott att näringsfriheten skulle diskuteras i detta sammanhang. Jordbruksministern uttryckte saken så, att två högermän skulle ha reagerat och ansett att näringsfriheten varit i fara. Jag tycker att det är att ge denna fråga dimensioner som knappast passar i sammanhanget. På den punkten är jag förvånad över jordbruksministerns uttalande men vill gärna tro att han har talat om näringsfriheten i en situation där det kanske inte är så särskilt lätt för jordbruksministern att föra fram de starka sakliga argumenten för att ändra på en uppgörelse där stor enighet rått.

Herr **MOSSBERGER** (s):

Herr talman! Låt mig bara säga till herr Karl-Erik Eriksson att jag mycket väl känner till vad han läste upp. Men det gäller förslag som aldrig har genomförts, och därför kan han inte påstå att jag hade fel.

Herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Jag håller gärna med herr Harald Pettersson om att man har rätt att göra sådana här prisförändringar. Men inträffar det flera gånger att man lägger sig just ett öre under en viss gräns blir ju frågan om det verkligen bara är av en händelse man råkat hamna där eller om det inte finns en avsikt bakom. Har vi ett sådant här regelsystem skall det självfallet användas även i framtiden. Frågan är bara: Skall jordbruksnämnden ha rätt att dröja några dagar för att analysera situationen och därefter vidtaga åtgärder? Jordbruksnämnden ansåg det som en ovillkorlig skyldighet att så fort detta hade inträffat omedelbart utlösa en höjning av införselavgiften. Det var jordbruksnämndens svar på köttbranschens framställning. Jag har tidigare betonat att vi i den här situationen lika väl som

Ang. reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter, m. m.

när man underskrider den nedre prisgränsen skall ha möjligheter till att göra en bedömning av läget och inte behöva känna oss tvingade; vi måste få bedöma vad som är förnuftigt i den särskilda situationen.

Jag vill också gärna säga att jag inte heller anser att Slakteriförbundet har gjort någonting som det kan klandras för. Tolkningar och bedömningar, herr Harald Pettersson, kan göras på olika sätt, men jag medger att jag kanske använde för stora ord när jag tog till näringsfriheten. Man gör det ibland för att man skall få folk att fundera över var vi till sist skulle hamna, om vi inte har möjlighet att föra en sådan här diskussion. Jag vill gärna framhålla att vi inte behöver ta så hårt på farhågorna att näringsfriheten skall vara hotad. Vi har dock här ett litet exempel på vart det skulle kunna leda, om man bara accepterade ett reglerings-system utan att få lov att använda sunt förnuft vid tillämpningen.

Herr **PETTERSSON, HARALD**, (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för det senaste anförandet. Det klargjorde två viktiga saker, och det gällde de förhållanden som jag själv reagerade mot.

Jordbruksministern erkänner nu att det tillhör spelets regler att göra på detta sätt. Slakteriorganisationen har alltså handlat fullt just, och hade den inte gjort på det sättet hade den inte handlat riktigt.

Beträffande näringsfriheten tackar jag jordbruksministern för hans nu uttalade mening att denna sak inte har med den frågan att göra.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förvarande utlåtande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående punkten 2, därefter särskilt i

fråga om punkten 4 samt vidare särskilt rörande utskottets hemställan i övrigt.

Därefter gjorde herr talmannen jämlikt de beträffande punkten 2 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Carl Eskilsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepats propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Eskilsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 28 punkten 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Carl Eskilsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Eskilsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunns vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 66.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Med avseende å punkten 4, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock

Ang. undervisning för utlandssvenska barn m. fl.

att det förslag skulle antagas, som in-
nefattades i den av herr Carl Eskilsson
m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 be-
tecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen
propositioner enligt dessa båda yrkan-
den och förklarade sig anse proposition-
en på bifall till utskottets hemställan
vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Eskilsson* begärde votering, i an-
ledning varav uppsattes samt efter gi-
ven varsel upplästes och godkändes en
omröstningsproposition av följande ly-
delse:

Den, som bifaller vad jordbruksut-
skottet hemställt i sitt utlåtande nr 28
punkten 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som
innefattas i den av herr Carl Eskilsson
m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 be-
tecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition
ånyo upplästs, verkställdes till en bör-
jan omröstning genom uppresning. Herr
talmannen förklarade, att enligt hans
uppfattning flertalet röstat för ja-pro-
positionen.

Då emellertid herr *Eskilsson* begär-
de rösträkning, verkställdes nu vote-
ring medelst omröstningsapparat; och
befunnos vid omröstningens slut rös-
terna hava utfallit sålunda:

Ja — 75;

Nej — 62.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkänna-
givit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls härefter
vad utskottet i övrigt hemställt i detta
utlåtande.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets
betänkande nr 37, i anledning av Kungl.
Maj:ts proposition angående reglering
av priserna på vissa jordbruksproduk-

ter, m. m., såvitt propositionen hänvi-
sats till bevillningsutskottet.

Vad utskottet i detta betänkande hem-
ställt bifölls.

**Ang. undervisning för utlandssvenska
barn m. fl.**

Föredrogs ånyo statsutskottets utlå-
tande nr 129, i anledning av Kungl.
Maj:ts proposition angående undervis-
ning för utlandssvenska barn samt för
vissa minoriteter i Sverige jämte motio-
ner.

I propositionen nr 67 hade Kungl.
Maj:t, under återopande av utdrag av
statsrådsprotokollet över utbildnings-
ärenden för den 8 mars 1968, föresla-
git riksdagen att dels besluta att från
och med den 1 juli 1968 statsunderstöd
skulle få utgå till svensk undervisning
i utlandet enligt i statsrådsprotokollet
angivna grunder och riktlinjer, dels
godkänna i statsrådsprotokollet föror-
dade grunder för intagning av utlands-
svenska barn i skolor i Sverige, dels
godkänna i statsrådsprotokollet föror-
dade åtgärder för att underlätta skol-
gången för utlandssvenska elever samt
andra elever i behov av skolinackorde-
ring, dels godkänna i statsrådsproto-
kollet förordade åtgärder för att under-
lätta skolgången för barn och ungdom,
som tillhörde en inflyttad minoritet,
samt giva dessa tillfälle till komplette-
rande undervisning i nationella ämnen,
dels bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta
om grunderna för statsbidrag till de
ändamål, som angivits i statsrådsproto-
kollet.

I propositionen hade förordats, att
svensk undervisning i utlandet skulle
få anordnas i form av grundskola
(svensk utlandsskola), svensk undervis-
ning vid internationell skola, komplet-
terande svensk undervisning för svens-
ka barn i utländska skolor samt korres-
pondensundervisning. Statsbidrag före-

Ang. undervisning för utlandssvenska barn m. fl.

sloges utgå till kostnader för lärartjänster och undervisningsmateriel samt om synnerliga skäl föreläge även till kostnader för skollokaler och elevhem. Kostnaderna för genomförande av de framlagda förslagen angående svensk undervisning i utlandet beräknades till cirka 1,3 miljon kronor per år.

För att underlätta de utlandssvenska elevernas skolgång i Sverige hade bland annat föreslagits, att vissa elevhem knutna till det allmänna skolväsendet skulle mottaga även utlandssvenska elever och fördes med särskilda personella resurser. Särskilt studiestöd föresloges kunna utgå till utlandssvenska elever, som önskade utbildning i Sverige.

I fråga om inflyttade språkliga minoriteter hade föreslagits, att försöksverksamhet skulle anordnas med läsundervisning för barn i förskole- och grundskoleåldern på barnens egna modersmål. Vidare borde prövas olika nya åtgärder för att underlätta minoriteternas anpassning till det svenska samhället. För att minoriteterna skulle kunna behålla kontakten med sin ursprungliga kulturmiljö föresloges, att barn och ungdom, som tillhörde en minoritet, skulle kunna få kompletterande undervisning i det egna modersmålet och andra nationella ämnen.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 790, av herr *Yngve Nilsson m. fl.*, och II: 1024, av herr *Engkvist m. fl.*,

dels motionen I: 793, av herr *Björk*, vari hemställts, att riksdagen måtte uttala sig för en successiv avveckling av statsbidraget till Hillelskolan,

dels de likalydande motionerna I: 841, av fru *Diesen m. fl.*, samt II: 1090, av herrar *Nordstrandh* och *Werner*, vari anhallits, att riksdagen måtte besluta att godkänna S:t Eriks katolska skola i Stockholm som sådan skola, vid vilken skolplikt finge fullgöras, samt att med ändring av förslaget i propo-

sitionen bevilja denna skola ett statsbidrag om ca 16 000 kronor,

dels de likalydande motionerna I: 842, av herr *Ernulf* och fru *Segerstedt Wiberg*, samt II: 1088, av fru *Fränkel* och herr *Norrby*, vari yrkats, att riksdagen skulle besluta att hos Kungl. Maj:t begära anvisningar och riktlinjer till kommunerna för förskoleverksamhet för invandrabarnen, förslag till stöd för denna särskilda förskoleverksamhet samt försöksverksamhet med introduktionskurser till skolan för blandade grupper av invandrabarn med olika modersmål ävensom anföra vad som i motionerna anförts om utformningen av kompletteringsundervisningen för de språkliga minoriteternas barn i det egna språket och den egna kulturen,

dels de likalydande motionerna I: 843, av herr *Thorsten Larsson m. fl.*, samt II: 1089, av herrar *Matsson* och *Dockered*, vari föreslagits, att riksdagen skulle besluta, att statsbidrag skulle utgå till skolmåltid, skolskjuts och skolhälsovård vid svensk utlandsskola enligt i motionerna anförda riktlinjer samt att statsbidrag skulle utgå till förskoleverksamhet vid svensk utlandsskola enligt 1964 års utlands- och internatskoleverksamhetsutrednings förslag ävensom i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att frågan om riksinternatskolor måtte bli föremål för utredning och förslag till riksdagen i enlighet med de i motionerna uppdragna riktlinjerna,

dels de likalydande motionerna I: 844, av herr *Lidgard m. fl.*, och II: 1091, av herr *Nordstrandh m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att skolgången för utlandssvenska elever samt andra elever i behov av skolinackordering i första hand skulle tillgodoses genom utnyttjande av lämpliga, redan nu existerande internatskolor,

dels de likalydande motionerna I: 845, av herr *Wallmark*, samt II: 1086, av herrar *Björkman* och *Nordstrandh*, vari anhallits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala, att skol-

Ang. undervisning för utlandssvenska barn m. fl.

överstyrelsen i sin försöksverksamhet beträffande nybörjarundervisningen av elever med annat modersmål än svenska borde beakta de i motionerna anförda språkpedagogiska synpunkterna och giva försöksverksamheten sådan inriktning och personella resurser, att såväl särskilda klassavdelningar för minoritetsbarn som självständiga internationella skolor kunde växa fram därav ävensom att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga, att Kungl. Maj:t måtte föreslå bidragsregler för de berörda minoritetsskolorna med syfte att säkra skolornas fortsatta existens och pedagogiska standard samt att Kungl. Maj:t, till dess sådana regler hade trätt i kraft, vid den årliga bidragsberäkningen vad gällde de estniska skolorna och den judiska Hillelskolan måtte avpassa bidragens storlek i syfte att ekonomiskt jämställa dessa skolor med de allmänna skolorna,

dels de likalydande motionerna I: 846, av herrar *Österdahl* och *Erik Filip Petersson*, samt II: 1087, av fru *Fränkel* och herr *Norrby*, vari yrkats, att riksdagen skulle besluta, att förskoleverksamhet med statsbidrag skulle kunna anordnas utomlands för utlandssvenskarnas barn om barnantalet beräknades bli minst åtta, att riksdagen skulle besluta, att statsbidrag skulle lämnas till skolskjutsarna vid de svenska utlandsskolorna med 100 procent av kostnaderna, då resorna skedde med allmänna trafikmedel, med bensinkostnaderna om privatbil anlätades och med högst 3 kronor per dag och elev om skolskjuts anordnades samt att riksdagen skulle besluta, att Grännaskolan, Sigtunaskolan, Viggbyholmsskolan samt Sigtuna humanistiska läroverk skulle givas karaktären av riksinternat och från och med nästa budgetår erhålla statsbidrag för undervisningen enligt samma grunder som gällde för kommunala gymnasiala skolor och att Solbacka läroverk från och med nästa budgetår skulle erhålla statsbidrag enligt kungörelsen om statsbidrag till vissa

privatskolor i enlighet med utredningens förslag.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

1. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 843 och II: 1089 samt I: 846 och II: 1087, i vad de avsåge statsbidrag till förskoleverksamhet vid svenska utlandsskolor,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 843 och II: 1089 samt I: 846 och II: 1087, i vad de avsåge skolskjuts vid svenska utlandsskolor,

3. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 843 och II: 1089, i vad de avsåge skolmåltider och skolhälsovård vid svenska utlandsskolor,

4. att riksdagen måtte besluta, att från och med den 1 juli 1968 statsunderstöd skulle få utgå till svensk undervisning i utlandet enligt i statsrådsprotokollet över utbildningsärenden för den 8 mars 1968 angivna grunder och riktlinjer,

5. att riksdagen måtte godkänna i statsrådsprotokollet förordade grunder för intagning av utlandssvenska barn i skolor i Sverige,

6. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 843 och II: 1089, I: 846 och II: 1087 samt I: 844 och II: 1091, de fyra förstnämnda motionerna i vad de avsåge internatskolorna, giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anför,

7. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 790 och II: 1024, i vad de avsåge statsbidrag till ett internatgymnasium i Osby,

8. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 790 och II: 1024, i vad de avsåge utredning angående utformning m. m. av ett internatgymnasium i Osby,

9. att riksdagen måtte godkänna i statsrådsprotokollet förordade åtgärder för att underlätta skolgången för utlandssvenska elever samt andra elever i behov av skolinackordering,

10. att riksdagen måtte avslå motio-

Ang. undervisning för utlandssvenska barn m. fl.

nen I: 793, om avveckling av statsbidraget till Hillelskolan,

11. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 845 och II: 1086, i vad de avsåge bidragsregler beträffande vissa minoritetsskolor,

12. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 845 och II: 1086, i vad de avsåge den årliga beräkningen av statsbidraget till de estniska skolorna och Hillelskolan,

13. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 841 och II: 1090, i vad de avsåge statsbidrag till S:t Eriks katolska skola i Stockholm,

14. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 841 och II: 1090, i vad de avsåge godkännande av S:t Eriks katolska skola i Stockholm som sådan skola vid vilken skolplikt finge fullgöras,

15. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 842 och II: 1088, i vad de avsåge anvisningar och riktlinjer beträffande förskoleverksamhet för invandrarbarn samt förslag till stöd för denna verksamhet,

16. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 845 och II: 1086, i vad de avsåge nybörjarundervisning för elever med annat modersmål än svenska,

17. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 842 och II: 1088, i vad de avsåge introduktionsåtgärder och kompletteringsundervisning för elever på grundskolans högstadium och det gymnasiala stadiet,

a) godkänna i statsrådsprotokollet förordade åtgärder för att dels underlätta skolgången för barn och ungdom, som tillhörde en inflyttad minoritet, dels giva dessa tillfälle till kompletterande undervisning i nationella ämnen,

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om grunderna för statsbidrag till de ändamål, som angivits i statsrådsprotokollet.

Reservationer hade anförts

1) beträffande statsbidrag till skolskjutsar vid svenska utlandsskolor, av

herrar *Virgin* (h), *Axel Andersson* (fp), *Nyman* (fp), *Bengtson* (cp), *Ottosson* (h), *Wallmark* (h), *Johan Olsson* (cp), *Bohman* (h), *Ståhl* (fp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Turesson* (h), *Gustafsson* i Skellefteå (fp) och *Antonsson* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 2 hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 843 och II: 1089 samt I: 846 och II: 1087, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta, att statsbidrag skulle utgå till skolskjuts vid svenska utlandsskolor i enlighet med vad reservanterna förordat;

2) beträffande statsbidrag till skolmåltider och skolhälsovård vid svenska utlandsskolor, av herrar *Virgin* (h), *Axel Andersson* (fp), *Nyman* (fp), *Bengtson* (cp), *Ottosson* (h), *Wallmark* (h), *Johan Olsson* (cp), *Bohman* (h), *Ståhl* (fp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Turesson* (h), *Gustafsson* i Skellefteå (fp) och *Antonsson* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 3 hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 843 och II: 1089, såvitt nu vore i fråga, besluta, att statsbidrag skulle utgå till skolmåltider och skolhälsovård vid svenska utlandsskolor i enlighet med vad reservanterna förordat;

3) beträffande avveckling av statsbidraget till Hillelskolan

a) av herr *Björk* (s), utan angiven mening, samt

b) av fröken *Olsson* (s), likaledes utan angiven mening;

4) beträffande statsbidrag till de estniska skolorna och Hillelskolan, av herrar *Virgin* (h), *Ottosson* (h), *Wallmark* (h), *Bohman* (h) och *Turesson* (h), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den avfattning, denna reservation visade, samt att utskottet bort under 11 och 12 hemställa,

Ang. undervisning för utlandssvenska barn m. fl.

11. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 845 och II: 1086, såvitt nu vore i fråga, hos Kungl. Maj:t hemställa om förslag rörande bidragsregler för de estniska skolorna och Hillelskolan med syfte att säkra skolornas fortsatta existens och pedagogiska standard,

12. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 845 och II: 1086, såvitt nu vore i fråga, hos Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t vid den årliga beräkningen av statsbidragen till de estniska skolorna och Hillelskolan måtte avpassa bidragens storlek så, att skolorna bleve ekonomiskt jämställda med de allmänna skolorna;

5) beträffande statsbidrag till S:t Eriks katolska skola i Stockholm, av herrar *Virgin* (h), *Ottosson* (h), *Wallmark* (h), *Bohman* (h) och *Turesson* (h), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort lyda så, som denna reservation visade, samt att utskottet bort under 13 hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 841 och II: 1090, såvitt nu vore i fråga, besluta, att statsbidrag ur det på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget Bidrag till driften av grundskolor m. m. skulle utgå till S:t Eriks katolska skola i Stockholm och att bidraget för budgetåret 1968/69 skulle utgå med 16 000 kronor.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! Jag tror att kammarens ledamöter inte kommer att bli allvarligt skakade om jag nöjer mig med en mycket kort redovisning av detta ärende. Det är visserligen också här fråga om en klyfta, och det är ju ett populärt ord som användes flitigt i går. Men naturligtvis är det här inte fråga om en klyfta av samma storlek som den klyfta som så ofta omnämndes i går. Men för de personer som är berörda innebär det i alla fall ett visst problem. Nu är vi naturligtvis tacksamma över att departementschefen i sin proposition

har gjort en hel del för att åstadkomma en utjämning i frågan om hur utlandssvenskarna skall ordna undervisningen för sina barn.

Propositionen bygger på ett förslag som 1964 års utlands- och internatskoleutredning lagt fram. I propositionen föreslås att utlandssvenskars barn skall kunna få ordnad skolgång såväl i svenska skolor i utlandet som i skolor här hemma.

Som jag sade är det tacknämligt att ett sådant förslag har kommit fram. Men vi som har reserverat oss menar att det tyvärr finns några skönhetsfläckar. Den första gäller högstadiundervisningen. Där hade utredningen föreslagit att det skulle förekomma högstadiundervisning även i de svenska skolorna i utlandet. Departementschefen har nöjt sig med att förklara att sådan undervisning kan komma till stånd i alldeles speciella fall, medan utredningen menade att det skulle kunna ske mera allmänt. Vidare hade — det är den andra skönhetsfläcken — utredningen begärt ett förslag om riksinternatskolorna. Där har statsutskottet och riksdagen redan tidigare hos Kungl. Maj:t krävt att riksdagen skall få ett besked angående riksinternatskolorna, och utskottet har enhälligt också denna gång beslutat föreslå riksdagen att påminna om detta. De skolor som nämnts i detta sammanhang brottats ju med stora ekonomiska svårigheter, och det är nödvändigt att de så snart som möjligt får ett besked om hur deras framtid kommer att gestalta sig.

I två reservationer har alla de tre borgerliga partierna enat sig. Den första reservationen gäller skolskjutsar vid svenska utlandsskolor. Vi reserverar menar att de svenska barn som går i svenska skolor i utlandet bör vara likställda med de barn som studerar här hemma. När det nu lämnas bidrag till skolskjutsar i Sverige vore det ju också rimligt att de utlandssvenska skolbarnen fick åtnjuta samma förmån. Vi framhåller i reservationen att det är

Ang. undervisning för utlandssvenska barn m. fl.

fråga om rätt stora avstånd för många av dessa barn. Det kan bli dyrbart och besvärligt att ordna med skjutsarna till skolan, och därför vore det mycket värdefullt för föräldrarna till dessa barn om de kunde få den hjälp som alla föräldrar här i Sverige får. Vi menar alltså att utlandssvenskarna och deras barn inte skall vara i sämre ställning än om de hade bott i Sverige. Det som gäller skolskjutsarna, som tas upp i reservation nr 1, gäller enligt vår uppfattning också skolmåltiderna och skolhälsovården. Där är det även fråga om att skapa ett rättvist förhållande så att det inte skall vara någon skillnad på de svenska barnen om de går i en skola i utlandet eller här hemma i Sverige. Därför yrkar vi i reservation 2 att riksdagen skall besluta om att statsbidrag skall utgå även till skolmåltider och skolhälsovård vid svenska skolor i utlandet.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1 och 2.

Herr WALLMARK (h):

Herr talman! Jag vill beträffande reservationerna 1 och 2 inskränka mig till att instämma i vad herr Axel Andersson sagt och bara konstatera att departementschefens frångående av utredningens förslag vittnar om en småsnålhet som enligt min uppfattning inte är på sin plats när vi diskuterar våra utlandssvenskars barn.

Därutöver vill jag säga några ord om reservationerna 4 och 5 vilka berör minoriteterna. Jag tycker att det sätt på vilket man över huvud taget hanterar dessa minoriteter — vi diskuterar nu de estniska, de judiska och de katolska; det är de som är upptagna i reservationen — präglas såväl från departementschefens som från majoritetens sida av en småskuret dogmatisk inställning. Det andas en brist på förståelse och en brist på generositet som inte riktigt hör hemma i vårt svenska utbildningsväsen. De synpunkter som vi framfört i reserva-

tionerna 4 och 5 innebär dock relativt små förbättringar för att trygga möjligheterna för föräldrar som har barn inom dessa grupper att få en reguljär skolundervisning till en rimlig kostnad. De får ju ändå satsa en hel del medel själva.

Herr talman! Jag ville göra denna kommentar till den generella synen på minoriteterna här i landet. Jag tycker att den är djupt beklaglig. Jag ber alltså att få yrka bifall även till reservationerna 4 och 5.

Herr statsrådet MOBERG:

Herr talman! Låt mig först konstatera att det råder enighet mellan regeringen och hela utskottet på alla väsentliga punkter. I denna omgång gäller det att i första hand rusta upp skolväsendet utomlands för de svenska barn som går där och påbörja en upprustning av resurserna för dem som har sina barn här hemma.

Vad sedan gäller det som det råder skiljaktiga meningar om vill jag, herr talman, säga ett ord om de två problem som tagits fram här.

När det gäller frågan om statsbidrag till skolskjutsar och skolmåltider för de barn som skall gå i de svenska grundskolorna utomlands kan man till att börja med anlägga en principiell betraktelse på den frågan. Här hemma är det som bekant så att skolmåltider och skolskjutsar betalas av kommunen. Det är en kommunal angelägenhet. Det utgår som bekant inga speciella statsbidrag härför. Dessa frågor sköter kommunen om inom ramen för sina resurser. Då kan man principiellt ifrågasätta om sådana bidrag bör utgå till svenska skolor utomlands.

För det andra vill jag påpeka att i de fall där synnerliga skäl föreligger blir det möjligt att bygga elevhem med statsbidrag för den svenska utlandsskolan. I dessa fall kommer det aktuella problemet att underlättas.

För det tredje vill jag framhålla — vilket även utskottsmajoriteten har på-

Ang. undervisning för utlandssvenska barn m. fl.

pekat — att de administrativa svårigheterna blir markanta när det gäller att klara av skolskjutsfrågan i en stad som Paris.

För det fjärde föreligger självfallet också ett ekonomiskt skäl för den intagna ståndpunkten.

Beträffande skolgången för barn som tillhör minoritetsgrupper i Sverige vill jag med anledning av herr Wallmarks yttrande bestämt framhålla att jag inte kan se någon småskurenhet i vår inställning till den frågan. Det är en klar, principiell uppfattning som regeringen och utskottsmajoriteten här har, nämligen att det är bäst för dessa barn att gå i den svenska skolan. Den är så generöst utformad att barnen inte torde behöva känna några speciella svårigheter vid en sådan skolgång. Dessutom tillkommer att medel ställs till förfogande för kompletteringsundervisning om den kultur och de förhållanden som råder för de aktuella nationaliteterna.

Det finns ett undantag från denna regel. Det gäller Hillelskolan, och jag anser mig inte behöva närmare utveckla varför vi anser oss kunna göra det undantaget.

Herr ANDERSSON, AXEL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det var väl ändå inte alldeles riktigt när statsrådet Moberg här sade att inga speciella statsbidrag till skolskjutsar och skolmåltider utgår utan att kommunerna skall sköta dessa frågor. I själva verket har ju bidragen till skolskjutsar och skolmåltider bakats in i skatteutjämningsbidraget. När vi i andra sammanhang har gjort framställningar till statsmakterna har vi mötts av det argumentet att vi inte kan kräva speciella statsbidrag eftersom dessa redan är inbakade i skatteutjämningsbidraget. Det utgår alltså i realiteten statsbidrag till skolskjutsar och skolmåltider för de ungdomar som har sina föräldrar i Sverige och bedriver studier vid svenska skolor. Vi an-

ser därför att rättvisan mot skolbarnen i utlandet som ju inte kan få förmånen av något skatteutjämningsbidrag kräver att ett rimligt statsbidrag ges.

Herr WALLMARK (h) kort genmäle:

Herr talman! Det var av tidsskäl som vi avstod från att kommentera alla de delar — och det gäller ju huvudpunkterna — där utskottet är helt överens med departementschefen. Det kanske förtjänar att understrykas här. Om statsrådets synpunkter på reservationerna 1 och 2 har herr Andersson redan yttrat sig, varför det inte finns något mer att tillägga på den punkten.

Statsrådet Moberg ville beträffande minoriteterna bestämt avvisa min karaktäristik av regeringens inställning till problemen. Han menar att den svenska grundskolan är så generös till sin allmänna karaktär att man inte bör ha några bekymmer med att placera sina barn där.

Det är alldeles uppenbart att det finns grupper av människor som har en viss önskan att placera sina barn i särskilda skolor och även gör det med stora uppoffringar. Det avlastar det allmänna skolväsendet kostnader i motsvarande mån. Jag ifrågasätter över huvud taget om den berömda valfriheten som vi diskuterar inte skall få finnas även på detta område. Om nu föräldrarna hellre vill ha sina barn i särskilda skolor, borde inte vi då kunna kosta på oss att ha en så generös inställning att vi medger bidrag som i stort sett motsvarar kostnaderna för barn i andra skolor. Det är den generositeten jag efterlyser. Att den saknas menar jag beror på en dogmatisk inställning.

Herr statsrådet MOBERG:

Herr talman! Jag tycker herr Axel Andersson i sitt inlägg bekräftade vad jag sade, nämligen att det inte utgår några speciella statsbidrag till skolskjutsar och skolmåltider. Innebörden

Ang. undervisning för utlandssvenska barn m. fl.

av skatteutjämningsreformen är ju att kommunen får ett totalt bidrag. Sedan är det kommunens sak att bedöma vilka angelägenheter inom bidragets ram som man skall använda dessa pengar till. Jag ser där fortfarande ett principiellt hinder, med den utformning som vi har givit reformen, mot att ge specifika bidrag till dem som går i skolan utomlands.

Vad herr Wallmark beträffar vidhåller jag min uppfattning att det inte är någon småskurenhet i vår principiella uppfattning. Jag är övertygad om att valfriheten för ungdomarna blir större om de går i en svensk grundskola. De har möjligheter, som jag förut sade, att få de speciella önskemålen om de nationella synpunkterna tillgodosedda genom kompletteringsundervisning.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vidhåller, statsrådet Moberg, att jag har rätt och att statsrådet har fel. Tidigare utgick ändå statsbidrag till skolskjutsarna och skolmål-tiderna. Så avlöstes det av detta skatteutjämningsbidrag. Man bakade alltså in bidraget tillsammans med en hel rad andra saker i ett paket för att förenkla det hela och inte ha så många statsbidrag för olika ändamål att laborera med. I det ingick som sagt skolskjutsar och skolmåltider. Man avskaffade således inte det statliga bidraget. Att sedan kommunerna kan laborera litet och plocka inom detta paket är ju en helt annan sak.

Herr WALLMARK (h) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig bara säga till statsrådet Moberg att det är fråga om föräldrarnas och barnens valfrihet och deras uppfattning. Jag erinrar mig vad gamle Ford svarade när han fick kritik för att han inte hade några färger att välja på. Han sade att man kan få sin bil i vilken färg man vill bara man väl-

jer svart. Det förefaller vara det valalternativet som statsrådet Moberg talar för i detta sammanhang.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Efter statsrådet Mobergs anförande kan jag fatta mig mycket kort. Jag ber bara att få hänvisa till utskottets ganska utförliga skrivning, och jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr BJÖRK (s):

Herr talman! Jag står som ensam motionär i ett av de ärenden som behandlas i föreliggande utlåtande. Min ensamhet är dock inte värre än att jag befinner mig i utomordentligt gott sällskap, eftersom motionen anknyter till en reservation av fru Alva Myrdal i den utredning som ligger till grund för propositionen.

Fru Alva Myrdal är ju en klartänt person. Hon hör inte heller till dem som brukar beskyllas för nationell trångsynthet. Hon har tagit de fulla konsekvenserna av den principiella inställning som statsrådet Moberg deklarerat på regeringens vägnar när det gäller särskolor för religiösa minoriteter.

Om man hävdar synpunkten att vi skall ha en skola för alla och att olika speciella önskemål skall kunna tillgodoses på annat sätt, är det inte rimligt att i ett särskilt fall acceptera statligt stöd åt en religiös särskola. Den synpunkten har fru Myrdal hävdad. Den har också fått stöd av åtskilliga remissinstanser. Jag har funnit det angeläget att ytterligare understryka denna synpunkt genom ett yrkande att utskottet skulle ha uttalat sig för en successiv avveckling av statsbidraget till den judiska särskolan, Hillelskolan.

Statsrådet Moberg säger att det behövs ingen särskild motivering för att man här har gjort ett särskilt undantag från regeln. Åjo, det skulle nog behövas en motivering. I själva propositionen

Ang. undervisning för utlandssvenska barn m. fl.

nen har departementschefen funnit det angeläget att anföra en motivering. Det heter där att frågan »bör bedömas under hänsynstagande till en lång historisk utveckling som innebär att ett folk parallellt med sin anpassning till vårt och andra västerländska samhällen funnit angeläget och lyckats med att bevara en nationell och kulturell identitet». I fortsättningen säger statsrådet att denna strävan måste respekteras.

Det där låter ju utomordentligt sympatiskt och bra. Men för det första är uttalandet vilseledande, eftersom det ingalunda förhåller sig så, att medlemmar av det judiska folket generellt skulle vara angelägna om en så extremt segregerad undervisningsform som den som tillämpas i Hillelskolan. Inom det judiska folket har det alltid funnits och finns alltså olika åsikter om hur långt man bör driva anpassningen respektive strävandena att hävda religiös och kulturell särart.

För det andra skulle ju uttalanden av denna art lika väl kunna göras om andra religiösa minoriteters krav på statsbidrag till särskolor. Man kunde t. ex. ha tänkt sig att statsrådet med anledning av önskemål om stöd åt den katolska skolan S:t Erik hade sagt ungefär följande: Frågan bör bedömas under hänsynstagande till en lång historisk utveckling som innebär att en kyrka parallellt med sin anpassning till vårt och andra västerländska samhällen funnit angeläget och lyckats med att bevara en religiös och kulturell identitet. Det skulle också ha låtit mycket bestickande och bra.

Vad som är betänkligt i denna fråga är ju att man ändå skapar ett slags prejudikat som på längre sikt kan komma att åberopas av andra religiösa minoriteter. Man kan på det sättet glida in i ett tillstånd av ett på olika sätt segregerat skolsystem som skulle stå i strid med allmänna demokratiska jämlikhetsprinciper på detta område.

Om man intar denna principiella inställning och vill ta konsekvenserna

därav, innebär det verkligen inte någon trångsynthet. Det är fullt möjligt att kombinera denna hållning med en utpräglad generositet gentemot religiösa och nationella minoriteter i andra former. Man kan mycket väl tänka sig att vi så småningom får stora statsbidrag till dessa minoriteters religiösa och kulturella aktiviteter och former av undervisning vid sidan av den obligatoriska skolan och att man på det sättet tillgodoser behovet av valfrihet.

Jag har för min del i andra sammanhang hävdad att vi bör överväga möjligheterna att föra en sådan minoritetspolitik. Jag har därvidlag också fått stöd från högerhåll, men det förefaller som om högern inte riktigt tänkt igenom konsekvenserna av sin linje i det här avseendet.

Utskottet har inte velat bifalla mitt motionsyrkande. Man understryker dock den principiella synpunkten. Jag har förståelse för att utskottet funnit det besvärande att desavuera departementschefen. Jag har också förståelse för att departementschefen funnit det svårt att göra något åt ett statsbidrag som existerade vid hans ämbetstillträde. Men jag vore tacksam om utskottets ärade talesman ville klargöra att den ståndpunkt man intagit inte innebär någon definitiv bindning till tanken på fortsatt stöd till Hillelskolan utan att man är öppen för en omprövning längre fram. Uttalandet i propositionen kan nämligen möjligen läsas som en definitiv bindning. Å andra sidan förefaller utskottets ställningstagande till högermotionen innebära att man inte vill binda sig bestämt.

Jag vore alltså tacksam för ett klargörande på denna punkt, och jag har, herr talman, inget särskilt yrkande.

Herr WALLMARK (h):

Herr talman! Herr Björk beskyller oss för att vara inkonsekventa. Det står herr Björk fritt att tycka och tänka vad han vill. I kammaren är han, såvitt jag för-

Ang. undervisning för utlandssvenska barn m. fl.

står, ensam om sin uppfattning. I varje fall finns det ingen i statsutskottet som har delat hans uppfattning.

Därför skall jag inskränka mig till att — när herr Björk talar om att det finns risk för prejudikat och samtidigt försöker ge sken av att han har en allmänt generös inställning — citera några rader ur herr Björks motion. Han säger: »Det stora flertalet familjer av judiskt ursprung har uppenbarligen ingen avsikt att placera sina barn i Hillelskolan eller skolor av motsvarande typ.» De går alltså i ordinarie skolor. Sedan kommer slutsatsen: »Stödet av denna skola framstår sålunda som en diskriminering till förmån för en minoritet inom en minoritet.»

Självfallet har vi bråttom när vi skriver våra motioner. Motionstiden är inte tillräckligt lång — det håller jag med om — men sådana våldsamma kullerbyttor väntade jag mig inte att herr Björk skulle ägna sig åt. Skall detta kallas för en diskriminering, när de judiska familjerna har valfriheten att placera sina barn antingen i Hillelskolan eller i den ordinarie skolan! Det är väl bara herr Björk som riktigt förstår vad han menar i detta sammanhang. Och vad rör de allmänna demokratiska principer han åberopar tycker jag att utskottet — även om dess majoritet enligt min mening har varit för snål — i sin allmänna principiella inställning har handlat helt korrekt.

Herr BJÖRK (s):

Herr talman! Jo, herr Wallmark, det borde inte vara så svårt att förstå denna formulering. En »diskriminering» kan vara både positiv och negativ. Det är här fråga om en »positiv diskriminering» gentemot en minoritet inom en minoritet. Samtidigt är det fråga om en negativ diskriminering av alla andra religiösa minoriteter, vilka icke ges motsvarande förmåner. Detta är alltså helt klart. Det krävs inga som helst kullerbyttor för att förstå vad det handlar om.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! I anledning av herr Björks anförande vill jag erinra om vad utskottet skriver: »Beträffande Hillelskolan föreligger sålunda förutom Kungl. Maj:ts förslag motionsvis framställda yrkanden som går i mot varandra motsatt riktning. Utskottet vill för sin del understryka vad departementschefen anfört om grundskolans syfte — och möjlighet — att vara en skola för alla och om den därav följande principen i fråga om statsbidrag till religiösa minoriteters skolor.» Resten citerade herr Björk själv.

Jag vill också säga något om herr Wallmarks inlägg om småskurenheten. Jag vill erinra om att kostnadsökningen inom det lilla avsnitt som statsutskottets andra avdelning haft att behandla blir 1 250 000 kronor. Jag tycker inte att det är småskuret precis.

Jag har full förståelse för herr Björks tankegångar, men de visar också hur svårt det är att avveckla ett statsbidrag sedan man en gång börjat lämna ett sådant.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag ber att få ansluta mig till statsrådets uppfattning när det gäller statsbidrag till skolskjutsar och skolfrukostar för utlandssvenskar. Jag kan inte finna annat än att de som inte betalar skatt här — krono- eller kommunalskatt — givetvis inte skall komma i åtnjutande av bidrag.

Herr Axel Andersson säger att vi har fått det allmänna kommunala bidraget. Ja, herr Andersson, vi fick det allmänna bidraget för att slippa plottrandet med ett litet statsbidrag här och ett litet där. Nu vill herr Andersson börja med plottrandet igen med ett litet bidrag i det här fallet. Jag kan inte hjälpa att jag anser detta vara en klart reaktionär inställning.

Efter vad jag kan finna har herr Björk alldeles rätt — fastän tvärtom. Han anmärker nämligen att förslaget

Ang. undervisning för utlandssvenska barn m. fl.

strider mot den indoktrinering man har i den sekulariserade skolan i vårt land, där man skickar alla barn dit där de skall vara och där man i möjligaste mån inte tillåter några avvikelser. Jag kommer att rösta för anslaget till Hillelskolan, därför att denna skola i alla fall är en spricka i muren. Jag röstar så av motsatta skäl än de av herr Björk anförda. Anslag av typen Hillelskolan ger möjlighet för religiösa minoriteter — eller majoriteter — att få den undervisning som föräldrarna anser att deras barn skall ha. Sedan kommunerna förlorade inflytandet vid tillsättandet av lärare, blir människorna tvungna att skicka sina barn till de skolor som höga vederbörande bestämmer. Allt skall klaras efter den nädiga modellen. Om läraren är kristen eller gudsförnekare spelar ingen roll, han skall ändå fostra piltarna.

Detta system strider mot den generositet och den vidsynthet som vi borde kunna tillåta oss gentemot religiösa och icke-religiösa uppfattningar i detta land. Man borde kunna låta systemen leva sida vid sida och behålla olika möjligheter. Det avlastar dock trängsel i skolan om de speciella skolorna tar hand om en del elever. Det blir inte billigt för de enskilda, men det går i alla fall. Som det nu är blir människor, som inte gärna vill utsätta sina barn för vilken påverkan som helst, tvingade att göra det. De bör få den möjlighet som i detta fall en viss del av den judiska befolkningen har att sända sina barn till specialskola. Det vore glädjande om denna möjlighet finge vara kvar som en spricka i det speciella statsmonopol-system man annars mer och mer vill skall breda ut sig.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! Jag begärde ordet då herr Björk förklarade, att den nuvarande departementschefen hade fått ärva problemet med Hillelskolan. Tydligen menade herr Björk, att departements-

chefen inte hade velat trampa sin företrädare på tårna, och därför hade saken fått fortsätta. Det var dock inte, herr Björk, den förutvarande departementschefen som hade beslutat om att statsbidrag skulle utgå till Hillelskolan utan riksdagen. Det kanske till och med för ett statsråd är litet besvärligt att trampa riksdagen på tårna. Jag förstår statsrådet när han underlåter att göra det.

Jag blev något förbluffad över uttrycket »en positiv diskriminering». Jag skall väl försöka smälta vad det innebär.

Herr Ferdinand Nilsson menade att skatterna skulle vara avgörande för om man kunde få statsbidrag till skjutsar och skolmåltider. Jag tror inte att det går till på det sättet att man lusläser i taxeringslängden för att se efter i vad mån föräldrarna betalar skatt eller inte när det gäller att avgöra om deras barn skall få statsbidrag till skolskjutsar och skolmåltider.

Många av utlandssvenskarna har i årtal betalat dryga skatter här i landet, och deras barn kommer i stor utsträckning att bosätta sig i Sverige och bli skattebetalare här. Jag tror inte att man kan åberopa skatterna såsom ett skäl mot dessa speciella bidrag. Då man sedan påstår att det är vi som hittat på det här så är det ju ett faktum att herr Ferdinand Nilsson och jag varit fullt överens om detta. Vi lade ihop en rad olika bidrag och gjorde ett paket av dem. Det har jag förklarat flera gånger. Vi kallade det för skatteutjämning. Men det är klart att man inte kan få sådan här skatteutjämning t. ex. i London, där vi har en av våra största svenska kolonier, eller i Addis Abeba, där vi också har en mycket stor svensk koloni. Jag tycker att det är orimligt att åberopa ett sådant skäl emot att ge statsbidrag. Jag anser att man skall få bidrag när man är i en sådan här besvärlig situation.

Ang. undervisning för utlandssvenska barn m. fl.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Det är ju så att somliga vill klara det mesta här i landet med ett litet statsbidrag. En del personer har riktig fingerklåda att ge sådana bidrag. Herr Axel Andersson och jag är dock såsom gamla kommunalmän på det klara med att det i en kommun råder ett visst samband mellan inkomster och utgifter liksom mellan kronoskatteinkomster och statsbidrag. Jag tycker att min tankegång inte var så förskräckligt oriktig.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan, varvid dock vissa punkter komme att sammanföras.

På gjord proposition bifölls till en början vad utskottet hemställt i *punkten 1*.

I fråga om utskottets hemställan i *punkten 2*, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att densamma skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Virgin m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Andersson, Axel, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 129 punkten 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Virgin m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Andersson, Axel, begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 64.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Vidare gjorde herr talmannen enligt de rörande *punkten 3* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Virgin m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Andersson, Axel, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 129 punkten 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Virgin m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Ang. undervisning för utlandssvenska barn m. fl.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Axel*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 64.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls härefter vad utskottet hemställt i *punkterna 4 —10*.

Med avseende å *punkterna 11 och 12* gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Virgin m. fl.* vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till vad utskottet hemställt, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Wallmark* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 129 punkterna 11 och 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Virgin m. fl.* vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans

uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Wallmark* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 95;

Nej — 31.

Därjämte hade 14 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I vad gällde *punkten 13*, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr *Virgin m. fl.* vid utlåtandet avgivna, med 5 betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Wallmark* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 129 punkten 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Virgin m. fl.* vid utlåtandet avgivna, med 5 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Wallmark* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och

Om avveckling av dyrortsgrupperingen av de statsanställdas löner

befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 91;

Nej — 33.

Därjämte hade 16 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet hemställt i *punkterna 14—17*.

Om avveckling av dyrortsgrupperingen av de statsanställdas löner

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa löneanslag m. m. jämte motioner.

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 beräknat medel till täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m. för budgetåret 1968/69 hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 121, under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för den 26 april 1968, föreslagit riksdagen att 1) till Täckning av beräknade merkostnader för löner och pensioner m. m. för budgetåret 1968/69 under tolfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 400 miljoner kronor samt 2) godkänna vad i statsrådsprotokollet förordats i fråga om vissa tjänster, för vilka ATF icke gällde.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 68, av herrar *Åkesson* och *Erik Filip Petersson*, samt II: 100, av herr *Westberg m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte som sin mening giva till känna, att frågan om en avveckling av nu gällande lönegruppering borde aktualiseras senast i samband med kommande löneförhandlingar avseende tiden efter nu löpande avtalsperiod,

dels ock de likalydande motionerna

I: 357, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 455, av herr *Hedlund m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen måtte uttala sig för att dyrortsgrupperingen av de statsanställdas löner borde avvecklas i enlighet med vad i motionerna anförts samt att därvid de särskilda förhållandena beträffande övre Norrland skulle beaktas.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

1. att riksdagen måtte till Täckning av beräknade merkostnader för löner och pensioner m. m. för budgetåret 1968/69 på driftbudgeten under tolfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 400 000 000 kronor,

2. att riksdagen måtte godkänna vad i statsrådsprotokollet över civilärenden för den 26 april 1968 förordats i fråga om vissa tjänster, för vilka ATF icke gällde,

3. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 68 och II: 100 samt I: 357 och II: 455.

Reservation hade avgivits av herrar *Axel Andersson* (fp), *Bengtson* (cp), *Karl-Erik Eriksson* (fp), *Johan Olsson* (cp), *Ståhl* (fp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Antonsson* (cp) och *Sterne* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 3 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 68 och II: 100 samt I: 357 och II: 455 giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförts.

Reservanterna hade för sin del ansett skäl föreligga för att riksdagen borde uttala sig för att frågan om lönegrupperingens avveckling borde aktualiseras i samband med kommande löneförhandlingar avseende tiden efter nu varande avtalsperiod.

Vid utlåtandet fanns därjämte fogat ett särskilt yttrande av herrar *Virgin*

Om avveckling av dyrtortsgrupperingen av de statsanställdas löner

(h), *Kaijser* (h), *Ottosson* (h) och *Bohman* (h).

Herr OLSSON, JOHAN, (cp):

Herr talman! I föreliggande utlåtande, som avser anslag för täckande av merkostnader för löner m. m. under nästa budgetår, råder inte några delade meningar beträffande punkterna 1 och 2. I samband med löneanslagen behandlas emellertid några motioner, som avser åtgärder för att successivt avskaffa den s. k. dyrtortsgrupperingen. I anledning av motionerna föreligger reservationer från centerns och folkpartiets representanter, som anser att riksdagen bör uttala sig för att frågan om lönegrupperingens avskaffande bör aktualiseras i samband med kommande löneförhandlingar, avseende tiden efter nuvarande avtalsperiod.

Dyrtortsgrupperingen har varit en fråga som ofta återkommit i kammarens protokoll under många år. Systemet infördes redan 1919 i form av en femgradig skatteskala och påbyggdes 1922, då sju dyrtortsgrupper infördes för de statsanställda tjänstemännen.

Avsikten med systemet skulle vara att åstadkomma en kompensation för de geografiskt sett olika levnadskostnaderna. Efter hand som levnadskostnaderna utjämnades mellan olika orter och man tog större hänsyn även till s. k. avståndskostnader har motivet för systemet urholkats. Kritiken mot systemet har varit stark från löntagarna ute i landet. Undan för undan har också delar av systemet slopats, så har skett vad det gäller skatter, bostäder och hyror. Vi har nu kvar endast en lönegruppering i tre ortsgupper.

Ortsgrupperingsutredningen föreslog redan 1957 i princip att ortsgupperingen skulle slopas. 1958 års B-riksdag begärde att en prisgeografisk undersökning skulle genomföras för att ge underlag för frågans bedömning i fortsättningen. Regeringen uttalade i en proposition år 1963 att syftet med den då igångsatta prisgeografiska dyrtorts-

undersökningen skulle vara att få underlag för en revision av systemet. Denna undersökning redovisades i december 1965, och den bekräftade vad de flesta antog redan tidigare, nämligen att motiven för dyrtortssystemet ej längre fanns. Skillnaden i levnadskostnader var obetydlig. Inte mindre än 90 procent av befolkningen bor i kommunblock med indextal mellan 940 och 1 060 där Stockholm har 1 000. Detta innebär endast en variation på ungefär 6 procent från stockholmsciffrorna. Ett flertal orter i lägre ortsgrupp än Stockholm har enligt undersökningen högre levnadskostnader. Genomsnittet för landet ligger också högre än kostnaderna i stockholmsområdet.

Den kvardröjande lönegrupperingen saknar således berättigande. Allt tillgängligt material talar för att den borde slopas. I uttalanden från fackföreningsmöten ute i landet krävs att den avvecklas. En samstämmig kör av landsortstidningar understöder detta krav. Den kvarvarande lönegrupperingen vållar irritation i förhandlingar, bidrar till en ofruktbar dragkamp mellan storstad och landsort och motverkar en sund balans mellan olika orter. Man frågar sig varför vi då har den kvar.

Lönegrupperingen är numera en fråga som arbetsmarknadens parter har att ta ställning till. Det hade givetvis varit bäst om denna fråga hade avvecklats innan riksdagen överlämnade dessa ärenden till avtalsverket och riksdagens löne delegation. Det har visat sig vara förenat med betydande svårigheter att få upp frågan till behandling och lösning vid de förhandlingar som pågått, även om årets förhandlingar i motsats till fjolårets kunnat redovisa en mindre framgång.

Eftersom det ur allmän synpunkt är angeläget att lönegrupperingen avvecklas snarast möjligt, anser vi det lämpligt att riksdagen gör ett sådant uttalande. Riksdagen kan inte vara förhindrad att göra detta. Eftersom det är riksdagen som beslutat om systemet kan

Om avveckling av dyrortsgrupperingen av de statsanställdas löner

den också, när tiden är mogen, uttala att systemet bör avvecklas.

Herr talman! Jag ber alltså att med detta få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Eric Carlsson* (cp), *Erik Filip Petersson* (fp) och *Karl-Erik Eriksson* (fp).

Herr **PETERSSON, BERTIL**, (s):

Herr talman! Med anledning av den reservation som är fogad till detta utlåtande får jag i största korthet framhålla följande.

Frågan om ortsgrupperingen är sedan 1961 en förhandlingsfråga mellan arbetsmarknadens parter. När det gäller staten är det ju numera riksdagens löne delegation som av riksdagen fått fullmakt att ta ställning i avtalsfrågor och göra principiella ställningstaganden i samband med löneförhandlingar. Det måste därför anses oriktigt att riksdagen gör sådana uttalanden som föreslås i reservationen. Det skulle innebära att man föregriper och binder sitt eget organs handlingsfrihet.

När det gäller själva sakfrågan har det ju senast vid den i vår träffade avtalsuppgörelsen för statens löntagare gjorts en inte oväsentlig justering av spännvidden mellan ortsgrupp 3 och ortsgrupp 5. Justeringen innebär att spännvidden, som var cirka 12 procent innan avtalet träffades, nu är nere i någonting mellan 10 och 11 procent.

Detta visar ju att parterna har ögonen på problemet. Den statliga sektorn ligger väl framme i denna fråga med — som jag nyss erinrade om — en spännvidd mellan högsta och lägsta ortsgrupp på något över 10 procent efter den senaste avtalsuppgörelsen. Man kan som jämförelse nämna att spännvidden på den privata sektorn är cirka 24 å 25 procent, dvs. mer än det dubbla. Därför kanske man skulle vilja hemställa till reservanterna att de i första hand ägnar sitt intresse och sina krafter åt det område där frågan utan tvekan är mest brännande.

Med dessa få ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr **OLSSON, JOHAN**, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bertil Petersson sade att spännvidden inom det privata löneområdet är betydligt större än inom det statliga, och han nämnde siffran 24 å 25 procent. Jag har i min hand en undersökning som visar spännvidden i löner mellan ortsgrupperna 3 och 5 under åren 1965, 1966 och 1967 för manliga industriarbetare. Totalt för samtliga industrigrupper låg spännvidden år 1965 vid 15,9 procent, år 1966 vid 14,9 procent och år 1967 vid 13,5 procent.

För det första är det alltså inte den stora spännvidd på detta område som man har velat göra gällande i debatten, och för det andra är spännvidden i krympande.

Det hade, vidhåller jag, funnits anledning för riksdagen att nu göra ett uttalande som medverkade till att dyrortssystemet snarast möjligt avvecklas. Det skulle också påskynda en utjämning av spännvidden på det privata fältet. När man har ett system som i utredningar konstaterats vara omotiverat och när ingen vill försvara detta system, då frågar man sig: Varför skall man ha det kvar? Vore det då inte bättre att hjälpa till och göra ett uttalande som stöder förhandlingsparterna och påskyndar avvecklingen?

Herr **PETERSSON, BERTIL**, (s) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig först säga till herr Johan Olsson att en minskning av spännvidden kostar pengar. Dessa skall tas inom ramen för de tillgängliga resurserna. Ur denna synpunkt anser utskottet att det är riktigt att det är en förhandlingsfråga. Det är parterna som har att dela resurserna inom den ram

Om avveckling av dyrortsgrupperingen av de statsanställdas löner

som står till förfogande, och de bör ha möjlighet att påverka fördelningen. Det borde egentligen inte vara mycket att diskutera.

Sedan talade herr Johan Olsson om spännvidden och hävdade att den var betydligt mindre än som framgick av de siffror som jag anförde. Jag har fått mina uppgifter från tillförlitligt håll. Att vi har olika uppgifter kan bero på att herr Olsson tar ut vissa grupper och inte har hela fältet med i bilden. Det torde vara orsaken till att vi hamnar på olika siffror. Här föreligger alltså inom den enskilda sektorn en spännvidd som är ungefär dubbelt så stor som inom den statliga.

Jag tycker, herr Olsson, att om man från centerpartiets och exempelvis från herr Olssons sida är verkligen intresserad av denna fråga skulle man kunna börja närmare än hos staten att arbeta för denna sak. Om jag inte är felunderlättad, är herr Olsson själv företagare och driver rörelse. Hur skulle det vara om herr Olsson uppvaktade sig själv som företagschef i denna fråga och hemställde om att man genomförde en reform i hans företag? Jag är övertygad om att det skulle uppskattas.

Det finns ytterligare ett arbetsfält som ligger nära till för centerpartiet. En av landets, i varje fall Norrlands, största företagschefer är centerpartiets egen partiordförande. Hur skulle det vara om man från centerpartiet tog en diskussion med honom och vidtog konkreta åtgärder i denna fråga? Det skulle utan tvekan ge en betydligt större tyngd åt centerpartiets agerande. Såsom ni nu framträder får ni förlåta, om man har en känsla av att vad som sägs är bara ord och valtaktik.

Herr OLSSON, JOHAN, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Vad siffrorna beträffar går det att kolla dem senare. Jag har fått dem från upplysningstjänsten, granskat dem och funnit att de är rele-

vanta. Den grupp som jag omnämnde innefattade samtliga industrigrupper, och det är en betydande del av den enskilda arbetsmarknaden. Vi har en något större spännvidd på ett annat område, och det gäller byggnads- och anläggningsverksamhet, men det är ju känt att spännvidden där varit större på grund av bristen på byggnadsarbetare inom stockholmsområdet under ett tidigare skede. Men inte heller där är spännvidden särskilt stor. Den ligger på 18,7 procent det senaste året, och den är i dalande. Det görs faktiskt en del även på den enskilda sektorn när det gäller att minska spännvidden.

När det gäller mitt eget företag är herr Bertil Petersson välkommen upp att se och kan då konstatera att vi ligger högre än vad det avtalsenliga löneläget är inom ortsgrupp 3. Det är alltså en medverkan till att utjämna denna skillnad, herr Petersson. Vad gäller övriga företag kan vi lägga den synpunkten på det hela att om vi kunde förstärka näringslivet ute i landsorten, t. ex. med utflyttning från storstäderna och effektiv lokaliseringspolitik skulle det medverka till en utjämning, men staten bör här gå före med gott exempel.

Det är ingen som försvarar dyrortsgrupperingen. Varför har vi den då kvar? Det här är en förhandlingsfråga, men det går inte att krypa bakom den saken, ty om riksdagen en gång infört detta system borde man också medverka till att det avvecklas så snart som möjligt.

Herr PETERSSON, BERTIL, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara konstatera att herr Olsson i sitt sista anförande närmade sig mina siffror. Om han håller ett anförande till kanske vi kommer överens.

Herr Olsson säger att staten skall gå före. Det gör den. När det gäller spännvidden är den inom den statliga sek-

Om avveckling av dyrortsgrupperingen av de statsanställdas löner

torn inte mer än något över 10 procent, alltså mindre än hälften mot i den enskilda sektorn. Vid den nu senast träffade avtalsuppgörelsen har man gått vidare på denna väg. Här arbetas alltså i en riktning som innebär att man gradvis försöker minska spännvidden. Men som jag tidigare sagt är det fråga om rätt mycket pengar som skall tas ur en ram som gäller för alla. Då måste det sägas vara ett rättvisekrav gentemot de direkt berörda att de får vara med om att påverka och medverka till den reform som skall genomföras.

Herr OLSSON, JOHAN, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Att en avveckling av systemet kostar mycket pengar belyser bara orättvisan i systemet. Vi kan väl inte försvara en orättvisa med argumentet att det kostar pengar att undanröja den, alltså att ge dem som har rätt till högre löner i de lägre ortsgrupperna en rättvis kompensation.

Herr PETERSSON, BERTIL, (s) kort genmäle:

Herr talman! Med mitt uttalande har jag ingalunda försvarat systemet. Jag har sagt att det kostar pengar, som skall tas ur en gemensam ram. Om man tar pengar för det här aktuella syftet blir det mindre pengar för andra ändamål. Då är det viktigt — tycker vi — att de direkt berörda grupperna får möjlighet att påverka frågans utveckling. Det behöver väl inte innebära att man är negativ i sak.

Herr NILSSON, NILS, (cp):

Herr talman! Det är väl ändå statens förhållanden vi diskuterar här i dag och inte det privata näringslivets.

Herr Petersson åberopade i förra veckan Statstjänstemannaförbundet i debatten om den statliga kontorsbyggnaden på Östermalm. Vi kanske kan åberopa

Statstjänstemannaförbundet i dag också. Jag vill fråga herr Petersson om han även i dag vill ansluta sig till förbundets uppfattning i dess uttalande att staten inte har visat något intresse för borttagande av dyrortsgrupperingen.

Det kan väl heller inte finnas något hinder för en representant från centerpartiet som är anställd i statens tjänst att visa intresse för frågor som omfattas av en betydande del av de statstjänstemän som här berörs. Vi får heller inte glömma att för de högst avlönade statstjänstemännen gäller ingen dyrortsgruppering.

Jag vill ansluta mig till vad herr Johan Olsson anfört om rimligheten av att staten verkligen behandlat den aktuella frågan innan den hänsköts till ett särskilt organ. Jag kan förstå att det är en kostnadsfråga. Men jag kan inte förstå att det skulle finnas något hinder för riksdagen att i ett uttalande ansluta sig till de här tankegångarna sett mot bakgrunden av att man från statstjänstemannahåll förklarat att staten inte visat något intresse.

Jag kan inte finna något skäl mot ett uttalande från riksdagen att vi för vår del kan ansluta oss till den principen att dyrortsgrupperingen bör helt avskaffas.

Herr PETERSSON, BERTIL, (s):

Herr talman! Det är felaktigt att påstå att staten inte visat något intresse för denna fråga. Jag vill än en gång erinra om att vid årets avtalsförhandlingar träffades en uppgörelse, som innebär att spännvidden för statens del minskades med 1,5 procent.

Det är ett steg i den riktning som även reservanternas pläderar för. Men det är ett förhandlingsresultat, och det finns ingenting som säger att inte denna utveckling kommer att fortsätta. Har vi accepterat att detta är en förhandlingsfråga, måste även reservanternas erkänna att det i dag helt enkelt är orimligt att binda upp 1969 års avtalsrörelse.

Om avveckling av dyrortsgrupperingen av de statsanställdas löner

Herr NILSSON, NILS, (cp):

Herr talman! Jag återopade Stats-tjänstemannaförbundet på samma sätt som herr Bertil Petersson gjorde det förra veckan. Därifrån har man sagt att staten inte har visat något intresse för ett borttagande av dyrortsgruppe-ningen. Är detta fel får herr Petersson vända sig dit varifrån uttalandet kommer.

Förra veckan återopade herr Peters-son just det organ som jag i dag åbe-ropar. Här är det inte, såvitt jag kan förstå, fråga om att binda upp ett av-tal, utan att riksdagen uttalar att den för sin del inte har något att erinra mot en strävan åt det hållet, när man nu ifrån statstjänstemannahåll — detta är fullkomligt klart — har strävat efter att ta bort dyrortsgrupperingen, men mött ringa gehör därför. Vi måste väl ändå kunna säga att det har varit ett ringa gehör, eftersom Statstjänsteman-naförbundets förste ombudsman uttalar att staten inte har visat något intresse för det.

Överläggningen ansågs härmed sluta, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yr-kats propositioner beträffande utskot-tets i förevarande utlåtande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående punkterna 1 och 2 samt därefter särskilt i fråga om punk-ten 3.

På gjord proposition bifölls vad ut-skottet hemställt i punkterna 1 och 2.

Sedermera gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande punkten 3 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det för-slag, som innefattades i den vid utlå-tandet avgivna reservationen; och för-klarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till ut-skottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övernående ja besvarad.

Herr *Olsson, Johan*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 134 punk-ten 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositio-nen änyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Da emellertid herr *Olsson, Johan*, be-gärde rösträkning, verkställdes nu vo-tering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 85;

Nej — 40.

Därjämte hade 15 ledamöter tillkän-nagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos änyo statsutskottets utlå-tanden:

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgälds-fonden för budgetåret 1968/69;

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-ställning om avsättning av kommunal-skattemedel till budgetutjämningsfon-den för budgetåret 1968/69;

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgif-ter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad propositionen avser avskrivning av nya kapitalinve-steringar;

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1968/

Om åtgärder för skydd åt vissa hemmamarknadsindustrier, m. m.

69 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar, m. m.; och

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statlig garanti för skadeersättning vid vissa atomolyckor.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om åtgärder för skydd åt vissa hemmamarknadsindustrier, m. m.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 38, i anledning av motioner om åtgärder för skydd åt vissa hemmamarknadsindustrier, m. m.

I detta utlåtande hade bankoutskottet i ett sammanhang behandlat

dels de likalydande motionerna I: 184, av herr Gösta Jacobsson *m. fl.*, och II: 240, av herr Magnusson i Borås *m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att temporärt inom ramen för GATT och EFTA restriktioner måtte vidtagas i fråga om licensgivningen av importen från låglöneländer, som föranledde sådana marknadsstörningar, att fortbeståndet av eljest livskraftiga svenska industrigrenar och sysselsättningen äventyrades, att en begränsning av importkontingenterna för dylika länder måtte vidtagas, där så befunnas möjligt, samt att andra möjliga temporära åtgärder på tullområdet till skydd för hotade industrigrenar och deras arbetskraft måtte komma till stånd;

dels ock de likalydande motionerna I: 655, av herr Torsten Andersson, och II: 844, av herr Persson i Heden, vari anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t för begränsning av den ökade importen av textil- och konfektionsvaror måtte låta införa importkvotering av dessa produkter samt medverka till att försvaret upphandlade sina förnödenheter i företag, som hade sin tillverkning inom landet.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

a) att riksdagen måtte avslå motionerna I: 184 och II: 240 samt

b) att riksdagen måtte avslå motionerna I: 655 och II: 844.

Reservation hade avgivits av herr Enarsson (h), som ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under a hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 184 och II: 240 i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att temporärt inom ramen för GATT och EFTA restriktioner måtte vidtagas i fråga om licensgivningen av importen från låglöneländer, som föranledde sådana marknadsstörningar, att fortbeståndet av eljest livskraftiga svenska industrigrenar och sysselsättningen äventyrades, att en begränsning av importkontingenterna för dylika länder vidtoges, där så befunnas möjligt, samt att andra möjliga temporära åtgärder på tullområdet till skydd för hotade industrigrenar och deras arbetskraft komme till stånd.

Herr ENARSSON (h):

Herr talman! Till bankoutskottets utlåtande nr 38 har jag ensam dristat mig att avge en reservation, som jag med några ord vill motivera. Jag vill samtidigt också göra några reflexioner till majoritetens utlåtande.

Utlåtandet har som rubrik »åtgärder för skydd åt vissa hemmamarknadsindustrier». Från högerpartiets sida har vi med oro följt utvecklingen inom de industrigrenar som är starkt hotade till sin existens av den alltmer svällande importen från de s. k. låglöneländerna. Vid 1967 års riksdag förelåg högermotioner om vidtagande av åtgärder inom ramen för vår handelspolitik till skydd för våra hotade industrier och den därigenom vikande sysselsättningen. Utvecklingen sedan våren 1967, då frågan behandlades här i riksdagen, har inte medfört någon ljusning utan raka mot-

Om åtgärder för skydd åt vissa hemmamarknadsindustrier, m. m.

satsen för de berörda industrierna och deras anställda.

Företag som under mera normala förhållanden vore konkurrenskraftiga har sviktat och sviktar alltjämt under trycket av en övermäktig marknadsföring av varor som produceras i länder med ett helt annat kostnadsläge än vad vi har och som i stor omfattning också kommer från producentländer som inte omfattar marknadshushållningens principer vid sin prissättning.

Det är ju uppenbart att konkurrens på så olika villkor helt enkelt måste få ödesdigra följder för den missgynnade parten, med driftsnedläggelser och arbetslöshet i sitt släptåg.

Vad har då regeringen gjort, och vad ämnar den göra i detta fall? Vad den har gjort är inte så särskilt mycket. Visserligen har man låtit kommerskollegium göra en översyn av den s.k. lågprisimporten på konfektionsvaruområdet, och enligt vad som upplysts har förhandlingar inletts med Jugoslavien. På frågan om vad man ämnar göra synes svaret för dagen vara ganska ovisst.

Ekonomiminister Wickman sade i sitt förstamajtal i Borås att man kan komma att anpassa importpolitiken till den nuvarande textilkrisen. Han menade att påfrestningarna på textilindustrin i dag är så exceptionella att regeringen nu aktivt prövar möjligheterna att anpassa importpolitiken så, att utvecklingen kommer under kontroll och ger samhället och företagen möjlighet till rådium. Det var alltså statsrådet Wickmans ord i det talet.

Handelsminister Lange lämnade i andra kammaren den 16 maj — alltså för ett par veckor sedan — svar på en interpellation och en enkel fråga. Han sade då bl. a. att konfektionstillverkning, som kunde bedrivas av lågavlönad arbetskraft med relativt små investeringar och intensivt utnyttjande av kapitalinsatser, ingalunda vore enbart beklaglig. Statsrådet pekade därvid bl. a. på den pristryckande effekten på textilprodukterna. Vidare påpekade statsrå-

det att den svenska textilindustrin under en tid åtnjutit ett högre tullskydd än övrig industri. Andrummet hade, sade statsrådet, utnyttjats för strukturrationalisering samt anpassning av produkter och marknadsinriktning.

Situationer kunde, framhöll statsrådet vidare, uppkomma, vilka gjorde det berättigat med tillfälliga avsteg från Sveriges handelspolitiska linje. Härefter berörde han beredskapssynpunkter på textil- och konfektionsindustrin för att avslutningsvis sammanfatta sin synpunkt sålunda, att erforderliga åtgärder borde utformas som positivt produktionsstödande snarare än konkurrenskyddande.

Vilka åtgärder som kan komma att vidtagas finner jag oklart mot bakgrunden av de olika uttalanden som regeringens företrädare här har gjort.

Jag tycker inte att det är att ta till överord när jag i min reservation säger, att regeringspolitiken på området präglats av stor tveksamhet och passivitet. Såsom också framgår av reservationen är jag inte inställd på att påkalla åtgärder som verkar störande på våra handelspolitiska förbindelser, och jag framhåller även att **ingångna avtal** förpliktar till återhållsamhet i denna del.

Jag anser mig stå på fast mark, inte minst med hänvisning till utskottets uttalande på s. 21 i utlåtandet, där det talas om vilka kriterier som måste vara uppfyllda för att tullpolitiska motåtgärder skall bli tillåtna, nämligen bl. a. en importökning av sådana dimensioner att allvarlig skada för inhemska producenter uppkommer eller hotar att uppkomma.

Det aktuella lägets allvar framgår tydligt på sidan 8 i utskottets utlåtande, där man kan utläsa kraftiga ökningsar av lågprisländernas andel av både tillförseln — produktion plus import minus export — och totalimporten under åren 1965—1967. I fråga om tillförseln är vår produktions andel nere i cirka 40 procent av vissa sortimentsgrupper, och

Om åtgärder för skydd åt vissa hemmamarknadsindustrier, m. m.

av totalimporten kommer knappt 10 procent från icke lågprisländer. En jämförelse mellan januari och februari månader 1967 och samma månader i år visar en totalökning av importen av konfektionsvaror med cirka 16 miljoner kronor, varav lågprisländernas andel är 10,6 miljoner kronor.

Utskottsmajoriteten förlitar sig — förutom på arbetsmarknadspolitiska åtgärder — på att Kungl. Maj:t med uppmärksamhet, som det heter, följer utvecklingen och kommer att överväga vilka ytterligare åtgärder som förhållandena på området kan föranleda till. Jag kan inte mot bakgrund av den ringa aktivitet som under det gångna året visats från det hållet, trots den utveckling med företagsnedläggelser och arbetslöshet som fortgått och som troligen kommer att fortgå, ansluta mig till detta »förlitande».

Herr talman! Läget är just nu sådant att åtgärder av det slag jag antytt i reservationen inte endast är försvarbara utan i högsta grad angelägna, om vi inte i vårt land skall äventyra viktiga industrigrenar och sysselsättningsobjekt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till min reservation.

Häri instämde herr Åkerlund (h).

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! Som motionär skall jag be att få lägga litet lök på laxen när det gäller herr Enarssons framställning.

Redan i fjol slog några motionärer larm om den tilltagande importen från låglöneländer vilken hotade att slå ihjäl — jag tvekar inte att använda det uttrycket — svenska företag, framför allt inom textilindustrin. Vi ville införa vissa sådana restriktioner för importen, som skulle gå att förena med våra internationella åtaganden.

Bankoutskottet satte i fjol upp kalla handen under hänvisning till att de genom importen frigjorda produktresurserna kunde användas på ett sätt som

bättre tjänade samhällsekonomin. Utskottet tillfogade att man finge söka bot för de omställningsproblem som kunde komma att uppstå genom en aktiv arbetsmarknadspolitik och genom andra trygghetsfrämjande åtgärder.

I år har samma motionärer icke aktat för rovt att återkomma, trots den dåliga lyckan i fjol. Vi har all respekt för den liberala handelspolitik som bedrivs. Vi har utan vidare accepterat alla de tullsänkningar som har ägt rum inom ramen för EFTA och GATT. Vi vill dock inte att viktiga svenska företag och dessas anställda i onödan skall offras på principernas altare. Handelspolitiken måste vara pragmatisk, inte dogmatisk. Vi vill att vårt land skall tillvarata de möjligheter, som finns — dessa är dock till följd av vårt lands internationella åtaganden begränsade — att i någon mån hejda den svällande importen från låglöneländerna, en import som har ren dumpingkaraktär. Jag tvekar inte att uttala det ordet. Av politiska skäl är det dock, det vet jag sedan gammalt, förenat med mycket stora vanskligheter att använda de möjligheter, som antidumpinglagstiftningen erbjuder.

I år kan motionärerna glädjas åt att bankoutskottet har börjat komma till klarhet, åtminstone viss klarhet, och visar större intresse för våra propåer. Utskottet säger sig t. o. m. hysa förståelse för motionärernas bevekelsegrunder — det är vi ju mycket glada för — men förlitar sig på att Kungl. Maj:t »kommer att med uppmärksamhet följa lågprisimportens fortsatta utveckling och konsekvenser för vårt näringsliv samt överväga vilka ytterligare åtgärder som förhållandena på området kan föranleda».

Reservanten, herr Enarsson, talar om Kungl. Maj:ts tveksamhet och passivitet. Jag vill stryka under detta. Kungl. Maj:t har på detta område haft svårt att få ändan ur vagnen, om detta respektlösa uttryck må tillåtas — jag kanske inte skulle ha sagt Kungl. Maj:t utan

Om åtgärder för skydd åt vissa hemmamarknadsindustrier, m. m.

Kungl. Maj:ts regering, det hade då låtit vackrare.

Redan vid remissdebatten i januari lovade herr Lange, för den delen också herr John Ericsson, som bekant bördig från Kinna, att vidtaga lämpliga åtgärder. Liknande löften har givits av varje statsråd som under året har besökt Borås. Men det är tydligen lång väg mellan Borås och kanslihuset. Det tar lång tid innan impulserna som har kommit från Borås har fått någon effekt i kanslihuset.

I ett nyligen avlämnat interpellations-svar har chefen för handelsdepartementet deklarerat sin vilja att medverka till åtgärder för att temporärt mildra trycket på den svenska textil- och konfektionsindustrin. Regeringen har omsider — jag understryker *omsider* — beslutat tillkalla en utredning. I detta fall undrar jag med tanke på allt tidigare motstånd, om jag inte skulle kunna få citera satsen: »När djävulen ville att ingenting skulle ske, satte han till den första kommittén» — detta sagt utan några personliga hänsyftningar.

Regeringen har dessutom tagit upp resonemang med Jugoslavien och aviserat ett sådant med Hongkong. Det är i och för sig gott och väl. De flesta västeuropeiska länder har sedan länge begagnat sig av möjligheterna att i viss mån stoppa upp importen av textilvaror från Hongkong.

Men, herr talman, textil- och konfektionsindustrin befinner sig i en högst allvarlig akut kris. Det skildrades bl. a. av herr John Ericsson i årets remissdebatt. Skall denna industris fortbestånd kunna räddas, fordras omedelbara och resoluta åtgärder inom den begränsade ram, som vi till följd av våra internationella åtaganden kan röra oss inom. Det går inte längre att klara arbetslösheten inom textilindustrin enbart genom omskolning.

Genom regeringens långdragna behandling av ärendet är höstsäsongen redan, åtminstone till en del, spolierad för åtskilliga företag, vilkas försäljning

har lidit avbräck av låglöneländernas offensiv på den svenska marknaden. De utländska kollektionerna för hösten har redan i stor utsträckning sålts. Speciellt yllekonfektionerna är allvarligt hotade.

Det skulle vara all anledning för riksdagen, anser jag, att sätta litet råg i ryggen och fart på benen hos regeringen. I längden är det till gagn för alla, även konsumenterna, att vi har kvar en svensk textil- och konfektionsindustri i Sverige.

Vi har endast begärt temporära åtgärder, ingenting annat. Vi har också tänkt oss att man skulle titta inte bara på textil- och konfektionsindustrin utan även på en del andra industrier som är hotade, såsom läderindustrin, möbelindustrin m. fl.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr LARSSON, ÅKE, (s):

Herr talman! Herr Jacobsson talade om en viss potentat. Nu tillsattes det ju kommittéer långt innan socialdemokraterna kom i regeringsställning. Vem som tidigare var allierad med den där potentaten skall jag låta vara osagt, men herr Jacobsson kanske kan dra slutsatserna själv.

I detta bankoutskottets utlåtande avstyrks några motioner som bl. a. syftar till att importkvoterings bör införas för vissa textilprodukter. En ensam högerman av de tre, som finns i utskottet, har reserverat sig till förmån för ett par av motionerna, och en ensam centerpartist har avgett ett särskilt yttrande i en till motionerna positiv anda utan att fördenskull kunna förmå sig att tillstyrka motionerna.

Bortsett från de nämnda särmeningarna har utskottet blivit enigt om att nu gällande ordning för den svenska handelspolitiken bör bibehållas. Utskottet har självfallet klart för sig de svårigheter, som importen av vissa textil- och konfektionsvaror kan ha vållat först för delar av den svenska textilin-

Om åtgärder för skydd åt vissa hemmamarknadsindustrier, m. m.

dustrin och sedermera även för konfektionsindustrin.

Principiellt måste som riktlinje för handelspolitiken gälla att vi skall koncentrera oss på de industrigrenar, där vi är konkurrenskraftiga gentemot utlandet — den tanken ligger också till grund för de internationella avtalen på detta område. Om utlandet kan producera billigare än vi, blir importen konsumenterna till fördel både genom att de kan köpa billigare utländska varor och genom att importen pressar priserna för den inhemska industrin. På motsvarande sätt kan den svenska industrin göra tillvaron besvärlig för utländska producenter i deras hemländer när det gäller andra produkter.

Detta är den ena sidan av saken. Den andra sidan är att sysselsättningssvårigheter kan uppkomma i Sverige om den utländska konkurrensen blir alltför hård. Då får det åligga myndigheterna att bedöma om de utländska försäljningsframgångarna beror på en i verkligheten bättre konkurrenskraft eller på speciella åtgärder av typen »dumping». I det förra fallet torde man få konstatera faktum och inrikta sig på att genom aktiva arbetsmarknads- och lokaliseringspolitiska åtgärder bereda friställd arbetskraft alternativa sysselsättningsmöjligheter och en ny användning för industrilokaler och maskiner. Om den utländska konkurrensen underlättas genom dumping-åtgärder eller subventioner, finns det ju vissa möjligheter att höja tullarna.

Vidare finns enligt de internationella avtalen möjligheter att i klart avgränsade och utredda fall vidta importbegränsande åtgärder när det gäller import från lågprisländerna. Dylika åtgärder bör dock utformas så att internationella komplikationer i möjligaste mån undviks.

Som framhålls i utlåtandet har överenskommelse träffats med Syd-Korea och förhandlingar har inletts med Jugoslavien. Enligt utskottsmajoritetens mening finns det därför inte anledning

att riksdagen i dag skulle besluta om längre gående åtgärder. Det måste samtidigt understrykas att utskottet i flera avseenden kan hysa förståelse för de bevekelsegrunder som ligger bakom motionärernas förslag. Som jag konstaterade i början är dock utskottet med ett och ett halvt undantag sams i detta ärende.

Herr talman! Med det sagda vill jag yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr ERNULF (fp):

Herr talman! Eftersom jag är bosatt på en ort, som i hög grad har drabbats av lågprisimport av textilvaror och konfektion, vill jag något motivera varför jag kommer att rösta med utskottsmajoriteten, trots att mina synpunkter i stort sett överensstämmer med dem som herr Gösta Jacobsson här har framfört.

Enligt min mening måste man, även om man är anhängare av en liberal handelspolitik, räkna med att situationer kan uppkomma där avsteg måste göras. Det kan naturligtvis först och främst vara fråga om ren dumping. I sådana situationer är väl de allra flesta överens om att importbegränsande åtgärder kan vara motiverade. Men det samma kan vara fallet, anser jag, även vid andra former av lågprisimport. Skillnaden mellan dumping och icke dumping är ju för övrigt som bekant flytande. Vi har sett att åtminstone viss lågprisimport delvis har möjliggjorts genom valutaåtgärder, som visserligen är fullt lagliga, men som från vår synpunkt står nära till att kunna betecknas som manipulationer.

När sådan import medför att även hårt rationaliserade och högeffektiva företag drabbas av konkurrensen på ett sådant sätt, att risk föreligger för företagsnedläggelser av stor omfattning och alltså för en omfattande arbetslöshet, då måste åtminstone temporära åtgärder i importbegränsande syfte vara motiverade. Vi bör också ha klart för oss

Om åtgärder för skydd åt vissa hemmamarknadsindustrier, m. m.

att om vår hemmaindustri skulle slås ut genom denna lågprisimport, så kommer det inte att dröja länge förrän priserna på importvarorna stiger i den takt som det då för oss ogynnsamma marknadsläget medger säljarna. Vi kommer då att få betala för de kort-siktiga vinster vi gjorde genom att utnyttja lågprisimporten. Även beredskapsskäl, som berörts i tidigare inlägg i debatten, har sin betydelse i sammanhanget.

Jag menar alltså, herr talman, att vi skall som herr Gösta Jacobsson anförde gärna köra på experterna och de bestämmande i kanslihuset med att här är fara å färde. Det är inte möjligt att alltför länge töva med åtgärder. Visst kan de utredningar som satts i gång också försena åtgärderna! Jag tycker emellertid att utskottsmajoriteten i sitt utlåtande har gjort en så positiv skrivning i förhållande till motionerna och så pass klart uttalat sig för de åtgärder som kan visa sig nödvändiga — även klara importrestriktioner — att jag i dagens läge är beredd att rösta för utskottets förslag. Men jag förbehåller mig givetvis all rätt, om åtgärder inte vidtas trots att de framstår som oundgängliga och angelägna, att återkomma med de förslag som jag kan anse vara motiverade.

Herr talman, jag kommer alltså för min del att rösta för utskottets hemställan.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill endast för herr Åke Larsson påpeka, att vi motionärer inte begär någon total helomvändning inom den svenska handelspolitiken. Tvärtom accepterar vi den som den är i princip. Vi begär endast att regeringen temporärt skall vidta de åtgärder som erfordras för att klara den akuta krisen för i första hand textil- och konfektionsindustrin med arbetslöshet och friställning som följd.

Herr Åke Larsson hänvisar till att anordningar för hindrande av dumping skulle vara en framkomlig väg. Men som jag sade redan i mitt första anförande vet man av erfarenhet att användandet av antidumpingtullar är ett tveeggat svärd och i regel förorsakar rent politiska komplikationer gentemot de speciella länder som utsätts därför.

Jag har icke på något sätt gjort gällande att djävulen var en person som figurerade speciellt i utredningar, tillsatta av den socialdemokratiska regeringen. Djävulen kanske var en högst borgerlig uppfinning!

Jag vill sluta med att säga att det nu inte går att dröja längre. Halvhjärtade och fördröjande åtgärder är det inte stor glädje med. Vad som skall göras skall göras omedelbart.

Herr LARSSON, ÅKE, (s) kort genmäle:

Herr talman! Apropå den borgerliga uppfinningen med djävulen kan jag hålla med herr Jacobsson, ty utredningar var ju tillsatta redan på den tiden då det var borgerlig regering. Men han använde uttrycket i samband med den utredning, som enligt vad handelsministern sagt skall tillsättas för att utreda de speciella frågor som gäller TK-industrin och som vi diskuterade. Det var därför som jag påpekade att djävulen fanns även på den tid då det var borgerlig regering.

Här har uteslutande talats om vad importen har åstadkommit. Men det förekommer också en ganska avsevärd export från landet, vilket man liksom har tappat bort i detta sammanhang.

I det svar som herr Lange gav här-omdagen i andra kammaren nämner han en hel del om hur exporten har utvecklats. För att få litet jämnvikt med anledning av vad som har sagts här förut skall jag be att få citera några siffror ur hans utlåtande som belyser denna utveckling. Han säger: »År 1959 utgjorde vår totala export av textil- och

Om åtgärder för skydd åt vissa hemmamarknadsindustrier, m. m.

konfektionsvaror något mer än 200 miljoner kronor, varav drygt 30 miljoner kronor var konfektion. Under hela 60-talet har den årliga genomsnittliga exportökningen överstigit 15 procent. Varugruppen färdiga kläder har i genomsnitt ökat med hela 23 procent årligen. Den totala TK-exporten förra året nådde det aktningstvåbeloppet av 680 miljoner kronor. Exporten av textilvaror ökade då i runt tal 440 miljoner kronor, och exporten av konfektion till 240 miljoner kronor.»

Herr Lange menar i sitt uttalande att stora delar av TK-industrin därmed har visat sig besitta betydande anpassningsförmåga och livskraft.

När man talar om den svällande importen tycker jag att man kan ta med i bilden att vi i detta sammanhang också har en betydande export, som belyser vår textilindustris livskraft.

Jag håller med om att läget är allvarligt på detta område. Men man säger att regeringen här har varit passiv och tveksam. Kan man påstå det? Den har ju vidtagit åtgärder — vi har Korea-exemplet — och man håller på och förhandlar. Man har också förklarat sig beredd att vidta åtgärder, om det anses nödvändigt.

Det är inte passivitet, det är ju aktivitet! Jag tror att vi på något mystiskt sätt förväxlar de här två orden. Men om man inte vill se vad som händer runt omkring en, då kan man ett valår som i år — då sådana ord har en viss grokraft i de områden det speciellt gäller — tala om att regeringen är passiv, när den inte har varit det.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av herr Åke Larssons påpekande om exporten vill jag säga, att detta finns med mycket stor noggrannhet angivet i utskottsutlåtandet. Men exporten har inte på något sätt kunnat kompensera den ökning

av importen som har skett. Hela produktionsapparaten har ju måst krympas samman.

Herr ENARSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Åke Larsson opponerade sig mot att vi hade talat om passivitet från regeringens sida. Men sedan ärendet behandlades våren 1967 är det ändå fasligt litet som har hänt. Som jag sade i mitt första inlägg har man låtit kommerskollegium göra en mycket förnämlig översikt. Man har redovisat det aktuella läget, och så säger man att man har inlett förhandlingar med Jugoslavien. Det är inte så värst mycket att komma med. Hjulen stannar på grund av övermäktig priskonkurrens. De där skrivna orden hjälper företagaren och de anställda mycket litet. Det behövs konkreta åtgärder.

Om man, såsom skett i utskottsutlåtandet, jämför januari och februari 1967 med samma månader 1968 finner man att importen stigit med ungefär 16 miljoner kronor och exporten med en och en halv miljon. Detta visar att exporten i detta sammanhang betyder rätt så litet och har föga inverkan på det stora frågekomplex vi just nu diskuterar.

Herr LARSSON, ÅKE, (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Enarsson säger att det har hänt mycket litet. Men samtidigt erkänner man i reservationen att det är svårt att göra någonting.

Vad är det ni syftar till? Vill ni att vi skall klippa till och stoppa all import? Nej, säger ni samtidigt. Vad är det ni vill egentligen? Ni vill att det skall hända någonting, men ni säger inte ut vad som skall hända. Ni talar om temporära åtgärder. Nåväl, regeringen har vidtagit temporära åtgärder mot koreaimporten och man förhandlar med de andra staterna. Men vad skall vi göra ytterligare?

Samtidigt har ni också studerat vad kommerskollegium säger om svårighe-

Om åtgärder för skydd åt vissa hemmamarknadsindustrier, m. m.

terna att komma till rätta med detta område. Jag förstår faktiskt inte vad ni vill att regeringen skall göra utöver vad den gör — regeringen gör vad som är möjligt inom ramen för uppgörelsen i GATT.

Jag har svårt att följa med resonemang, ty samtidigt erkänner ni hur besvärligt det är att komma fram till det resultat som jag förstår att ni helst vill se — att det inte blir någon import alls.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag har svårt att följa med herr Åke Larssons yttrande nyss. Han säger att vi inte vet vad vi vill. Det är klart att vi vet vad vi vill. Det står i reservationen, att vi vill att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär att temporärt inom ramen för GATT och EFTA restriktioner vidtages i fråga om licensgivningen av importen från låglöneländer som föranleder marknadsstörningar.

Den enda sak som hittills gjorts var ett ingripande mot Sydkorea, men det upphörde efter några månader. Något annat har regeringen inte gjort.

Herr ENARSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Åke Larsson frågade vad vi syftar till och varthän vi vill komma. Jag är delvis förekommen i mitt svar av herr Gösta Jacobsson.

Men, herr Åke Larsson, kan det verkligen behöva ta år ut och år in att fundera på detta? Varför inte försöka? Här anges klart och tydligt vissa kriterier som ger underlag för att uppta förhandlingar. På sidan 21 talas det om dumping och vad som hör till det. Vi vet att det är svårt att komma fram den vägen. Men det står också ett annat alternativ — en importökning av sådana dimensioner, att allvarlig skada för inhemska producenter uppkommer eller hotar att uppkomma, kan också under vissa förhållanden ge rätt till skyddsåtgärder på

tullområdet eller i form av kvantitativa importrestriktioner.

Varför inte ta upp förhandlingar med de tre? Vi försökte ge en puff förra året. Kan det verkligen behöva ta ett helt år utan att det kan redovisas något som helst konkret resultat i det man bara säger att man har inlett förhandlingar med ett land, Jugoslavien. Om man tittar på sidan 9 finner man att antalet anställda sjunkit. År 1964 var det nära 92 000. År 1966 var det under 80 000. Även hemarbetarna hade sjunkit med åtskilliga hundratal.

Det är alldeles uppenbart att ett allvarligt hot hänger över dessa människor. Det måste väl ändå leda till att vissa krafttag tas inom ramen för de möjligheter som kan föreligga. Vi har aldrig sagt att vi skall gå in på sådana områden, där det blir ett störande ingrepp i våra handelspolitiska förbindelser. Vi är i princip frihandlare lika väl som övriga i detta hus. I detta läge, som vi bedömer som allvarligt, borde man väl ändå kunna försöka.

Går det eller går det inte att göra någonting? Det har vi inte fått svar på i dag.

Herr LARSSON, ÅKE, (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är det man förhandlar om för att se vart man kan komma. När det gäller koreauppgörelsen om importkvotering, så ligger importen under den fastställda kvoteringen även om överenskommelsen inte längre gäller.

I ett svar i andra kammaren i förra veckan förklarade handelsminister Lange, att man har möjlighet att återuppta förhandlingar om det skulle bli nödvändigt. Regeringen har med detta svar förklarat att den är beredd att vidta åtgärder.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Det kanske är på sin plats vid detta stadium av debatten att

Om åtgärder för skydd åt vissa hemmamarknadsindustrier, m. m.

någon som representerar textilbygden uttalar ett tack för det intresse, som man runt om i landet visar för denna fråga.

Jag vet inte om jag är av naturen född pessimist, men jag tycker att det är mycket väsen för ingenting. Man har till och med mobiliserat en viss potentat för att komma fram, men inte heller det har gett några resultat.

Läget i den bygd som berörs av detta är faktiskt för dagen det, att textilindustrin blivit så hårt trängd av den förda handelspolitiken att 125 arbetsplatser nedlagts på ett par år och 2 500—3 000 arbetstagare friställts. Många, och det gäller inte minst den äldre arbetskraften, upplever detta som en katastrof, varken mer eller mindre. Därtill kommer den oerhörda arbetslöshet som har drabbat en mängd oorganiserad arbetskraft och oorganiserade arbetsgivare genom att praktiskt taget all lönsömnad har försvunnit ur marknaden. Det finns kommuner i Sjuhäradsbygden, som i dag måste anslå medel för utbetalning av arbetslöshetsunderstöd åt textilarbetare som gått arbetslösa så länge att de blivit »utförsäkrade» ur organisationen.

Det är alltså ett akut problem vi behandlar. Man kan syssla hur länge som helst med att diskutera ordalydelsen av reservationer och uttalanden av olika slag. Det ger ingenting i utbyte. Jag tycker att vi nu måste gå från ord till handling.

Här sades nyss från talarstolen av en liberal ledamot från boråstrakten, att han inte kan göra upp med sig själv om att bryta med de liberala teserna om handelspolitikens frihet. Men situationen är allvarligare än så! Man måste vidta de åtgärder som över huvud taget är möjliga för att rädda vad som räddas kan för textilindustrin och konfektionsindustrin och de anställda där.

För min egen del är jag bekymrad över den utveckling som jag kunnat konstatera, att taxeringsutfallet exempelvis i Sjuhäradsbygden av allt att döma kommer att bli synnerligen lågt. Där finns helt enkelt inte något reellt skatte-

underlag. Men det mest bekymmersamma nu är utvecklingen i kommunerna och i de nybildade kommunblocken — eller de som skall bildas — vilka nu skulle behöva en injektion för att överbrygga startsvårigheterna.

Det återstår mycket att göra. Allting kostar pengar. Besvärligheter måste övervinnas. Men svårigheterna måste ändå lösas.

Jag vill gärna, herr talman, begagna tillfället att uttala förhoppningen att allt som under ett par års tid har sagts om den här krisen, allt som har diskuterats i fråga om möjligheter att lösa problemen, så småningom skall få en konkret utformning så att något resultat verkligen uppnås beträffande de problem som man har att brottas med i den här bygden.

Herr ERNULF (fp):

Herr talman! Min vän Torsten Andersson berörde ett uttalande från talarstolen av en liberal — som han sade — som inte ville bryta med den fria handelspolitiken. Jag undrar om han möjligen syftade på mig.

I så fall vill jag framhålla att mitt anförande gick ut på att även en liberal — alltså anhängare av en fri handelspolitik — är beredd att göra avsteg från denna när förhållandena så kräver. Jag har också sagt att situationen i Sjuhäradsbygden är sådan, att avsteg är berättigade. Och jag har förklarat att jag instämmer med vad herr Gösta Jacobsson har anfört. Jag skall glädja herr Torsten Andersson med att helt instämma med de motiveringar för importbegränsande åtgärder som han här har framfört.

Men anledningen till att jag röstar med utskottet är att jag inte kan se att utskottsmajoriteten och reservanten egentligen drar olika slutsatser, annat än i den mån att reservanten vill att riksdagen skall skriva till Kungl. Maj:t för att få restriktioner införda. Utskottet säger härvidlag, att Kungl. Maj:t underhandlar i frågan och att kommers-

Om åtgärder för skydd åt vissa hemmamarknadsindustrier, m. m.

kollegium förbereder åtgärder som kan erfordras.

Med den allmänna inställning som utskottet har föreställer jag mig att resultatet av de åtgärder, som utskottsmajoriteten respektive reservanten föreslår, blir exakt detsamma.

Under sådana förhållanden anser jag det vara mest riktigt att rösta för utskottet. Jag gläder mig dock åt den enighet i sak som jag har kunnat finna med herrar Torsten Andersson, Gösta Jacobsson och Enarsson.

Herr **ANDERSSON, TORSTEN**, (cp):

Herr talman! Herr Ernulf och jag har olika uppfattningar så till vida, att jag säger hurra för den lilla skillnaden som föreligger mellan utskottet och reservanten. Jag kommer nämligen att rösta med reservationen.

Jag tror nog att man får ta steget så långt ut som det är möjligt.

Herr **ENARSSON** (h):

Herr talman! Jag skall inte gå in i någon polemik med den värderade ledamoten herr Ernulf, men det är väl ändå litet skillnad på utskottets skrivning och vad jag har sagt, mot bakgrund av vad som har hänt under den tid som förflutit.

Utskottet förlitar sig på att det skall ske någonting, men det har ju skett fasligt litet. Vore det då inte skäl, om man accepterar att något görs, att ta steget över till att låta riksdagen ge regeringen en liten puff för att något skall ske.

Detta är bara en reflexion som jag gör med hänsyn till herr Ernulfs yttrande.

Herr **ERNULF** (fp):

Herr talman! Herr Torsten Andersson har fullt riktigt konstaterat att skillnaden mellan hans och min uppfattning är att han vill säga hurra, medan jag avstår från att utropa detta.

Herr Enarsson har dock naturligtvis rätt i att det finns någon skillnad mellan utskottsutlåtandet och reservationen.

Reservanten tar direkt ställning i dag till vad man skall göra, medan utskottsmajoriteten ytterligare vill avvakta vad Kungl. Maj:t kommer att föreslå och vidta för åtgärder.

Det var därför jag i mitt första anförande sade, att om de av utskottet antydda åtgärderna inte snart vidtas av Kungl. Maj:t, då har jag förbehållit mig möjligheten att återkomma och instämma i de direkta yrkanden på åtgärder som kan bli nödvändiga. När kommerskollegium sysslar med frågan och Kungl. Maj:t underhandlar, skall vi kunna unna regeringen den lilla frist det här är frågan om och inte föregripa de åtgärder det blir tal om.

Skulle Kungl. Maj:t kunna åstadkomma ett avtal med de länder, från vilka lågprisimporten kommer, då tycker jag det är en överloppsgärning att som reservanten gör, utöver avtalet föreslå importrestriktioner. Jag föreställer mig för resten att det egentligen inte är reservantens mening att man då utöver avtalet skall vidta författningsinskränkningar av den ifrågavarande importen.

Herr talman! Min slutsats är fortfarande att vi gagnar saken fullt ut lika väl med en anslutning till utskottsutlåtandet, om vi är beredda att följa frågan med uppmärksamhet och gripa in om Kungl. Maj:t skulle försumma den.

Herr **JACOBSSON, GÖSTA**, (h):

Herr talman! Till herr Ernulf skulle jag vilja säga, att vi motionärer givetvis inte har någon tanke på att man skall göra något extra utöver ett eventuellt avtal. Kan man genom Kungl. Maj:ts försorg åstadkomma avtal om restriktioner med låt oss säga Hongkong, så är det klart att detta är fullkomligt tillfredsställande.

Herr **ERNULF** (fp):

Herr talman! Då har jag glädjen konstatera, att herr Jacobsson och jag är helt överens i sak!

Om åtgärder för skydd åt vissa hemmamarknadsindustrier, m. m.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Det skulle faktiskt intressera mig att höra, vad de båda sista talarna menar med ett avtal som *inte* innebär restriktioner. Det måste ju leda fram till restriktioner. Det är ju det vi talar om, eller hur?

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! Jag vill bekräfta detta. Ett avtal kan ju från vår sida inte gå ut på något annat än önskemål om restriktioner. Enligt det bomullsavtal som är uppgjort mellan GATT-länderna och Hongkong finns det också möjligheter att tillämpa restriktioner. Det har gjorts av alla andra västeuropeiska länder på ett begränsat avsnitt, nämligen bomullsområdet, men jag skulle tro att det finns förutsättningar för GATT att gå vidare i detta avseende.

Herr ERNULF (fp):

Herr talman! När man i reservantens yttrande talar om restriktioner, som skall införas, och vidare om begränsning av importkontingenterna, har jag nog fattat det så, att man här har avsett andra åtgärder än avtal. Men det är klart att den saken kan diskuteras.

Det gläder mig om reservanten är beredd att i första hand godtaga avtalsvägen.

Herr ENARSSON (h):

Herr talman! Nu förstår jag inte herr Ernulf riktigt.

Det är Kungl. Maj:t som skall vidta åtgärder, och Kungl. Maj:t får bedöma formen. Vi är inte på något sätt låsta. Vi hemställer att möjliga temporära åtgärder för de hotade industrierna kommer till stånd. Vi kan inte låsa Kungl. Maj:t i fråga om formen för detta avtal. Vi ber endast Kungl. Maj:t att göra något mot det som bekymrar oss.

Herr ERNULF (fp):

Herr talman! Om det verkligen hade varit reservantens mening från början att i första hand önska ett avtal med importländerna, hade det enligt min mening varit naturligt att begära att Kungl. Maj:t i första hand upptar förhandlingar för att avtalsvägen nå begränsningar och i andra hand komma med ensidiga åtgärder. Jag tycker att det i reservantens resonemang föreligger en glidning, som i sak är glädjande men som gör det ännu mera onödigt att avstå från att rösta med utskottet.

Herr LARSSON, ÅKE, (s):

Herr talman! Jag skall inte lägga mig i herrarnas inbördes gräl, men nu kanske ni förstår varför jag förut undrade vad ni egentligen ville!

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! Jag förstår inte detta resonemang. Har vi inte tydligt nog sagt vad vi vill?

Vi vill ha restriktioner. Om det sker på det ena eller det andra sättet är oss fullständigt likgiltigt — bara det sker någonting.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr andre vice talmanen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, att med anledning av föreliggande yrkanden propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr andre vice talmanen jämlikt de rörande punkten a framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmanen, efter att hava upprepat propositionen

Ang. effektivisering och samordning av statens skogsföretag, m. m.

på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Enarsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 38 punkten a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Enarsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 99;

Nej — 28.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls sedermera utskottets hemställan i punkten b.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 39, i anledning av motion angående lokaliseringsspolitiska åtgärder avseende södra delen av Älvsborgs län, m. m.; och

nr 40, i anledning av motion om en samhällsägd basindustri i Kalmar län.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets memorial nr 51, angående uppskov med behandlingen av vissa utskottet tilldelade ärenden m. m., bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Ang. effektivisering och samordning av statens skogsföretag, m. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående effektivisering och samordning av statens skogsföretag, m. m. jämte motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 103, under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för den 5 april 1968, föreslagit riksdagen att

1) antaga förslag till förordning om upphävande av förordningen den 10 maj 1935 (nr 157) angående grunder för förvaltningen av vissa kronoskogar,

2) fastställa de grunder, som i propositionen angivits för domänverkets förvaltning av statens skogar,

3) godkänna den i propositionen förordade ändringen i grunderna för försäljning i vissa fall av statlig egendom m. m.,

4) godkänna vad i propositionen förordats i fråga om riktlinjer för domänverkets organisation,

5) godkänna vad i propositionen förordats beträffande domänverkets ekonomiska handlingsfrihet,

6) godkänna vad i propositionen förordats beträffande domänverkets rätt att bilda aktiebolag samt förvärva, förvalta och avyttra aktier i bolag,

7) godkänna vad i propositionen förordats i fråga om dispositionen av domänverkets rörliga kredit i riksgäldskontoret,

8) medgiva, att Kungl. Maj:t tills vidare utan riksdagens samtycke i varje särskilt fall finge besluta om försäljning av staten tillhörig av domänver-

Ang. effektivisering och samordning av statens skogsföretag, m. m.

ket förvaltat fast egendom till annan än kommun och till kommun till annat än för samhällsbyggnadsändamål om taxeringsvärdet eller, om sådant värde saknades, det vid särskild uppskattning utrönta saluvärdet uppginge till högst 2 000 000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att låta domänverket besluta om försäljning då motsvarande värden uppginge till högst 1 000 000 kronor,

9) godkänna vad i propositionen förordats beträffande samordnad ledning av statens skogsföretag,

10) godkänna vad i propositionen förordats rörande pantförskrivning av inteckningar i Assi tillhörig fast egendom,

11) godkänna vad i propositionen förordats beträffande bostadslån, bostadsrättslån och statlig kreditgaranti för maskinlån åt arbetare vid domänverket;

12) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de åtgärder i övrigt som behövdes för förslagens genomförande.

I propositionen hade framlagts förslag till gemensamt mål för verksamheten vid statens skogsföretag. Statens skogsbruk och skogsindustri skulle enligt förslaget drivas affärsmässigt och effektivt för att på lång sikt giva bästa möjliga samlade ekonomiska utbyte. Vidare föresloges, att en verksstyrelse skulle inrättas för domänverket. För att få till stånd en samordnad ledning av statens skogsföretag borde denna i stort sett vara densamma som styrelsen för Assi. För att göra ett ökat affärsmässigt handlande möjligt föresloges domänverket få utökade befogenheter i fråga om förvaltningen av statens skogar. Vidare hade föreslagits höjda värdegränser vid försäljning av mark utan riksdagens medgivande i varje särskilt fall. Kunde domänverkets rörliga kredit avsåges få ökat användningsområde. I propositionen föresloges även att Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, domänverket skulle få besluta om organisationen av domänverket. Beträffande Assi hade föreslagits, att nuva-

rande begränsning av rätten att pantförskriva inteckningar i fast egendom skulle upphävas.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande motioner, nämligen dels de vid riksdagens början väckta motionerna

1) I: 290, av herr *Strandberg*, likalydande med II: 362, av herr *Petersson*, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om en utredning med anlitande av objektiv expertis om driftformens inverkan på de vitt skilda ekonomiska resultaten av domänverkets och skogsallmänningarnas verksamhet i Norrbotten samt formerna för kronoskogs överförande till s. k. skogsallmänningar,

2) I: 432, av herr *Hedström m. fl.*, likalydande med II: 544, av herr *Svanberg m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhänga, att domänstyrelsen i särskild ordning, t. ex. genom arbetsmarknadsstyrelsen, måtte anvisas erforderliga medel för att inhämta föreliggande eftersläpning på skogsvårdens område i vissa norrbottensrevir, att domänstyrelsen vid av sysselsättningsskäl betingad slutavverkning i särskild ordning genom arbetsmarknadsstyrelsen måtte anvisas medel för att under en övergångstid i rimlig omfattning täcka eventuell skillnad mellan skogsekonomiskt motiverad kostnad för reproduktionsåtgärder och den kostnad som erfordrades för att erhålla en acceptabel förnygring, samt att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning om under vilka former vissa kronoskogar med ur ekonomisk och biologisk synpunkt mindre gynnsamma förutsättningar för virkesproduktion dock för skapande av arbetstillfällen under en övergångsperiod kunde utnyttjas för virkesproduktion,

3) I: 708, av herr *Gustafsson, Nils-Eric*, och herr *Wikberg*, likalydande med II: 917, av herr *Nilsson* i Tvärålund m. fl., vari föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhänga om skyndsam inventering av

Ang. effektivisering och samordning av statens skogsföretag, m. m.

möjligheterna att försälja domänverks-skogar, främst inom i motionerna be-rörda områden, för att ökade sysselsätt-ningsmöjligheter skulle kunna skapas, samt om skyndsamma åtgärder i övrigt till förverkligande av motionernas syfte,

dels ock de i anledning av proposi-tionen nr 103 väckta motionerna

1) I: 939, av herr *Eriksson, Karl-Erik*, likalydande med II: 1197, av herr *Andersson* i Örebro, vari anhållits, att riks-dagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om förnyad utredning och förslag till distriktsindelning och loka-lisering av distriktskontor inom domän-verket,

2) I: 940, av herr *Larsson, Åke, m. fl.*, likalydande med II: 1198, av herr *Brandt m. fl.*, vari hemställts, att riks-dagen vid godkännande av vad i pro-positionen förordats i fråga om riktlin-jer för domänverkets organisation i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala, att domänstyrelsen vid indelning av Mellansverige i överjägmästartdistrikt och bestämmande av lokaliseringen av distriktskontoren borde beakta vad i dessa motioner anförts,

3) I: 957, av herr *Skårman m. fl.*, li-kalydande med II: 1214, av herr *Hans-son* i Skegrie *m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen vid behandlingen av föreva-rande proposition skulle

a) uttala, att Kungl. Maj:t kontinuer-ligt borde förelägga riksdagen underlag för bedömning av för domänverket fast-ställda avkastningskrav,

b) uttala, att domänverkets markför-värv borde hållas inom den förmögen-hetsram, som det nuvarande markinne-havet och markfonden representerade, innebärande att statens innehav av skogsmark icke borde ökas,

c) besluta, att domänverket icke skul-le äga rätt att bilda aktiebolag eller för-värva aktier i sådant bolag utan riks-dagens medgivande i varje särskilt fall,

d) besluta, att domänverket för rörlig kredit i riksgäldskontoret skulle erläg-ga ränta med minst samma räntesats som gällde beträffande statliga lokali-seringslån,

e) besluta, att Assi icke utan riksda-gens medgivande i varje särskilt fall skulle äga rätt att lokalisera industriell verksamhet till område, där domänver-ke icke i väsentlig utsträckning kunde förse bolaget med råvara,

f) besluta, att Assi icke utan riksda-gens medgivande i varje särskilt fall skulle äga rätt att investera i projekt, som icke hade trä som råvara eller som icke hade direkt samband med bolagets träindustriella verksamhet, samt

g) beakta även vad i övrigt anförts i motionerna,

4) I: 958, av herr *Åkesson m. fl.*, li-kalydande med II: 1215, av herr *Nils-son* i Lönsboda *m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen skulle besluta, att statio-neringsorten för domänintendenten i södra distriktet skulle vara Kristian-stad.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hem-ställt, att riksdagen måtte

1. antaga förslag till förordning om upphävande av förordningen den 10 maj 1935 (nr 157) angående grunder för förvaltningen av vissa kronoskogar,

2. fastställa de grunder, som utskottet i utlåtandet angivit för domänverkets förvaltning av statens skogar,

3. godkänna den i propositionen för-ordade ändringen i grunderna för för-säljning i vissa fall av statlig egendom m. m.,

4. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 939 och II: 1197, I: 940 och II: 1198 samt I: 958 och II: 1215 godkänna vad ut-skottet i utlåtandet anført i fråga om riktlinjer för domänverkets organisa-tion,

5. i anledning av Kungl. Maj:ts för-slag samt med bifall till motionerna I: 957 och II: 1214, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet i utlåtandet för-ordat beträffande domänverkets ekono-miska handlingsfrihet,

6. i anledning av Kungl. Maj:ts för-slag samt med bifall till motionerna I:

Ang. effektivisering och samordning av statens skogsföretag, m. m.

957 och II: 1214, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet i utlåtandet uttalat rörande domänverkets rätt att bilda aktiebolag samt förvärva, förvalta och avyttra aktier i bolag,

7. med bifall till motionerna I: 957 och II: 1214, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört rörande räntenivån för domänverkets rörliga kredit i riksgäldskontoret,

8. godkänna vad utskottet i utlåtandet förordat i fråga om dispositionen av domänverkets rörliga kredit i riksgäldskontoret,

9. medgiva, att Kungl. Maj:t tills vidare utan riksdagens samtycke i varje särskilt fall finge besluta om försäljning av staten tillhörig av domänverket förvaltd fast egendom till annan än kommun och till kommun till annat än för samhällsbyggnadsändamål om taxeringsvärdet eller, om sådant värde saknades, det vid särskild uppskattning utränta saluvärdet uppginge till högst 2 000 000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att låta domänverket besluta om försäljning då motsvarande värden uppginge till högst 1 000 000 kronor,

10. godkänna vad utskottet i utlåtandet förordat beträffande samordnad ledning av statens skogsföretag,

11. godkänna vad i propositionen förordats rörande pantförskrivning av inteckningar i Assi tillhörig fast egendom,

12. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 957 och II: 1214, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet i utlåtandet anfört angående inriktningen och lokaliseringen av Assis verksamhet,

13. godkänna vad i propositionen förordats beträffande bostadslån, bostadsrättslån och statlig kreditgaranti för maskinlån åt arbetare vid domänverket,

14. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de åtgärder i övrigt som behövdes för förslagens genomförande,

15. besluta, att motionerna I: 290 och II: 362 samt I: 708 och II: 917 icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd,

16. anse motionerna I: 432 och II: 544 besvarade med vad utskottet i utlåtandet anfört,

17. besluta, att i förevarande sammanhang behandlade motioner, till den del de ej blivit under föregående punkter särskilt berörda, icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anförts

1) beträffande riktlinjer för domänverkets organisation, av herrar *Karl-Erik Eriksson* (fp) och *Rimås* (fp), utan angiven mening;

2) beträffande domänverkets ekonomiska handlingsfrihet, av herrar *Mossberger* (s), *Hedström* (s), *Magnusson* (s), *Augustsson* (s), *Wanhainen* (s), *Arweson* (s), *Johanson* i Västervik (s), *Lundmark* (s), *Eskilsson* i Likenäs (s) och *Johansson* i Simrishamn (s), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 5 och 6 hemställa, att riksdagen måtte

5. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 957 och II: 1214, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad reservanterna förordat beträffande domänverkets ekonomiska handlingsfrihet,

6. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 957 och II: 1214, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad reservanterna uttalat rörande domänverkets rätt att bilda aktiebolag samt förvärva, förvalta och avyttra aktier i bolag;

3) beträffande räntan på domänverkets rörliga kredit i riksgäldskontoret, av herrar *Mossberger* (s), *Hedström* (s), *Magnusson* (s), *Augustsson* (s), *Wanhainen* (s), *Arweson* (s), *Johansson* i Västervik (s), *Lundmark* (s), *Eskilsson* i Likenäs (s) och *Johansson* i Simrishamn (s), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 7 hem-

Ang. effektivisering och samordning av statens skogsföretag, m. m.

ställa, att riksdagen måtte lämna motionerna I: 957 och II: 1214, såvitt avsåge rättenivån för domänverkets rörliga kredit i riksgäldskontoret, utan åtgärd;

4) beträffande inriktningen och lokaliseringen av Assis verksamhet, av herrar *Mossberger* (s), *Hedström* (s), *Magnusson* (s), *Augustsson* (s), *Wanhainen* (s), *Arweson* (s), *Johanson* i Västerвик (s), *Lundmark* (s), *Eskilsson* i Likenäs (s) och *Johansson* i Simrishamn (s), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del lyda så, som reservationen visade, samt att utskottet bort under 12 hemställa, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 957 och II: 1214, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad reservanterna anfört angående inriktningen och lokaliseringen av Assis verksamhet;

5) beträffande utredning rörande skogsbruket i övre Norrlands inland, av herrar *Carl Eskilsson* (h), *Skårman* (fp), *Hermansson* (cp), *Lundberg* (h), *Karl-Erik Eriksson* (fp), *Hansson* i Skegrie (cp), *Eliasson* i Moholm (h), *Rimås* (fp), *Dahlgren* (cp) och *Åberg* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 15 hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att motionerna I: 290 och II: 362 samt I: 708 och II: 917 jänte över desamma avgivna remissutlåtanden måtte överlämnas till skogspolitiska utredningen för beaktande.

Herr MAGNUSSON (s):

Herr talman! Tillåt mig i detta ärende som inledare vara kortfattad, även om jag är medveten om att här i riksdagen har förts många och långa debatter om domänverkets verksamhet under årens lopp.

Det enskilda skogsbruket har i det statliga skogsbruket sett en konkurrent, som med olika åtgärder borde hållas tillbaka och inte tillåtas att expan-

dera. I någon mån har debatten mattats av. Allt fler människor inser att även det statliga skogsbruket har stor betydelse för den svenska skogsnäringen. De olika skogsägarkategorierna har många gemensamma intressen att tillvarata. Det gäller framför allt att framställa och saluföra svenska skogsprodukter på en alltmer hårdnande världsmarknad. 30 procent av våra exportintäkter härrör från skogssektorn, och därför finns det all anledning att genom effektiva åtgärder tillse att även i framtiden bevara denna för vår samhällsekonomi betydelsefulla export.

Statens skogsföretag, domänverket och ASSI, har varit föremål för utredningar, och olika förslag har lämnats för att effektivisera och samordna såväl den skogliga som den industriella verksamheten. Vid behandlingen av proposition nr 103 har utskottet varit enigt om att samordning mellan domänverket och ASSI skall ske genom en gemensam styrelse. Däremot har det rått delade meningar inom utskottet beträffande domänverkets ekonomiska handlingsfrihet, beträffande domänverkets rörliga kredit i riksgäldskontoret och beträffande inriktningen och lokaliseringen av ASSI:s verksamhet.

Vid dessa punkter har den borgerliga delen av utskottet med lottens hjälp bifallit motioner, och vi på den socialdemokratiska sidan har yrkat bifall till propositionens förslag, som ger domänverket och ASSI den handlingsfrihet som är nödvändig för att dessa företag skall få den konkurrenskraft som avses med effektivitetsförslaget.

Jag ber, herr talman, att med detta få hänvisa till motiveringarna i våra reservationer nr 2, 3 och 4 med herr Mossberger som första namn, samtidigt som jag yrkar bifall till dessa.

Herr ERIKSSON, KARL-ERIK (fp):

Herr talman! På de flesta punkter i detta utlåtande biträder jag utskottets skrivning. Andra talare kommer dock att utveckla dessa synpunkter, och jag

Ang. effektivisering och samordning av statens skogsföretag, m. m.

skall därför inte alls gå in på den stora fråga som utlåtandet behandlar.

Vid punkten 4 i utlåtandet, som gäller riktlinjerna för domänverkets organisation, har herr Rimås i andra kammaren och jag anmält en blank reservation, vilket jag något vill motivera.

Domänverkets organisationskommitté har i sin utredning som framlades i augusti 1967 uppställt vissa krav på de orter som kan komma i fråga såsom stationeringsorter för distriktskontoren vid den nya distriktsindelningen. Man har sagt att vid val av stationeringsort bör väljas orter med rimliga reseavstånd till de viktigaste förrättningsställen. Man bör välja residentsstäder, och då främst residentsstäder i län där domänverkets markinnehav är betydande. Efter vad jag kan förstå är det rätt självklara och fullt riktiga krav på en stationeringsort. Det anmärkningsvärda är att man efter att ha ställt upp dessa kriterier har gått förbi de städer som bäst uppfyller dem.

Vissa remissinstanser har också mycket kritiska mot utredningen på denna punkt. Detta gäller bl. a. Domänverkets tjänstemannaförening, TCO samt länsstyrelsen i Örebro län. De två sistnämnda remissinstanserna hävdar att utredningens förslag är så dåligt underbyggt att ett beslut som grundar sig på detta är otänkbart.

Flera motionärer har också fört fram samma tanke. Jag har själv i en motion yrkat på en förnyad utredning. En sådan skulle även enligt min uppfattning vara lycklig med hänsyn till vad som föres fram i motion nr 958 i denna kammare av herrar Åkesson, Yngve Nilsson och Ernst Olsson. Den motionen berör domänintendentens placering i södra Sverige.

Orsaken till att jag endast har anmält en blank reservation är det förhållandet, som också är känt för kammaren, att domänstyrelsen redan nu har möjlighet att själv bestämma plats för distriktskontoren. Jag kommer inte att ställa något yrkande men vill uttala

en förhoppning, nämligen att vad som står i utskottets skrivning, senare delen, om värdet av att domänstyrelsen själv får bestämma stationeringsorter, vilket borde medföra en smidig anpassning av organisationen, verkligen infrias. Jag tänker då speciellt på samordningen mellan ASSI och domänverket på det lokala planet, t. ex. i örebroområdet, där ASSI som bekant driver flera industrier. Jag tänker också på de stora förändringar som har skett i domänverkets markinnehav i bergslagsområdet genom markbyten med bl. a. Billerudsbolaget. Detta är enligt min mening ett par skäl för att domänstyrelsen borde ompröva sitt ställningstagande, innan den på alla punkter följer utredningens förslag.

Herr SKÅRMAN (fp):

Herr talman! Till 1967 års riksdag väcktes två likalydande motioner med krav på utredning rörande domänverkets organisation. Då behandlingen av dessa motioner uppsköts till höstriksdagen, och en inom domänstyrelsen tillsatt utredning, bestående av sju jägmästare med överdirektören som ordförande, redan hade hunnit lägga fram ett organisationsförslag och begärt Kungl. Maj:ts godkännande därav, och då det fanns ytterligare utredningsmaterial tillgängligt och beredning av ärendet uppgavs pågå inom vederbörande departement, föreslog jordbruksutskottet att riksdagen skulle lämna motionerna utan bifall. Det blev också riksdagens beslut, och såsom huvudmotionär i denna kammare nöjde jag mig med ett särskilt yttrande, vari jag förutsatte att riksdagen inom en nära framtid skulle få ta ställning till ett nytt organisationsförslag.

Det är därför med tillfredsställelse jag noterar att vi redan några månader senare har fått oss förelagd Kungl. Maj:ts proposition nr 103 med förslag till effektivisering och samordning av statens skogsföretag m. m. Förslagets

Ang. effektivisering och samordning av statens skogsföretag, m. m.

viktigaste innebörd är att statens skogsbruk genom domänverket och dess skogsindustri, AB Statens skogsindustrier, får sina verksamheter samordnade genom att de föreslås få i stort sett samma ledning. Vidare fastslås att statens skogsbruk och skogsindustrier skall drivas affärsmässigt och effektivt för att på lång sikt ge bästa möjliga samlade ekonomiska utbyte. Domänverket föreslås att tills vidare liksom förut drivas under affärsverksform, vilket har föreslagits av den gemensamma beredning inom finans- och jordbruksdepartementen, som med ledning av skogsföretagsutredningens förslag har omarbetat materialet och lagt fram ett nytt förslag. Jordbruksutskottet har i huvudsak accepterat de grundlinjer för förvaltningen som departementschefen har dragit upp i propositionen. Det skulle ha varit av intresse att här närmare ha synat de olika aspekter som lagts på samordningen mellan de båda företagen — kanske framför allt de olika uppgifter som domänverket även i fortsättningen skall ombesörja — jag tänker då framför allt på skogsdriften kontra sociala uppgifter av typen naturvård och liknande. På grund av den tidsnöd som präglar riksdagens arbete så här i slutet av sessionen skall jag dock avstå därifrån och omedelbart gå in på de områden där utskottets lottmajoritet haft en från propositionen avvikande mening.

Jag vill då först ta fasta på departementschefens uttalande där han säger: »Enligt min mening bör statens skogsföretag i princip handla och behandlas som varje annat ansvarsställande företag inom näringslivet.» Det är ur denna synpunkt som propositionens förslag i vissa hänseenden ter sig rätt märkliga och motsägelsefulla. Samtidigt som man i debatten kräver större insyn för det allmänna och mer öppenhet inom det enskilda näringslivet — vilket vi bl. a. erfarit i dagens morgontidningar och radions morgonnyheter — vill man ge skogsföretagen en synnerli-

gen vid och elastisk handlingsfrihet men avskär på samma gång riksdagen från insyn och medinflytande när företagen skall utnyttja sina fullmakter.

Jag skall inte här upprepa argumenteringen i trepartimotionerna I: 957 och II: 1214 utan direkt med några ord bemöta reservationerna 2, 3 och 4 av den socialdemokratiska lottminoriteten.

Utskottets skrivning innebär i vad den avser de i reservation 2 berörda punkterna endast att Kungl. Maj:t, som har att fastställa de avkastningskrav som skall tillämpas på domänverkets fastighetsinnehav, skall kontinuerligt förelägga riksdagen underlag för bedömning av skäligheten i dessa krav. Det är en ganska rimlig begäran av riksdagen, tycker man. Reservanterna vill undanhålla riksdagen denna insyn.

Enligt propositionen skall domänverkets markfond upplösas och ersättas av en investeringsfond till vilken alla medel från markförsäljning föres. Denna fond skall — liksom tidigare markfonden — få användas för markförvärv i rationaliseringssyfte och för att förbättra arronderingen av kronans jordar, liksom även för mera varaktiga investeringar.

Tidigare har gällt att årsöverskottet av domänverket inlevererats till statskassan, ett system som blivit hårt kritiserat. Därför skall nu, sedan statsmakternas avkastningskrav tillgodosetts, återstoden överföras till en dispositionsfond. Enligt propositionen skall domänverket äga full frihet att förfoga över denna fond, även till markförvärv. Utskottet vill inte gå med på att denna fond utnyttjas till utvidgning av kronans markinnehav utan anser att den nuvarande markfördelningen mellan kronan, enskilda och bolag visat sig lämplig och att därför markinnehavet förmögenhetsmässigt bör bibehållas oförändrat. Investeringsfonden torde ge medel nog till alla de markförvärv som ur struktur- och rationaliseringsynpunkt är önskvärda.

När det gäller rätt för domänverket

Ang. effektivisering och samordning av statens skogsföretag, m. m.

att bilda aktiebolag samt förvärva, förvalta och avyttra aktier i bolag förutsätter utskottet att sådant icke sker utan att riksdagen därtill lämnat tillstånd. Kravet på insyn från riksdagens sida motiverar detta.

I reservation 3 vänder sig minoriteten mot utskottets förslag att domänverket för sin rörliga kredit i riksgäldskontoret skall betala samma räntesats som gäller beträffande statliga lokaliseringslån. Detta är helt motiverat av att domänverket i förhållande till andra skogsägarkategorier skall stå konkurrensneutralt. Reservanterna förfasar sig över att procentsatsen då skulle bli cirka 2 procent högre än för närvarande. Därtill skulle jag vilja säga, att ju större skillnaden blir, desto större motiv för att utjämna den. För övrigt borde väl den nya investeringsfonden medföra att behovet av rörlig kredit minskar, helst om denna ej används för markköp som vi har föreslagit.

Den sista reservationen av lottminoriteten gäller inriktningen och lokaliseringen av ASSI:s verksamhet. Även här kan man peka på socialdemokraternas inkonsekvens; å ena sidan kravet på insyn och öppen redovisning från det privata näringslivet, å andra sidan obegränsade fullmakter och ringa insyn för de statliga företagen, där riksdagen ändå representerar ägarna. Det är dock inte som reservanterna vill göra gällande avsikten att hindra utvecklingen av ASSI eller att ge bolaget sämre betingelser att hävda sig i konkurrensen. Men hela propositionen avser ju samordning av statens skogsföretag.

Det är väl då naturligt att riksdagen bör ha sitt ord med i laget, om ASSI skulle vilja ägna sig åt uppgifter som inget eller ringa har med skogen att göra eller vill etablera sig med industriell verksamhet på område, där domänverket icke i väsentlig omfattning kan förse företaget med råvara. Som propositionen är skriven ges ASSI fullmakt att företaga sig praktiskt taget vad som helst. Någon begränsning ges

inte. Utskottet vill ingalunda hindra ASSI i dess utveckling, men utskottet vill absolut hävda att riksdagen bör få möjlighet att ta ställning vid varje tillfälle då ASSI mer väsentligt vill förändra sin produktion till annan råvara än trä.

Herr talman! Med det sagda vill jag tillstyrka jordbruksutskottets utlåtande nr 32 med undantag av punkt 15, som herr Eskilsson senare kommer att beröra och där jag i likhet med herr Eskilsson tillstyrker reservation 5.

När det gäller skogsbruket i övre Norrland vill jag personligen betyga mitt förtroende för domänstyrelsens åtgärder på dessa icke minst i föröngs- och naturvårdshänseende så problemfyllda områden. Emellertid har debatten icke minst i Norrland, vilket vi blivit väl informerade om genom Domänposten och domänverkets övriga publikationer, varit så laddad och beskyllningarna för felaktiga bedömningar så självsäkra från ömse håll, att det från alla synpunkter bör vara lämpligt att låta den skogspolitiska utredningen se på motionerna och vara skiljedomare.

Herr MAGNUSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Om herr Skårman med begreppet insyn i företag menar att riksdagen i varje särskilt fall skall sitta och diskutera hur ett företag skall arbeta, tror jag att han missförstått innebörden av uttrycket.

Kungl. Maj:t fastställer för närvarande driftstaten för domänverket, varvid även frågan om avkastningen behandlas. Domänverkets överskott redovisas i statsverkspropositionen, vilket skall ske även i fortsättningen. Motionärernas förslag att underlaget för bedömning av avkastningskrav för domänverket skall prövas av riksdagen är därför en begränsning av nuvarande handlingsfrihet.

Vad beträffar räntan på domänverkets rörliga kredit bestäms denna efter

Ang. effektivisering och samordning av statens skogsföretag, m. m.

överenskommelse mellan domänverket och riksgäldskontoret. Räntan motsvarar diskontot plus en halv procent och utgör liksom för övriga affärsverk för närvarande 6 procent. De statliga bolagen får motsvarande kredit till 6 1/2 procents ränta, vilket ansetts motsvara vad dessa senare företag skulle få betala för liknande kredit i öppna marknaden. Räntan på statliga lokaliseringsslån är rörlig och utgör för närvarande 8 procent. Eftersom domänverket kvarstår som affärsverk är det inte motiverat att ställa andra förräntningskrav på domänverkets kredit än vad som gäller för övriga affärsverk.

Motionärernas förslag att begränsa ASSI:s rätt att lokalisera industriell verksamhet till vissa områden hindrar ASSI att aktivt medverka i strukturomvandlingen av den svenska skogsindustrin. Givetvis skall de praktiskt ekonomiska fördelarna av samarbetet med domänverket utnyttjas; arrangemanget med styrelsen bör vara en garanti för detta. Men att binda bolaget till att lokalisera nyverksamhet till vissa områden eller att försvåra eller eventuellt hindra beslut om ny verksamhet, vilket tycks vara motionärernas mening, kan icke vara praktisk ekonomi. Bolaget kan ha en roll i strukturomdaningen av sin bransch. För skogsbruket i gemen torde det innebära en fördel att ASSI kan etablera sig även i andra delar av landet än där statens skogar dominerar.

Vi vet alla att man från många kommuner kommer till staten och ber om nya företag. Här är det möjligtvis ett statligt företag som skulle kunna ha intresse av att öppna verksamhet i någon av de kommuner som nu har systerförhållanden. Skulle vi genom ett riksdagsbeslut försöka förhindra att någon sådan verksamhet startas? Jag anser att det vore alldeles felaktigt.

Beträffande ASSI:s rätt att vidga sin verksamhet till projekt som inte har trä som råvara m. m. bör framhållas att många av de större skogsindustrier-

na under senare år vidgat sin verksamhet, t. ex. SCA, Mo och Domsjö samt Uddeholm. Tendensen att från ett basläge med en etablerad råvaru-, produktions- och marknadsföringssituation söka nya kombinationer som resulterar i nya produkter, ofta med nya råvaror som bas, kan säkert bedömas stå sig rätt länge. Beslut om sådana produkter måste ofta fattas långt innan produkten blir marknadsförd, vanligen i en känslig internationell konkurrenssituation. Motionärernas förslag innebär stor risk för att goda förslag blir kommersiellt värdelösa.

Herr SKÅRMAN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är kanske inte så lätt att omvända herr Magnusson, och jag skall i min replik fatta mig ganska kort.

Vi vill inte på något vis hindra vare sig domänverket eller ASSI att utveckla sig. Men vi anser att riksdagen representerar ägaren — svenska folket — och att riksdagen inte skall lämna ifrån sig all beslutanderätt i fråga om hur dessa företag skall utvecklas. Vi vill förbehålla riksdagen rätt att ta ställning i mycket stora frågor, t. ex. omläggning av industrin från råvaran trä. Allt vad vi här diskuterar gäller ju skogsindustri. Jag skulle vilja se den riksdag som skulle gå emot t. ex. lokalisering av ett nödvändigt företag till en kommun i Värmland, i Norrland eller var som helst där man önskar ha det. Men när vi kräver insyn i enskilda företag, skall vi väl hålla på samma princip när det gäller de allmänna företagen, så att åtminstone ägaren får insyn där.

Det är riktigt som herr Magnusson sade, att många skogsindustrier har vidgat sin verksamhet. Denna strukturomvandling till större och större enheter har tyvärr tvingats fram genom teknisk utveckling, och den medför de stora problem vi nu har att övervinna. Men detta har vi väl inte gått emot i vårt utskottsutlåtande. Det är endast

Ang. effektivisering och samordning av statens skogsföretag, m. m.

fråga om att aktieägaren — svenska folket — skall få tillfälle att yttra sig och taga ställning när det sker några stora förändringar.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets utlåtande utom under punkt 15.

Herr MAGNUSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Riksdagen har rätt att ingripa mot statliga verk, och den rätten kommer aldrig att tas ifrån riksdagen. När det gäller detaljer i den verksamhet som domänverket har att handlägga har riksdagen inte någon anledning att ingripa.

Det råder sålunda skillnad mellan statliga och enskilda företag. Riksdagen har möjlighet och rätt att ingripa mot det statliga företaget, om något sker, som inte skulle vara till nytta för landet.

Herr SKÅRMAN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är klart att riksdagen har rätt att ingripa i de fall det här gäller. Men hur skall det gå till, om man kommer efteråt när allting har hänt? Är det någonting lyckligt och bra som har skett, kan riksdagen säga ja och amen till detta, men etableras det något företag som riksdagen tycker ligger tokigt till ur lokaliseringssynpunkt eller som inverkar konkurrensskadande på redan befintliga företag — hur skall man då rätta till en sak som redan har hänt? Man kan klandra den som har gjort detta, men man kan inte göra om det hela.

Herr MAGNUSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Om vi nu beslutar att ge de statliga företagen rätt att konkurrera på samma villkor som andra företag, så bör väl också denna rätt få utnyttjas. Jag förstår därför inte på vilket sätt vi skall kunna göra ingripande.

Herr SKÅRMAN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vi har önskat att samtliga företag här i landet skall arbeta på lika villkor, men det gör inte de statliga företagen, om de skall få särskilda förmåner, t. ex. vara fria från insyn och ha pengar till lägre ränta än andra företag har att röra sig med.

Herr ESKILSSON (h):

Herr talman! Som herr Skårman nyss antydde skall jag hålla mig till den med 5 betecknade reservationen som rör en utredning om skogsbruket i övre Norrlands inland.

Vid riksdagens början väckte herr Strandberg i denna kammare och herr Per Petersson i medkammaren motionerna I: 290 och II: 362, i vilka hemställdes om en utredning angående driftformens inverkan på de vitt skilda ekonomiska resultaten av domänverkets och skogsallmänningarnas verksamhet i Norrbotten samt om formerna för kronskogs överförande till s. k. allmänningsskogar. Även i motionsparet I: 708 och II: 917 från centerpartihåll anhölls om en skyndsamt inventering av möjligheten att försälja domänverksskogar för att skapa ökade sysselsättningsmöjligheter.

Bakgrunden till dessa motioner är den stora betydelse som skogen har för näringslivet i övre Norrland. Inom Norrbotten finns cirka 4 miljoner hektar skogsmark, vilket är ungefär en sjättedel av hela rikets skogsmarksareal. Bland olika ägarkategorier dominerar domänverket med mer än hälften av denna areal eller 2,1 miljoner hektar skogsmark. Dessa kortfattade uppgifter om skogsarealen ger vid handen hur betydelsefull skogsnäringen är för Norrbotten när det gäller arbete och sysselsättning och vilken framträdande roll som domänverket spelar bland olika arbetsgivarkategorier.

Under 1960-talet har emellertid skogsbrukets ekonomiska villkor försämrats

Ang. effektivisering och samordning av statens skogsföretag, m. m.

högst väsentligt. Virkespriserna var i stort sett oförändrade under de första åren av detta decennium men har fallit kraftigt under de senaste åren. Samtidigt har arbetskostnaderna stigit avsevärt.

Denna utveckling har framtvingat en rationalisering, som gått ut över antalet sysselsatta människor inom skogsnäringen. För ett tiotal år sedan var drygt 12 000 personer sysselsatta i skogen under högsäsong, men numera är motsvarande siffra endast ungefär 4 000 personer. Så har tillbakagången inom skogsarbetet avsevärt bidragit till att förvärra arbetslöshetssituationen i Norrbotten, som redan tidigare varit svårare än i andra delar i landet.

Det är naturligt att man från olika håll söker efter vägar för att komma ut ur dessa svårigheter. Bland annat har domänverkets skogspolitik i Norrbotten blivit föremål för en mycket livlig debatt, och det har framförts stark kritik mot den. Domänverket har under senare år delvis lagt om sin avverkningspolitik. På grund av den fortgående försämringen av utbytet har sämre belägna skogsarealer i inre Norrland lämnats åt sitt öde och avverkningarna i stället koncentrerats till bättre belägna skogar. Denna utveckling har blivit föremål för hård kritik från skogsexperter utanför domänverket. I olika utredningar har man påpekat att medan domänverkets skogsbruk i Norrbotten gått med förlust under ett flertal år, har t. ex. allmänningsskogarna i Norrbottens inland givit vinster under samma tid. Bland annat har Norrbottens landsting låtit utföra en utredning under ledning av förre landshövdingen Manfred Näslund. Denna utredning visar en betydande skillnad mellan det ekonomiska utbytet från de statliga skogarna och från sockenallmänningarna. Av denna utredning att döma har de enskilda skogarna givit en ganska god vinst medan domänverkets skogar inom samma områden och under samma tid gått med betydande förlust, bl. a. beroende på

en tungrodd och dyrbar organisation.

Det är bl. a. denna utredning som ligger till grund för förslagen i de behandlade motionerna, att man skall utreda hur de olika driftformerna kan inverka på det ekonomiska resultatet av skogsbruket. Motionerna har varit på remiss, och remissutlåtandena är mycket varierande. Domänstyrelsen avstyrkte givetvis varje tanke på en utredning. Jag har ett intryck av att domänstyrelsen agerar som om varje diskussion om dess verksamhet är överflödigt. Men från annat mycket sakkunnigt håll ställer man sig betydligt mer positiv till en utredning. Så är fallet med så sakkunniga remissinstanser som skogsstyrelsen och skogsvårdsstyrelsen i Norrbotten liksom skogshögskolan. Dessa myndigheter deklarerar att motionsyrkandena har en klar skogspolitisk färg och att motionerna därför bör överlämnas till den arbetande skogspolitiska utredningen.

Vi har tagit fasta på dessa remissutlåtanden och föreslår i vår reservation just att motionerna jämte avgivna remissutlåtanden skall överlämnas till skogspolitiska utredningen för beaktande. Om vi kan få en objektiv belysning av frågorna genom en sådan utredning kan det både bidra till att klarlägga problemen och lugna en orolig lokal opinion. Denna opinion har vi som herr Skårman redan antytt fått mångtaliga uttryck för genom den diskussion som förts i fackpress och lokal press och som vi inom jordbruksutskottet — åtminstone vi; jag vet inte om riksdagens övriga ledamöter fått motta samma skrivelser — fått ta del av genom den mångfald av uttalanden som vi blivit matade med under den gångna riksdagen, genom skrivelser, genom broschyrer, periodiska tidskrifter och på annat sätt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 5 vars syfte just är att få fram en objektiv bedömning av de påståenden som här står mot varandra angående de faktiska förhållan-

Ang. effektivisering och samordning av statens skogsföretag, m. m.

dena kring domänverkets skogspolitik i övre Norrland.

Herr HEDSTRÖM (s):

Herr talman! I debatten och i flera motioner med anledning av domänverkets norrlandspolitik på skogens område har en jämförelse mellan verksamheten vid domänverket och vid allmänningsskogarna kommit att tilldra sig ett alldeles särskilt intresse, vilket herr Eskilsson nyss nämnde. En sådan jämförelse är emellertid svår att göra på grund av att förutsättningarna för skogsbruket här är så olika.

Beträffande allmänningsskogarna tillämpas 1948 års skogsvårdslag. De sammanlagda kostnaderna för återväxtåtgärder behöver enligt denna lag inte överstiga det diskonterade värdet av alla framtida nettoavkastningar från det nya beståndet, beräknat efter 3 procent ränta. För de lägsta boniterna i de sämre avsättningslägena innebär detta att man endast behöver använda cirka 100 kronor per hektar till återväxtåtgärder. I praktiken torde detta ha inneburit att man sökt åstadkomma återväxt genom självföryngring, kanske även på områden där biologiska förutsättningar härför egentligen saknas.

Domänverkets skogar har hittills skötts enligt 1935 års kronoskogsförordning. Denna tillämpas så att omfattande återväxtåtgärder vidtages även om förräntningen närmar sig noll. Detta har medfört att domänverket även på låga boniteter och i dåliga avsättningslägen utfört fullständiga återväxtåtgärder med bränning och plantering. I förordningen föreskrivs vidare jämn avverkning, vilket tillgodoser det allmännas intresse av kontinuitet i sysselsättningen inom skogsbruket och leveranserna till den skogliga förädlingsindustrin. Detta har dock inte möjliggjort för domänverket att utnyttja svängningar i konjunkturerna på samma sätt som en mindre skogsägare kan göra.

Att siffermässigt söka belysa skillna-

derna i förutsättningarna för skogsbruket på kronans skogar och på allmänningsskogarna är vanskligt på grund av bristande underlag. Kronans skogar torde dock i genomsnitt ha en något sämre belägenhet, dels genom längre avstånd till kusten och dels genom att de i större utsträckning är lokaliserade till höjdlägena mellan dalgångarna. Denna sämre belägenhet, som är historiskt betingad, innebär lägre produktionsförmåga med lägre kubikmassa per hektar och klenare dimensioner, vilket tillsammans med de längre transportavstånden i väsentlig grad fördyrar avverkningarna. Till detta kommer att markerna i regel även är mer svårföryngrade, vilket medför dyrbara återväxtåtgärder. Under den senaste tiden har det dessutom visat sig att domänverkets årliga redovisning — som i och för sig är av mycket hög kvalitet — inte är utformad för sådana jämförelser som görs i de av herr Eskilsson nämnda motionerna.

Eftersom den årliga avverkningskvantiteten från allmänningsskogarna är relativt liten kan den säljas genom auktion. Priset per kubikmeter skog blir då ofta högt emedan köparna betraktar inropade poster som marginalkvantiteter. Domänverket däremot dominerar som bekant virkesmarknaden i Norrbotten och får därför räkna med lägre genomsnittspriser. I propositionen föreslås att områden där virkesinkomsterna inte täcker avverknings- och reproduktionskostnaderna tillfälligt skall kunna lämnas utanför avverkningsprogrammet utan att kravet på uthålligt skogsbruk därmed överges.

Den rationalisering som pågår inom domänverket och som i fortsättningen torde komma att bedrivas i ökad takt, kommer förmodligen att få effekt på sysselsättningen inom skogsbruket. Eftersom statsskogsbruket är den dominerande arbetsgivaren inom stora delar av Norrland och framför allt i Norrbotten, där domänverket äger mer än 50 procent av skogsmarksarealen, är det självklart att domänverket ställer ar-

Ang. effektivisering och samordning av statens skogsföretag, m. m.

betsobjekt, lämpliga som beredskapsarbete, till arbetsmarknadsmyndigheternas förfogande. I propositionen framhålls också att både domänverket och ASSI skall kunna åläggas uppgifter av t. ex. sysselsättningsfrämjande karaktär. Eftersom domänverket vid flera tillfällen förklarat att man kan ställa arbetsobjekt till arbetsmarknadsverkets förfogande och redan gör det i stor omfattning har det inte funnits anledning att ge domänverket något särskilt åläggande. I propositionen har också departementschefen starkt understrukt vikten av att domänverket ställer arbetsobjekt till förfogande.

Av uttalande från domänverket framgår att verket är berett att ställa sådana objekt till förfogande som tillfälligt lagts utanför det ordinarie avverkningsprogrammet, dvs. huvudsakligen på sätt som vi socialdemokrater från Norrbotten har föreslagit i våra motioner nr I: 432 och II: 544. Härigenom torde ett mycket stort antal arbetstillfällen kunna erhållas. Jag tror inte att en överföring av kronoskog till andra ägare skulle ge ökade sysselsättningsmöjligheter, särskilt med tanke på att domänverket jämfört med andra skogsägare redan nu ligger på en hög avverkningsnivå och även bedriver ett mycket intensivt återväxtarbete. Utskottet har kommit till den slutsatsen att den i motionerna ifrågasatta överföringen varken kan väntas resultera i förbättrat resultat i skogsdriften eller åstadkomma en ökad sysselsättning.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få instämma i herr Magnussons yrkande om bifall till reservationerna nr 2, 3 och 4 och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Herr ESKILSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! En lång rad av de faktorer som herr Hedström åberopade som anledning till skillnaderna i avkastning mellan domänverkets skogar och allmänningsskogarna är belysta i

den utredning som landstinget i Norrbottens län har verkställt. Utredningen är inte gjord av några diletteranter, utan av mycket sakkunnigt folk. Förrer landshövdingen Manfred Näslund var sålunda professor vid skogshögskolan, innan han blev landshövding.

I utredningen tar man upp frågan huruvida skillnaderna mellan de statliga skogarnas avkastning och allmänningsskogarnas kan härledas till olika belägenhet, till olika bonitet inom de skilda markerna, till olika reproduktionskostnader eller andra anledningar som herr Hedström nämnde i sitt anförande som ett skäl till att allmänningsskogarna uppvisat ett bättre ekonomiskt resultat.

Man försöker analysera dessa olika faktorer och göra en jämförelse mellan de olika driftsformernas inverkan på resultatet. Men denna undersökning har ju inte accepterats, i varje fall inte av domänverket. I en av de skrifter som vi har fått — Domänverket och norrlandspolitiken — som upptar föredrag som hölls vid en konferens i Luleå för någon månad sedan, slutar chefen för domänverket sitt uttalande om utredningen med orden: »Jag anser, att den egentligen inte är värd ett bemötande.» En av de mera framstående tjänstemännen inom domänstyrelsen sade vid samma tillfälle att »den utredning landstinget förebragt inte kan anses utgöra något mera betydande inlägg i den skogsekonomiska debatten».

Här står alltså uppfattning mot uppfattning. Jag har låtit mig berätta att vid ett sammanträde med landstinget under året har man dock från landstingets näringslivskommitté vitsordat att utredningen har stora förtjänster.

Här står som sagt uppfattning mot uppfattning. Varför skall man då inte kunna skicka hela ärendet, med motioner och remissyttranden, till en opartisk statlig utredning, som just har till uppgift att undersöka sådana här förhållanden, att tränga in i problemen och försöka lägga fram förslag som kan tillfredsställa alla parter, inte minst den

Ang. effektivisering och samordning av statens skogsföretag, m. m.

allmänhet som i så hög grad berörs av denna fråga.

Herr **HEDSTRÖM** (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte gå in på frågan om olikheterna i bedömningen av domänverkets skogar och allmänningarnas. Därom tvistar som bekant de lärde — och det får de väl fortsätta med. Klart är i varje fall att vid de stora avvitringarna i Norrland fick domänverket de sämst belägna skogarna, framför allt skogar i inlandet. Det är höjden över havet som bestämmer skogens tillväxt där. I södra Sverige däremot är förhållandena mera likartade, och där kan man inte göra en sådan här åtskillnad.

Herr Eskilsson frågade varför vi inte har velat vara med om att överlämna ifrågavarande motioner till den skogspolitiska utredningen. Men utskottet har klart skrivit att förslag med motsvarande innebörd har behandlats under tidigare riksdagar och hänvisats till dessa utredningar. Det finns ju ingen anledning att skicka papper till utredningar när de redan har dem under sina ögon.

Herr **ESKILSSON** (h) kort genmäle:

Herr talman! Sedan remissen av liknande förslag skedde har det material kommit fram, som landstinget i Norrbotten låtit utarbeta. Därefter har debatten i frågan blossat upp på nytt. Det måste alltså ha tillkommit nya faktorer, nya omständigheter, nya synpunkter som kan ge värdefull belysning vid den fortsatta utredningen.

Herr **WANHAINEN** (s):

Herr talman! Jag skall i huvudsak beröra den del som gäller de borgerliga motionerna, vilka yrkar på utredning av överförandet av samhällsägda skogsmark till enskilda eller s. k. allmänningar.

Debatten om skogen har ju pågått i

alla tider på samma sätt som här i kammarerna i dag och kan kanske illustreras som »kampen om skogen». Den har pågått i sekler och är av gammalt datum. Vår store rikshushållare Gustav Vasa förklarade redan under sin tid i brev till norrlänningarna år 1552 att »alla ägor som obbyggda ligga höra Gud, Konungen och Sveriges krona till och ingen annan». Detta har man på många sätt försökt ändra under tidernas gång, och så har också skett. Skogshanteringen i och för sig inträdde egentligen i den näringspolitiska debatten ganska sent — på 1600-talet och särskilt under dess senare del.

Få näringar har varit föremål för så stor uppmärksamhet som skogsnäringen. Kronan och riksdagen, fackföreningar, arbetsgivare, bondesamman slutningar, arrendatorer, ekonomer och jurister har från olika utgångspunkter ägnat skogsnäringen intresse. Offentliga utredningar rörande skogshanteringen har under tidernas gång varit många och omfångsrika.

Intresset för de norrländska skogarna väcktes dock på allvar först när vatten-sågarna utrustades med sågramar och än mera sedan ångsågen och dess teknik fått sitt genombrott. Då skärptes kampen om skogstillgångarna. Höjdpunkten nåddes sedan man lärt sig koka träflis till pappersmassa. I det sammanhanget rusade också priserna för skogen i höjden, och kampen om skogen utsträcktes och hårdnade norrut.

De norrländska skogarna utgjorde ända fram till den tidpunkt då pappersmassaframställningen och sågverken rationaliserades, efter dåtida begrepp ännu ganska orörda skogsområden. Kronan var då ännu den stora skogsägaren i landet — i synnerhet i Norrland. Genom olika åtgärder från 1600-talet och fram till 1800-talets slut avhände sig dock det allmänna mycket stora skogsarealer i både Syd- och Mellansverige till järnbruken, samt i Norrland till träindustriföretagen och delvis till sågverken. Detta skedde på olika sätt.

Ang. effektivisering och samordning av statens skogsföretag, m. m.

På 1600-talet förlänade drottning Kristina sina gunstlingar en hel del av de samhällsägda skogsarealerna. Vid 1600-talets slut kom det s. k. avvitringsverket, vilket hade till uppgift att skilja kronans allmänningar från privata ägor. Hur detta verk skötte sin uppgift är givetvis ganska svårt att säga, men man kan dock säga att på grund av bristande insikter om skogens framtida värde och möjligen svårigheterna att kontrollera verksamheten avhände svenska staten sig betydande delar av sina skogstillgångar.

Det statliga ämbetsverket bergskollegium förlänade även järnbruken stora skogsområden. Det finns många belysande exempel, om man läser skogshistoria, på hur detta skedde — praktiskt taget utan något vederlag.

1809 och 1810 års riksdagar beslöt också att på statens skogsmark liggande skogshemman, som järnbruken tidigare fått arrendera, skulle helt överlätas till järnbruken mot s. k. skattepenning. Detta innebar i realiteten en överflyttning av samhällsägd kronoskog till privata bolag. Man förde alltså en politik genom vilken svenska folkets gemensamma egendom överfördes till enskilda kapitalister.

I motionerna I: 290 och II: 362 samt I: 708 och II: 917 från borgerligt håll har man åter aktualiserat frågan om kronoskogs överförande till privata ägare. Motionerna avser domänskogar i Norrland. Motionärerna motiverar sina förslag med att andra ägare än kronan skulle kunna driva skogsbruket med bättre ekonomiskt resultat än domänverket. Man nämner att de s. k. härads- och sockenallmänningarna skulle vara mottagare av kronoskog. Härads- och sockenallmänningarna äges av enbart den del av befolkningen som äger mantalssatt jord. I bilden kommer givetvis också in att en stor del av dessa delägare är aktiebolag, som också är ägare av mantalssatt jord. Det är inte enbart jordbrukare som det här är fråga om, utan det gäller också att överföra skog

till aktiebolagen i den mån de är delägare i allmänningarna.

Det skulle givetvis finnas mycket att tillägga beträffande den historiska bakgrunden, men allt pekar på att man i det borgerligt styrda samhället har strävat efter att överföra svenska folkets gemensamma egendom till privata ägare.

Herr talman! Låt mig något beröra de förhållanden som enligt min och många andras uppfattning bildar bakgrund till det ekonomiska utfallet av domänverkets skogsdrift i Norrland.

I slutet av 1800-talet började bl. a. i Norrbottens inland avverkningar av urskogsbeståndet. Kronan överlät då avverkningsrätten till trävarubolagen och sågverken, och även utländska intressen fanns med i denna exploatering av domänskogarna. Skogarna överläts för s. k. stubbören, dvs. ett visst pris per träd, och dessa priser var mycket låga i förhållande till skogens egentliga värde. Mycket stora arealer exploaterades och kalhöggs eller kom att bilda glesa restbestånd. Denna exploatering fortsatte fram till 1930-talet och delvis även senare. Denna avverkningsmetod medförde också en markförsämring med åtföljande försämring av föryngringsmöjligheterna på vissa marktyper. Någon planerad skogsvård förekom icke i samband med denna exploatering av urskogsbeståndet.

Först i början av 1950-talet satte domänverket i gång ett planerat restaureringsarbete på dessa marker. Efter 1950-talet har en mycket omfattande restaurering av dessa hårt exploaterade marker skett. Detta har givetvis medfört ett försämrat ekonomiskt utbyte för domänverkets verksamhet inom denna region. Jag vill i detta sammanhang nämna att under åren 1960—1966 ett belopp av 125 miljoner kronor har investerats inom de sex norra överjägmästardistrikten för sådana restaureringsarbeten av gamla kalhyggen och restbestånd för att få marken i produktion. Under de senaste fem åren har av dessa 125 miljoner kronor satsats 45

Ang. effektivisering och samordning av statens skogsföretag, m. m.

miljoner kronor för dessa arbeten. Detta har givetvis en mycket stor effekt på domänverkets ekonomi, vilket också generaldirektör Sköld sade i en debatt i Luleå den 24 april och som herr Eskilsson återopade.

Huvudsaken är dock att skapa sysselsättning i domänverkets skogar. Rationaliseringen har, vilket herr Eskilsson var inne på, inneburit att arbetsstyrkan har minskat, men dagsverksantalet har inte minskat i samma utsträckning. Samtliga skogsarbetare har numera blivit årsanställda hos domänverket — samtliga var kanske litet för mycket sagt. Några hundratal arbetare har fortfarande ett arbetsår på mindre än 200 dagar. Den övervägande delen av skogsarbetarna är dock fast anställd.

I motion nr 442 i denna kammare — väckt av undertecknad — och i motion nr 554 i medkammaren hemställes att domänverket genom t. ex. arbetsmarknadsstyrelsen anvisar erforderliga medel för att inhämta föreliggande eftersläpning på skogsvårdens område i vissa norrbottensrevir. Detta skulle alltså ske i sysselsättningsfrämjande syfte.

Departementschefen har i proposition nr 103 uttalat vikten av att kronoskogarna utnyttjas i sysselsättningspolitiken. Detta uttalande har starkt understrukits i utskottsutlåtandet, varför jag kan känna mig nöjd såsom motionär och hoppas att kronoskogarna också maximalt nyttjas för angivet syfte.

Såsom facklig representant kan jag inte låta bli att ytterligare betona vad jag anser vara helt horribelt, nämligen att man här i princip skulle sätta i gång att utreda överförandet av allmänna skogar på enskilda ägare eller allmänningar. Det är en principiell fråga. Jag anser inte att det finns någon anledning att utreda detta problem när vi inom vårt parti har den bestämda uppfattningen att samhället skall äga dessa skogar. Samhället borde äga mer. Avhändandet under gången tid borde inte ha skett. Jag anser att det inte finns

någon anledning till en utredning på denna punkt.

Jag kan citera vad skogsarbetareförbundet säger i denna principfråga. »Förbundet anser att man inte kan öka sysselsättningsmöjligheterna genom en förändring av äganderättsförhållandena på domänverkets skogar och anser det därjämte vara principiellt felaktigt att samhället skulle avhända sig skogsmark» — alltså åt enskilda.

Jag har också den erfarenheten från min 30-åriga verksamhet såsom aktiv i skogsarbetarrörelsen att domänverket har varit och fortfarande är den stabila arbetsgivaren för skogsarbetarna. Domänverket var också den första skogsarbetsgivaren som arbetade för ordnade arbetsförhållanden och fast anställning åt sina anställda skogsarbetare. Domänverket har även haft ett helt annat socialt ansvar för arbetskraften än många andra arbetsgivare. Bland annat har domänverket en tjänstepensionering av arbetskraften, alltså utanför den allmänna pensioneringen, som börjar vid lägre ålder. Man kan få pension vid 60 år. Denna pensionsreform kostar verket cirka 20 miljoner kronor om året, eller c:a 3 kronor per avverkad skogskubikmeter.

Jag såg uppgifter ifrån den debatt i Luleå som herr Eskilsson har återopat om att allmänningarnas företrädare påstod, att allmänningarna hade årsanställd arbetskraft på samma sätt som domänverket. Jag var väldigt skeptisk inför denna uppgift men har hittills inte vågat bestrida den, innan jag har kontrollerat den ytterligare. Jag har kollat uppgiften både på arbetsförmedlingen och hos skogsarbetarnas arbetslöshetskassa. Allmänningarnas arbetare i hela Norrbotten är inte anställda mer än cirka åtta månader om året. Domänverket däremot har, som jag tidigare nämnde, den ojämförligt största delen av sina arbetare kontinuerligt sysselsatt.

Som tidigare har nämnts sålde do-

Ang. effektivisering och samordning av statens skogsföretag, m. m.

mänverket förr på rot till en billig penning. Det skedde ända fram till mitten på 1930-talet och delvis även senare. Först nu avverkar domänverket 80 procent i egen regi medan 20 procent säljs eller utbjuds på rot, i stor utsträckning till sågverken i inlandet. Allmänningarna däremot har omvända siffror: 80 procent säljs på rot medan de själva normalt avverkar 20 procent. Undantaget är Pajala-Tärendö-Junosuando allmänning där man själv avverkar en tredjedel, alltså cirka 33 procent.

De sociala utgifterna är givetvis högre om man i bilden tar med pensioneringskostnader etc., vilka tyvärr förbisetts i utredningen och vid jämförelserna, något som Manfred Näslund själv har erkänt. Inte heller tror jag att investeringarna i domänskog, föranledda av gamla försyndelser, har tagits med i beräkningen.

När herr Skärman så vältaligt försvarrar riksdagens insyn över domänverkets verksamhet, må man i alla fall komma ihåg att ända fram till mitten av 1930-talet fanns det absolut ingen som helst insyn i hur domänverkets skogar exploaterades av skogsbolagen genom de s. k. stubbören som jag tidigare nämnt. Då fanns det sannerligen ingen insyn i den rovdrift som förekom. Men under senare tid har domänverket åtminstone från de anställdas synpunkt skött sina uppgifter mönstergilt.

Herr talman! Jag ber att med det anförda få yrka bifall till reservationerna 2, 3 och 4 samt i övrigt till utskottets utlåtande.

Herr statsrådet **HOLMQVIST:**

Herr talman! När vi nu står inför en omorganisation av verksamheten på detta område skulle det kanske ha funnits anledning att något erinra om vad som förekommit under den långa tid som domänverket och den relativt långa tid som ASSI har arbetat. Emellertid skall jag avstå från det med hänsyn till de

många andra ärenden som kammaren måste behandla.

Domänverket tillkom redan 1859 och har sedan i skiftande former haft att förvalta och sköta statens betydande skogstillgångar. Uppgifterna har växlat genom åren, men vi kan säga att domänverket på många områden faktiskt gjort banbrytande insatser i fråga om skogsvården och även då det gällt anställningsformerna för skogsarbetarna, så som herr Wanhainen just erinrat om. Jag skulle också kunna nämna domänverkets pionjärinsatser på naturvårdsområdet, dess initiativ att bereda allmänheten möjligheter till fiske i domänverkets vatten osv. Det finns alltså många områden där man kan visa upp att denna statliga aktivitet varit betydelsefull och gett impulser även på fält som ligger utanför det egentliga skogsbruket.

Jag skall som sagt avstå från att göra den historieskrivningen i dag, men jag får kanske lika kort erinra om att ASSI tillkom på grund av de svåra förhållanden som rådde under 1920- och 1930-talen, då sågverk och massafabriker gick över styr i synnerhet uppe i Norrbotten och då staten måste gripa in och sätta i gång verksamhet. Först några år senare blev det möjligt att göra verksamheten mer omfattande och skapa verkligt stora och rationella företag.

Jag tror att det i dag är uppenbart för alla — ingen har hittills motsatt sig det i debatten — att man har anledning att undersöka möjligheterna till en samverkan mellan skogsinnehavet och den industriella verksamheten.

Vad jag däremot har reagerat emot när jag lyssnat på debatten är, att trots att man från borgerligt håll förklarat sig vara positivt inställd och villig att acceptera förslaget, så finns det ändå en klar lust att försöka begränsa den nya organisationens möjligheter att fungera. Det har herr Magnusson och även andra talare gett exempel på förut, varför jag inte behöver upprepa det.

Ang. effektivisering och samordning av statens skogsföretag, m. m.

Tendensen hos de borgerliga talarna och hos dem som ansluter sig till utskottets förslag kan inte sägas vara särskilt positiv. Man söker fel och brister. Kritiken är naturligtvis nyttig, men det förefaller mig, herr Eskilsson, som om man inom domänverket hade anledning att vara en smula besviken över det klena resultat som informationsverksamheten tydligen lett till. Det är dock fortfarande en mycket ensidig syn som presenteras när det gäller att bedöma domänverket kontra annan skoglig verksamhet. Jag antar att detsamma kan sägas om bedömningen av ASSI.

Låt mig få lov att peka på en enda punkt där detta kommer till uttryck.

I jordbruksutskottets utlåtande nr 32, s. 10, säger utskottsmajoriteten att utskottet delar »den i nämnda motioner uttalade uppfattningen att statens innehav av skogsmark i princip inte bör utökas. Liksom hittills bör endast medel som inflyter vid försäljning av fast egendom få disponeras för markförvärv. Dessa medel bör därvid endast användas för förvärv som erfordras för att förbättra statsskogarnas arrondering.»

Jag måste verkligen ställa frågan: Vad menas med detta? Här har vi ju ändå under alla de gångna åren gett domänverket möjlighet att för köp av annan egendom förfoga över de pengar som inflyter genom försäljningar. Vi har inte någon gång ställt kravet att denna inköpsverksamhet skulle vara begränsad endast till sådana områden, där domänverket är etablerat i förväg och där det alltså bara skulle bli tal om arronderingsförbättringar.

Nu hoppas jag naturligtvis att den borgerliga reservationen inte kommer att segra, men vad skulle det betyda, om så skedde? Jo, det skulle innebära ett stopp för domänverket att köpa skog, såvida denna inte låg i direkt eller nära anslutning till ett tidigare innehav. Vilka konsekvenser skulle det få för vår jordbruksrationalisering? Vi vet ju att det ofta har varit domän-

verket som fått lov att träda in som köpare av ett jordbruk som läggs ned. Skall det bli stopp för detta i fortsättningen? Det som skrivits här av utskottsmajoriteten måste tolkas på det sättet.

Jag måste säga att detta förslag innebär den största begränsning för domänverkets verksamhet som jag någonsin har sett i riksdagen. Det har tidigare uttalats att arealerna inte skulle få öka, men nu förklaras det att domänverket icke skulle ha möjlighet att köpa annan mark än den som direkt anknyter till ett tidigare skogsinnehav, vilket verkligen är ett överraskande uttalande. För att vinna klarhet på denna punkt är det angeläget att representanterna för denna åsikt ger till känna om jag missförstått det hela. Är det verkligen ett försök att gå så långt i begränsningen av domänverkets verksamhet?

Sådana exempel har getts tidigare här i diskussionen, och jag har kanske inte anledning att upprepa dem. Men jag måste konstatera att här har man i sitt nit att begränsa möjligheterna gått så långt, att det måste vara till allvarlig skada inte bara för skogsbruket och dess utveckling, utan också för jordbruksrationaliseringen, där onekligen domänverket har fyllt en rätt betydelsefull uppgift under de gångna åren. Det kan över huvud taget inte vara förenligt med resonemanget om att man samtidigt eftersträvar en frihet som skall vara likvärdig med den som enskilda företag har. Jag tycker att det är angeläget att framhålla detta.

I övrigt har jag med intresse lyssnat på denna debatt, och jag tror att inte minst inläggen från norrlandsbänken visar att man har anledning att fundera mer än en gång, herr Eskilsson, innan man godtar den utredning som framlagts för Norrbottens läns landsting — låt vara att den är ambitiös och riktig. Det är ett par pensionärer, en professor och en hedersdoktor som sysslat med detta efter att ha dragit sig tillbaka. Det mesta arbetet har dock ut-

Ang. effektivisering och samordning av statens skogsföretag, m. m.

förts av en jägmästare där uppe. Vi skall ha respekt för detta arbete, men inte får man utan vidare säga att det är det enda vi kan ta fasta på i denna diskussion. Vem som kan ha rätt i detaljerna när det gäller att värdera effektiviteten i domänverkets och det allmännas verksamhet tycker jag att vi tills vidare kan låta vara en öppen fråga.

Till sist vill jag peka på en iakttagelse som jag har gjort under de gångna åren. När vi sett domänverkets årliga redovisning av resultatet och när vi bedömt den plan som lagts fram för det kommande året har vi i allmänhet fått räkna med att verksamheten i en del av inlandsreviren har gått med förlust. Jag tror inte att man skall beklaga det. Många gånger har bakom dessa förluster legat en mycket stark ambition att vidta skogsföryngringsåtgärder, och ofta har det varit tal om att avhjälpa följderna av synder i det förgångna. Vi vet att domänverket har gjort stora insatser, ofta av socialt motiv. Domänverket har velat hålla verksamheten i gång och har känt ansvaret för att man kanske varit den dominerande arbetsgivaren i bygden. Jag tycker att man har en felaktig utgångspunkt om man efteråt gör värderingar, varvid även dessa insatser kommer med utan att man på något sätt beaktar och redovisar dem. Om vi kräver mer av domänverket — och det kanske vi har anledning att göra i framtiden — skall vi klart redovisa vad det kostar. Jag menar att domänverket även i sin nya gestalt kommer att få ta ett socialt ansvar, men det får ske i sådana former att vi lättare kan redovisa vad det kostar och inte räknar in dessa kostnader i verksamheten som hittills.

Syftet med mitt inlägg, herr talman, är främst att få ett svar på den konkreta fråga som jag ställde.

Herr SKÄRMAN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jordbruksministern läste på s. 10 i utlåtandet, där det står: »Dessa medel bör därvid endast an-

vändas för förvärv som erfordras för att förbättra statsskogarnas arrondering.» Han säger att det var det värsta i fråga om restriktion han sett i hela sitt liv. Jag hade för mig att jordbruksministern varit med om en hel del under sitt ganska långa liv, så detta var väl ändå någon överdrift. Först och främst står det inte »får» utan »bör». Enligt min uppfattning avses med detta helt enkelt att kronan inte skall etablera sig på sådana områden där den inte tidigare har några markintressen.

I fråga om jordbrukets rationalisering har väl domänverket inte medverkat så mycket. Det har skett en del byten på senare år, men det är mest lantbruksnämnderna som köpt upp och hjälpt till med rationaliseringen.

Självklart är att man inte skall hårdra ordet »bör», om nu mot jordbruksministerns antagande jordbruksutskottets utlåtande i dess helhet skulle godkännas. Jag är säker på att domänverket vid alla tveksamma tillfällen kommer att gå in för ett rationellt skogsbruk — det är ju meningen.

Beträffande de andra frågor som här togs upp vill jag säga att det föreligger så olika ideologiska synpunkter mellan oss. Jordbruksministern och det socialdemokratiska partiet litat helt och hållet på att all verksamhet sköts bra när den läggs i allmänna händer. Vi är inte så säkra på att det inte behövs en kontroll och en översyn i sådana fall. Vi anser nog att det enskilda skogsbruket, som dessutom ger staten inkomstskatt för sina produkter, på lång sikt är en effektivare verksamhetsform.

Herr ESKILSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Jordbruksministern uppmanade mig att inte sätta alltför stor tillit till den undersökning som närings- och planeringsnämnden hos Norrbottens läns landsting låtit verkställa — ordförande i planeringsnämnden är för

Ang. effektivisering och samordning av statens skogsföretag, m. m.

övrigt en socialdemokratisk riksdagsman i andra kammaren. Jag har ingen anledning att svära på de slutsatser som utredningen har kommit fram till. Jag är inte fackman på området. Avståndet rent geografiskt mellan min hembygd och Norrbotten gör att jag inte kan bedöma frågorna så ingående att jag kan säga att uppgifterna som redovisats är hela och fulla sanningen. Det är väl ändå ett ambitiöst försök att göra en undersökning om skogsbruket i Norrbotten, dess förhållanden och arbetsvillkor och de faktorer som påverkar lönsamheten.

Om vi nu inte sätter full tilltro till de resultat som utredningen har kommit till, tycker jag att det borde vara en naturlig åtgärd att överlämna materialet till en statlig objektiv utredning som just sysslar med de spörsmål, som berörs i landstingsutredningen. Jag tycker att detta är en mera logisk slutsats av vår tveksamhet än att bara avvisa utredningen som en nullitet.

Herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Om inte herr Eskilsson vill svära på sanningen och riktigheten av de slutsatser som den utredning vi här diskuterar kommit fram till, kan vi kanske helt lämna detta därhän. Jag har inte någon speciell lust att låta denna utredning på något sätt domenera diskussionen, ty den är dock av mindre betydelse i den reform som nu skall genomföras.

Jag måste vidare säga till herr Skårman, att jag visserligen uppskattar hans försök att leda mig på rätt spår i fråga om läsningen av utskottsmajoritetens skrivning, men att jag samtidigt tycker att den är en smula oklart uttryckt. Om herr Skårman inte menar någonting annat än vad tredje lagutskottet uttalade när det behandlade dessa frågor, nämligen att domänverket får lov att köpa skog på olika håll och att det är av betydelse för utvecklingen att domänverket tillämpar de principer som

kommit till uttryck i den nya jordförvärvslagen, är vi överens. Men nog får jag säga att det är ett underligt sätt att uttrycka sig! Det står ju: »bör därvid endast användas för förvärv». Försök, herr Skårman, nästa gång uttrycka det litet klarare så att det inte behöver bli missförstånd på denna punkt.

Vi har alltså inga delade meningar på denna punkt, utan domänverket skall kunna handla som hittills.

Herr **SKÅRMAN** (fp):

Herr talman! Det är synd att förlänga debatten. Vi har mycket framför oss, och tiden är knapp innan sessionen skall avslutas. Men hela avsikten med förslaget är ju att skogsbruket skall effektiviseras. Vi anser att sådana köp som ibland gjorts, där kronan köpt enstaka skogsområden utan samband med sin övriga mark, inte är rationella ur domänverkets synpunkt.

Dessutom har det ibland även förekommit konkurrens med den enskildes försök att rationalisera sitt jordbruk genom tillköp. Därför bör de medel, som domänverket får genom försäljning, endast användas för att förbättra och effektivisera domänverkets eget skogsinnehav. Det är ingenting annat som avses.

Herr **SVENINGSSON** (h):

Herr talman! Denna debatt har pågått så länge att kammarens ledamöter säkert önskar och hoppas att den snart skall ta slut, så att man kan fortsätta med de återstående ärendena på föredragningslistan, så att vi hinner med arbetet de två återstående dagarna. Jag hoppas att det i alla fall inte skall bli någon försening genom mitt förvållande.

I proposition 103 föreslås vissa ändringar för statens skogsföretag, för att, som det är utsagt på propositionens första sida, statens skogsbruk och skogsindustri skall drivas affärsmässigt och

Ang. effektivisering och samordning av statens skogsföretag, m. m.

effektivt för att på lång sikt ge bästa möjliga ekonomiska utbyte. Då kan man tycka att det är ganska onödigt att riksdagen av den orsaken skall behöva fatta ett särskilt beslut. Det borde alltid ha varit något självklart att domänverkets angelägenheter skall skötas så att de lämnar bästa möjliga resultat.

Som framgått av debatten och utskottets utlåtande har det blivit lottmajoritet i utskottet. Utskottsmajoriteten vill i sitt förslag inte gå så långt som regeringen och reservanterna. Utskottets majoritet föreslår — och det måste vara riktigt att döma av debattens gång — att domänverket i princip inte skall öka ut sitt innehav av skogsmark. Inga andra medel skall användas eller disponeras för markförvärv utom sådana medel som inflyter vid försäljning av fast egendom.

Det måste också vara riktiga principer att man skall ha ett normalt förräntningskrav på den förmögenhet som domänverket representerar och att denna förräntning eller avkastning även skall inrymma en motsvarighet till den statliga inkomstskatt, som verket är befriat från. Propositionen siktar till att ge domänverket ökade resurser för markförvärv.

Vad som är ännu mera viktigt och betydelsefullt än att domänverket får tillfälle att utöka sitt markinnehav är att det blir en skälig och normal förräntning av i verket nedlagt och befintligt kapital. Det finns i detta sammanhang anledning uppmärksamma de svaga ekonomiska resultat som uppnåtts under de senaste åren i domänverkets stora skogsbruk. Här får man den uppfattningen att staten som innehavare av sina mycket stora skogsarealer i tider då konjunkturerna inte är så gynnsamma har mycket svårare än enskilda att sköta detta skogsinnehav. Detta statliga verk har liksom andra svårt att anpassa sig till tidsutvecklingen och till vad som är nödvändigt.

Det är inte bara de vikande konjunkturerna på skogens område som är or-

sak till det svaga resultatet. Våldsamt stigande administrationskostnader spelar också sin roll. Ökningen av dessa har på basis av redovisade totalkostnader under åren 1960—1966 beräknats uppgå till 88,3 procent. Det kan inte vara någon mening med att staten skall förvärva ytterligare stora skogsegenomar enbart för att inneha sådana. Av denna anledning föreslår utskottsmajoriteten att domänverkets markförvärv bör hållas inom den förmögenhetsram som det nuvarande markinnehavet och markfonden representerar. Här finns enligt min mening ingen garanti för att en bättre förräntning och ett bättre ekonomiskt resultat uppnås om domänverket skulle få en större frihet att t. ex. köpa aktier eller bilda aktiebolag. Av det skälet bör Kungl. Maj:t pröva varje särskilt fall. Krav på normal förräntning måste här vara ett berättigat krav, och när domänverket gör investeringar bör man alltså ta med i beräkningen ett fullständigt förräntningskrav. Därför bör Kungl. Maj:t — som utskottet föreslår — kunna ingripa i aktuella fall.

Att domänverket under en lång följd av år har redovisat allt sämre resultat är ingen hemlighet. År 1955 gav verket på varje avverkad skogskubikmeter ett överskott på 10 kronor 40 öre. 1960 var motsvarande överskott 7 kronor 30 öre, och under 1967—1968 räknar man med ett överskott per kubikmeter på cirka 60 öre.

Under 1967 räknade man med ett sammanlagt överskott på 15 miljoner kronor. Det blev 10 miljoner mindre, dvs. 5 miljoner. Och märk väl! Detta överskott kom inte från skogsdriften utan från jordbruksdriften på de fastigheter som verket äger och har utarrenderade. Man har på jordbrukssidan här arrendeavgifter på nära 10 miljoner kronor. Det har sagts i debatten att förr sålde man skogen på rot för en billig penning, men nu avverkar man den själv i mycket stor utsträckning. Detta har dock sannerligen inte gett något bättre ekonomiskt resultat.

Ang. effektivisering och samordning av statens skogsföretag, m. m.

Hur skulle det se ut med domänverkets affärer om man räknade med en normal förräntning av dessa skogsarealer på 4,1 miljoner hektar med ett taxeringsvärde på 1,4 miljard kronor. En förräntning med 5 procent skulle ha dragit en kostnad på 70 miljoner kronor. Det kanske vore på sin plats i denna debatt, när vi talar om att statliga och enskilda företag skall konkurrera på lika villkor, att tänka på en skälig förräntning av i domänverket investerat kapital.

Trots att man i så väsentlig grad har ökat avverkningarnas storlek så har man inte lyckats att ta igen vad man förlorat på vikande konjunkturer och stigande omkostnader. Skulle ett enskilt skogsbruk lämna ett lika svagt resultat blev det sannarligen inga skatter av betydelse att räkna med från skogsbruket, vare sig för stat eller kommun.

Nu räknar man med att en budget på 405 miljoner kronor under 1968 skall ge ett överskott på 5 miljoner kronor. Med mycket stor sannolikhet blir det inget överskott alls. Om den kritik som förekommit mot domänverkets sätt att sköta skogarna i Norrland har varit berättigad ämnar jag inte yttra mig. Men framför allt i Norrland har skogsbruket i stora områden blivit direkt förlustbringande.

Från 1960 har antalet revir i Norrland som gått med förlust ökat från 19 till 27. I kronor har förlusterna ökat från 5 till 12 miljoner. Vad beträffar förlusterna i Norrland har man också nämnt mycket större förlustbelopp: siffran 30 miljoner har förekommit i detta sammanhang.

Nog verkar det ganska underligt att man vid ett tillfälle har räknat fram mycket betydande förluster och vid ett annat tillfälle, när domänverkets representanter och högsta ledning reser till Norrbotten för att försvara verkets ställning, har räknat om driftresultatet i Norrland och kommit fram till att det i verkligheten inte var någon förlust. För t. ex. år 1966 blev det, har det

framhållits, en vinst på 6—7 miljoner kronor — eller ett tillskott med detta belopp till verkets ändå förekommande utgifter. Det är beklagligt att det ekonomiska resultatet så försämrats.

Avsikten med ett långt gående samröre med ASSI, ett annat statligt företag som inte heller givit något lysande resultat — det senaste bokslutet visar varken vinst eller förlust — är kanske att det verkliga resultatet för båda dessa företag skall döljas och inte så mycket uppmärksammas.

Att ASSI skall få tillåtelse att börja med annan produktion än förädling av trä är också omotiverat. Det var av intresse att herr Magnusson här nämnde det enskilda näringslivet som ett gott exempel.

Det finns anledning att inte tillstyrka mer av proposition 103 än vad utskottets majoritet föreslår. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan liksom till reservation 5 av herr Eskilsson m. fl.

Herr STRANDBERG (h):

Herr talman! Jordbruksministern sade att det var intressant att höra inläggen från norrbottensbänken. Nu råkar det vara så att jag är den ende i denna kammare som tillhör landstingets närings- och planeringsnämnd och haft tillfälle att ta del av resonemangen där.

Det vore ganska tragiskt för landstinget, som redan har lagt ned åtskilliga tusental kronor på den specialutredning vi här har talat om, om man nu skulle låta den falla platt till marken.

Med hänsyn till vad som har sagts i dag kan jag inte underlåta att göra ett par citat ur den utredning som närmast förre landshövding Näslund har svarat för. Utredningen konstaterar: »I stort kan man göra gällande, att de rent skogliga förutsättningarna är praktiskt taget identiska inom en och samma region av länet oavsett ägarkategorin kronoskog eller allmänning. Härav borde kunna slutas, att det ekonomis-

Ang. effektivisering och samordning av statens skogsföretag, m. m.

ka resultatet för resp. skogsbruk, dvs. lönsamheten genomsnittligt, inte heller borde alltför mycket avvika mellan å ena sidan kronoskogarna och å den andra allmänningarna i länet. Detta är emellertid inte förhållandet.»

På ett annat ställe står det: »Det torde i detta sammanhang böra erinras om den gynnsamma ställning, som statskogshanteringen intager i beskattningshänseende. Staten är som bekant befriad från statlig inkomst- och förmögenhetsskatt, då däremot allmänningarna påförs sådan skatt beräknad efter 15 % av den beskattningsbara inkomsten. Full likställighet råder däremot i fråga om statsskogarnas och sockenallmänningarnas kommunala beskattning samt beträffande skyldigheten att erlägga statlig skogsvårdsavgift.»

Efter ingående analyser kommer utredningen fram till följande: »Den förebragta jämförelsen har alltså konstaterat, att för femårsperioden 1962—1966 statsskogarna i Norrbottens län, med en här redovisad areal produktiv skogsmark uppgående till 1 998 000 hektar, under dessa år lämnat en sammanlagd förlust å rörelserna på i runt tal 30 milj. kronor, då däremot sockenallmänningarna i länet, f. n. ca 210 000 hektar produktiv skogsmark, under samma femårsperiod kunnat uppvisa en nettovinst å ca 10 milj. kronor. Årsavverkningsbeloppen per hektar produktiv skogsmark har, som framgått av det föregående, i genomsnitt varit av enahanda storleksordning å de båda ägarkategoriernas skogar.»

Detta är, herr talman, ett par citat ur denna utredning.

Jag har full förståelse för att man från domänverkets sida rest borst och vill kritisera utredningen. Det var i det sammanhanget den i dag här tidigare omnämnda konferensen i Luleå kom till stånd.

Här har tidigare åberopats hur vi inom landstingets närings- och planeringsnämnd har sett på denna fråga. Jag kan instämma i det uttalande som pla-

neringsnämndens ordförande, riksdagsman Svanberg i andra kammaren, gjorde den sista april i år vid landstingsmötet, då frågan var uppe till ingående behandling. Han framhöll för sin del att så långt han förstår är landstingets utredning gjord med kunnskap och omsorg. Vidare sade han att de experter som verkställt landstingets utredning är av den kvaliteten att man saknar anledning att ifrågasätta utredningens tillförlitlighet.

Det resonemang som fördes från domänverkets sida har resulterat i ett nytt genmäle från dessa experter med förre landshövdingen Näslund i spetsen. Jag tror emellertid, herr talman, att det är ganska meningslöst att i dag fortsätta denna debatt. Vi har, som jag nyss sade, i mitt hemlän varit överens om att detta är ingen dålig utredning. Jag tycker nog att statsrådet Holmqvist inte skall förringa dessa experter alltför mycket. Det är emellertid ganska meningslöst att föra debatten vidare, därför att hur länge vi än håller på, herr talman — om vi så skall ändra på riksdagsordningen och fortsätta över sommarens — kommer vi ändå att kunna anföra expertuttalande mot expertuttalande. Och det är då jag opponerar mig. Herr Hedström har tidigare i dag uttalat, och statsrådet Holmqvist har delvis instämt i, att här står expert mot expert, och det får de hålla på med. Nej, herr talman, i ett sådant läge är det kutym här i huset att vi tar itu med saken och undersöker hur det hela egentligen ligger till. Jag vill inte försöka försvara vare sig den ene eller den andre. Det är meningslöst att göra det i ett sådant läge som detta. Men kan vi inte, som herr Eskilsson i dag föreslagit, få detta överlämnat till den skogspolitiska utredningen? Det tycker jag faktiskt vore på sin plats, och jag har på känn att detta intresserar en stor majoritet av invånarna uppe i Norrbotten.

Jag ber att få yrka bifall till reservation 5.

Ang. effektivisering och samordning av statens skogsföretag, m. m.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, att med anledning av vad under överläggningen yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan, varvid dock vissa punkter komme att sammanföras.

På gjord proposition bifölls vad utskottet hemställt i *punkterna 1—4*.

I fråga om *punkterna 5 och 6*, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats dels bifall till vad utskottet hemställt, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Mossberger m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till vad utskottet hemställt vara med övervägande ja besvarad.

Herr Mossberger begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 32 *punkterna 5 och 6*, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Mossberger m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr Eskilsson begärde rösträkning, verkställdes nu votering

medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 61;

Nej — 71.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Vidare gjorde herr förste vice talmannen enligt de avseende *punkten 7* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av den av herr Mossberger m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepåt propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Mossberger begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 32 *punkten 7*, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Mossberger m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr Eskilsson begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 61;

Nej — 72.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Ang. effektivisering och samordning av statens skogsföretag, m. m.

På gjord proposition bifölls härefter vad utskottet hemställt i *punkterna 8 —11*.

Ytterligare gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med de rörande *punkten 12* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Mossberger m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Mossberger begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 32 punkten 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Mossberger m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr Eskilsson begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 63;

Nej — 74.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Härefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i *punkterna 13 och 14* hemställt.

Med avseende å *punkten 15*, yttrade vidare herr förste vice talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Carl Eskilsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Därpå gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Eskilsson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 32 punkten 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Carl Eskilsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Eskilsson begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 63.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet hemställt i *punkterna 16 och 17*.

Ang. ökat statligt stöd till teknisk forskning, m. m.

Vid förnyad föredragning av allmänna beredningsutskottets memorial nr 43, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Ang. ökat statligt stöd till teknisk forskning, m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökat statligt stöd till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete jämte motioner.

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 beräknat medel dels för teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete, dels för teckning av aktier i ett statligt utvecklingsbolag hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 68, under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 15 mars 1968, föreslagit riksdagen att

1. besluta, att statens tekniska forskningsråd och institutet för nyttiggörande av forskningsresultat, INFOR, skulle upphöra vid utgången av juni 1968 och att den 1 juli 1968 skulle inrättas en ny central myndighet, benämnd styrelsen för teknisk utveckling, i huvudsak med de uppgifter och enligt de riktlinjer, som anförts i statsrådsprotokollet,

2. besluta, att den 1 juli 1968 skulle inrättas ett råd för vetenskaplig information och dokumentation,

3. bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en tjänst som generaldirektör i Cp 6, avsedd för chef för styrelsen för teknisk utveckling,

4. till Styrelsen för teknisk utveckling: Förvaltningskostnader för budgetåret 1968/69 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 4 200 000 kronor,

5. till Stöd till tekniska forsknings-

projekt för budgetåret 1968/69 under sjunde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 31 000 000 kronor,

6. till Stöd till kollektiv teknisk forskning, m. m. för budgetåret 1968/69 under sjunde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 18 000 000 kronor,

7. bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna avtal angående stöd till kollektiv teknisk forskning m. m. i enlighet med vad som anförts i statsrådsprotokollet,

8. till Bidrag till Ingenjörsvetenskapsakademien för budgetåret 1968/69 under sjunde huvudtiteln anvisa ett anslag av 450 000 kronor,

9. till Aktieägartillskott till ett statligt utvecklingsbolag för budgetåret 1968/69 under sjunde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 7 000 000 kronor,

10. till Teckning av aktier i ett statligt utvecklingsbolag på kapitalbudgeten för budgetåret 1968/69 under fonden för statens aktier anvisa ett investeringsanslag av 18 000 000 kronor.

I propositionen hade föreslagits vissa åtgärder i syfte att samordna och effektivisera det statliga stöd, som för närvarande i olika former utginge till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete. Ett centralt organ för frågor rörande sådant stöd, styrelsen för teknisk utveckling, föresloges skola inrättas den 1 juli 1968. Styrelsen avsåges övertaga de uppgifter, som nu handhades av statens tekniska forskningsråd (TFR), Malmfonden, institutet för nyttiggörande av forskningsresultat (INFOR), Stiftelsen för exploatering av forskningsresultat (EFOR) samt Svenska uppfinnarkontoret.

Enligt förslaget skulle till den nya styrelsens förfogande ställas för stöd till tekniska forskningsprojekt ett anslag av 31 miljoner kronor och för stöd till kollektiv teknisk forskning m. m. ett anslag av 18 miljoner kronor. Dessutom föresloges styrelsen få förfoga över Malmfondens och INFOR:s medel, väsentligen för stöd till industriellt utvecklingsarbete.

Ang. ökat statligt stöd till teknisk forskning, m. m.

Vid sidan av finansieringsverksamheten hade styrelsen föreslagits bedriva viss serviceverksamhet, bland annat i fråga om rådgivning åt uppfinnare och forskare samt förmedling av forskningsresultat. I fråga om internationellt tekniskt samarbete, teknisk information och dokumentation samt vissa forskningsstationer föresloges, att styrelsen skulle hava en planerande och samordnande funktion. För samordning av all vetenskaplig information och dokumentation föresloges ett självständigt råd. För dessa serviceuppgifter m. m. hade föreslagits ett anslag av 4,2 miljoner kronor. Styrelsens verksamhet föresloges skola bedrivas efter programbudgetprinciper.

I propositionen hade vidare förordats, att ett statligt utvecklingsbolag skulle bildas. Bolagets uppgift avsåges vara att främja framtagandet av innovationer, särskilt sådana som tillgodosåge angelägna samhällsbehov, och att skapa bättre förutsättningar för utveckling och exploatering av nya produkter, särskilt inom den statliga sektorn. Utvecklingsbolaget borde enligt propositionen hava kommersiell inriktning och förutsattes uppnå tillfredsställande lönsamhet på lång sikt.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 132, av herr Nyman m. fl., samt II: 174, av herrar Norrby och Enskog, vari hemstälts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om en utredning av samhällets och företagens förutsättningar att stimulera innovationsverksamhet med beaktande av såväl psykologiska som organisatoriska och ekonomiska aspekter,

dels de likalydande motionerna I: 454, av herrar Brundin och Lundberg, samt II: 786, av fru Sundberg och herr Lothigius,

dels de likalydande motionerna I: 668, av herr Johan Olsson m. fl., och II: 847 av herr Sjönell m. fl., vari yr-

kats, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att det aviserade förslaget om ett utvecklingsbolag finge en sådan utformning, att bolaget föresloges halvstatligt med delägarskap för näringslivs- och arbetsmarknadsorganisationer och med uppgift att tjäna även det enskilda näringslivets utveckling och exploatering av nya produkter i enlighet med motionernas syfte,

dels de likalydande motionerna I: 858, av herr Dahmén m. fl., och II: 1115, av herr Wedén m. fl., vari anhängits, att riksdagen måtte

A. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag rörande ett institut för forskningsförmedling med anknytning till styrelsen för teknisk utveckling och med i motionerna angivna uppgifter, nämligen a) rådgivning till myndigheter och institutioner samt tillsynsuppgifter i frågor som rörde statlig beställningsforskning, b) förmedlings- och informationsverksamhet på forsknings- och utvecklingsområdet samt c) rådgivning och konsultverksamhet i frågor som rörde forskning, utveckling och exploatering av innovationer samt

B. besluta

1) att inrätta en ny central myndighet benämnd tekniska forskningsrådet, avsedd att övertaga de uppgifter, som för närvarande handhades av statens tekniska forskningsråd, Malmfonden och INFOR. Rådets uppgift skulle vara att fördela statliga anslag till teknisk forskning och utvecklingsarbete enligt i motionerna angivna riktlinjer, innebärande att följande områden borde bättre tillgodoses än vad som föreslagits i propositionen, nämligen a) bidrag och lån till kommersiell exploatering av innovationer, b) bidrag till långsiktig marknadsforskning samt c) bidrag till utveckling av en mera avancerad marknadsföringsteknik,

2) att inrätta en styrelse för teknisk utveckling med i propositionen angivna uppgifter med undantag för de uppgifter, som enligt motionerna föreslo-

Ang. ökat statligt stöd till teknisk forskning, m. m.

ges skola handhavas av tekniska forskningsrådet,

3) att bilda ett statligt utvecklingsbolag enligt i motionerna angivna riktlinjer,

4) att utvecklingsbolaget huvudsakligen borde inrikta sin verksamhet på prospekterings- och utvecklingsarbete och att varuproduktion och marknadsbearbetning borde överlåtas på andra företag. Bolaget borde icke hava rätt att inträda som delägare i privata eller statliga produktions- och försäljningsbolag,

dels de likalydande motionerna I: 860, av herr *Holmberg m. fl.*, och II: 1113, av herr *Bohman m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen med avslag på förslaget om inrättande av ett statligt utvecklingsbolag skulle

1) besluta, att institutet för nyttiggörande av forskningsresultat, INFOR, skulle upphöra vid utgången av juni 1968,

2) besluta, att statens tekniska forskningsråd skulle bibehållas med de vidgade arbetsuppgifter och enligt de riktlinjer, som angivits i motionerna,

3) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de organisatoriska förändringar inom statens tekniska forskningsråd, som föranleddes av den vidgade verksamheten,

4) besluta, att den 1 juli 1968 skulle inrättas en styrelse för teknisk utveckling med de uppgifter och enligt de riktlinjer, som anförts i motionerna,

5) besluta, att EFOR:s och uppfinnarkontorets funktioner skulle sammanslås i en fristående stiftelse, som erhöles anslag från styrelsen,

6) till Styrelsen för teknisk utveckling: Förvaltningskostnader för budgetåret 1968/69 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 550 000 kronor,

7) till Statens tekniska forskningsråd: Förvaltningskostnader för budgetåret 1968/69 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 250 000 kronor,

8) till Statens tekniska forskningsråd för stöd till tekniska forskningsprojekt för budgetåret 1968/69 under sjunde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 49 000 000 kronor,

9) till Styrelsen för teknisk utveckling för budgetåret 1968/69 under sjunde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kronor,

10) till Stöd till kollektiv teknisk forskning m. m. för budgetåret 1968/69 under sjunde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 18 000 000 kronor,

11) bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna avtal angående stöd till teknisk forskning m. m. i enlighet med vad i motionerna anförts,

12) till Bidrag till Ingenjörsvetenskapsakademien för budgetåret 1968/69 under sjunde huvudtiteln anvisa ett anslag av 1 950 000 kronor,

13) i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening tillkännagiva, att åtgärder snarast borde vidtagas för att av planerade forskningsstationer uppbygga den som förutsattes komma till stånd i Göteborg,

dels ock de likalydande motionerna I: 861, av herr *Sundin m. fl.*, samt II: 1114, av herr *Sjönell* och herr *Eliasson* i Sundborn, vari yrkats, att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 68 skulle

A. besluta,

1) att beslutsfunktionen beträffande styrelsen för teknisk utvecklingsanslagsgivning skulle decentraliseras enligt i motionerna angivna grunder,

2) att styrelsen skulle hava överinseende även över beställningsforskningen,

3) att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag om ett Institut för forskningsförmedling med anknytning till styrelsen för teknisk utveckling och med i motionerna angivna uppgifter,

4) om inrättande av en särskild informations- och dokumentationstjänst vid styrelsen för teknisk utveckling i enlighet med vad i motionerna anförts,

Ang. ökat statligt stöd till teknisk forskning, m. m.

5) att utvecklingsbolaget icke vare sig självt eller genom dotterbolag skulle äga rätt att upptaga tillverkning för försäljning av produkter utan i stället överlåta varuproduktion och marknadsföring på andra företag,

6) att utvecklingsbolaget icke finge äga rätt att inträda som delägare i produktions- och försäljningsbolag,

7) att privata företag och enskilda organisationer och personer finge äga rätt att teckna aktier i utvecklingsbolaget in till hälften av aktiekapitalet,

8) att till utvecklingsbolagets ledning också finge knytas representanter för konsumenterna och konsumentvaruforskningen samt för näringslivets organisationer, däribland även de mindre företagens,

9) att uttala, att utvecklingsbolagets verksamhet särskilt borde inriktas på att tillvarata idéer och uppfinningar, som kommer från mindre företag och enskilda uppfinnare, samt

B. beakta även vad i motionerna i övrigt anförts.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

1. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 858 och II: 1115, I: 860 och II: 1113 samt I: 861 och II: 1114, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta, att institutet för nyttiggörande av forskningsresultat, INFOR, skulle upphöra vid utgången av juni 1968,

2. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 858 och II: 1115 samt I: 860 och II: 1113, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta, att statens tekniska forskningsråd skulle upphöra vid utgången av juni 1968,

3. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och i anledning av motionerna I: 861 och II: 1114 samt med avslag å motionerna I: 858 och II: 1115, I: 860 och II: 1113, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta, att den 1 juli 1968 skulle inrättas en ny

central myndighet, benämnd styrelsen för teknisk utveckling, i huvudsak med de uppgifter och enligt de riktlinjer, som anförts i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 15 mars 1968,

4. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 860 och II: 1113, i vad de avsåge sammanföring den 1 juli 1968 av stiftelsen för exploatering av forskningsresultat, EFOR, och Svenska uppfinnarkontoret i en fristående stiftelse,

5. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 861 och II: 1114, i vad de avsåge beställningsforskning,

6. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en tjänst som generaldirektör i Cp 6, avsedd för chef för styrelsen för teknisk utveckling,

7. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och i anledning av motionerna I: 861 och II: 1114, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad i statsrådsprotokollet anförts beträffande informations- och dokumentationstjänst vid styrelsen för teknisk utveckling,

8. att riksdagen måtte besluta, att den 1 juli 1968 skulle inrättas ett råd för vetenskaplig information och dokumentation i enlighet med vad i statsrådsprotokollet förordats,

9. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 860 och II: 1113, i vad de avsåge förvaltningen av viss forskningsstation m. m.,

10. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 858 och II: 1115 samt I: 861 och II: 1114, i vad de avsåge ett institut för forskningsförmedling,

11. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 860 och II: 1113, såvitt nu vore i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna avtal angående stöd till kollektiv teknisk forskning m. m. i enlighet med vad som anförts i statsrådsprotokollet,

12. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 860 och II: 1113, i vad de avsåge forskningsstation i Göteborg,

13. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 132 och II: 174,

Ang. ökat statligt stöd till teknisk forskning, m. m.

14. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 668 och II: 847, I: 858 och II: 1115, I: 860 och II: 1113 samt I: 861 och II: 1114, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta om bildande av ett statligt utvecklingsbolag med de uppgifter och enligt de riktlinjer, som anförts i statsrådsprotokollet,

15. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 454 och II: 786, i vad de avsåge inrättande av en forskningstjänst i emballageteknik,

16. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 860 och II: 1113, såvitt nu vore i fråga, till Styrelsen för teknisk utveckling: Förvaltningskostnader för budgetåret 1968/69 på driftbudgeten under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 4 200 000 kronor,

17. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 454 och II: 786 samt I: 860 och II: 1113, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Stöd till tekniska forskningsprojekt för budgetåret 1968/69 på driftbudgeten under sjunde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 31 000 000 kronor,

18. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 860 och II: 1113, såvitt nu vore i fråga, till Stöd till kollektiv teknisk forskning, m. m. för budgetåret 1968/69 på driftbudgeten under sjunde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 18 000 000 kronor,

19. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 860 och II: 1113, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till Ingeniörsvetenskapsakademien för budgetåret 1968/69 på driftbudgeten under sjunde huvudtiteln anvisa ett anslag av 450 000 kronor,

20. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 860 och II: 1113, såvitt nu vore i fråga, till Aktieägartillskott till ett statligt utvecklingsbolag för bud-

getåret 1968/69 på driftbudgeten under sjunde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 7 000 000 kronor,

21. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 860 och II: 1113, såvitt nu vore i fråga, till Teckning av aktier i ett statligt utvecklingsbolag för budgetåret 1968/69 på kapitalbudgeten under fonden för statens aktier anvisa ett investeringsanslag av 18 000 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

A. beträffande frågan om tekniskt forskningsråd och styrelse för teknisk utveckling, av herrar *Virgin* (h), *Nyman* (fp), *Bengtson* (cp), *Ottosson* (h), *Wallmark* (h), *Karl-Erik Eriksson* (fp), *Johan Olsson* (cp), *Bohman* (h), *Ståhl* (fp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Antonsson* (cp), *Björkman* (h) och *Sterne* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 2 och 3 hemställa,

2. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag att statens tekniska forskningsråd skulle upphöra vid utgången av juni 1968 och med bifall till motionerna I: 858 och II: 1115 samt i anledning av motionerna I: 860 och II: 1113, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta, att den 1 juli 1968 skulle inrättas en ny central myndighet, benämnd tekniska forskningsrådet, med den organisation och de uppgifter som reservanterna förordat,

3. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 858 och II: 1115, I: 860 och II: 1113 samt I: 861 och II: 1114, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta, att den 1 juli 1968 skulle inrättas en ny central myndighet, benämnd styrelsen för teknisk utveckling, i huvudsak med de uppgifter och enligt de riktlinjer, som reservanterna anförde;

B. beträffande frågan om inrättande av en stiftelse med uppgift att ombe-

Ang. ökat statligt stöd till teknisk forskning, m. m.

sörja bland annat de uppgifter, som EFOR och Svenska uppfinnarkontoret nu hade, av herrar *Virgin* (h), *Ottosson* (h), *Wallmark* (h), *Bohman* (h) och *Björkman* (h), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 4 hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 860 och II: 1113, såvitt nu vore i fråga, besluta, att den 1 juli 1968 skulle inrättas en ny stiftelse med i huvudsak de uppgifter, som stiftelsen för exploatering av forskningsresultat, EFOR, och Svenska uppfinnarkontoret nu hade;

C. beträffande förvaltningen av forskningsstationen i Stockholm m. m., av herrar *Virgin* (h), *Ottosson* (h), *Wallmark* (h), *Bohman* (h) och *Björkman* (h), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del lyda så, som reservationen visade, samt att utskottet bort under 9 hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 860 och II: 1113, såvitt nu vore i fråga, och med avslag å Kungl. Maj:ts förslag, besluta, att Ingeniörsvetenskapsakademien även i fortsättningen skulle dels förvalta forskningsstationen i Stockholm, dels omhänderhava planeringen av forskningsstationer;

D. beträffande frågan om institut för forskningsförmedling m. m., av herrar *Nyman* (fp), *Bengtson* (cp), *Karl-Erik Eriksson* (fp), *Johan Olsson* (cp), *Ståhl* (fp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Antonsson* (cp) och *Sterne* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den avfattning, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under 10 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 858 och II: 1115 samt I: 861 och II: 1114, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört beträffande utredning om ett institut för forskningsförmedling;

E. beträffande frågan om bildandet av ett statligt utvecklingsbolag och bolagets verksamhet

1) av herrar *Virgin* (h), *Ottosson* (h), *Wallmark* (h), *Bohman* (h) och *Björkman* (h), vilka ansett, att utskottets yttrande i vissa delar bort hava i reservationen angiven lydelse samt att utskottet bort under 14 hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 860 och II: 1113 och med avslag å motionerna I: 668 och II: 847, I: 858 och II: 1115 samt I: 861 och II: 1114, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om bildande av ett statligt utvecklingsbolag;

2) av herrar *Nyman* (fp), *Bengtson* (cp), *Karl-Erik Eriksson* (fp), *Johan Olsson* (cp), *Ståhl* (fp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Antonsson* (cp) och *Sterne* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den ändrade avfattning, denna reservation visade, samt att utskottet bort under 14 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 668 och II: 847, I: 858 och II: 1115 samt I: 861 och II: 1114 ävensom med avslag å motionerna I: 860 och II: 1113, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta om bildande av ett statligt utvecklingsbolag i huvudsak med de uppgifter och enligt de riktlinjer, som reservanterna anfört;

F. beträffande anslagsberäkningarna

1) i vad avsåge vissa förvaltningskostnader

a) av herrar *Virgin* (h), *Ottosson* (h), *Wallmark* (h), *Bohman* (h) och *Björkman* (h), vilka, under förutsättning av bifall till reservationerna A och C, ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 16 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 860 och II: 1113, såvitt nu vore i fråga, för

Ang. ökat statligt stöd till teknisk forskning, m. m.

budgetåret 1968/69 på driftbudgeten under sjunde huvudtiteln anvisa

a) till Styrelsen för teknisk utveckling: Förvaltningskostnader ett förslagsanslag av 2 550 000 kronor,

b) till Tekniska forskningsrådet: Förvaltningskostnader ett förslagsanslag av 1 250 000 kronor;

b) av herrar *Nyman* (fp), *Bengtson* (cp), *Karl-Erik Eriksson* (fp), *Johan Olsson* (cp), *Ståhl* (fp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Antonsson* (cp) och *Sterne* (fp), vilka, under förutsättning av bifall till reservationen A, ansett att utskottets yttrande bort i viss del hava den avfattning, som denna reservation visade, samt att utskottet bort under 16 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 860 och II: 1113, såvitt nu vore i fråga, för budgetåret 1968/69 på driftbudgeten under sjunde huvudtiteln anvisa

a) till Styrelsen för teknisk utveckling: Förvaltningskostnader ett förslagsanslag av 2 800 000 kronor,

b) till Tekniska forskningsrådet: Förvaltningskostnader ett förslagsanslag av 1 400 000 kronor;

2) i vad avsåge stöd till tekniska forskningsprojekt m. m., av herrar *Virgin* (h), *Ottosson* (h), *Wallmark* (h), *Bohman* (h) och *Björkman* (h), vilka, under förutsättning av bifall till reservationen E 1, ansett, att utskottets yttrande i viss del bort lyda så, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 17 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 860 och II: 1113 samt med avslag å motionerna I: 454 och II: 786, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, för budgetåret 1968/69 på driftbudgeten under sjunde huvudtiteln anvisa

a) till Statens tekniska forskningsråd: Stöd till tekniska forskningsprojekt ett reservationsanslag av 49 000 000 kronor,

b) till Styrelsen för teknisk utveckling: Viss innovationsverksamhet ett reservationsanslag av 5 000 000 kronor;

3) beträffande bidrag till Ingeniörsvetenskapsakademien

a) av herrar *Virgin* (h), *Ottosson* (h), *Wallmark* (h), *Bohman* (h) och *Björkman* (h), vilka, under förutsättning av bifall till reservationen C, ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den i reservationen angivna lydelsen samt att utskottet bort under 19 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 860 och II: 1113, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till Ingeniörsvetenskapsakademien för budgetåret 1968/69 på driftbudgeten under sjunde huvudtiteln anvisa ett anslag av 1 950 000 kronor;

b) av herrar *Nyman* (fp), *Bengtson* (cp), *Karl-Erik Eriksson* (fp), *Johan Olsson* (cp), *Ståhl* (fp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Antonsson* (cp) och *Sterne* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort erhålla den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 19 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 860 och II: 1113, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till Ingeniörsvetenskapsakademien för budgetåret 1968/69 på driftbudgeten under sjunde huvudtiteln anvisa ett anslag av 950 000 kronor;

4) beträffande medelsanvisning till utvecklingsbolaget, av herrar *Virgin* (h), *Ottosson* (h), *Wallmark* (h) *Bohman* (h) och *Björkman* (h), vilka, under förutsättning av bifall till reservationen E 1, ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 20 och 21 hemställa,

20. att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 860 och II: 1113, såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av medel till aktieägartillskott,

Ang. ökat statligt stöd till teknisk forskning, m. m.

21. att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 860 och II: 1113, såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av medel till aktie-teckning.

Herr NYMAN fp):

Herr talman! Man kan i våra dagar tala om »teknikens himmelfärd», en verklighet i samband med rymdfärder och ett uttryck för hur långt tekniken har fört oss i framåtskridandet. Tekniken spelar en nyckelroll för den ekonomiska tillväxt som är en förutsättning för ökat välstånd och social utveckling. Teknisk förnyelse och hög innovationsgrad fordras för att vårt svenska näringsliv skall kunna hävda sig i den internationella konkurrensen. Det nuvarande konjunkturläget har inte minst visat hur betydelsefullt det är att industriföretagen kontinuerligt kompletterar och förnyar sitt produktsortiment med alltmer tekniskt avancerade produkter. Sandvikens Jernverk är ett gott exempel härpå med sitt koromantstål.

För att produktutvecklingen skall kunna ske, är det angeläget att tillgängliga innovationer kan tas till vara och utnyttjas, att innovationsflödet inte sinar och att innovationsklimatet i företagen och i samhället är så gynnsamt som möjligt.

I motiveringen till stödet för teknisk forskning och utveckling har detta också framhållits. Ur utskottets skrivning i statsutskottets utlåtande nr 131 citerar jag: »I propositionen framhålls vidare starkt betydelsen av att innovationsarbetet ses som en integrerad process, där forsknings- och utvecklingsarbetet är helt samordnat med andra funktioner och så långt möjligt orienterat mot marknadsbehoven. Jämsides med ökade insatser för teknisk innovationsverksamhet bör därför organisatoriska och psykologiska hinder för vidareutveckling av fruktbara idéer hos företag och utvecklingsinstitutioner undanröjas.»

Det sista påpekandet har jag registrerat med viss tillfredsställelse, kanske i

någon mån som ett resultat av motionerna I: 132 och II: 174, vari just understrukits vikten av att innovationsverksamheten bör stimuleras med beaktande inte bara av ekonomiska aspekter utan även av de organisatoriska och psykologiska. Jag tror att mycket behöver göras för att bryta ned de hinder som vi återfinner i all företagsamhet.

Företagens villighet och förmåga att satsa på nya produkter beror även på andra omständigheter såsom lönsamhet, kapitaltillgång, marknadsutsikter m. m. Därför krävs av samhället en ekonomisk politik med sikte på prisstabilitet, ökat samarbete mellan näringsliv och statsmakter, förbättrad ekonomisk planering m. m. Men det är en fråga som inte direkt hör samman med detta utskottsutlåtande, även om resultatet av forskning, utveckling och innovationsverksamhet är i hög grad beroende därav.

Statsmakterna har huvudansvaret för att det skapas ett generellt gynnsamt forskningsklimat, och propositionen nr 68 är ett praktiskt uttryck för detta ansvarstagande som ett led i samhällets näringspolitik. Men statsmakterna har också intresse av att nya teknologier utvecklas på områden som svarar mot offentliga behov — det gäller miljövård, trafiksäkerhet, sjukvård, undervisningsväsen osv. I framtiden kommer dessa behov att öka starkt i samma takt som lagstiftningen går hand i hand med den tekniska utvecklingen. Som exempel kan nämnas lagstiftning mot olika slags miljöföreningar, lagstiftning om trafiksäkerhet osv.

Detta innebär inte att staten själv alltid skall eller bör ombesörja allt forsknings- och utvecklingsarbete på områden där det offentliga är konsument. Den i varje enskilt fall bäst lämpade forsknings- och utvecklingsorganisationen, respektive företaget, bör givetvis anlitas oavsett om det är privat eller statligt.

I folkpartimotionerna har vi varit angelägna att framhålla, att forskningsresultat som frambringas genom insat-

Ang. ökat statligt stöd till teknisk forskning, m. m.

ser via statliga institutioner — t. ex. universitet och högskolor — bör göras än mer tillgängliga för vidareutveckling inom industrilaboratorier och utvecklingsavdelningar. Den uppfattningen finns också uttryckt i propositionen, och man får väl se ökad satsning på dokumentation, informationsverksamhet, forskningsförmedling etc. som uttryck för statsmakternas önskan om en sådan utveckling.

Jag övergår nu till att säga några ord om styrelsen för teknisk utveckling.

I propositionen nr 68 föreslås vissa åtgärder i syfte att samordna och effektivisera det statliga stöd som för närvarande i olika former utgår till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete. Ett centralt organ — styrelsen för teknisk utveckling — föreslås. Folkpartiet, liksom centern och högern, är klart positivt till en ökad samordning av de tekniska forskningsresurserna och önskar att ett effektivt statligt stöd kommer till stånd. Med hänsyn till landets relativt begränsade forskningsresurser har folkpartiet, och även de andra nämnda partierna, vågar jag säga, tidigare framhållit vikten av att inom landet åstadkommes en bättre planering av statens insatser, så att de insättes där utsikterna är störst att man skall få fram goda resultat. Detta gäller lika mycket teknisk forskning och innovationsverksamhet som all annan forskning i samhället.

Vi instämmer delvis i den kritik som framförts av olika remissinstanser, inte minst näringslivets organisationer men även tekniska forskningsrådet, IVA m. fl., och som gäller svårigheten att ta ställning till det skissartade förslaget i promemorian från finansdepartementet angående organisation av verksamheten i en styrelse och ett utvecklingsbolag. Enligt förslaget kommer styrelsen för teknisk utveckling att till en början få ägna sig åt endast en viss del av dessa statliga insatser. Departementschefen har i medvetande härom aviserat en mer omfattande samord-

ning av de statliga forskningsinsatserna, och vi vill gärna kraftigt understryka behovet av en sådan utredning.

I propositionen förbigår departementschefen helt den privata industriella forskningen, som dock är den mest omfattande när det gäller innovationsverksamhet och produktutveckling. Eftersom marknadsfrågan är så väsentlig då det gäller innovationsverksamheten måste utvecklingsarbetet bygga på ett samspel mellan statliga organ och näringslivet därest inte felinvestering skall uppstå. Marknadskännedomen finns ju främst inom de privata företagen.

När det gäller själva formerna för verksamheten har kritiken framför allt inriktats på att styrelsen skall vara å ena sidan ett samordnings- och serviceorgan främst för vissa statliga forskningsinsatser på det tekniska området, å andra sidan ett anslagsfördelande organ. Det är mindre lämpligt att förvaltande och anslagsfördelande uppgifter handhas av samma organ. En tudelning är att föredra, något som också understrykes av flera tunga remissinstanser, bl. a. KF, tekniska forskningsrådet och Ingenjörsvetenskapsakademien. Tudelningen skulle vara en väsentlig fördel inte minst för de forskare och institutioner som inte för närvarande berörs av samordningen.

I utskottets skrivning framhålles visserligen att styrelsen icke får så mycket av förvaltande uppgifter, men det kan ju bli så, att den tidigare nämnda utredningen kan komma fram till att allt flera organ bör läggas på styrelsen, som därmed också får ökade förvaltningsuppgifter. Redan i den föreslagna uppläggningsplanen lär det i uppbyggnadsskedet bli tillräckligt av administrativa och förvaltande uppgifter. Ett anslagsfördelande organ bör stå fritt i förhållande till alla sökande av bidrag och inte ha bindning eller några särskilda förpliktelser gentemot någon av dem.

I reservation A med folkpartiet, centern och högern som reseranter före-

Ang. ökat statligt stöd till teknisk forskning, m. m.

slås därför att en ny myndighet, benämnd tekniska forskningsrådet, inrättas och att detta organ i huvudsak skall överta de anslagsfördelande uppgifterna, vilka för närvarande bl. a. handhas av forskningsrådet, malmfonden och INFOR.

Vi anser att uppdelningen av uppgifterna mellan två organ kan förbättra styrelsens möjligheter att fullgöra sina kvarstående uppgifter på ett effektivt sätt. Kvar står förvaltning av statsfinansierade forskningsstationer. Här har högern en avvikande mening. Dessa forskningsstationer kan öka i antal i framtiden. Kvar står även tillsynsuppgifter för den kollektiva forskningen, branschforskningsinstitut, internationellt tekniskt samarbete och dokumentationsfrågor samt förmedling av forskningsuppdrag och förmedlings- och informationsverksamhet inom det organ, som jag nu närmare skall redogöra för och som vi anser skall underställas styrelsen.

Jag övergår nu till reservation D beträffande institutet för forskningsförmedling, där centern och folkpartiet har ett gemensamt förslag.

Ett av statsmakternas medel att bedriva utvecklingsarbete är beställningsforskning hos företag och institutioner. Beställningsforskning är synnerligen utvecklad i USA, där näringslivet svarar för sådan till ett värde av 600—700 miljoner dollar per år. Verksamhet av detta slag bedrivs även i vårt land om än i mindre omfattning. Den förekommer särskilt på det försvarstekniska området. Det förutses i propositionen att denna skall utbyggas till att omfatta även andra områden.

Beställningsforskningens syfte är att utveckla nya produkter och system av intresse icke minst för det allmänna. Den har emellertid också en s. k. spin-off-effekt. Statsmakternas beställning av forsknings- och utvecklingsarbeten hos industrin kan nämligen verka stimulerande på industrins egen forsknings- och utvecklingskapacitet.

I detta sammanhang bör kanske understrykas, att universitets- och högskoleinstitutioner i större utsträckning än för närvarande borde kunna utnyttjas av industrin för beställningsforskning. Detsamma gäller också olika former av statliga forskningsstationer. Samarbetet universitet—näringsliv bör främjas, vilket också föreslås i propositionen och understödes av oss.

Ansvaret för beställningsverksamheten måste vila på den direkt berörda myndigheten. Socialstyrelsen bör således själv ha ansvaret för utvecklingsbeställningar på t. ex. sjukvårdens område och andra myndigheter för beställningar på sina områden. Det är emellertid klart, att den samhälleliga beställningsforskningen behöver samordnas av något organ med god kännedom och överblick över de samlade forsknings- och utvecklingsresurserna i samhället. Här råder inga delade meningar.

Det institut för forskningsförmedling som vi föreslagit som ett organ inom styrelsen för teknisk utveckling bör ha denna uppgift och kunna anvisa forskare, institution eller företag med kunskaper och resurser, lämpliga för det utvecklingsuppdrag som kan komma i fråga.

För mig är det helt klart, att utvecklingsbolaget inte kan fylla denna uppgift. Utvecklingsbolaget skall ju självt ta ansvaret för och genomföra utvecklingsprojekt — framför allt exploateringen av projekten. Det måste därför koncentreras till ett mindre antal uppgifter. Detta sägs klart ifrån i propositionen.

Institutet för forskningsförmedling kommer genom sitt samordningsarbete för statliga myndigheter och institutioner att behöva ha en bred överblick över de samlade forsknings- och utvecklingsresurserna i samhället. Dess erfarenhet bör därför kunna ställas till förfogande också för enskilda företag. Syftet skulle då vara dels att hjälpa industrin att komma i kontakt med rätt

Ang. ökat statligt stöd till teknisk forskning, m. m.

forskare respektive forskningsinstitution för t. ex. vissa specifika problem och viss uppdragsforskning, dels att intressera industrin för de forskningsresultat som framkommer vid universitet, högskolor osv.

Många uppfinnare samt mindre och medelstora företag har stort behov av omfattande rådgivning och hjälp av inte enbart finansiell natur. Det kan gälla patent, licensverksamhet, industriell organisation m. m. Privata konsultföretag finns men bör kompletteras med en utökad statlig serviceverksamhet av denna karaktär, som lämpligen kan förläggas till nämnda institut för forskningsförmedling.

Jag har inte den uppfattningen att inte detta finns inrymt i propositionen. Det talas bl. a. om fyra administrativa enheter. Den sista som nämnts är enheten för rådgivning och service inom styrelsen. Det framgår att man har tänkt sig att en hel del av dessa uppgifter skall ligga inom den enheten. Vi vill ha ett fristående organ som på något sätt står under styrelsen.

Det kan vara lämpligt att överföringen av forskningsförmedling samt den omfattande rådgivnings- och hjälpverksamheten för många uppfinnare och medelstora företag utredes, kanske av den samordningsutredning som herr statsrådet har nämnt i propositionen — vilket också framskymtat i utskottets skrivning.

Vi har genom denna reservation velat understryka vikten av forskningsförmedling och rådgivningsverksamhet, framför allt för den mindre industrin och de enskilda uppfinnarna. Vi tror nämligen att genom ett sådant mer fristående organ kan enskilda uppfinnare och exploateringsverksamheten arbeta i mera obundna former. Vidare kan kanske sekretessen bättre tillgodoses. Flera tunga remissinstanser — FOA, EFOR, TCO och forskningsrådet — har också varit inne på en dylik lösning. Vi vill att man skall utreda

frågan för att se om detta är något värdefullt.

Till sist några ord om det statliga utvecklingsbolaget. I statsverkspropositionen och utskottsutlåtandet framhålls, att utvecklingsbolaget genom direkt engagemang skall främja utnyttjandet av innovationer som tillgodoser angelägna samhällsbehov, bl. a. på hälso- och sjukvårdens, undervisningens och miljövårdens områden. Bolaget skall därjämte skapa bättre förutsättningar för utveckling och exploatering av innovationer, speciellt sådana som gjorts inom mindre företag samt av enskilda uppfinnare och forskare.

Mittenpartierna delar denna målsättning och godkänner därför tillkomsten av ett utvecklingsbolag, dock med vissa inskränkningar. Det är väl en och annan — kanske främst inom mitt eget parti — som varit litet skeptiska mot tanken att ett dylikt utvecklingsbolag är outhärdligt. Men vi menar att framtiden får visa om en sådan skepsis varit berättigad eller ej.

I reservation E 2 vid punkt 14 framhålls av centerns och folkpartiets reserver, att detta utvecklingsbolag ej bör ta upp tillverkning eller försäljning. Ej heller bör bolaget ha rätt att inträda som delägare i produktions- och försäljningsbolag. Bakom dessa krav, som kan förefalla mycket hårda, ligger en önskan att se till att utvecklingsbolaget inte riskerar att förlora sin avsedda karaktär och förvandlas till ett förvaltande holdingbolag. Vår förslag vill således vara en garanti för att utvecklingsbolaget behåller sin avsedda karaktär av ett rent utvecklingsbolag.

Utvecklingsbolaget måste för att dess verksamhet skall ge resultat koncentrera sig på ett mindre antal uppgifter. Det får icke överskattas med hänsyn till dess begränsade ekonomiska resurser — 25 miljoner kronor i aktiekapital är ju i detta fall inte så mycket. Dess huvuduppgift är inom den offentliga sektorn.

Ang. ökat statligt stöd till teknisk forskning, m. m.

Verksamheten bör vidare begränsas så att bolaget efter prospekterings- och visst utvecklingsarbete bör kunna lägga ut projekten på andra företag för vidare utveckling. Som huvudregel bör gälla att innovationer, som initierats av utvecklingsbolaget, skall överlåtas till det företag som har största förutsättningen att föra fram projektet till en kommersiell produkt och som dessutom kan betala så bra ersättning som möjligt till utvecklingsbolaget för dess insatser, eftersom utvecklingsbolaget skall vara kommersiellt inriktat. Men även detta har i vissa fall diskuterats med hänsyn till en del allmänna insatser som bolaget får göra för statliga företag osv., och man bör därför kanske inte så mycket beakta de kommersiella synpunkterna.

En viktig förutsättning för innovationsverksamheten är, som jag tidigare framhållit, god kännedom om marknadsförhållandena. Ett utvecklingsbolag kan naturligtvis, enligt min mening, inte ha samma kännedom om förhållandena på en viss marknad som ett företag har som är verksamt där. Det är därför så viktigt att kontakt sökes med sådana företag vid försökslansering av en innovation.

Nu får vi kanske här höra att det när det gäller privata utvecklingsföretag dock icke gäller begränsning eller förbud. Det är riktigt när det gäller statens roll gentemot dessa utvecklingsbolag. Vi menar att det är riksdagen som skall meddela bestämmelserna och ange vilken karaktär man vill att ett sådant bolag skall ha, och vi menar att detta bolag inte i onödan bör ta på sig flera uppgifter än som är nödvändigt utan helst hålla sig ifrån detta helt och hållet.

Vi utesluter inte begränsningen, och vi vill ge bolaget betydande egna resurser för att kunna prospektera och utreda idéer och uppdrag, icke minst från småföretag och enskilda, som många gånger saknar egna resurser att finansiera en idé till marknadsförd

produkt. Vi vill tro att bolaget får en tillräcklig och betydelsefull uppgift ändå utan att lägga sig till med andra företag. Vi ser det så, att detta utvecklingsbolag skall komplettera, inte ersätta industrins och näringslivets eget utvecklingsarbete, egna företag osv. Jag tycker att denna tankegång även ibland går igenom i propositionen — varför inte låta det bli så?

Jag skall nu beröra reservation F 3 b, som också avgivits av representanter för folkpartiet och centerpartiet, och den gäller bidrag till Ingeniörsvetenskapsakademien. Bidraget till IVA:s verksamhet anser vi med hänsyn till vad denna akademi betytt för den tekniska forskningen och utvecklingen och det behov som förefinns alldeles otillräckligt. I sina äskanden har akademien begärt något över 2 miljoner kronor och fått 450 000 kronor. Ingeniörsvetenskapsakademien har i dag inga egna fonder som i nämnvärd grad täcker någon större del av dess utgifter. Dess kontaktskapande verksamhet både inom och utom landet — jag kan nämna tekniska attachéer m. m. — dess insatser för att väcka intresse för nya ämnen och forskningsuppgifter — t. ex. luft- och vattenföroreningar, organisk kemi — är värd allt stöd. Vi föreslår därför en uppräknig av anslaget med 500 000 kronor.

I reservation F 1 b vid punkt 16 i utskottets hemställan föreslås under förutsättning av bifall till reservation A en uppdelning av anslaget till förvaltningskostnader vid styrelsen och till förvaltningskostnader vid forskningsrådet.

Herr talman! Centerpartiet och folkpartiet är positiva till förslaget om statligt stöd till teknisk forskning och utveckling. De invändningar vi har gjort har varit betingade främst av en annan uppfattning om formerna för styrelsen samt av principiella och praktiska synpunkter på utvecklingsbolaget. Vi har accepterat dessa nya statliga organ i förhoppning om att de skall finna sina rätta former till gagn för statlig och

Ang. ökat statligt stöd till teknisk forskning, m. m.

privat verksamhet på området för teknisk utveckling.

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till de reservationer jag här har nämnt.

Herr OTTOSSON (h):

Herr talman! I statsutskottets utlåtande nr 131 föreslås vissa åtgärder för att samordna och effektivisera stödet till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete. Den växande insikten om forskningens betydelse för industrins förnyelse har bidragit till att forskningsfrågorna inom olika områden alltmer börjat uppmärksammas. Världskonkurrensen förutsätter nu för näringslivet fortlöpande investeringar i nya produkter och produktutveckling. Detta är ingen nyhet utan har skett under alla tider men har accentuerats under senare år. Detta ställer i sin tur allt större anspråk på företagens finansiella resurser och samtidigt större krav på ekonomisk styrka hos företagen själva.

Våra företag har ju i dag att kämpa med betydande konkurrens- och avställningssvårigheter, till en del beroende på ett i förhållande till omvärlden högt kostnadsläge, kombinerat med påtagliga tendenser till sjunkande lönsamhet och minskad självfinansiering. Att rätta till detta genom en mera näringsvänlig politik borde enligt vår uppfattning vara en förstahandsuppgift för regeringen.

När vi skall diskutera frågan om det statliga stödet till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete, vill jag gärna bekräfta, att ett samspel mellan statens och näringslivets insatser måste komma till stånd. Av betydelse är därvid att det offentliga stödet till forskning och teknisk utveckling organiseras så, att forskningen och dess resultat ger det mest effektiva utbytet för hela folkhushållet. Doktrinära eller politiskt förtuffade meningar får därför inte bli avgörande för utformningen av de statliga insatserna och för formerna för samverkan mellan stat och näringsliv.

När det gäller forskningspolitiken och dess utveckling har högerpartiet närmare framfört sina synpunkter på problemen i motionerna I: 860 och II: 1113. Därjämte kommer min partikamrat herr Wallmark att efter mig beröra dessa aspekter. Jag skall därför, herr talman, inskränka mig till att kortfattat kommentera några av reservationerna.

I reservation A vid punkterna 2 och 3 har herr Nyman redogjort för reservanternas yrkande om en tudelning av styrelsen för teknisk utveckling i ett fördelande och ett förvaltande organ, och jag kan här i stort sett instämma i vad herr Nyman anför, då det gäller denna reservation.

Reservationen B under punkten 4 rör frågan om inrättande av en stiftelse med uppgift att ombesörja bl. a. de uppgifter som EFOR och Svenska uppfinnarkontoret nu har.

Eftersom vi från högerpartiet i en senare reservation yrkat avslag på Kungl. Maj:ts förslag om bildandet av ett statligt utvecklingsbolag, föreslår vi i stället att nämnda organ, EFOR och Uppfinnarkontoret, bildar en stiftelse som får som sin främsta uppgift att bli ett organ till vilket enskilda forskare och uppfinnare kan vända sig. Inte minst för en mindre industri torde ett sådant organ bli en värdefull instans, som företagare och privatpersoner med goda idéer kan vända sig till för att få hjälp vid patentering och exploatering av uppfinningar.

Vi tror att denna lösning bättre betjänar det klientel, det här är fråga om, än om motsvarande uppgifter skulle delegeras till en nämnd inom den stora styrelsen för teknisk utveckling. Vi tror att detta skulle bli ett smidigare verktyg för den mindre företagaren, ett verktyg som han skulle våga ta i sin hand.

I reservation C, punkten 9, som gäller forskningsstationen i Stockholm yrkas att förvaltningen av nämnda institution även i fortsättningen skall få handhas av Ingeniörsvetenskapsakade-

Ang. ökat statligt stöd till teknisk forskning, m. m.

mien. Såvitt vi kunnat finna har IVA på ett tillfredsställande sätt skött förvaltningen av forskningsstationen i Stockholm, och några bärande skäl för att befria akademien från denna uppgift har vi inte kunnat finna. Med anledning därav — och med hänsyn till akademins dokumenterade insatser när det gäller planeringen av nya forskningsstationer — yrkar vi bifall till denna reservation.

I reservation E 1 har högerpartiet yrkat avslag på förslaget om inrättande av ett statligt utvecklingsbolag. Ett sådant bolag är enligt vårt sätt att se onödigt, detta på grund av inrättandet av en styrelse för teknisk utveckling och kombinationen med de möjligheter som redan finns inom såväl de statliga företagen som det enskilda näringslivet.

I propositionen anges ett skäl vara skapandet av ytterligare en kanal för utveckling och exploatering av innovationer, gjorda framför allt i mindre företag, samt av enskilda uppfinnare och forskare som härigenom skulle få flera valmöjligheter. Jag tror mig om att känna till den mindre företagsamhetens problem ganska väl. Jag vågar därför påstå att startandet av nya statliga bolag i det här sammanhanget inte torde vara den mest angelägna uppgiften. Det finns redan i dag valmöjligheter på detta område. Från den mindre företagsamhetens sida torde man i stället anse det mera angeläget att den ekonomiska politiken drivs på ett sådant sätt att företagets konkurrenskraft förbättras varigenom underlag kan skapas för utveckling av den innovationsverksamhet som för företag av denna storleksordning sker dagligen och stundligen. Någon dokumentation för att ett behov av ett utvecklingsbolag skulle föreligga hos denna grupp av företag har heller inte förebragts.

Som jag tidigare framhållit tror jag att ett instrument nu står till företagsamhetens förfogande, som väl fyller sin uppgift genom inrättandet av den stiftelse som har till uppgift att sköta

de angelägenheter vilka nu handhas av EFOR och Uppfinnarkontoret.

Herr talman! Jag vill med det anförda yrka bifall till de reservationer som upptar mitt namn. Beträffande följdre reservationerna vill jag endast framhålla, att våra dispositioner inte innebär någon ändring av den sammanlagda anslagsberäkningen utan en omfördelning av denna med hänsyn till de ändringsförslag i förhållande till utskottsutlåtandet, vilka jag här yrkat bifall till.

Herr WALLMARK (h):

Herr talman! När vi nu efter många framstötter, interpellationer och frågor får en proposition i denna fråga är det med beklagande som vi måste konstatera, att den kommer vid en tidpunkt då det — med hänsyn till en rad andra angelägna ärenden — inte ges praktiska möjligheter att föra en ordentlig och djup debatt om propositionen. Det är väl också beklagansvärt att propositionen har fått en sådan utformning, att enigheten i samband med utskottets utlåtande inte tycks särskilt påfallande.

Jag vill ändå, herr talman, göra några allmänna reflexioner kring denna proposition. Man brukar säga att ett litet och högt industrialiserat land som Sverige måste ligga långt framme i den tekniska utvecklingen. Detta har nära nog blivit en truism. Men meningarna börjar gå isär när det gäller frågan om vilka vägar man skall välja för att uppnå och bibehålla en framskjuten ställning i detta sammanhang.

De offentliga insatserna är självklart av stor betydelse. Frågan är bara på vilka områden de skall sättas in. Vi är alla överens om utbildningens betydelse som basinsats för att för näringslivet möjliggöra en fortsatt snabb utveckling. Det råder väl inte heller några delade meningar om att detta också är en statlig uppgift. Av liknande skäl kan grundforskningen också karakteriseras som en offentlig uppgift. Däremot råder starkt de

Ang. ökat statligt stöd till teknisk forskning, m. m.

lade meningar om på vilka områden huvudinsatserna skall göras, för att inte tala om de delade meningar som råder beträffande fördelningen av resurserna mellan grundforskning och tillämpad forskning.

Fortfarande saknar vi emellertid en grundläggande analys av alla de olika problem som är förknippade med detta. Det knöts otvivelaktigt vissa förhoppningar till forskningsberedningen, som inrättades år 1962. Den konstituerades visserligen endast som en rådgivande församling till regeringen. Ledamöterna i beredningen var handplockade personer och icke representanter för några särskilda olika organ. Vid de debatter som har pågått under årens lopp har ständigt regeringens ledamöter framhållit, att forskningsberedningen arbetar med dessa frågor och att det därför inte finns anledning att tillsätta några särskilda utredningsorgan, som man exempelvis har gjort i Norge.

Studerar man emellertid protokollen från forskningsberedningens sammanträden kan man konstatera, att visserligen har en rad olika frågor varit uppe till diskussion, men i huvudsak har det varit personligt tyckande från enskilda ledamöter.

Ett försök att ingripa litet mera aktivt i den forskningspolitiska debatten gjordes av forskningsberedningens dåvarande sekreterare, professor Rexed, när han i slutet av år 1965 färdigställde en promemoria med rubriken: Ett alternativ för utvecklingen av de statliga forskningsanslagen. Den gick ut på remiss, men tycks sedan ha fallit fullständigt i glömska.

Man kan också konstatera att forskningsberedningens sammanträden under föregående budgetår bara var två stycken, och hittills detta budgetår har man haft ett par stycken. Någon större aktivitet har inte heller deras arbetsgrupp visat.

Vid ett försök att summera resultaten av forskningsberedningens arbete under de gångna sex åren kan man tyvärr

konstatera att det som jag ser som dess mest väsentliga uppgift, att efter planmässiga analyser till offentlig debatt lägga fram alternativa målsättningar för den svenska forskningspolitiken, har försummats. Forskningsberedningen har tyvärr snarare varit en broms än en pådrivare i den allmänna forskningspolitiska debatten.

Det kanske kan synas ovidkommande att dra upp dessa frågor i denna diskussion, men eftersom statsrådet Wickman är ansvarig för propositionen och samtidigt ordförande i forskningsberedningens arbetsutskott, finns det kanske skäl att deklarerat min uppfattning som såvitt jag vet är allmänt utbredd bland många av dem, som följer denna fråga med stort intresse. Jag skulle därför vilja ställa en konkret fråga till statsrådet Wickman: Är statsrådet nöjd med det sätt på vilket forskningsberedningen arbetar? Om så inte är fallet, vilka initiativ är statsrådet beredd att ta för att antingen aktivera forskningsberedningen eller tillse att vi får något annat organ, som gör dessa jämförande analyser och lämnar underlag för en meningsfull forskningspolitisk debatt i fortsättningen?

Herr talman! Jag har med det nu anförda velat peka på svårigheterna att diskutera vissa enskilda delar i den offentliga satsningen på forskningsutvecklingens område, innan vi får tillfälle att ta ställning och diskutera de större principiella riktlinjerna.

Emellertid vill jag, innan jag går in på en närmare granskning av propositionen och de framlagda förslagen, anföra vissa principiella synpunkter när det gäller den målinriktade forskningen.

Herr Nyman var inne på det och det kanske finns anledning att ännu en gång understryka, att den målinriktade forskningen inte i sig får betraktas som en självständig samhällsfaktor, utan skall ingå som en integrerad del i alla de olika målsättningar som samhället har ställt upp för sig. Man måste således pla-

Ang. ökat statligt stöd till teknisk forskning, m. m.

nera och organisera i nära anslutning till exempelvis hälsovården, försvaret och kommunikationerna.

Detta har vi med skärpa framhållit i motionen. Jag vill alltså här speciellt understryka det därför att det måste vara en röd tråd i hela det forskningspolitiska arbetet i framtiden.

Efter dessa inledande reflexioner skall jag anföra något om förslaget.

Helhetsintrycket av propositionen tycker jag i hög grad erinrar om vad de kritiker sade som en gång granskade en lärobok i kemi som August Strindberg hade författat. De sade om boken, att en del är rätt och en del är nytt, men det som är rätt är inte nytt och det som är nytt är inte rätt. Jag tycker att det finns anledning att fälla det omdömet även om den här propositionen, och det är väl kanske det som är bakgrunden till att det råder så delade meningar även om de tunga punkterna i propositionens förslag.

Jag beklagar att jag känner mig nödsakad att avge ett sådant omdöme om propositionen, eftersom jag i andra sammanhang haft anledning att konstatera statsrådet Wickmans analytiska förmåga och skarpa intellekt. Därför finns det alltså något annat i bakgrunden än sakliga bedömningar. Jag kan inte värja mig för intrycket, att förslagen i stora delar är utformade för att passa in i det socialdemokratiska partiets näringspolitiska program, där man mera har tagit hänsyn till de socialistiska synpunkterna än till nödvändigheten av att ge näringslivet de arbetsvillkor som krävs i den hårdnande konkurrensen.

Man har från näringslivets sida liksom från högerpartiets och även från andra partiers sida under de gångna åren vid upprepade tillfällen framfört synpunkter på vissa generella eller speciella åtgärder som skulle behöva vidtas för att stärka näringslivets möjligheter att hävda sig i den tekniska konkurrensen. Jag tänker bland annat på speciella skattefrågor när det gäller

forskning. Jag tänker på de tekniska utvecklingsfonder som har föreslagits. Icke ett ord finns nämnt härom i propositionen. De förslag som näringslivet självt har velat framföra och som man menar skulle kunna vara en aktiv del av deras eget arbete har helt och hållet förbigåtts i propositionen.

I propositionen säger man att väsentligt ökade resurser ställs till den tekniska forskningens förfogande. En summering skulle ge vid handen, att det rör sig om en ökning om drygt 20 miljoner kronor.

Nu är det ju så att denna proposition inte berör hela det forskningspolitiska fältet, men den berör inte heller hela det tekniska forskningsfältet. Den berör bara en liten del av det.

I propositionen omnämns exempelvis en siffra rörande forskningsbeställningar som statsmakterna gör ute i näringslivet på om jag minns rätt 230 miljoner kronor. Den siffran är publicerad i statsverkspropositionen, trots att man måste vara medveten om att senare siffror finns publicerade eller i varje fall tillgängliga. Statistiken släpar visserligen efter på detta område som på alla andra, men jag skulle tro att den aktuella siffran ligger mellan 70 och 80 miljoner kronor lägre än den som anges. Enbart mellan åren 1963 och 1964 sjönk summan med ungefär 50 miljoner kronor, enligt statistiska centralbyråns uppgifter.

Man kan sålunda verkligen diskutera om det här totalt blir en ökad satsning på teknisk forskning. Man ger en liten del av vad man har tagit tillbaka i andra sammanhang.

En annan sak, som jag i detta sammanhang reagerar mot, står i propositionen och det står i det näringspolitiska programmet. Man talar om beställningar ute hos näringslivet som ett *stöd* till näringslivet. Jag förutsätter — och det förmodar jag att näringslivet också gör — att några forskningsbeställningar inte görs hos näringslivet för

Ang. ökat statligt stöd till teknisk forskning, m. m.

att stödja detta, utan att man gör forskningsbeställningar för att man har behov av vissa produkter eller vissa forskningsresultat. Det är en kund som gör en beställning och för det får kunden betala. Men jag kallar inte detta för ett stöd. Jag tror att vi skall försöka ta bort det uttrycket i det här sammanhanget.

När det gäller hela branschforskningsområdet — som verkligen är konkurrensneutralt — är hela uppläggen i propositionen inte särskilt tillfredsställande. Man har försökt enas i utskottet. Men vi kan konstatera att det sker en omfördelning av kostnaderna mot vad industriforskningsutredningen hade föreslagit, så att näringslivet skall bära huvuddelen av kostnaderna. Man godtar inte en indexreglering och man förkortar avtalstiden från fem till tre år som regel. Dessutom kräver man fixerade program — det kommer inte att finnas möjlighet till någon flexibilitet i den forskningen.

Det kallar jag inte särskilt näringsvänligt. Detta är dock ett område där statsmakterna verkligen kunde visa en positiv vilja, därför att det är en gemensam angelägenhet för hela näringslivet.

Låt mig sedan säga några ord om det sätt på vilket statsrådet har behandlat Ingeniörsvetenskapsakademien. Det är enligt min mening helt uppseendeväckande.

Utan de insatser som akademien har gjort på en mängd olika områden skulle svenskt näringsliv och offentlig forskning inte ha nått dit de nu har. Dess aktivitet när det gäller dokumentation och teknisk information, upprättande av drifts- och forskningsstationer, initiativtagande på en mängd områden och i fråga om samarbete mellan näringsliv, universitet och högskolor, torde inte kunna överskattas. Akademien har visat en vitalitet och en förmåga till aktivt konkret arbete på hela det tekniska fältet, som vore värd all högaktning och ett ökat förtroende. Det

torde vara få organ, om ens något som kan uppvisa en sådan uppslutning från olika parter sida. Det gäller både näringslivet och de offentliga forskarna, och jag trodde att det också skulle gälla de offentliga myndigheterna. Det tycks det inte göra.

Vissa uppgifter får Ingeniörsvetenskapsakademien i nåder tills vidare behålla. En del tas ifrån akademien och ersätts inte av några nya uppgifter. Detta gäller alltså en etablerad organisation, som åtnjuter ett utomordentligt renommé. Jag tycker inte att detta visar någon vilja att utnyttja det, som redan är inarbetat och etablerat, utan det pekar snarast på att det enda som duger i sammanhanget är rent statliga organ. Det är alltså inte en sakbehandling av ärendet, utan det är fråga om en viljeyttring som inte bådär särskilt gott.

Beträffande förslaget om styrelsen för teknisk utveckling har man förfarit mycket egendomligt. Å ena sidan anför ett starkt behov av att sammanföra en rad splittrade organisationer under en hatt. Å andra sidan inser man svagheten i förslaget om att ett enda organ skall både förvalta, utreda och dela ut pengar. Som botemedel föreslås inrättande av ett relativt stort antal delnämnder på olika områden, som med betydande självständighet skall dela ut forskningsanslag.

Detta kommer i realiteten att innebära en ökad splittring i stället för en samordning när det gäller utdelning av medlen. Tekniska forskningsrådet delar ensamt ut pengarna, men har ett antal nämnder som endast är rådgivande. Detta går alltså stick i stäv med det förslag som OECD-kommittén lade fram när den för ett antal år sedan granskade den svenska forskningspolitiken.

Dess värre har utskottets majoritet kraftigt understrukt dessa nämnders självständiga ställning. Vi torde ha att se fram mot ännu större gränsdragningsproblem än hittills, och i och med att man börjar inrätta ett antal nämnder måste man alltså täcka även övriga

Ang. ökat statligt stöd till teknisk forskning, m. m.

delar med nämnder, av vilka var och en kommer att få relativt litet anslag till förfogande.

Det finns en ökad risk i de tvärvetenskapliga diskussioner, som vi allt oftare för, att en mängd ärenden kommer att bollas mellan de olika nämnderna. Jag kan bara uttrycka den önskan, att den nya styrelsen och dess generaldirektör kommer att i sitt praktiska handlande försöker mildra de negativa konsekvenserna av den befärade splittringen.

Beträffande förslaget om det tekniska utvecklingsbolaget skulle jag kunna fatta mig mycket kort. Det är enligt min mycket bestämda uppfattning ett politiskt jippo och ingenting annat. Det har icke kommit till för att stödja näringslivets internationella konkurrensförmåga utan snarare tvärtom.

Jag har särskild anledning att betona detta, eftersom jag anser att den analys beträffande utvecklingstendenserna i de med oss konkurrerande industriländerna, som görs på de första sidorna i propositionen, i huvudsak är korrekt. I varje fall överensstämmer den med den uppfattning jag har bildat mig. Slutsatsen av denna analys måste bli att våra företag behöver ett bredare produktsortiment för att utjämna riskerna. De måste satsa på en mera systematisk marknadsföring och säljteknik och satsa hårdare på det tekniska utvecklingsarbetet.

Till de analyser och slutsatser man kan dra vill jag egentligen bara göra ett påpekande, nämligen att vi måste utgå ifrån att varje ny produkt som vi skapar skall saluföras på den internationella marknaden, och det är ju endast de etablerade privata företagen som svarar för detta. Vill man vara näringsvänlig, d. v. s. på snabbast möjliga sätt öka den gemensamma kakan så att vi själva kan få det bättre och också större möjligheter att öka den u-landshjälp som vi så våltaligt diskuterade under gårdagen, måste man göra dessa satsningar på ett riktigt sätt. Det måste ske

genom våra företag som redan är etablerade.

Statsrådet Wickman har presenterat fem motiv för att inrätta det statliga utvecklingsbolaget. Icke ett enda av dem, var för sig eller sammantagna, är bärande nog. Flera av dem strider dessutom mot varandra. Exempelvis skall bolaget å ena sidan vara självbärande, å andra sidan skall det ägna sig åt sådana objekt, som man inte kan tänka sig att privata initiativ inom överskådlig tid är beredda att satsa på. Vill man vara ironisk — och det kan man väl få vara någon gång — skulle man kunna karakterisera förslaget som ett stipendium åt en lovande ung företagsledare som får pröva sin kapacitet under gynnsamma förhållanden. För att åstadkomma den riskutjämning som propositionen i annat sammanhang anser önskvärd borde man också inrätta ytterligare några stipendier av samma slag. På det sättet skulle man kunna åstadkomma en stimulerande tävlan mellan de olika utvecklingsbolagen, styrelserna och direktörerna och skapa goda förutsättningar för den statliga utvecklings- och exploateringsverksamheten. Detta skulle bli konsekvensen av denna uppläggning. Då hade man också angivit den faktiska målsättningen med inrättandet av det statliga utvecklingsbolaget — i klartext: att bygga ut statlig verksamhet med skattebetalarnas pengar för att omgestalta det svenska näringslivet i en socialistisk riktning. Det hade varit mera hederligt att säga det i stället för att använda en lång rad skenargument.

I detta sammanhang skulle jag vilja säga att man redan har hunnit passera den ståndpunkt man intog i det näringspolitiska programmet när man sade att undervisning, sjukvård och naturresursområdet är några exempel på civila sektorer, där samhället genom att anlita företagens resurser för utvecklingsarbete borde ha möjlighet att samtidigt förverkliga samhällseliga målsättningar och stärka företagets internationella konkurrenskraft. Det påpekas nu i proposi-

Ang. ökat statligt stöd till teknisk forskning, m. m.

tionen att dessa uppgifter är lämpliga för det statliga utvecklingsbolaget.

Därefter säger man: »I andra fall ter det sig naturligt att samhällsägdd produktion startas för att på effektivast möjliga sätt utnyttja forsknings- och utvecklingsarbetets resultat.»

Jag skulle vilja fråga statsrådet Wickman: Anser man att den ståndpunkt som intogs i det näringspolitiska programmet redan är passé? Har aptiten vuxit medan man ätit, dvs. medan man skrivit propositionen? Jag skulle också vilja fråga vad statsrådet menar med »naturligt» i detta sammanhang.

En sammanfattande bedömning av propositionen är att man där saknar en helhetssyn på det forskningspolitiska området, även på det begränsade tekniska området. Det har tydligen inte diskuterats hur man skall få fram de analyser som är nödvändiga för att man skall kunna göra en vettig prioritering. Man saknar helt de förslag som näringslivet självt anser borde genomföras för att näringslivet skall kunna förbättra sin konkurrensförmåga. Däremot kan registreras att man har inlemmat ett nytt vapen i den socialistiska arsenalen och tagit ytterligare ett steg på vägen mot det socialdemokratiska partiets näringspolitiska målsättning, nämligen en statlig totaldirigering av det svenska näringslivet. Mann merkt die Absicht und wird verstimmt.

Till sist vill jag framhålla att det hade varit renhårigare om statsrådet fört fram sina egentliga motiv, hämtade ur hans politiska program, utan att använda sig av s. k. sakliga motiveringar.

Herr talman! Jag ber att få instämma i herr Ottossons yrkanden.

Herr OLSSON, JOHAN, (cp):

Herr talman! Jag vill helt kortfattat framföra några allmänna synpunkter på det rätt omfattande förslag som vi nu har att debattera. Centerpartiet och folkpartiet är av samma uppfattning och har ställt sig positiva till utvecklings-

bolaget och till inrättandet av en styrelse för teknisk forskning. Det är endast på vissa punkter som vi har en från utskottsmajoriteten skild uppfattning, och vi har där avgivit gemensamma reservationer.

Ett kvalificerat forsknings- och utvecklingsarbete är en förutsättning för att vårt näringsliv skall kunna gå framåt och hävda sig i den internationella konkurrensen. I synnerhet för vårt land, med dess starka beroende av den internationella handeln och med vår utsatta konkurrenssituation genom den relativt höga standard vi har, är det av särskild vikt att vi kan utveckla vår produktion mot nya och kvalitativt högtstående varugrupper. Näringslivets forsknings- och utvecklingsarbete är emellertid synnerligen kapitalkrävande, särskilt för de mindre företagen. Inte desto mindre sker en stor del innovationer och uppfinningar just inom denna sektor av näringslivet. På grund av brist på resurser stannar många goda förslag på papperet. Att finansiera osäkra och långsiktiga utvecklingsprojekt med lånade pengar anses ofta inte möjligt. Därför bör det vara en angelägen uppgift för samhället att i samverkan med näringslivet verka för ett intensifierat utvecklingsarbete.

Staten lämnar redan stöd till forsknings- och utvecklingsarbete i många olika former. Den ena fonden eller institutionen efter den andra har växt fram utan tillräcklig samordning. De åtgärder som vi nu diskuterar syftar uppenbarligen till att söka nå en samordning och effektivisering av statsmakternas insatser på det tekniska forsknings- och utvecklingsområdet. Vi tror att detta också kan bli resultatet, men man får nog räkna med en tids försöksverksamhet, varefter man får vidtaga de ändringar i organisationen som erfarenheten påkallar.

I anslutning till behandlingen av proposition nr 68 har lämnats ett stort antal motioner med många synpunkter och förslag av värde. En del av dessa

Ang. ökat statligt stöd till teknisk forskning, m. m.

har uppmärksamrats och betonats i utskottets skrivning. Andra har tagits upp i de reservationer som har fogats till utlåtandet.

Den fråga där meningarna har gått mest isär — så var förhållandet även bland remissyttrandena — är huvuvida man skall ha endast ett organ i form av en styrelse för teknisk utveckling eller om man skall ha en tudelad organisation, där den ena är anslagsfördelande och den andra förvaltande och verkställande. Andra lösningar har föreslagits, t. ex. att beslutandefunktionen skulle decentraliseras till anslagsfördelande nämnder under styrelsen. I en gemensam reservation, betecknad med A, har oppositionspartierna föreslagit att jämsides med styrelsen för teknisk utveckling skall inrättas en ny myndighet benämnd tekniska forskningsrådet, som alltså skall vara den anslagsfördelande.

I reservation D föreslås en utredning om ett särskilt institut för forskningsförmedling. Institutet skulle ha en relativt självständig ställning under styrelsen för teknisk utveckling. Detta institut skulle handha förmedlings- och informationsverksamhet och därigenom underlätta företagens innovationsarbete. I verksamheten skulle ingå rådgivning och konsultverksamhet för myndigheter och institutioner i frågor som rör statlig beställningsforskning. Mindre och medelstora företag har särskilt behov av rådgivning, t. ex. då det gäller patent och licensverksamhet m. m. Den verksamhet som nu handhas av EFOR och Svenska uppfinnarkontoret skulle lämpligen kunna övertagas av det föreslagna institutet.

Reservation E 2 berör utvecklingsbolaget, som vi ju i princip är med på att inrätta. Tillkomsten av ett statligt utvecklingsbolag bör ses som ett led i ansträngningarna att stärka näringslivets effektivitet. Särskilt bör bolaget ges möjlighet att ta fram nya produkter och ny teknik på områden som representerar angelägna samhällsbehov. Bolaget bör kunna bli en kanal för utveckling

och exploatering av idéer och uppfinningar från den mindre industrin samt från enskilda uppfinnare och forskare. Jag vill uttala förhoppningen att utvecklingsbolaget skall visa sig ha vilja och förmåga att stödja utvecklingsarbete som sker i mindre och medelstora företag.

Jag finner anledning understryka vad många remissinstanser hävdar, att bolaget skall arbeta i god kontakt med det enskilda näringslivet och sätta in sina ansträngningar på sådana områden där forskning och utveckling hittills varit svag, medan man låter pågående verksamhet inom näringslivet försätta ostört där den redan är långt framme.

För att bolaget inte skall bli alltför omfattande och inte förlora sin karaktär av utvecklingsinstitution uttalas i reservationen, att bolaget i princip inte skall driva tillverkning och försäljning av produkter. Gränsen kan här vara svår att i förväg dra upp, men som huvudregel bör gälla att innovationer som utvecklingsbolaget arbetar fram skall överlätas på producerande företag så snart produkten är utprovad och färdig för marknadsföring. Därigenom hålles bolagets kapital så rörligt som möjligt, till nytta för fortsatt innovationsarbete.

När det gäller anslagsfrågorna har reservanterna i särskilda punkter anpassat anslagen till här förut berörda förslag.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna A, D, E 2, F 1 b och F 3 b. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

På framställning av herr talmannen beslöts att den fortsatta överläggningen i förevarande fråga ävensom handläggningen av återstående ärenden å föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 266, till Konungen i anledning

av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter, m. m., jämte motioner.

Anmälades och bordlades

statsutskottets memorial:

nr 140, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden;

nr 141, angående tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1967/68; och

nr 142, angående statsregleringen för budgetåret 1968/69;

bevillningsutskottets memorial nr 35, angående uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden; samt

tredje lagutskottets memorial nr 52, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut vid behandlingen av tredje lagutskottets utlåtande i anledning av motion om framflyttning av den för tillämpning av ensittarlagen avgörande tidpunkten.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 16.40.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert

Onsdagen den 29 maj eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30.

Ang. ökat statligt stöd till teknisk forskning, m. m. (Forts.)

Fortsattes överläggningen angående statsutskottets utlåtande nr 131.

Herr statsrådet **WICKMAN**:

Herr talman! Jag utgår ifrån att varken herr talmannen eller kammarens ledamöter önskar eller väntar att jag vid denna tidpunkt i riksdagens arbete närmare skall gå in på en debatt och analys av den tekniska forskningens och utvecklingsarbetets roll för vår ekonomiska utveckling och för utvecklingen av vårt samhälle över huvud taget. Det är inte heller min avsikt att göra det. När det anförande jag nu kommer att hålla i debatten blir längre än vad jag hade avsett från början, får det i hög grad tillskrivas både innehållet och formen i det inlägg som herr Wallmark gjorde före middagsuppehållet.

För att säga ett par ord till herr Wallmark nu i början om den mera principiella forskningspolitiska diskussionen vill jag erinra om att herr Wallmark ställde en direkt fråga till mig om hur jag såg på forskningsberedningens arbete och därmed — utgår jag från — implicite hur jag såg på forskningspolitiken över huvud taget. Det är som jag nämnde inte möjligt att verkligen ta upp denna fråga till en seriös debatt i dag. Jag kan dessutom upplysa herr Wallmark om att hans utgångspunkt att jag skulle vara ordförande i forskningsberedningens arbetsgrupp är felaktig. Det är jag inte, det är statsministern som är ordförande. Låt mig bara i största korthet säga att jag tror att herr

Wallmark utgår från en felaktig utgångspunkt när han föreställer sig att det finns en allmän Forskningsfilosofi med stort F som kan ge svaret på de mycket svåra prioriteringsfrågor som vi står inför. Om man tror att det finns en sådan generell lösning på våra problem och envisas med att leta efter den, arbetar man förgäves. Jag är övertygad om att det i stället är nödvändigt att använda en mycket mera pragmatisk och verklighetsanknuten metod för att lösa detta problem. Jag vill här och i fortsättningen uppehålla mig vid den tillämpade forskningen som berörs av det förslag som nu ligger på riksdagens bord. Vår uppgift är att finna sådana former för politiskt beslutfattande att det grundas på ett underlag som ger upplysning om innebörden och konsekvensen av olika alternativ. Det är mycket för att skapa en organisation, en metod för ett beslutfattande i forskningsfrågorna som de reformer har kommit upp vilka föreslås i den proposition som riksdagen nu har att ta ställning till.

Kanske inte för att informera herr Wallmark utan för de ledamöter som måhända inte följer dessa frågor med samma intresse som herr Wallmark vill jag nämna att forskningsberedningen under det senaste halvåret haft tre sammanträden. Sammanträdesfrekvensen är väl så hög som från början var förutsatt. Man har på dessa sammanträden diskuterat första gången miljö-
vårdsforskningen, andra gången den samhällsvetenskapliga forskningens inriktning och tredje gången forskarutbildningen och forskarkarriären. Det betyder att man inom loppet av ett halvår har behandlat tre mycket centrala frågor i svensk forskningspolitik. Jag tycker att anklagelsen för att forsk-

Ang. ökat statligt stöd till teknisk forskning, m. m.

ningsberedningen inte gör någonting utan ägnar sig åt löst tyckande är helt ogrundad.

Jag lämnar nu det mera abstrakta planet och vill gå över till den fråga som vi har att ta ställning till i dag.

Låt mig då inledningsvis bara konstatera att när vi från regeringspartiet — vilket alla vet att vi i hög grad gör — talar om behovet av en aktiv näringspolitik och framhåller och understryker den roll som samhället spelar i denna politik finns det i varje fall ett område där verklighetens vittnesbörd är så starkt att vi i stort sett är eniga från oppositionens och regeringens sida. Det gäller samhällets helt avgörande inflytande på den tekniska forskningens och utvecklingsarbetets utformning och inriktning.

Också i den ekonomi som populärt uppfattas som den som är mest frigjord från samhälleligt inflytande — jag syftar då på den amerikanska ekonomin — är det uppenbart att en helt avgörande faktor i det som nu upplevs som ett växande problem för de europeiska ekonomierna, nämligen den amerikanska överlägsenheten på för den ekonomiska framtiden avgörande områden, såsom flygindustrin, datamaskiner, kärnkraften, hela det elektroniska området, är betingad av de väldiga statliga satsningar som förekommer.

Detta amerikanska problem reser i och för sig frågor som vi inte har tid att diskutera i dag, nämligen frågor angående det internationella samarbetet i Europa. Dessa frågor är inte föremål för dagens diskussion, utan det förslag som nu ligger på riksdagens bord gäller den nationella organisationen av vårt tekniska utvecklingsarbete. Denna nationella organisation utgör självfallet basen för vår verksamhet här inom landet, men den utgör också lika självfallet basen för vårt deltagande i det internationella samarbete som förekommer och det ökade och intensifierade internationella samarbete som vi hoppas på.

Ingen bestrider i dag att statens medverkan här är nödvändig och ofrånkomlig om vi skall kunna genomföra de angelägna och på lång sikt lönsamma forsknings- och utvecklingsprojekt som är den avgörande förutsättningen för att vi i framtiden skall bevara vår internationella konkurrenskraft och därmed trygga den fulla sysselsättningen i vårt land och trygga ett ekonomiskt oberoende åt vårt land.

Enskilda företag — och det torde vara onödigt att understryka det — gör på detta område en stor och helt nödvändig insats. Det skulle aldrig falla mig in att reducera betydelsen av den insatsen. Men det är lika uppenbart att de inte kan ensamma, var för sig, bära de kostnader och de risker som är nödvändiga för att utveckla den för framtiden avgörande nya tekniken. För att genomföra de projekt som jag här syftar på krävs ett statligt finansiellt stöd både för att direkt minska kostnaderna och för att garantera en viss efterfrågan åt de nya produkterna i syfte att den vägen reducera riskerna. Dessa båda metoder kombineras i form av statliga beställningar. Med de växande insatser från samhällets sida som vi måste ta på oss i framtiden — och jag tror att detta har bestyrkts både av utskottsutlåtandet och av vad som sagts i debatten i dag — stiger också kravet på en genomtänkt prioritering och planering från samhällets sida, detta både för att kostnaderna i och för sig är höga och stigande och likaledes för att effekterna på utvecklingen av dessa insatser är så viktiga att samhällets ansvar blir ofrånkomligt.

De förslag som läggs fram i propositionen angående styrelsen för teknisk utveckling och inrättandet av ett statligt utvecklingsbolag skall vi se som två nya instrument för genomförandet av en aktiv näringspolitik. Det är här fråga om att anpassa den institutionella ramen till de nya yttre förhållanden som råder och att skapa de mekanismer som krävs för att stödet till forskning och

Ang. ökat statligt stöd till teknisk forskning, m. m.

exploatering av gjorda innovationer verkligen skall bli effektivt.

Förslagen är uttryck för både den vikt regeringen tillmäter en svensk industri som framgångsrikt på världsmarknaden kontinuerligt kan konkurrera med ny teknik och nya produkter och för den betydelse regeringen tillmäter behoven att tillgodose nya tekniska lösningar på viktiga samhällsliga områden såsom sjukvård och miljövärd. Som jag nämnt delar också oppositionen i stort sett — det framgår av utskottsutlåtandet — vår uppfattning att det behövs en betydande förstärkning av statens insatser på det här området. Man anser tydligen också, att döma av utlåtandet och dess reservationer, att de föreslagna medelsanvisningarna är lämpligt avvägda. Likaså tycks man på oppositionshåll hålla med om att det krävs reformer av de institutionella och organisatoriska formerna för att effektivisera den forskningspolitik som är nödvändig för att vi framgångsrikt skall kunna genomföra de satsningar som de här förslagen syftar till.

Det är egentligen bara på en mera väsentlig punkt som det både i remissbehandlingen och i utskottet har rätt delade meningar. Det gäller konstruktionen av styrelsen, där man i stället för den enhetliga organisation som föreslås i propositionen har förordat en delad, en dualistisk organisation. Man har velat — som man säger — skilja styrelsens förvaltande uppgifter från dess anslagsfördelande uppgifter. Den diskussionen bör föras mot bakgrunden av två viktiga förhållanden, som man här bör hålla i minnet. Det ena gäller tekniken för fördelningen av bidragen — en av styrelsens centrala uppgifter. Vi har förutsatt att denna fördelning i stor utsträckning skall delegeras till självständigt agerande och beslutfattande nämnder inom styrelsen. Det är vår avsikt att nämnderna skall få en betydande handlingsfrihet just i syfte att bevara den sakkunniga och snabba behandling av ärendena som har utmärkt

det hittillsvarande systemet. Detta är alltså det ena förhållandet man måste ha i minnet vid bedömningen av vårt förslag.

Den andra punkten gäller de uppfattningar som förs fram i motionerna och också i reservationerna att styrelsens förvaltningsuppgifter kommer att bli så oerhört omfattande och betungande att en konflikt av denna anledning skulle uppstå mellan anslagsbeviljande uppgifter å ena sidan och förvaltningen å den andra. Detta är en missvisande uppfattning därför att de förvaltningsuppgifter som det i verkligheten blir fråga om kommer — för att nu nämna forskningsstationerna exempelvis — att skötas av särskilda lokalstyrelser, medan den uppgift som åvilar styrelsen för teknisk utveckling inskränker sig till den i och för sig mycket viktiga uppgiften att svara för den långsiktiga planeringen av verksamheten. Detta gäller även i fråga om den kollektiva forskningen. Där kommer styrelsens uppgifter huvudsakligen att innebära förhandlingar med industrin om finansieringen av gemensamma forskningsprogram. Genomförandet av de forskningsprogram som kan upptas vid fristående branschforskningsinstitut, vid universitets- och högskoleinstitutioner eller direkt inom industriföretagen — allt efter lämplighet — kommer icke att belasta styrelsen med några förvaltningsuppgifter. När man därför tar styrelsens uppgifter på den kollektiva forskningens område som argument för en tudelning av styrelsen, måste det bero på att man har missförstått den faktiska innebörden av vårt förslag. Men det kanske allra väsentligaste är att man har bortsett från det fundamentala behovet av en samordning mellan å ena sidan de olika formerna och inriktningen av ett direkt statligt finansiellt stöd och å andra sidan kontaktförmedling och övriga betydelsefulla serviceuppgifter. För dessa uppgifter behövs det nämligen en gemensam, långsiktig planering. Om man verkligen skulle följa de förslag till

Ang. ökat statligt stöd till teknisk forskning, m. m.

en tudelning som förekommer i reservationerna, tvingas man till att skapa särskilda samarbetsformer mellan de båda delarna av styrelsen, därför att detta organs väsentligaste uppgift är att vara förberedande, planerande och policyskapande. En sådan uppdelning kan omöjligt vara rationell.

När jag hörde herr Wallmarks beskrivning av hur styrelsens nämnder skulle fungera, kunde jag inte dra någon annan slutsats än att han i hög grad har misstolkat, avsiktligt eller oavsiktligt, hela tanken bakom uppläggningsen av den tekniska styrelsen. Vad dessa nämnder skall göra är att efter en prioritering och efter en planering av den centrala styrelsen självständigt fatta beslut inom den ram som planeringen uppdrar, beslut som skall grundas på en kvalitetsbedömning av olika projekt inom de områden som nämnderna har att reglera. Jag är helt övertygad om att man på det sättet får en sakkunnigare, effektivare och även en med mycket intensivare kontakt med näringslivet genomförd beredning av de ärenden som skall behandlas än man skulle få vid en centralisering av alla de enskilda anslagsbesluten till en enda instans. Det betyder alltså att uppdelningen på olika nämnder inom styrelsen är, som också framhålls mycket starkt i både propositionen och utskottsutlåtandet, icke ett uttryck för en decentralisering av den egentliga planeringen; det är en decentralisering av de enskilda besluten. Den distinktionen tycker jag att herr Wallmark efter sitt studium av propositionen borde ha förstått.

När jag nu bemöter herr Wallmark kanske jag också borde ta upp hans i hög grad insinuanta framställning av hur propositionen ser på IVA:s verksamhet såväl i det förflutna som för framtiden. Frågan om anslaget till IVA kom för övrigt också upp i herr Nymans inlägg liksom det tas upp i reservationer både från högerpartiet, folkpartiet och centerpartiet.

Den enda sakliga förändring som sker i relationen mellan staten och IVA genom den proposition som nu är framlagd är att förvaltningen av forskningsstationen i Stockholm överförs från IVA till styrelsen för teknisk utveckling. Jag kan inte finna annat än att ansvaret, förvaltningen och överinseendet av forskningsstationen i Stockholm — inte den konkreta lokalförvaltningen, ty den sköts av en lokal styrelse — överförs till den myndighet som i alla fall svarar för och har det finansiella ansvaret för den. Jag kan inte inse annat än att det är en mycket naturlig lösning inte minst mot bakgrund av den ytterligare utbyggnad av forskningsstationer som vi har att se fram emot. Det är en typisk planeringsuppgift för styrelsen.

IVA har tjänat som ett utomordentligt kontaktorgan mellan forskning och industri, och jag vill understryka att det är ett viktigt intresse att bevara denna kontaktmöjlighet i framtiden. Jag kan försäkra dem som intresserar sig för dessa frågor att den kommande styrelsen för teknisk utveckling som ett väsentligt instrument i sitt arbete kommer att replera på IVA som forum, idéskappare och kontaktorgan mellan forskning och industri. Det är det som måste vara IVA:s huvuduppgift, inte att förvalta en forskningsstation.

Missförstånden om inställningen till IVA:s verksamhet kommer också fram i diskussionen om vår behandling av anslaget till IVA. Det anslag som finns explicit i propositionen är ett förvaltningsbidrag som staten lämnar till Ingeniörsvetenskapsakademien. Det borde uppmärksammas — vilket ingen av kammarens ledamöter som hörde herr Wallmarks och herr Nymans uttalanden här kunde ana — att förvaltningsbidraget till IVA helt och hållet motsvarar IVA:s äskande på denna punkt. Kammarens ledamöter vet att det inte är särskilt ofta som ett äskande uppfylls till sista kronan i statsverkspropositionen.

Den övriga finansieringen av IVA:s verksamhet låg tidigare på tekniska

Ang. ökat statligt stöd till teknisk forskning, m. m.

forskningsrådet. Den kommer nu att överflyttas till styrelsen för teknisk utveckling och kommer därför inte att avspeglar sig i ett till IVA specialdistinerat anslag direkt i budgeten. Detta är sannernligen inte någon nackdel för IVA, ty genom att tekniska forskningsrådets ekonomiska relationer till IVA övertages av styrelsen för teknisk utveckling — en styrelse som kommer att ha väsentligt större resurser än tekniska forskningsrådet — förbättras IVA:s möjligheter att utvidga verksamheten på de områden som är angelägna. När vi t. ex. inte har något speciellt anslag till Ingeniörsvetenskapsakademiens attachéverksamhet utomlands, är det sannernligen inte någon negativ åtgärd gentemot IVA. Det är tvärtom en åtgärd som är till fördel för verksamheten. Den innebär nämligen att en expansion av verksamheten kan äga rum under löpande budgetår utan att vi särskilt behöver gå till riksdagen och begära tilläggsanslag för den ökning som kan komma i fråga.

Det framstår därför som både egendomligt och svärbegripligt att man från centerns och folkpartiets och möjligen även från högerreservanternas sida utan att precisera ändamålen föreslår en uppräkningsanslag till Ingeniörsvetenskapsakademien. Jag kan inte frigöra mig från intrycket att det kravet har framkommit utan att man först verkligen har tagit reda på vad innebörden av propositionens förslag i realiteten är.

Jag måste också mycket bestämt tillbakavisa påståendet att vi skulle ha behandlat branschforskningen på ett styvmoderligt sätt. Det var det intryck jag fick av herr Wallmarks anförande. Han sade att vi inte gör någonting av vad näringslivet verkligen vill. Det enda vi gjorde är vad vi själva vill — enligt herr Wallmarks uppfattning av doktrinära skäl.

Vad är det som händer när det gäller den kollektiva forskningen? Det som händer är att anslagsutrymmet för stöd till branschforskningen blir i det när-

maste fördubblat. Beloppet stiger från nuvarande 10 miljoner till 18 miljoner kronor. Den teknik som vi väljer — och som såvitt jag vet av ett överväldigande flertal initierade bedömare betraktas som en metod att på ett effektivare och flexibla sätt styra stödet till branschforskningen — är att ha avtal som förhandlas fram emellan styrelsen och den intresserade motparten, industrin. Detta stöd styrs direkt till vissa forskningsprogram. Jag kan inte se att denna metod — vilken jag betraktar som tekniskt överlägsen — skulle vara uttryck för en negativ inställning till denna typ av forskning.

Det sägs också att vi är negativa därför att vi inte i detta sammanhang behandlar andra önskemål, som har införts från näringslivets sida. Det är alltid lätt att kritisera en proposition för vad den inte innehåller, men det är väl inte särskilt egendomligt att en proposition, som inte är en skatteproposition, inte berör skattefrågor. De skattefrågor som har aktualiserats från näringslivets sida, och vilka återspeglas i en del motioner till årets riksdag, kommer att i vederbörlig ordning behandlas av bevillningsutskottet. Dessutom kommer dessa frågor upp i företagsskatteberedningen.

Vi kommer ju att ha en skattedebatt av större format senare i kväll, och jag vill därför nu endast konstatera att oberoende av vilken ställning vi tar till skattefrågorna och till den skattemässiga behandlingen av företagets forskningsutgifter kvarstår ändå behovet av de åtgärder som föreslås i propositionen. Hela uppläggningspropositionen och hela den teknik som denna styrelse kommer att arbeta med innebär ett mycket längre gående samarbete och en mycket längre gående integrering av näringslivets synpunkter och marknadsbedömningssynpunkterna på den tekniska utvecklingsarbetet än som var möjligt med den form vi tidigare arbetade efter. Jag kan därför inte godkänna herr Wallmarks argumentering att denna proposi-

Ang. ökat statligt stöd till teknisk forskning, m. m.

tion inte skulle tillgodose de seriösa och allvarliga intressen som näringslivet har i denna fråga.

Det förekommer också en del andra organisatoriska krav i reservationerna. Jag tror att det är högerpartiet som ställer krav — centern och folkpartiet kanske också gör det — på att den verksamhet som för närvarande bedrivs av uppfinnarkontoret och INFOR icke inordnas i styrelsen utan i stället sker i ett från styrelsen fristående institut. Låt mig då säga att inordningen i den tekniska styrelsen av INFOR:s och uppfinnarkontorets verksamhet är långt ifrån ett uttryck för en underskattning av betydelsen av de uppgifter som de existerande institutionerna utövar, utan tvärtom en metod att väsentligt öka slagkraften i den verksamheten. Den ökar slagkraften genom att de tidigare institutionerna får tillgång till väsentligt större resurser just genom sin inordning i styrelsen för teknisk utveckling.

Jag kan också garantera — herr Nyman var inne på det — att de sekretesskrav som av självklara skäl måste vara uppfyllda när det gäller uppfinnares och företagares kontakter i dessa frågor kommer att bli fullkomligt tillgodosedda inom styrelsen. Styrelsen kommer också att organisera sitt inre arbete på det sättet att denna verksamhets identitet — om jag så får uttrycka mig — kommer att framstå som helt klar gentemot det mycket viktiga klientel som kommer att söka kontakt med styrelsen. Det kommer att ske genom att inom styrelsen inrättas en särskild nämnd för att svara för dessa frågors handläggning.

Av samma skäl som vi avvisar förslaget om ett särskilt institut avvisar vi också det förslag som centern och folkpartiet lagt fram om en utredning om inrättandet av ett institut för forskningsförmedling. När vi avvisar förslaget beror det inte på att vi inte anser de uppgifter som mittenpartierna vill tillägga detta institut vara viktiga. Tvärtom. Anledningen är att de önskemål som mitten-

partierna vill förverkliga genom förslaget om utredning om ett särskilt institut, är tillgodosedda med det förslag till en teknisk styrelse som vi lagt fram. Denna styrelsens väsentliga uppgifter blir just att utöva de funktioner som mittenpartiernas institut skulle få. I detta läge har jag svårt att inse att ytterligare en utredning skulle tillföra diskussionen någonting av värde. I den takt varmed servicen behöver byggas ut kommer styrelsen att framlägga förslag om detta, baserade på de praktiska erfarenheter styrelsen vinner.

Däremot är det riktigt — och det har sagts i propositionen, i utskottsutlåtandet och av oppositionens talesmän här i kväll — att vissa viktiga samordningsproblem inte blir lösta med det förslag som framlagts i propositionen. Det gäller samordningen och utnyttjandet av vissa stora, viktiga statliga forskningsinstitutioner som ligger utanför universiteten och högskolorna. Det gäller framför allt FOA, flygtekniska försöksanstalten och Studsvik. Vi är alla överens om att det är av väsentligt intresse att dessa institutioner i högre grad utnyttjas också för andra behov inom näringslivet och inom andra sektorer av samhället. En utredning i detta syfte är förebådad i propositionen, och den kommer också snart till stånd.

Även om en del punkter i propositionen, och för den delen också i de memorior som legat till grund för denna, utlöst en något förvirrad och ibland kanske också irriterad debatt, bör vi hålla i minnet att denna har rört mindre väsentliga organisatoriska frågor. Jag är helt övertygad om att dessa åsiktsdifferenser — som jag uppriktigt sagt tycker är onödiga — kommer att försvinna när styrelsen har etablerats och vunnit erfarenheter.

Propositionen innehåller också, vilket framgått av den tidigare debatten, ett förslag att inrätta ett statligt utvecklingsbolag. I samband med detta har de politiska passionerna fått en något högre temperatur än när det gäller den

Ang. ökat statligt stöd till teknisk forskning, m. m.

första delen av propositionens förslag. Jag vill något kommentera både de motiv som ligger bakom regeringens förslag och de invändningar som har riktats mot detta.

Låt mig först i korthet upprepa några av de för oss väsentliga motiv som ligger till grund för vårt förslag. Ett viktigt motiv för att inrätta ett statligt utvecklingsbolag är att det är angeläget att förstärka sammankopplingen av utvecklingsarbetet och marknadsanknytningen, vilket är en förutsättning för framgångsrik innovationsverksamhet. Detta statliga utvecklingsbolags uppgift omfattar framför allt sådana områden där samhället har ett alldeles speciellt ansvar för den slutliga verksamheten.

I propositionen räknar vi upp en serie områden, där detta är fallet. Jag kan nämna medicinsk teknik, utbildningsmateriel och miljövård. Där är staten engagerad i utvecklingsarbetet, och dessutom är staten jämte landstingen engagerade såsom slutliga konsumenter av produkterna. På dessa områden blir utvecklingsbolaget ett komplement till existerande utvecklingsbolag. Jag får väl upprepa en självklarhet, fastän jag tycker att det egentligen borde var onödigt för dem som verkligen är ute för att diskutera dessa frågor med ambitionen att diskutera sakligt. Men eftersom så uppenbarligen inte är förhållandet i herr Wallmarks fall, får jag alltså upprepa att avsikten inte är att detta utvecklingsbolag skall få någon monopolställning när det gäller utvecklingen av ny teknik på dessa områden. Men det är faktiskt — det borde väl herr Wallmark känna till med sina erfarenheter av privat näringsliv — för staten såsom beställare en fördel att ha inte bara privata företag att vända sig till utan också ett konkurrerande statligt företag. Det finns många exempel härpå i det förflutna, och det finns många exempel på detta i det nuvarande. Jag tycker att den svenska industrin skulle — och den gör det faktiskt även med betydligt

större jämnmod än herr Wallmark — acceptera den konkurrens som ett statligt utvecklingsbolag på detta område innebär.

Det statliga utvecklingsbolaget har dessutom också uppgiften att tjäna såsom en ytterligare kanal vid sidan av de existerande för uppfinnare, mindre och medelstora företag men också gärna större företag. Utvecklingsbolaget skall inte vara diskriminatoriskt utan tjäna såsom en kanal för en kommersiell exploatering av nya produkter. Det innebär en ökad valfrihet och en ökad konkurrens. Jag kan inte se annat än att en ökad konkurrens på detta område bara kan ha positiva effekter. Att det skulle vara ett fel att erbjuda uppfinnare och företagare ett alternativ till de existerande privata och för närvarande i hög grad bankbundna utvecklingsbolagen och att detta skulle vara någon nackdel för de berörda parterna kan herr Wallmark försöka övertyga någon om, inte mig, men försök gärna med de företagare och de uppfinnare som kommer att söka stöd hos utvecklingsbolaget.

Det finns även ett tredje motiv, ett motiv som jag tillmåter stor betydelse för detta utvecklingsbolag. Jag ser nämligen utvecklingsbolaget såsom ett nödvändigt och väsentligt led i en aktiv statlig företagspolitik. Jag förstår mycket väl att den funktionen hos detta företag inte gör företaget populärare hos högerpartiet och inte heller hos centern och folkpartiet.

Den statliga koncernen av företag består inte bara av en rad aktiebolag — flera av dem av betydande storlek — utan också av de stora affärsverken, Vattenfall, televerket, SJ och posten. Tillsammantagna representerar denna koncern ett mycket omfattande och avancerat tekniskt kunnande. Jag tror inte att någon vill bestrida att dessa statliga storföretag står i allra främsta ledet i vårt land i fråga om modern teknik och organisation. De fyller också en viktig funktion såsom plantskola för

Ang. ökat statligt stöd till teknisk forskning, m. m.

tekniker och företagsledare i det svenska näringslivet. En lång rad av ledarna för de privata storföretagen har som bekant kommit fram den vägen.

Bildandet av ett statligt utvecklingsbolag blir därför ett instrument för att effektivt ta till vara allt det tekniska kunnande som finns inom denna viktiga sektor av vårt näringsliv. Avsikten är att detta skall ske genom att utvecklingsbolaget får som en av sina viktiga uppgifter att ta till vara alla goda uppslag som kommer fram inom de statliga företagen och verken och som inte är av omedelbar betydelse för just det företag eller verk där uppslaget har framkommit. Omvänt är det för utvecklingsbolagets egen del ett livsvillkor att stå i nära relation till teknikerna i den egna koncernens företag för att därmed få tillgång till erfarenhet vid bedömningen av olika projektuppslag. Erfarenheten visar att den nära kontakten med aktiva tekniker i producerande företag är ett avgörande villkor för framgång i den krävande verksamhet som det innebär att bedöma och exploatera ny teknik.

Att det resonemang jag här återgett är hållbart — resonemanget är i och för sig rätt självfallet — framgår enklast av att alla de stora privata företagsgrupperingarna i vårt land de senaste åren just har inrättat särskilda utvecklingsbolag. Flera av dem har, det vill jag gärna intyga, på kort tid nått mycket aktningvärda resultat, som till stor del kan tillskrivas just den nära personella kontakt som har etablerats mellan företagsledningarna inom vederbörande intressentgrupper. Vad är då naturligare än att också den stora och tekniskt avancerade statliga koncernen på samma sätt kompletteras med ett eget utvecklingsbolag där statliga företag och verk är aktieägare? Jag tycker att det är en önskvärd och — jag skulle vilja säga — nödvändig åtgärd för varje regering som ser såsom sitt ansvar att på effektivt sätt förvalta den statliga koncernen.

Det finns också ett fjärde argument,

som har en alldeles speciell valör för socialdemokratin. Det hänger samman med att de stora satsningarna på teknisk forskning och utveckling kan komma att leda till vidgade förmögenhetsklyftor i vårt samhälle. Exploateringen av ny teknik, av avancerad teknologi sker nämligen till väsentlig del i de största företagen; detta är ofrånkomligt. Så är fallet i Förenta staterna, och av naturliga skäl även i vårt eget land. I den situationen, när en avgörande betingelse för denna utveckling skapas genom kollektivets insatser över statsbudgeten, framstår det för oss som naturligt och självklart att den förmögenhetsökning, som blir resultatet av allas gemensamma insatser via forsknings- och utvecklingskostnadernas fördelning, icke skall förbehållas ett begränsat antal privata företagsägare. Nej, den förmögenhetsbildning som blir ett resultat av en sådan gemensam verksamhet bör sannerligen komma gemenskapen till godo. Detta är ett viktigt argument för tillkomsten av ett statligt utvecklingsbolag, liksom för den statliga företagspolitiken över huvud taget. För att inte framstå som en naiv person vill jag säga, att jag inte ett ögonblick inbillar mig att detta argument har någon relevans i den borgerliga oppositionen.

Men låt oss nu se hur oppositionen har uppfattat förslaget om ett statligt utvecklingsbolag. Herr Wallmark använde termen »ett politiskt jippo». Jag tycker av två skäl att han skall vara försiktig med den terminologin. Första gången jag hörde den terminologin tillämpas var den avsedd att karaktärisera Sveriges investeringsbank — detta borde i och för sig, tycker jag, vara en varning för herr Wallmark. Vidare ger användningen av en sådan terminologi — kanske inte i första hand men i andra och tredje hand — en mycket egendomlig belysning åt fler än herr Wallmark då det gäller uppfattningen om vad vi menar med politik i detta land.

Högern har helt avvisat tanken på ett

Ang. ökat statligt stöd till teknisk forskning, m. m.

statligt utvecklingsbolag. Jag vill inte påstå att jag är förvånad över detta. Det innebär ett konsekvent fullföljande av högerns agerande när det gäller den statliga företags- och näringspolitiken. Det betyder att högern, vilket väl ingen har tvivlat på, fortfarande är att »lita på». Men det har kanske ändå ett visst intresse att notera att när högern agerar i dessa politiska sammanhang, är högern inte helt representativ för näringslivet, vilket kanske en del skulle tro. Jag syftar då bl. a. på Industriförbundets remissyttrande över förslaget att inrätta ett statligt utvecklingsbolag. Tittar man på det remissyttrandet, som till service för riksdagens ledamöter är återgivet i propositionen, kan man där läsa att Industriförbundet finner det naturligt att de statliga företagen får en närmare kontakt med ett utvecklingsbolag. Förbundet framhåller att det finns fält av för samhället angelägen natur, där det är naturligt att staten tar vissa utvecklingsinitiativ. Industriförbundet framhåller också att ett statligt utvecklingsbolag måste öka valmöjligheterna för enskilda forskare och småföretag, när det gäller att utveckla innovationer.

Det är klart att det är tillfredsställande att högern visar sig kunna inta en självständig hållning gentemot Industriförbundet, men det hade varit roligt om högern valt någon annan punkt på Industriförbundets program för att demonstrera sin självständighet och sitt avståndstagande.

Högern är, som framgår av utskottsutlåtandet och som diskussionen tidigare i dag utvisat, isolerad i denna fråga, och det finns därför ingen anledning för mig att uppta kammarens tid med att granska högerpartiets värdering av vårt förslag.

Jag skulle däremot, herr talman, avslutningsvis gärna vilja säga några ord om mittenpartiernas hållning till det statliga utvecklingsbolaget, därför att den hållningen faktiskt inte bara gäller utvecklingsbolaget, utan den är sym-

tomatisk för mittenpartiernas hållning i många andra frågor som har med näringspolitiken att göra.

Från mittenpartiernas sida är man mycket försiktig — det har framkommit gång på gång — med principiellt avståndstagande när det gäller den allmänna uppläggningsen av politiken, men så fort det gäller konkreta förslag, som direkt påverkar vår ekonomi och vårt näringsliv, då är man inte med längre. Vi har i dag i kammaren sett två exempel på det förhållandet. Det första gäller AB Statens skogsindustrier, som diskuterades alldeles före middagsuppehållet. Jag skall inte återuppta den debatten, men jag vill ändå erinra om den, därför att den visar precis samma attityd och inställning som kommer fram beträffande utvecklingsbolaget.

Vad vill man då göra från centerns och folkpartiets sida, när det gäller Statens skogsindustrier? Jo, man vill binda detta företag på ett sätt som man aldrig skulle drömma om i fråga om ett privatägt eller skogsägarägt företag. Man har gått så långt att man inte vill tillåta ASSI att lokalisera sig på andra ställen än där de har tillgång till domänverkets skogsområden som råvarukälla, utan att först gå till riksdagen och begära tillstånd. ASSI får heller inte ta upp en produktion som inte baserar sig på skogen som råvara utan att först gå till riksdagen.

I andra sammanhang talar man mycket vackert om konkurrens på lika villkor mellan statliga och privata företag i vårt land. Jag undrar hur ägarna och ledningen — för att ta ett av högern valt exempel — för skogsägarnas celulosafabriker i Norrland eller framgångsrika tångfabriker i Mellansverige skulle reagera, om de verkligen satte sig in i den situation som det vore att leda företag på de villkor som man nu vill ålägga ledningen och de anställda i ASSI. Också när det gäller utvecklingsbolaget följer inte mittenpartierna högerns hederliga och konsekventa avslagslinje. Nej, man lägger sig någon-

Ang. ökat statligt stöd till teknisk forskning, m. m.

stans — ja, var annars om inte mitt emellan? En hygglig kompromiss är tydligen att acceptera utvecklingsbolaget i princip men samtidigt förbjuda bolaget att förvärva aktier i andra bolag och att självt uppta tillverkningen av produkter som framkommer som ett resultat av de statliga satsningarna på tekniskt utvecklingsarbete. Jag tror inte att de skickliga industrimän som står bakom de privata grupperingarnas utvecklingsbolag skulle ett ögonblick drömma om att införa sådana förbudsparagrafer i bolagsordningarna för sina företag. Jag har inte funnit att de mittenpartirepresentanter som står bakom motionen och reservationen har anfört ett enda skäl för att det statliga utvecklingsföretaget skall försättas i en sämre förhandlingsposition då det gäller att exploatera sina projekt än vad motsvarande privata företag befinner sig i. Tror man t. ex. i centern och folkpartiet att de småföretagare och uppfinnare, som kommer att vända sig till det statliga utvecklingsbolaget för att få en slagkraftig partner, verkligen kommer att uppskatta att denna partner inte skulle få vara med i den för framgång eller bakslag kanske känsligaste fasen, nämligen starten av tillverkning och marknadsföring av en ny produkt? Är det inte i själva verket så att talet om konkurrens på lika villkor kommer till användning bara i sådana sammanhang där man vill förstärka en betydande privat maktställning i näringslivet, medan man raskt glömmar detta vackra tal när konkurrens på lika villkor i stället blir ett hot mot rådande förmögenhets- och maktfördelning i vårt land?

Jag kommer inte ifrån att den inställning som mittenpartierna har till utvecklingsbolaget i verkligheten är en djupt komprometterande ståndpunkt. Å ena sidan anpassar man sig och accepterar våra förslag om ett ökat och effektivare statligt företagande. Men å andra sidan vill man ha sådana begränsningar för dessa företag att man

vet att de inte kommer att kunna fungera — kanske med tanke på att i efterhand kunna säga: Vad var det vi sade! Statligt företag fungerar inte! Nej, herr talman, en sådan inställning vittnar sannerligen inte om något politiskt mod. Jag kan inte underlåta att göra reflexionen att denna inställning sannerligen är en direkt utmaning mot dem som för sin sysselsättning är beroende av utvecklingen i de statliga företagen.

Herr **PETERSSON, BERTIL**, (s):

Herr talman! Efter statsrådet Wickmans deltagande i debatten kanske kammaren håller mig räkning för att jag under hänvisning till den utförliga motiveringen i statsutskottets utlåtande nr 131 helt kort bara yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr **WALLMARK** (h):

Herr talman! De frågor som jag tog upp i mitt anförande har i huvudsak lämnats obesvarade. Däremot har statsrådet Wickman framfört en rad olika synpunkter, som jag skall be att få kommentera litet.

Statsrådet Wickman började diskutera forskningsberedningen och dess arbetsuppgifter. Han besvarade över huvud taget inte min fråga om han anser att arbetet är tillfredsställande eller om han skulle vilja få någon ändring på forskningsberedningens sätt att arbeta. Av det sätt på vilket statsrådet har behandlat frågan om forskningsberedningen får man närmast intrycket att det är bra som det är.

I den stora forskningspolitiska debatt som vi hade i riksdagen för drygt ett år sedan, då regeringen visserligen vann i denna kammare men förlorade i andra kammaren, framhöll statsministern i andra kammaren och statsrådet Palme i denna kammare att alla de frågor som var upp till diskussion skulle forskningsberedningen ta upp på sitt program och diskutera. Jag kan

Ang. ökat statligt stöd till teknisk forskning, m. m.

inte minnas exakt hur lång tid som har gått sedan dess. Jag tror att jag har läst alla protokoll från såväl forskningsberedningen som dess arbetsutskott. Jag kan icke minnas att något av dessa problem varit uppe till diskussion, om jag, som jag sade, bortser från professor Rexeds förtjänstfulla promemoria som totalt tycks ha fallit i glömska.

Nu säger statsrådet Wickman att han inte är arbetsgruppens ordförande. Statsministern har varit forskningsberedningens ordförande sedan den bildades 1962, och han har också varit arbetsgruppens — eller det kanske heter arbetsutskottets — ordförande ända till förra året ungefär vid denna tid, kanske någon gång i mars, då statsrådet Wickman utnämndes till ordförande, och såvitt jag förstått också tjänstgjort som ordförande sedan dess. Upplysningen här är ju något märklig måste jag säga.

Sedan kritiserar statsrådet Wickman mig för att jag har efterlyst en generell lösning på våra stora forskningspolitiska problem, och han säger att jag i så fall är på fel väg. Det har jag definitivt inte gjort. Jag preciserade de synpunkter som borde komma fram till diskussion, och sedan framhöll statsrådet Wickman strax därefter själv just det program som erfordras, nämligen en ordentlig analys för att kunna få en vettig prioritering av arbetsuppgifterna. De stora avvägningsproblemen måste diskuteras. Exempelvis propositionen om den tekniska forskningen har inte behandlats i forskningsberedningen. Detsamma gäller kärnenergiproblemet, där det ju är fråga om betydande pengar, och rymdforskningen, således de tunga områdena, där man måste få till stånd stora prioriteringsdiskussioner, där regeringen ytterst måste vara ansvarig, men där man måste ha ett organ som analyserar dessa frågor och lägger fram vettiga underlag för en diskussion. Inget sådant förekommer i forskningsberedningen, men statsrådet Wickman tycks ändå vara nöjd

och belåten med det sätt på vilket forskningsberedningen arbetar.

Statsrådet Wickman säger att det inte finns några skäl att kritisera propositionen för det den inte innehåller, därför att det hör hemma på andra områden. Inom forskningsberedningen har man faktiskt diskuterat skattefrågan, men man har hänvisat till den pågående utredningen. Det finns dock inte ett ord om dessa synpunkter. De borde rimligtvis ha tagits fram, så att de funnits med i detta sammanhang. De är nämligen en integrerad del av stödet till teknisk forskning.

Frågan om forskningsfonderna har väl fallit, eftersom den frågan var uppe till behandling i forskningsberedningen och finansminister Sträng tog avstånd i beredningen. Därefter vågade väl ingen ta upp den frågan.

Det är två krav som näringslivet har rest för att vi över huvud taget skall kunna få en vettig satsning. Den principiella uppfattningen bör ju rimligtvis var att det är de enskilda företagen som satsar på det tekniska utvecklingsarbetet, och det har de gjort. Den utveckling som vi har genomgått under efterkrigsperioden har visat svenskt näringslivs möjligheter att utveckla sina produkter och hålla sitt kostnadsläge på en rimlig nivå trots den ekonomiska politik som har bedrivits.

Sedan vill jag säga några ord om statsrådet Wickmans kommentar till min kritik av det framlagda förslaget. Han säger att jag skulle ha missuppfattat det som skrivits i propositionen. Nej, statsrådet Wickman, jag tror inte det. Jag har följt denna fråga så ingående och diskuterat den i så många olika instanser att jag tror att jag vet precis vad som står i propositionen. Det är alldeles självklart att den nya styrelsen skall svara för huvudplaneringen och anvisningen till de olika nämnderna — det har jag fuller väl förstått. Men om det skall sitta sex, åtta nämnder som var och en får en skvätt pengar att fördela, är vi i den situation där vissa av

Ang. ökat statligt stöd till teknisk forskning, m. m.

forskningsråden befinner sig redan i dag, när vi har betydligt färre nämnder. Handlingarna vandrar från det ena forskningsrådet till det andra, tekniska forskningsrådet skickar till naturvetenskapliga, som skickar till Jubileumsfonden, som skickar dem till Malmfonden, till Norrlandsfonden, till medicinska forskningsrådet osv. Ansökningarna vandrar runt, och man säger: Vi har inga pengar — ni får ta hand om det här. Svaret blir överallt: Nej vi har inga pengar — vi skickar det vidare.

Det blir inte mycket bättre av uppdelningen på åtta olika nämnder vilka skall ha självständig beslutanderätt.

Detta är såvitt jag förstår inte någon politisk viljeyttring från departementschefens sida, utan en administrativ uppläggning som jag finner vara felaktig, och jag tror att jag har rätt mycket folk med mig om den uppfattningen.

Statsrådet säger vidare att jag är alldeles för hård i min kritik mot propositionen när det gäller sättet att behandla IVA och att akademien kommer att få stora arbetsuppgifter. Det står det ingenting om i propositionen. Inte ett ord nämns om den saken. Det står att IVA tills vidare skall få behålla sina vetenskapliga attachéer i nuvarande omfattning. Det är ju inte särskilt progressivt. Det står att man skall ta ifrån akademien den forskningsstation som den har i Stockholm. Den forskningsstation som nu skall byggas i Göteborg och som IVA begärt de senaste åren skall IVA inte få syssla med.

Så vill jag rätta ett litet missförstånd. Högerpartiet har icke begärt några ökade anslag till IVA. Det har mittenpartierna gjort men inte vi. Om man fingranskar vårt sätt att beräkna budgeten kan man säga att vi i stort sett velat ge IVA det anslag som regeringen har varit med på, men vi har velat ge detta som ett direkt anslag så att IVA inte för sin fasta ordinarie verksamhet skall behöva offra månader varje år för att skriva ansökningar, och detta inte bara till de tekniska forskningsråden. Man

söker pengar på alla möjliga ställen. Jubileumsfonden finansierar exempelvis den tekniske attachén i Japan, ty man kunde inte få pengar på annat håll. Vårt förslag gick ut på att ge IVA trygghet och spara arbetstid.

Jag skall mer än gärna ta tillbaka en del av den kritik jag riktat mot statsrådet Wickman för hans behandling av IVA, om det är så att jag misstolkat honom. Om vi är överens om att IVA kommer att utnyttjas på de områden där akademien verkligen är kunnig, så hälsar jag detta med stor tillfredsställelse och glädje.

Sedan var det branschforskningen! Jag vill bara säga att statsrådet helt gått ifrån vad industriforskningsutredningen föreslagit. Den har ett annat förslag. På alla de punkter som jag kritiserat finns det en kritik som inte bara är min personliga, utan den har även framförts från näringslivets sida och från dem som arbetar inom branschforskningsområdet. De vet vad de talar om.

Slutligen kommer jag till utvecklingsbolaget. Jag har rätt ingående studerat och granskat varje motiv som statsrådet anfört. Icke något av dessa kan jag finna bärande. Det skulle möjligtvis vara att de statliga företagen behöver någon samordnare för sin tekniska utveckling. Det skulle alltså vara en intern angelägenhet för de statliga företagen. Men gör det till det då! I så fall tror jag inte att någon skall protestera, utom de statliga företagen som har bett att få sköta detta själva. Men jag tror att de kan behöva denna hjälp. Detta är ju dock bara ett litet ämne. Alla de övriga motiven som är uppräknade gör tillsammans att det hela verkar vad jag vill kalla för ett jippo. Om statsrådet nu menar att uttrycket politiskt jippo skulle misskreditera politiken så skall jag inte kalla det för ett politiskt jippo. Jag skall i så fall kalla det bara för jippo, ty det menar jag att det är.

När statsrådet citerar Industriförbundet vill jag framhålla att vi tar ställning

Ang. ökat statligt stöd till teknisk forskning, m. m.

oberoende av vad Industriförbundet säger. När statsrådet citerar Industriförbundets remissyttrande tycker jag det finns skäl att vara ärlig och tala om vad Industriförbundet verkligen har sagt. Förbundet säger att den föreliggande promemorian utgör ett utkast som inte kan betecknas som en tillfredsställande utredning men trots — eller kanske närmast till följd av — förslagets diffusa karaktär kan det inte helt avvisas. — Detta var väl inte något särskilt vänligt tillstyrkande.

Vidare säger Industriförbundet att verksamheten bör begränsas till i första hand områden av speciellt samhällelig betydelse och icke avse områden där tillfredsställande utvecklingsarbete redan bedrivits av privata företag och där effektiv konkurrens råder. — Så tycks situationen enligt förbundets mening vara på de flesta av de områden som är uppräknade i promemorian.

Vi skall också komma ihåg att Industriförbundet inte har haft tillfälle att yttra sig om propositionen utan om en promemoria, som är något annat än den proposition vi i dag behandlar. Industriförbundets remissyttrande är i varje fall ett dåligt stöd för statsrådet.

Beträffande frågan om förmögenhetsfördelningen vill jag slutligen nämna, att jag liksom flera representanter för högerpartiet har uttryckt vår otillfredsställelse med den utveckling som har förekommit inom detta område. Men att förmögenheter har stannat i ett fåtal händer och inte nått en mer allmän spridning är sannerligen inte vårt fel. Vi har lagt fram en hel rad konkreta förslag i den frågan. Men dessa förslag har avvisats av regeringen, och vi har än så länge i varje fall inte haft några möjligheter att praktiskt visa vad våra förslag kan innebära. Men att blanda in utvecklingsbolaget i förmögenhetsfördelningsfrågorna är en fullständigt fantastisk tanke. Jag vill erinra om att den här med stora gester framlagda propositionen, som sägs innebära en avgörande insats för den tekniska utveckling-

en i Sverige, inte ens — om vi räknar alla pengar totalt i detta sammanhang — omfattar 10 procent av vad näringslivet självt lägger ut varje år. Vi måste väl hålla i minnet vad det är vi diskuterar! Att statliga insatser är av värde har vi också påpekat i vår motion. Men de skall göras på sådana områden där de verkligen är effektiva.

Herr talman! Slutligen vill jag bara säga att diskussionen om det teknologiska gapet mellan Sverige och Amerika enligt min uppfattning behöver nyanseras. Jag tror att varken statsrådet Wickman eller jag låter övertyga oss av en lång rad argument i detta sammanhang, vilka egentligen är inledningar till partsinlagor för att få vissa bidrag. Problemet är oändligt mycket mer nyanserat än så. Det finns kvalificerade personer som hävdar att någon ökning av det teknologiska gapet mellan USA och Europa eller mellan USA och Sverige icke har skett mot bakgrunden av de studier som gjorts av utvecklingen från mitten på 1800-talet och fram till dags dato. Den amerikanska insatsen är ju nästan helt koncentrerad till tre områden. Det skall vi inte glömma bort. Men Amerikas insatser på de tekniska områden där Sverige för närvarande arbetar är mindre än vad som förekommer här i landet.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Jag försökte i mitt relativt långa anförande vara ganska öppen och uppriktig och lägga fram våra synpunkter både för och emot det vi här diskuterar. Jag kan därför inte nu gå in mera i detalj på dessa frågor men vill ändå komma med ett par tillägg.

Låt mig först ta frågan om tudelningen. Jag tycker inte att det är en så stor skillnad mellan vårt förslag och propositionen. Ni har en känsla av att det inte är riktigt att styrelsen skall sköta de här frågorna alldeles ensam. Därför tar ni upp den här frågan med nämnderna. Vi går ett litet steg längre,

Ang. ökat statligt stöd till teknisk forskning, m. m.

herr statsråd, och talar om ett särskilt organ, vilket givetvis dock måste ha en viss samordning med styrelsen. Det finns olika sätt att lösa ett sådant samordningsproblem. Man kan ha en gemensam ordförande och eventuellt ett gemensamt kansli. Men för oss är det en viktig princip att skilja mellan anslagsfördelande och förvaltande organ. Nu sade statsrådet att vi ansåg att det var så oerhört betungande med förvaltningsuppgifterna. Jag framhöll tvärtom att det för närvarande kanske inte var så betungande, men med den utveckling som väntas kan det bli mycket mer av förvaltningsuppgifter. Ur den synpunkten är det bra att redan från början ha en sådan här tudelning. Ur principiell synpunkt anser jag den vara mycket försvarbar.

Vidare kommer jag till frågan om Ingenjörsvetenskapsakademien. Vi har yrkat på 0,5 miljon kronor till den, medan högerpartiet yrkat på 960 000 kronor. I IVA:s anslagsäskanden, som jag har framfört mig, kan man se vad det rör sig om för olika poster. Som jag nämnde hade man begärt 2 015 000 kronor. Till bl. a. allmän verksamhet och tekniskt sekretariat begär man 450 000 kronor respektive 190 000 kronor. Till verksamhet i USA, Frankrike och Sovjetunionen begär man 525 000 kronor, och för ett centralt utlandssekretariat inom IVA 400 000 kronor — allt med den asterisken att omkring 590 000 kronor av dessa medel får IVA på annat sätt än av staten, vilket statsrådet också antydde.

Om jag har läst IVA:s anslagsäskanden rätt är det ändå en differens på 965 000 kronor, för vars täckande mittenpartierna föreslår 500 000 kronor. Det sker mycket med tanke på det förtjänstfulla sätt på vilket IVA har skött sin verksamhet. Vi uppskattar akademien och vill gärna ge ett stöd åt den.

Jag kanske härefter inte skall uppehålla mig så mycket vid det fristående institutet. Jag har noterat att statsrådet anser att sekretesskravet blir tillgo-

dosett genom styrelsen och att socialdemokraterna betraktar forskningsförmedling som en mycket viktig uppgift.

Jag kommer till sist till det argument som man riktar mot oss inom centerpartiet och folkpartiet när det gäller vår inställning till utvecklingsbolaget. Man menar att vår hållning är symptomatisk och att vi gång på gång gör på detta sätt så snart det är fråga om ett statligt företag. Det är nog så, herr statsrådet — det har också jag upplevt — att i varje sammanhang där det är fråga om förslag från socialdemokratiskt håll att ge staten mer inflytande, så framför vi vår principiella inställning — en talare här kallade den för halvidéell. Jag försökte klargöra för honom att den i högsta grad är idéell ur vår synpunkt. Vi är fördenskull inte emot statligt inflytande, utan vi erkänner att det behövs på olika områden som komplement till den fria företagsamheten. Men det går en skiljelinje mellan oss och socialdemokraterna, och jag kan förstå att ni inte tycker om det. Vi är försiktiga med att ge statliga företag och verksamheter fritt fram, och ni är lika försiktiga att släppa in den fria företagsamheten då det gäller samhällelig verksamhet.

I utskottsutlåtandet på sidan 12 talas det om delägarskap och att bland samarbetsformerna bör ingå möjligheter för statliga företag och verk samt även icke statliga företag att teckna aktier i utvecklingsbolaget. Jag citerar: »I sistnämnda hänseendet bör dock inte aktieteckning tillåtas ske i sådan utsträckning att bolaget förlorar sin klart statliga karaktär och självständiga ställning i förhållande till andra intressegrupper.»

Ja, det är er uppfattning. Vår uppfattning är att man skall vara lika försiktig när det gäller det privatägda, som inte bör domineras för mycket av samhället. Där går skiljelinjen mellan oss. Därför kunde man nästan på förhand räkna ut hur folkpartiet och centerpartiet skulle ställa sig när det gäller utvecklingsbolaget.

Ang. ökat statligt stöd till teknisk forskning, m. m.

Herr OLSSON, JOHAN, (cp):

Herr talman! Jag vill till att börja med gärna understryka vad statsrådet Wickman sade i början av sitt anförande, där han värdesatte den insats som det enskilda näringslivet gör på forskningens och utvecklingens områden. Det är värt att notera denna hans inställning, ty det är inte alltid man hör sådana tongångar.

Sedan vill jag klart säga ut att vi har ställt oss positiva till utvecklingsbolaget. Det kan inte diskuteras. Vi har inte föreslagit några begränsningar som skulle omöjliggöra utvecklingsbolagets verksamhet. Den slutsatsen kan man inte dra av vår reservation. För att belysa vad vi menar med de här begränsningarna skall jag citera ett stycke ur vår reservation:

»Innovationsarbetet för ett utvecklingsbolag är självfallet inte alltid — eller ens oftast — slutfört i och med att en prototyp tagits fram. Efter detta steg följer en ytterligare teknisk och kommersiell produktanpassning — — —»

Vi menar att den marknadsmässiga sakkunskapen många gånger finns i större grad inom näringslivet än i utvecklingsbolaget. Då måste det vara riktigt och rationellt att, när utvecklingsbolaget har utvecklat en idé och tagit fram en produkt, överlåta åt dem som har större erfarenhet att föra den produkten vidare till marknadsföring.

Jag tror alltså inte att ett bifall till vår reservation skulle innebära en så stor begränsning av utvecklingsbolaget att dess verksamhet skulle äventyras. Det var väl ändå inte meningen att utvecklingsbolagets huvuduppgift skulle vara att driva tillverkning. I så fall kommer frågan i ett annat läge. Men om det är fråga om ett utvecklingsbolag så som vi har sett det, är vi med på förslaget, men vi tycker inte att tillverkningsrätten skall drivas för långt.

Om småföretagen inte får det stöd och den hjälp av utvecklingsbolaget som propositionen avser, bör det finnas andra, rationellare och bättre möjligheter

att finansiellt stödja de småföretag som är beredda att ta upp t.ex. en tillverkning som utvecklingsbolaget har fört fram. Det behöver inte nödvändigtvis ske genom att staten genom utvecklingsbolaget går in som delägare i företaget. Jag tror det är bättre att företaget har sin frihet och får finansiellt stöd på annat sätt.

Herr statsrådet WICKMAN:

Herr talman! Jag tar till orda därför att den sista frågan kanske var en ledande fråga, men jag skall verkligen fatta mig mycket kort.

Låt mig konstatera, herr talman, att det ibland kan vara en fördel med midagsuppehåll. Det var en relativt angelägen bekantskap som jag gjorde med herr Wallmark efter middagen jämfört med den herr Wallmark som jag mötte före middagen. Jag skall därför inte förlänga debatten med herr Wallmark i annan mån än att på några få punkter kommentera hans svar till mig.

Jag förstår mycket väl att jag inte är en auktoritet för herr Wallmark, men på en punkt tycker jag ändå att herr Wallmark skall acceptera min kompetens. Det är när jag försäkrar honom att jag icke är ordförande i forskningsberedningens arbetsgrupp — oberoende av vad herr Wallmark anser i frågan.

Jag har faktiskt gjort mig möda att som jag tror besvara samtliga herr Wallmarks frågor. Han säger visserligen att jag inte besvarat dem, men det skulle ta för lång tid för mig att upprepa mina svar. Däremot har jag naturligtvis inte gett de svar som herr Wallmark ville ha.

Vi kommer tillbaka till skattefrågorna igen. Frågan om generell stöd — som skattelättnader innebär jämfört med de åtgärder och insatser som diskuterats i propositionen — diskuteras explicit på sidan 26 i propositionen. Vi får förkorta diskussionen här genom att helt enkelt göra sidhänvisningar. Frågan är alltså inte bortglömd eller förbigången i propositionen.

Ang. ökat statligt stöd till teknisk forskning, m. m.

Vi behöver inte diskutera vår inställning till IVA längre. Jag tycker att herr Wallmark i sitt lätt uppgiterade anförande före middagen slog in helt öppna dörrar.

Middagen har också haft det inflytandet på herr Wallmark att han nu faktiskt kan tänka sig att utvecklingsbolaget skulle få någon liten uppgift när det gällde att lämna service åt de statliga företagen. Om vi träffas igen om ett eller två år är det möjligt att herr Wallmarks beredvillighet att ge utvecklingsbolaget ytterligare uppgifter kanske har ökat.

Jag kan emellertid inte lämna herr Wallmark utan att protestera mot hans skildring av hans eget parti som ett parti som kämpar för en jämnare förmögenhetsfördelning här i landet. Jag vet att vi kommer att få en diskussion om skattefrågorna. Högerpartiet lägger konsekvent fram skatteförslag riksdag efter riksdag, vilka förslag jag i och för sig respekterar som uttryck för en genomtänkt och klart redovisad uppfattning om samhället. Men om man mot bakgrund av de förslagen framställer högerpartiets definition av de välståndsbildande krafterna som uttryck för en önskan att åstadkomma en jämnare förmögenhetsfördelning i detta land, då har nog middagen, herr Wallmark, varit litet för god.

Herr Nyman förde, tycker jag, en i och för sig mycket sympatisk diskussion om vari våra synpunkter på den riktiga organisationen av styrelsen för teknisk utveckling skiljer sig. Vi har deklarerat våra synpunkter, och jag tycker att det — särskilt såsom herr Nyman beskrev sin uppläggning av detta — inte är så mycket som skiljer beträffande de samordningsuppgifter som han vill lägga på dessa olika organ med gemensamt kansli. Kvar står ett för mig litet diffust principiellt hävdande av en skillnad som — det tror jag att diskussionerna har visat — verkligen inte föreligger i den praktiska verkligheten.

IVA:s anslagsfråga skall jag inte gå in

på. Vi kan kanske diskutera den utan att ta kammarens tid i anspråk. Jag tror att jag kan visa herr Nyman att vad jag sade i mitt inlägg faktiskt är korrekt, men jag skall inte göra det här ifrån talarstolen.

Herr Nymans inställning till statligt företagande är heller ingen överraskning för mig. Hela den attityd han gav uttryck åt visar — och vi vet självfallet att det är så — att folkpartiet inte har något intresse av att det bedrivs ett effektivt och expansivt statligt företagande här i landet. Alla de åtgärder som herr Nyman föreslår, dvs. avvikelserna från vårt förslag, har just sådan verkan och sådant syfte att detta bolag blir ett ineffektivare och mindre slagkraftigt och sämre företag än det företag vi hoppas att det skall utvecklas till med vårt förslag.

Jag måste säga att med herr Nymans uppläggning av det statliga utvecklingsbolaget skulle verkligen inte jag åta mig att försöka värva några privata intressenter för det. Med ett så litet attraktivt företag som det herr Nyman konstruerar står man där nog med rätt små förutsättningar att kunna intressera några privata intressenter för företaget.

Jag vet inte hur voteringsordningen kommer att bli i detta ärende, men det skall bli intressant att se vilken vikt folkpartiet och centerpartiet tillmäter de begränsningar i företagens konkurrensförmåga och konkurrenslikställighet med de privata företagen som föreslås i er reservation. Om voteringsordningen blir sådan — vilket jag inte har tänkt igenom — att ni står inför valet att ta vår konstruktion av utvecklingsbolaget eller att förkasta utvecklingsbolaget, lär vi rätt snart få bli varse om ni kommer att — som beträffande investeringsbanksfrågan — lägga ned era röster.

Herr WALLMARK (h) kort genmäle:

Herr talman! Om statsrådet Wickman upplever mig som en relativt — med

Ang. ökat statligt stöd till teknisk forskning, m. m.

betoningen på relativt — angenäm bekantskap efter middagen vill jag säga att i sak har jag inte uttryckt annan uppfattning före middagen än efter. Skillnaden är kanske bara den att statsrådet har uppfattat det på olika sätt beroende uteslutande på i vilket tonläge jag framförde det. Men eftersom statsrådet i sin långa replik egentligen inte gick in i någon som helst sakdiskussion, fanns det ingen anledning för mig att upprepa vad jag hade sagt. Jag vill gärna betona att det inte har varit ett personligt angrepp, utan det är uteslutande fråga om de åsikter som herr statsrådet för fram. Att vi i princip har skilda uppfattningar när det gäller utvecklingsbolaget är ju ingen hemlighet — jag har mycket klart deklarerat det.

Om det glädde herr statsrådet att jag sade att de statliga företagen måhända kan ha behov av något bolag som hjälper dem, så behåll gärna den glädjen, statsrådet Wickman. Det är bara det att de statliga bolagen avvisat detta, de vill sköta sig själva. Det finns här en grundskillnad mellan vår syn och den socialdemokratiska. Enligt den senare skall det, förutom att staten skall vara det allmänna serviceorganet, finnas en stat i staten som konkurrerar med andra företag på statliga, förmånliga villkor. Det är den grundprincipen vi vänder oss emot, och det kommer vi alltid att göra.

Vad jag sade var att statsrådet borde ha fört fram de socialistiska argumenten. Då hade vi kunnat diskutera politik. Det hade varit mycket bättre än att presentera försök till sakargument som vart och ett för sig kan manglas sönder. Det är mina huvudargument mot statsrådet Wickmans proposition.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Herr statsrådet borde skilja mellan folkpartiet och riksdagsledamoten Sven Nyman. Det kanske verkade av mitt korta anförande som om folkpartiet inte hade särskilt stort

intresse av att det bedrivs expansiv företagsamhet. Statsrådet måste förstå att jag inte hyser en sådan uppfattning. Folkpartiet har alltid försökt visa intresse för offentlig verksamhet. Herr statsrådet talade i sitt anförande positivt om det fria näringslivet och om behovet av samverkan mellan samhälle och näringsliv. Vi har naturligtvis också denna uppfattning.

Jag har tidigare framfört min uppfattning om utvecklingsbolaget. Varför skall detta bolag bedriva verksamhet genom egna företag om det finns lika stora och ännu bättre möjligheter att utnyttja företag på den fria marknaden? Det är bara detta det rör sig om. Jag är övertygad om att detta bolag kommer att bäst gagna sin verksamhet om det utnyttjar de resurser som finns i näringslivet. Jag vill inte ha ett utvecklingsbolag, som kommer att gå dåligt, och jag tror inte att det kommer att bli så. Jag vill att man skall rationellt utnyttja de resurser som finns i samhället.

Herr statsrådet WICKMAN:

Herr talman! Jag hoppas att det var en felsägning, när herr Wallmark påstod att de statliga bolagen själva inte var intresserade av det statliga utvecklingsbolaget. Det finns ett flertal remissvar från de statliga bolagen och affärsverken, vari de tillstyrker inrättandet av detta utvecklingsbolag, och en del av dem gör det till och med i den formen att de anmäler sitt intresse av att ingå såsom delägare i utvecklingsbolaget.

Herr Wallmark anklagade mig för att inte ha angivit vad han kallar för det politiska syftet med detta förslag, en användning som jag har mycket svårt att förstå. Vi lade fram ett näringspolitiskt program på vår partikongress i höstas. Jag var själv med om att utarbeta det. Det är väl då fullkomligt självklart att jag, när jag sedan skriver en proposition i en fråga som har behandlats i detta näringspolitiska program, följer

Ang. ökat statligt stöd till teknisk forskning, m. m.

programmet, eftersom det är baserat på samma analyser av verksamheten och samma uppfattning om samhällets behov av samhällseliga insatser. Det har jag inte ett ögonblick sökt att dölja. De argument som herr Wallmark finner i propositionen finner han av naturliga skäl i något mer kortfattad form i det näringspolitiska programmet. Jag följer självfallet det näringspolitiska program, som jag varit med om att utforma inom mitt eget parti. Det har jag ingen anledning att dölja.

Till herr Nyman vill jag bara helt kort säga: Gärna samarbete med näringslivet — det har jag nog upprepat till leda — men låt då den statliga företagssektorn få samarbeta från en position av styrka och på likartade konkurrensvillkor. Det är bara detta det gäller, herr Nyman.

Herr WALLMARK (h):

Herr talman! Jag vill bara framhålla, att meningarna inom den statliga gruppen är delade.

Jag vill sedan tillägga en sak helt utanför denna debatt. Det är helt tillåtet för statsrådet att medföra medarbetare till en debatt i kammaren, men om dessa medarbetare inte kan behärska sin munterhet, tycker jag att statsrådet skall låta dem vänta utanför.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan, varvid dock vissa punkter komme att sammanföras.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan i *punkten 1*.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de avseende *punkterna 2 och 3* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det

förslag, som innefattades i den av herr Virgin m. fl. vid utlåtandet avgivna, med A betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till vad utskottet hemställt, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nyman begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 131 punkterna 2 och 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Virgin m. fl. vid utlåtandet avgivna, med A betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Nyman begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 65.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidare gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande *punkten 4* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Virgin m. fl. vid utlåtandet avgivna, med B betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hem-

Ang. ökat statligt stöd till teknisk forskning, m. m.

ställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Wallmark begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 131 punkten 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Virgin m. fl. vid utlåtandet avgivna, med B betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Wallmark begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 107;

Nej — 25.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls här efter vad utskottet hemställt i *punkterna 5—8*.

I fråga om *punkten 9*, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Virgin m. fl. vid utlåtandet avgivna, med C betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemstäl-

lan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Wallmark begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 131 punkten 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner, Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Virgin m. fl. vid utlåtandet avgivna, med C betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Wallmark begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 110;

Nej — 25.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ytterligare gjorde herr talmannen enligt de beträffande *punkten 10* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Nyman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med D betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nyman begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Ang. ökat statligt stöd till teknisk forskning, m. m.

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 131 punkten 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Nyman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med D betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nyman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 40.

Därjämte hade 26 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls därefter vad utskottet hemställt i *punkterna 11 — 13*.

Med avseende å *punkten 14*, anförde nu herr talmannen, hade yrkats

1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas;

2:o), av herr *Ottosson*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr *Virgin* m. fl. vid utlåtandet avgivna, med E 1 betecknade reservationen; samt

3:o), av herr *Nyman*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av honom m. fl. vid utlåtandet anförda reservationen E 2.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nyman* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog

vardera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de här avgivna svaren ha va utfallit med övervägande ja för deras åsikt, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Nymans* yrkande.

Herr *Wallmark* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 131 punkten 14 antager det förslag, som innefattas i den av herr *Nyman* m. fl. vid utlåtandet avgivna, med E 2 betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits det förslag, som innefattas i den av herr *Virgin* m. fl. vid utlåtandet avgivna, med E 1 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Wallmark* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 44;

Nej — 33.

Därjämte hade 61 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd härav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en om-

röstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 131 punkten 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Nyman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med E 2 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nyman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 42.

Därjämte hade 25 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På särskilda propositioner bifölls därpå vad utskottet hemställt i *punkterna 15—18*.

Vidkommande *punkten 19*, anförde nu herr talmannen, hade yrkats 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o), av herr *Ottosson*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr *Virgin* m. fl. vid utlåtandet avgivna, med F 3 a betecknade reservationen; samt 3:o), av herr *Nyman*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölles i den av honom m. fl. vid utlåtandet anförda reservationen F 3 b. Herr talmannen yttrade vidare, att enär yrkandet i reservationen F 3 a förutsatte bifall till reservationen C, herr *Ottossons* yrkande torde få anses hava förfallit genom kammarens redan fattade beslut.

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de återstående, under 1:o) och 3:o) här ovan upptagna yrkandena propositioner och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nyman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 131 punkten 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Nyman* m. fl. vid utlåtandet avgivna, med F 3 b betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nyman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 40.

Därjämte hade 26 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet hemställt i *punkterna 20 och 21*.

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om allmän arbetsgivaravgift, m. m. jämte motioner.

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

I proposition nr 1968: 77 hade Kungl. Maj:t, under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 8 mars 1968, föreslagit riksdagen att

dels antaga därvid fogade förslag till

1) förordning om allmän arbetsgivaravgift,

2) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370),

3) förordning angående ändrad lydelse av 4 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstkatt,

4) förordning om ändring i uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272),

dels med godkännande av de riktlinjer för statsbidrag för allmän arbetsgivaravgift vid statsunderstödd verksamhet, som förordats i propositionen, bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om erforderliga ändringar i statsbidragsförfattningarna.

Propositionen hade, såvitt avsåge statsbidrag för allmän arbetsgivaravgift vid statsunderstödd verksamhet, hänvisats till statsutskottet och i övrigt till bevillningsutskottet.

I propositionen hade föreslagits, att arbetsgivare skulle erlägga allmän arbetsgivaravgift med belopp motsvarande en procent av utgivna löner i pengar eller naturaförmåner i form av kost eller bostad. I fråga om vem som vore arbetsgivare anslöte förslaget till arbetsgivarbegreppet inom socialförsäkringen. Vidare föresloges, att fysisk person, som haft inkomst av här i riket bedriven rörelse eller inkomst av här belägen jordbruksfastighet som brukades av honom, skulle erlägga allmän arbetsgivaravgift med belopp motsvarande en procent av denna sin inkomst i den mån arbetsgivare icke skulle erlägga allmän arbetsgivaravgift för inkomsten. I fråga om debitering och uppbörd skulle i stort gälla vad som föreskrivits beträffande avgifter till

sjukförsäkring och till försäkring för tilläggspension. Det hade föreslagits, att avgiften skulle utgå för löner som utgaves från och med den 1 januari 1969 och på inkomster som upptoges till beskattning vid 1970 och senare års taxeringar.

Med anledning av propositionen hade väckts följande motioner:

1) de likalydande motionerna I: 871, av herrar *Bengtson* och *Dahlén*, samt II: 1131, av herrar *Wedén* och *Hedlund*, i vilka yrkats, att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1968: 77 angående allmän arbetsgivaravgift skulle

A) besluta att med hänsyn till nuvarande budgetläge godtaga en allmän arbetsgivaravgift med det i propositionen angivna syftet;

B) i skrivelse till Kungl. Maj:t begära,

a) att förslag senare måtte framläggas för riksdagen om sådan tidpunkt för den allmänna arbetsgivaravgiftens ikraftträdande, att ogynnsamma konsekvenser för konjunkturutvecklingen och därmed sysselsättningen icke uppkomme,

b) att i avvaktan härpå förutsättningslös prövning vidtoges av möjligheterna att lindra belastningen för de mindre företagens ofta arbetskraftsintensiva produktion,

c) att förslag framlades för riksdagen angående förenkling av administrationen för avgiftssystemet, innefattande bland annat höjning av den inkomstgräns, under vilken egenavgift för rörelse eller jordbruksfastighet icke skulle debiteras, till 2 000 kronor;

2) de likalydande motionerna I: 872, av herrar *Bengtson* och *Tistad*, samt II: 1128, av fru *Fränkel* och herr *Thylén*, i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta, att allmän arbetsgivaravgift icke skulle utgå på lön i pengar eller naturaförmåner i form av kost eller bostad till sådan arbetstagare hos redare, som avsåges i 1 § första stycke

ket förordningen den 16 maj 1958 (nr 295) om sjömansskatt;

3) de likalydande motionerna I: 873, av herr *Enarsson*, och II: 1129, av herr *Nordgren m. fl.*, i vilka föreslagits, att riksdagen skulle besluta, att allmän arbetsgivaravgift (egenavgift) icke skulle erläggas av fysisk person, som åtnjutit inkomst av annat förvärvsarbete enligt 11 kap. 3 § lagen om allmän försäkring i form av inkomst av här i riket bedriven rörelse eller inkomst av här belägen jordbruksfastighet, som brukades av honom;

4) de likalydande motionerna I: 874, av herr *Holmberg m. fl.*, och II: 1127, av herr *Bohman m. fl.*, i vilka anhållits, att riksdagen — med avslag på förslaget till ikraftträdandebestämmelser i propositionen 1968: 7 — i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa,

a) att Kungl. Maj:t måtte förelägga riksdagen förslag om ikraftträdande av nämnda förordning först vid tidpunkt, då konjunkturutvecklingen och sysselsättningssituationen kunde göra arbetsgivaravgiften motiverad,

b) att Kungl. Maj:t måtte företaga en översyn av förordningens bestämmelser rörande egenavgiften i syfte att undanröja de med denna förenade olägenheterna;

5) de likalydande motionerna I: 876, av fröken *Stenberg* och herr *Lidgard*, samt II: 1130, av herrar *Oskarson* och *Nordstrandh*, i vilka hemställts, att riksdagen vid behandling av propositionen 1968: 77 måtte besluta, att ideella organisationer skulle vara befriade från skyldighet att erlägga allmän arbetsgivaravgift;

6) motionen I: 875, av herr *Nilsson, Ferdinand*, vari yrkats, att riksdagen skulle besluta avslå propositionen 1968: 77 om allmän arbetsgivaravgift m. m.;

7) motionen I: 877, av herr *Tistad*, vari anhållits, att riksdagen måtte besluta, att skattskyldig vid taxering till statlig och till kommunal inkomstskatt skulle äga åtnjuta avdrag med belopp,

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

som påförts honom som egenavgift, förhöjt med 25 procent;

8) motionen II: 1132, av herr *Wiklund* i Stockholm, vari föreslagits, att riksdagen skulle besluta från allmän arbetsgivaravgift befria sådana stiftelser och sammanslutningar, som lämnade kostnadsfri service av humanitär art och som vore befriade från skyldighet att erlägga statlig inkomstskatt.

De ovan under 1, 4 och 6 upptagna motionerna hade, i vad de avsåge statsbidrag för allmän arbetsgivaravgift vid statsunderstödd verksamhet, hänvisats till statsutskottet och i övrigt till bevillningsutskottet.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet av angivna orsaker hemställt,

A) att riksdagen måtte — med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 77 och med avslag på

a) motionen I: 875, i vad den behandlats av bevillningsutskottet,

b) motionerna I: 871 och II: 1131, i vad de behandlats av bevillningsutskottet och avsåge yrkande om ikraftträdande vid annan tidpunkt än den 1 januari 1969,

c) motionerna I: 873 och II: 1129,

d) motionerna I: 874 och II: 1127, i vad de behandlats av bevillningsutskottet och avsåge yrkande om ikraftträdande vid annan tidpunkt än den 1 januari 1969 —

antaga de vid propositionen fogade förslagen till

1) förordning om allmän arbetsgivaravgift med den ändringen, att 4 § erhöles i betänkandet angiven lydelse,

2) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370),

3) förordning angående ändrad lydelse av 4 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt,

4) förordning om ändring i uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272);

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

B) att riksdagen måtte avslå

1) motionerna I: 871 och II: 1131, i vad de behandlats av bevillningsutskottet,

2) motionerna I: 872 och II: 1128,

3) motionerna I: 874 och II: 1127, i vad de behandlats av bevillningsutskottet,

4) motionerna I: 876 och II: 1130,

5) motionen I: 877,

6) motionen II: 1132,

i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anfört och hemställt.

Den av utskottet föreslagna ändringen i 4 § förslaget till förordning om allmän arbetsgivaravgift innebar ett tillägg till första stycket i förtydligande syfte.

Reservation hade avgivits av herrar *Yngve Nilsson* (h), *Stefanson* (fp), *Sundin* (cp), *Gösta Jacobsson* (h), *Lundström* (fp), *Magnusson* i Borås (h) och *Vigelsbo* (cp), fru *Nettelbrandt* (fp) samt herr *Boo* (cp) och herr *Larsson* i Umeå (fp), vilka på anförda skäl ansett, att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen måtte — med avslag på förslaget till ikraftträdandebestämmelser i proposition nr 77 och på motionen I: 875 samt med bifall till motionerna I: 871 och II: 1131 samt I: 874 och II: 1127, sistnämnda fyra motioner i vad de hänvisats till bevillningsutskottet och avsåge ikraftträdandebestämmelserna —

1) antaga det i utskottets hemställan under A 1 upptagna författningsförslaget med den ändringen, att ikraftträdandebestämmelserna erhöles i reservationen angiven lydelse,

2) antaga det i utskottets hemställan under A 2 upptagna författningsförslaget med den ändringen, att ikraftträdandebestämmelserna erhöles den lydelse, som reservationen visade,

3) antaga de i utskottets hemställan under A 3 och A 4 upptagna författningsförslagen med den ändringen, att

ikraftträdandebestämmelserna erhöles den i reservationen angivna lydelsen,

4) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t senare måtte förelägga riksdagen förslag om sådan tidpunkt för den allmänna arbetsgivaravgiftens ikraftträdande, att ogynnsamma konsekvenser för konjunkturutvecklingen och därmed sysselsättningen icke uppkomme;

B) att riksdagen måtte — med anledning av motionerna I: 871 och II: 1131 samt I: 874 och II: 1127, nämnda motioner såvitt här vore i fråga, motionerna I: 872 och II: 1128, I: 873 och II: 1129, I: 876 och II: 1130, motionen I: 877 samt motionen II: 1132 — i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t, med beaktande av vad i motionerna anförts, måtte företaga en skyndsam översyn av bestämmelserna rörande arbetsgivaravgift och egenavgift och förelägga 1968 års höstriksdag de förslag till ändringar av bestämmelserna, vartill denna översyn kunde föranleda.

Herr talmannen yttrade, att överläggningen i fråga om förevarande betänkande tillika finge omfatta statsutskottets utlåtande nr 133, bevillningsutskottets betänkande nr 45, statsutskottets utlåtande nr 132, bankoutskottets utlåtanden nr 43 och 52 samt bevillningsutskottets betänkande nr 47; yrkanden skulle dock, i vederbörlig ordning, framställas efter det respektive betänkande föredragits. Redogörelser för innehållet i nyssnämnda betänkanden återfinnas i protokollet för kammarens aftonsammanträde den 30 maj.

Herr **ERICSSON, JOHN**, (s):

Herr talman! Vår medkammar har hållit på att diskutera dessa ting i åtta, nio timmar vid det här laget, och åtskilliga talare återstår. Av den talarlista som kammarens ledamöter har på sina bänkar framgått att det skulle bli en s. k. partiledardebatt. Det innebär att en partiledare och gruppledarna skulle in-

leda debatten. Då måste jag tyvärr konstatera att det har kommit en katt bland hermelinerna. Den har kommit dit därför att jag tycker att detta tillfälle är av sådan betydelse, att man i varje fall inte skall börja omedelbart att diskutera de problem som kommer att bli aktuella under sommaren och hösten. Vad kammaren står inför är nämligen att besluta en skattelagstiftning, som förmodligen kommer att bli tillämplig inte bara så länge denna kammare finns till, utan åtskilliga år framåt, under vilka många av kammarens ledamöter inte har tillfälle att konstatera hur den kommer att verka och tillämpas.

Det är ett enhälligt bevillningsutskott, som framlägger ett förslag. Jag går alltså inte i vägen för några oppositionsmän när jag är den förste som tar ordet i debatten. Vi har nämligen i bevillningsutskottet gjort en kompromiss som innebär att det inte kommer att ställas några yrkanden.

Det betyder inte att man har samma mening i huvudpunkterna, men vi har ansett det vara ändamålsenligt att utforma vårt betänkande på ett sådant sätt att vi vinner största möjliga fördelar med tanke på denna skatts stora betydelse för framtiden.

Vi har under de senaste 15 åren diskuterat frågan om indirekta skatter. Vi fick omsider en allmän varuskatt, och den började som en lågprocentig skatt i detaljhandelsledet. Dessutom fick vi punktskatter av allehanda slag. Men numera föreligger inte samma motsättningar mellan de olika partierna när det gäller frågan om indirekta skatter. Man har fått en erfarenhet och en teknik när det gäller de indirekta skatterna, som innebär att man kan kompensera de medborgargrupper som drabbas hårdare av den indirekta beskattningen. Det kunde vi inte för låt oss säga tjugu eller trettio år sedan, och därför var motsättningarna mycket starkare då än de är nu.

Denna skatt, som jag förutsätter att vi står i beredskap att besluta, ger

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

statskassan en inkomst på ungefär 7 miljarder kronor. Det är i stort sett inte mer än vad den allmänna varuskatten ger. Men vi vill ändå byta ut den allmänna varuskatten mot en mervärdeskatt.

Varför vill vi det? Man kan säga att det finns två saker som vi vill vinna, dels att det blir bättre kontroller när det gäller skatteuppbörden, dels att denna skatt verkar i en riktning som sammanfaller med våra handelspolitiska intressen. Det blir allt mera vanligt i våra grannländer och på kontinenten att man garderar sitt eget näringsliv mot en skattebelastning genom att införa en mervärdeskatt. Det innebär enkelt uttryckt, att konsumenterna omedelbart får bära den skattebörda som i annat fall via produktionen tas ut av samma konsumenter.

I förslaget om mervärdeskatt finns en komplettering, som innebär att arbetsgivarna skall betala avgift för sina anställda och dessutom att enskilda personer skall betala egenavgift. Det har förvånat mig att man på sina håll säger, att detta är en belastning för näringslivet. Jag hade nämligen tillfälle att under de år då allmänna skatteberedningen arbetade diskutera med näringslivets företrädare hur man skulle utforma en allmän mervärdeskatt. Vi kom då överens om att man borde införa vad vi då kallade socialavgift, av en storleksordning som var mycket högre än den arbetsgivaravgift som finansministern nu föreslår. Man kan säga: vi är inte i princip mot avgift; det är bara fråga om ikraftträdandet, och det är en alldeles speciell historia i samband med den saken.

När nu denna proposition om mervärdeskatt ligger på riksdagens bord, kan man konstatera att det inte från något håll visas någon större entusiasm för denna lagstiftning. Somliga säger att den skulle ha kommit mycket tidigare. Det kan man säga. Jag tror att det är fråga om en mognadsprocess, och när jag använder det uttrycket så

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

riktar det sig inte bara till konsumenterna i allmänhet utan även till andra grupper, nämligen de grupper som man brukar benämna med »näringslivet». Jag har aldrig kunnat acceptera det där uttrycket riktigt, ty näringslivet — det är vi alla, inte bara ägarna till företagen.

Alltnog, vi har inom bevillningsutskottet kommit överens om att hantera denna proposition på ett sådant sätt att vi säger, att trots att det skett väsentliga framsteg när det gäller att formulera lagtexten och anvisningar till densamma, så är lagtexten fortfarande svårtolkad, och jag erkänner utan vidare att jag är tveksam på åtskilliga punkter. Expertisen är tveksam om vad som kan vara det mest ändamålsenliga.

Därför har vi sagt, att i den mån som utskottets ledamöter inte kan komma överens, föreslår vi ingen ändring i själva lagtexten — alltså i den mån vi inte är ense. Om vi är ense är det ett bevis på att vi är tämligen säkra på att det vi vill är riktigt, och då föreslår vi ändringar.

Men, herr talman, tack vare ändringar i vår konstitution finns det numera möjligheter att säga, att vårriksdagen är en riksdag och höstriksdagen en annan. Förr var det omöjligt att behandla samma ärende två gånger under samma kalenderår. Man fick enligt konstitutionella regler inte behandla samma ärende mer än en gång under samma riksdag. Men det kan vi göra nu. Vi har därmed fått möjligheten att när vi kommit fram till vissa stadganden säga att vi får fundera på detta ett tag, och därför anmodar vi Kungl. Maj:t att använda den expertis som finns tillgänglig att under sommarmånaderna försöka finna ännu lämpligare lösningar än vad som föreslås i propositionen samt återkomma till höstriksdagen. Då kan riksdagen fatta definitivt beslut — och märk väl, att lagstiftningen inte skall träda i kraft förrän den 1 januari 1969.

Alla är nu ense i sak, om jag bort-

ser från enstaka riksdagsmän, bland dem ser jag framför mig herr Ferdinand Nilsson. Ja, ursäkta mig, det är ett helt parti också, som är emot mervärdesskatten, men även om det är ett helt parti så är det riktigt att använda uttrycket »enstaka riksdagsmän», ty de blir ju tillsammans inte så många.

När jag säger att vi är överens så innebär det inte att vi alla har samma mening om detaljerna i den här lagstiftningen. Tidigare i mitt anförande förklarade jag, att vi genom det här förslaget åstadkommer bättre kontroller. Eftersom finansministern nu är närvarande vill jag lägga statsrådet på minnet att vi bör försöka åstadkomma en kontroll som blir så effektiv som möjligt. Den blir dyrbar, men med hänsyn till den allmänna skattemoralen är det angeläget att den kommer till stånd.

Nu kommer jag kanske att få höra att jag är misstänksam mot de medborgare som har att inleverera skatten. Så är ingalunda fallet! Men vi vet att det finns individer som inte är lika angelägna om en korrekt redovisning som flertalet av oss är.

Jag antydde att lagförslaget trots förenklingar är svårtolkat. Det har väckts många motioner i frågan. Från organisationer och från sakkunniga personer har framställningar gjorts om ändringar i lagtexten.

Bevillningsutskottet har granskat föreliggande material och funnit det lämpligt att i vissa fall tillmötesgå vad vederbörande hemställt om. I det här sammanhanget har också något så egendomligt hänt, som att människor har begärt att få bli med i det här skattesystemet och alltså bli beskattade. Nog är detta egendomligt! Jag har personligen aldrig upplevt något sådant tidigare fast jag, herr talman, tyvärr har många år bakom mig i det här riksdagshuset. Dessa människor har hemställt om att komma med i mervärdesskattesystemet, inte därför att de är speciellt angelägna att betala skatt utan därför att

de har fått erlägga skatt utan att ha någon avdragsrätt för den, för så vitt de inte kommer med i det här förslaget om detta nya skattesystem. Och tänk, bevillningsutskottet har beviljat dem denna rättighet! Det är ju ändå ett framsteg.

Men vi har å andra sidan också behandlat ett stort antal yrkanden om undantag i beskattningen. Måhända uttrycker jag utskottets allmänna uppfattning när jag säger, att vi vill undvika flera undantag och arbeta för att få bort de undantag som nu finns med tanke på att denna lagstiftning inte skall gälla kortfristig utan för lång tid framöver.

Dessa speciella önskemål om undantag är av den karaktären att de låter sig motivera. Men riksdagen bör inte falla för den frestelse, som ligger i att man vinner tillfälliga favörer men åstadkommer skadeverkningar för systemet i stort. Vi har redan under allmänna varuskatten fått besked om sådana fall.

Vi avstyrker alltså motionerna beträffande ett stort antal varuslag. Det har gällt exempelvis tandproteser, i och för sig en behjärtansvärd angelägenhet som vi dock ej tyckt oss kunna gå med på. Och vem skulle t. ex. inte vilja att vi skulle få billigare böcker? Men vi säger nej också här. Man kan inte här sätta en gräns — det drar med sig konsekvenser om man fattar ett sådant beslut.

Vi har konstverken. Frågan hur de skall skattebehandlas har följt oss år efter år. Ett år bevektes bevillningsutskottet och gav konstnärerna skattefrihet vid försäljning från egen ateljé. Då trodde vi, att nu var i alla fall den gruppen tillfredsställd. Nej, nu säger man att en konstnär måste framträda på utställning och bli befriad från skatt på det han säljer på utställningar. Man kan då fråga sig: Var går gränsen mellan utställning och konsthandel? Vi bocar oss för herr finansministern och säger: Försök tala om för oss hur man skall precisera denna gränsdragning! Det är väl bäst att gå tillbaka till Kungl.

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.
Maj:t, så att man där får försöka finna en lösning.

Det finns en kapitalkonsumtionsartikel som heter personbilar. Begagnade personbilar är befriade från mervärdeskatt, och man tycker att all rättfärdighet då skulle vara uppfylld. Men det är det märkligt nog inte. Nu har finansministern sagt att det måste vara mervärdeskatt på begagnade bilar, men det är delade meningar om det i utskottet. Det går att argumentera på olika sätt, och vi har en respittid på några månader att lägga fram ett förslag. Vi väddar därför ånyo till Kungl. Maj:t att undersöka om det finns en ändamålsenlig metod att lösa detta.

Ärade kammarledamöter! Det är fråga om intäkter på hundratals miljoner kronor, om vi får in pengarna. Det gäller för oss att försöka finna regler för hur vi skall få in dessa pengar. Det finns i och för sig inget skäl att utesluta begagnade personbilar från mervärdeskatt, när man lägger skatt på praktiskt taget alla livets nödvändigheter.

Det finns vidare nytillkomna skatteobjekt på tjänsteområdet, det är varustransporter, hotellrum och annonser. Det förekommer förstas opinionsyttringar emot att utvidga mervärdeskatten på detta sätt. Å andra sidan tror jag att kritiken är överdriven t. ex. mot att beskatta annonser i dagspressen, som i övrigt är undantagen från mervärdeskatt i övrigt. Det gäller kanske i första hand vilken redovisningsmetod man skall använda. I den mån företagen får ligga ute med krediter, vilket i sin tur medför ränteförluster för dem, blir det en belastning. Jag tror att det föreliggande lagförslaget öppnar möjligheter till en snabb avlyftning av dessa krediter, dvs. man behöver inte redovisa intäkterna och betala skatt förrän man fått in likviden. Därmed skulle inte den belastning som ränteförlusterna innebär vara så tryckande för företagen.

För de ideella tidskrifter, som nu är befriade från mervärdeskatt men vilkas material blir mervärdesbeskattat, har

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

man också funnit metoder för att snabbt avlyfta den belastningen. För dem tror jag inte det är några större bekymmer.

Ett spörsmål, som jag t. o. m. har hört diskuteras i denna kammare i dag, är befrielse från mervärdeskatt för staten, i fråga om t. ex. tvätteriverksamhet. Det påstås att staten är favoriserad och konkurrerar ut enskilda företagare.

Inom utskottet har vi ingående diskuterat den frågan. Oppositionen erkänner att det är riktigt att riksdagen öppet har beslutat att beträffande viss verksamhet, som innebär att staten betjänar t. ex. landstingen, är det ingen mening med att ta ut skatt för. Där är vi överens, ty det är inte möjligt för enskilda företag att konkurrera på det området. Däremot säger man att det finns andra områden, där staten är favoriserad.

Utskottet framhåller emellertid att det inte finns något intresse för att statlig verksamhet skall konkurrera med enskild verksamhet genom att man diskriminerar genom beskattning. Det är således ett klart besked, att statlig verksamhet inte skall få några favörer genom särskilda förmåner i skattehänseende.

Jag tror att det är riktigt att lämna denna deklaration, så att vi framöver slipper ifrån de där resonemangen om att de samhälleliga företagen konkurrerar tack vare att de är skattebefriade. För fjorton dagar sedan förekom ett yttrande i andra kammaren, i vilket man alluderade på att ett statligt företag klarar sig »tack vare skattebefrielsen». Det är inte med sanningen överensstämmande. Jag har haft ett intresse av att medverka till ett uttalande i detta utskotts-betänkande som ger klart besked på den punkten.

För att min framställning inte skall bli ofullständig vill jag vidare säga, att när det gäller statlig upphandling skall man ta hänsyn till om det statliga företaget betalar omsättningsskatt eller inte — detta spörsmål har också berörts i motioner. Betalar företaget ingen omsättningsskatt, skall dess anbud räknas upp med motsvarande belopp, så att det

kan bli en riktig avvägning av vad som skall anses som bästa prestation.

En annan sak som är av intresse — jag höll på att säga av politiskt intresse på sina håll — är den ersättning som utgår till dem som inkasserar skatten. Jag minns mycket väl när vi införde den där ersättningen.

Nu blir det ju många fler skatteinbetalare än tidigare. Skulle staten bibehålla samma totalsumma för ersättningen åt dem som sköter uppbörden, blir det ju mycket små belopp till var och en. Skulle man å andra sidan följa de nuvarande reglerna och ge de många uppbördsinstanserna samma ersättning som tidigare, blir det ju mycket stora totalbelopp.

Det är en sak i detta sammanhang som jag lägger större vikt vid än pengarna — det vill jag betona — och det är det administrativa besväret med uppbörd, deklarationer och redovisningar. Detta är en belastning för varje medborgare som vi tar i anspråk för dessa uppgifter. Jag tror det vore väldigt nyttigt om riksdagen mer än tidigare beaktade sådana synpunkter.

Därför hälsar jag med stor glädje att vi inom bevillningsutskottet kommit överens om att i stället för att dela ut belopp — jag höll på att säga allmosor — åt företagare, skall vi kompensera vederbörande på det sättet att de får behålla inkasserade skattemedel under längre tid än vad Kungl. Maj:t har föreslagit. De får då ränteersättning på de pengarna, och det är lika värdefullt som att få en anvisning från en statlig myndighet. Jag hoppas att riksdagen godkänner detta förslag. Vi föreslår en förlängning av perioden mellan uppbörden och redovisningen från 18 till 35 dagar. Detta tror jag är till fördel för alla parter. I varje fall är det en förnuftig ordning.

Alla de som talar om att vi skall bekämpa byråkrati och de som bara vill dela ut pengar till medborgarna bör ju utan dåligt samvete kunna biträda en sådan här uppgörelse.

Herr talman! Tiden går fruktansvärt fort! Det här materialet är av sådant slag att man skulle kunna tala om det länge. Jag utgår ifrån att ett antal av kammarens ledamöter har läst föreliggande betänkande från bevillningsutskottet. Jag har ingalunda det kravet att man mycket noga skall läsa de konstiga och krångliga paragraferna och framställningarna. Jag vill emellertid ha sagt, att huvudsyftet med förslaget är — som jag sade förut — att lyfta av näringslivet vissa bördor, därför att så sker ute på världsmarknaden. Här får vi ett instrument som ger svensk export skattelättnader. Exportföretagen får samma konkurrensmöjligheter som andra på världsmarknaden. Jag är den förste att erkänna att det är betydelsefullt att så sker.

Men det är också klart att vi måste beakta den statsfinansiella situationen. Därför har vi tagit in en arbetsgivaravgift. Den avgiften skall inte jag tala om därför att det kommer min värderade utskottskollega, herr Erik Wärnberg, att göra. Han kommer att motivera vår inställning.

Tillåt mig bara upprepa vad jag har sagt flera gånger tidigare, att mitt ställningstagande i den allmänna skatteberedningen när jag på sin tid tillstyrkte en allmän mervärdeskatt var förutsättningen att socialavgiften kom samtidigt. Min ståndpunkt är oförändrad. En mervärdeskatt utan arbetsgivaravgift i nuvarande läge är inte tänkbar. Om man inte accepterar arbetsgivaravgiften kommer i varje fall inte jag personligen — och jag utgår ifrån att huvuddelen av mitt parti har samma inställning — att acceptera mervärdeskatten. Och jag tror att det är särskilt viktigt att man har klart för sig detta i kammaren, så att man inte säger att det är ett »tillbaka-dragande» av det förslag som man hade räknat med skulle gå igenom. Så är inte förhållandet.

Nu är vi väl, herr talman, i denna kammare så pass ordrika att vi kommer att fatta vårt beslut efter andra

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.
kammarens beslut, och då har vi fått klart för oss hela den situation som föreligger beträffande detta skatteförslag.

Slutligen, herr talman, vill jag säga, att när nu en partiledare och ett par gruppleddare m. fl. kommer att inleda en debatt på annan bas, skall jag inte besvara mig med att ytterligare utveckla vad jag nu har sagt. Det ligger utanför den plan som är uppritad för denna debatt. Men jag tyckte, herr talman, att jag skulle ha rätt att ta i anspråk den här stunden för att tala om att det finns också ett förslag om mervärdeskatt, som kammaren kanske borde uppmärksamma.

Vi skall senare ställa yrkanden.

Herr HOLMBERG (h):

Herr talman! Bevillningsutskottets ordförande, herr Ericsson i Kinna, både började och slutade med en ursäkt för att han startade debatten med ett anförande om mervärdeskatten.

Jag tycker inte att det finns någon anledning härtill. I själva verket är det mycket naturligt att den socialdemokratiska företrädaren för utskottet inleder med några motiv för att mervärdeskatten — som de borgerliga partierna under många år har yrkat på — nu slutligen genomföres och som nu definitivt inlemmas i det svenska skattesystemet. Det är i och för sig glädjande att vi har kommit så långt, fastän det naturligtvis har tagit — enligt vår mening — alltför många år innan vi har nått därhän. Det är dock ett steg på vägen till en genomgripande skatte-reform.

Jag kommer inte att närmare gå in på mervärdeskattens speciella problem, utan jag tänker följa den ordning som vi tidigare har haft när vi har talat om kompletteringspropositionen och bevillningarna, nämligen säga något allmänt om den ekonomiska politiken. I och för sig vore det då naturligt att utgå från den kompletteringsproposi-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

tion som finansminister Sträng har signerat. Nu har emellertid finansministern signerat så mycket, att det är frestande att ta ett annat utgångsmaterial. Denna gång tänker jag på ett material som har lästs av långt flera människor än de som har tagit del av kompletteringspropositionen.

Det är den stora helsidesannons med finansminister Strängs behagliga och förtroendegivande utseende som blickfång, som vi har tagit del av i dagstidningarna för några dagar sedan. Den annonsen inleds med en rubrik — en uppmaning till alla läsare. »För er som vill ha fakta», säger herr Sträng.

Sedan börjar faktaredovisningen. Herr Sträng säger: »Produktionen växer i år med fyra procent.» Det låter bra men finansministern tvingades häromdagen i kompletteringspropositionen redovisa att ökningen 1967 blev *sämre* än han trodde ännu i januari i år, eller endast tre procent. Nu tror finansministern emellertid på 4 procent för år 1968. Låt oss hoppas att han får rätt.

»Exporten ökar i år med 6,5 procent. Handelsbalansen är stabil», fortsätter finansministern. Exportökningen var mycket god under första halvåret 1967, över 8 procent. Under andra halvåret nådde vi en betydligt sämre ökningstakt, och nu är frågan om utvecklingen kommer att bli densamma under år 1968.

»Sysselsättningen förbättras», fortsätter finansministern. Javisst, sysselsättningen förbättras alltid säsongmässigt. När det blir ljukt och varmt på våren och sommaren medför det tydligen en tendens, i detta under vintern snöiga och kalla land, till lättnad på arbetsmarknaden. Arbetslösheten är dock större än den var vid denna tid förra året, och det är en utveckling som är av betydelse. Av kompletteringspropositionen framgår också, att finansministern är orolig för sysselsättningsläget nästa vinter. Han nämner att det finns behov av ökad om-

skolning och beredskapsarbeten. Vi medger gärna att där finns ett behov, men det betyder naturligtvis inte att arbetslösheten minskar.

Vilka slutsatser kan man dra av dessa s.k. fakta? Jo, helt enkelt att det inte är fråga om fakta. Det är här, på samma sätt som i statsverkspropositionen och kompletteringspropositionen, en prognos, dvs. en uppskattning, en mätning eller en gissning för framtiden.

Jag har velat nämna detta därför att jag tror att det är en form av försiktig förfalskning att ge sken av att denna sifferredovisning, som man måste använda sig av i politiken, skall betraktas som en ren och klar faktaredogörelse.

Emellertid slutar finansminister Sträng med en realistisk gissning. Han säger: »Den ekonomiska uppgången betyder inte att problemen är borta.» Däri har finansministern obestriddligen rätt. Det är inte ett faktakonstaterande från min sida, men det är en tro, en gissning. Jag tror att uttalandet är realistiskt.

Med utgångspunkt från detta vill jag säga några ord om hur vi inom högerpartiet ser på bakgrunden till den nuvarande ekonomiska situationen och till framtidsutvecklingen. En förbättring av den internationella konjunkturen tycks nu lyckligtvis vara på väg sedan någon tid. Den ljusare bilden innehåller dock många skuggor och många orosmoln, som framträder mer eller mindre tydligt i horisonten.

Den västtyska utvecklingen har sedan länge betraktats som central när det gäller konjunkturbedömningen. En ökad aktivitet i den tyska ekonomin har nu lett till att en del svenska företag kan få glädja sig åt en förbättring av försäljningen på denna marknad.

Vi tyckte oss också se en början till en fransk konjunkturuppgång — tills de nuvarande oroligheterna i Frankrike bröt ut. Vad dessa kommer att leda till kan inte förutses i dag, men vi vet att

en ekonomisk kris i Frankrike, som är oundviklig om den sociala krisen blir långvarig, inte kan undgå att få allvarliga och mycket svåröverskådliga konsekvenser för oss och även för hela EEC-området.

Det är nu snart sex månader sedan den engelska labourregeringen till slut tvingades devalvera pundet. Vi vet att effekten härav hittills varit otillräcklig. De kompletterande åtgärder som vidtagits har inte varit tillräckliga. Den engelska exporten har visserligen förbättrats, men en fortsatt hög import orar. Det är tyvärr, herr finansminister, ingen hemlighet att man nu i ansvariga kretsar i London diskuterar direkta importrestriktioner. Det är f. ö. tveksamt om de i dagarna vidtagna kreditrestriktionerna kommer att bedömas som ensamt tillräckliga.

I USA har en skattehöjning föreslagits. Finansministern kanske drar lätt på munnen, eftersom jag ohöjlt talar om skattehöjning. Vi vet emellertid att den amerikanska skattehöjningen återigen har skjutits upp. Därmed ökar riskerna för att andra åtgärder vidtages med mer negativ effekt på det internationella handelsutbytet. Det finns sålunda i dag tecken på att vi återigen kan drivas in i ett nytt internationellt ekonomiskt krisläge. Vi skall naturligtvis hoppas att det går att undvika.

Nu är den stora frågan för oss, vilken ekonomisk politik som vi skall föra. Det gäller naturligtvis för oss att inte bara reagera på tillfälliga inhemska och utländska impulser och prognoser. Än viktigare är att handla rätt i det längre perspektivet, att rätt förstå tidens utvecklingstendenser och att ställa de rätta frågorna om framtiden; helt enkelt att klarlägga de realistiska alternativen och ge medborgarna ett ärligt val mellan dessa alternativ.

Socialdemokraternas misslyckanden i fråga om den löpande ekonomiska politiken under efterkrigstiden är för denna kammare och inte minst för oppositionen många och välkända. De

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.
bär ansvaret för dagens svårigheter med sviktande sysselsättning och lönsamhet. Men frågan är om socialdemokraternas eller regeringens egna svårigheter att förstå framtiden ändå inte är ännu allvarligare.

Efterkrigstidens för oss speciellt gynnsamma konkurrenssituation hör nu sedan länge till historien. Under den långa uppbyggnadsperioden hade efterfrågan på varor ett stort försprång över produktionskapaciteten i världen. Men så är inte längre fallet. Den internationella konkurrensen har blivit allt hårdare. Överkapacitet finns nu på flera områden.

Vilka konstateranden kan man göra mot denna bakgrund? Jag skulle först vilja ta upp tre frågor.

För det första tenderar det svenska näringslivets produktion att utgöra en allt mindre del av den växande världsproduktionen. Därmed blir vår produktion känsligare. Den blir lättare att ersätta av våra konkurrentländer. Vi har också förlorat mycket av vår prisleddande ställning i fråga om de traditionella stora svenska exportprodukterna. Låt mig ta cellulosan som exempel och ange några siffror. Vår andel av världsproduktionen av kemisk och mekanisk massa har minskat från cirka 15 procent år 1937 till 9 procent år 1950, till drygt 8 procent år 1960, och nu är den nere i cirka 7 procent. Det betyder att vi i dag måste lita mer till egen kraft och förmåga att konkurrera. Vi löper med andra ord större risker.

För det andra får vi inte glömma, att den tekniska och ekonomiska utvecklingen går allt snabbare, vilket är det samma som att säga, att den ekonomiska livslängden hos det som vi producerar blir allt kortare. Därav kan man dra en annan slutsats, nämligen att den tid krymper som vi har på oss för att ta igen investeringarna.

För det tredje — det finns särskild anledning att säga det sedan utvecklings- och forskningsministern har anlänt till kammaren — kräver naturligt-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

vis utvecklingen att vi satsar mer på forskning och utveckling av de produkter som vi har en möjlighet att konkurrera med.

Vad betyder nu detta, utom att vi lever i en farligare värld? Större risker i produktionen, större avskrivningsbehov och större riskfyllda investeringar betyder att vi måste ha en lönsammare produktion och finansiellt starkare företag. Då tänker jag inte bara på enskilda företag utan lika mycket på kooperativa eller statliga, i den mån sådana behövs. De anställdas trygghet kräver detta. Samhällets och de olika företagens intressen blir i nuvarande läge alltmer påtagligt gemensamma.

I dag kan vi konstatera den socialdemokratiska regeringens politiska misslyckande på en väsentlig punkt: den svenska produktionens lönsamhet har kraftigt försämrats. Investeringsviljan i näringslivet har — det visar statistiken — stagnerat och företagets ekonomiska resurser försvagats.

Misslyckandet ligger i att vi har skaffat oss ett handikapp i den hårdnande internationella konkurrensen, nämligen de höga produktionskostnaderna. För att undvika missförstånd vill jag gärna ha sagt, att jag inte menar att våra reallöner är för höga. Tvärtom. Jag menar inte heller att medborgarnas konsumtion är för hög. I själva verket ligger det så till att den på papperet utomordentligt stora löneökningen för en industriarbetare under 60-talet — 4 å 5 kronor per timme — inte har ökat hans egen reella köpkraft, över vilken han själv bestämmer, med stort mer än en 50-öring per arbetad timme. Det är i stället de totala produktionskostnaderna som har blivit för höga.

Jag vill passa på att rätta till ett missförstånd som ofta upprepas från socialdemokratiskt håll, nämligen att vår inflation inte skadar oss så länge andra länder tillåter sig en motsvarande inflation. Det är inte på detta sätt när exportpriserna ligger still; och det har de i stort sett gjort under 60-talet.

Det är inte heller den relativa kostnadsstegringen som vi skall hålla i nivå med våra konkurrenters. Vad som räknas är stegringen i kronor och ören; och den blir stor eftersom vårt utgångsläge är högt. Regeringen har försatt oss i den situationen och måste ta ansvaret för den. Vårt näringslivs produktivitet är visserligen mycket hög, det är riktigt, och den kan säkert höjas ytterligare. Men att tro att den framdeles kan kontinuerligt höjas snabbare än våra konkurrenters, vilket är vad vårt höga kostnadsläge egentligen kräver, det är en illusion.

Vi har nu hunnit se en hel del av de svårigheter jag talar om. Arbetslösheten är fortfarande hög i vårt land, med den måttstock vi skall använda. Jag tänker inte ta upp en diskussion om hur sysselsättningen statistiskt skall redovisas; den frågan har vi debatterat många gånger förut. Men vi vet att de enskilda människorna känner problemets storlek — alltså de arbetslösa, de som är under omskolning eller i beredskapsarbete och som oroar sig för framtiden. Detsamma gäller hemmafruarna som på grund av arbetsmarknadsläget inte kan gå ut i arbetslivet om de haft arbete tidigare eller om de önskar börja ett förvärvsarbete. Många ungdomar vet inte heller om de kommer att bli sysselsatta inom det yrke de utbildat sig för.

I det längre perspektivet kommer arbetskraftsbristen att erbjuda ett dominerande ekonomisk-politiskt problem, anser finansministern, om jag rätt har läst kompletteringspropositionen. Ja, det är samma tanke som var ett centralt tema i långtidsutredningen för den ekonomiska utvecklingen under perioden 1966—1970. Men utvecklingen under de senaste åren har visat något annat. Med en socialdemokratisk regering får vi uppenbarligen behålla bekymren för sysselsättningen. Låt mig ge några exempel från industrin.

I mars i år redovisades 2,5 procent färre sysselsatta än för ett år sedan.

En särskild beräkning för verkstadsindustrin, som ju brukar tilldelas en avgörande roll i den framtida utvecklingen, visar att sysselsättningen i mars 1968 var 8,23 miljoner arbetstimmar per vecka mot 8,88 miljoner arbetstimmar i mars i fjol. Enligt en revidering av långtidsutredningens långtidsprognos, som nyligen slutförts inom industrins utredningsinstitut, kommer den produktionsökning man nu förutser fram till 1970 att klaras utan nyanställningar.

Den här utvecklingen skulle i och för sig inte inge någon oro, om samtidigt industriinvesteringarna steg och om lönsamheten var god. Siffrorna skulle då kunna vara ett uttryck för en naturlig strukturell förändring. Men nu är det inte så; lönsamheten är inom alltför många branscher klart otillfredsställande, och investeringarna har stagnerat. Samtidigt ökar investeringar och sysselsättning i de svenska företagens verksamhet utomlands, men det ger ju inte någon sysselsättning i första hand åt de svenska arbetarna.

Vi fick en tidig varningssignal för några år sedan. Det gäller störningen i handelsbalansen. Konjunkturförsvagningen gav oss ett andrum i det avseendet. Konjunktoren har nu inte ens hunnit mer än börja förbättras, förrän siffrorna för handelsutbytet åter försvagas. För perioden januari—april 1968 beräknas underskottet till 800 miljoner kronor mot cirka 630 miljoner kronor för samma kvartal förra året.

Den engelska situationen under senare år, när man i avsaknad av manöverutrymme tvingats föra något slags stop and go-politik, borde på den här punkten verkligen vara ett avskräckande exempel för finansminister Sträng.

Hur har nu regeringen uppfattat dessa den ekonomiska politikens mera långsiktiga problem? Vad har man för recept?

Jo, säger man, vi måste nu få till stånd en ominriktning av vårt närings-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

liv. Man kallar det för en strukturrationalisering. Vi måste ha nya företag, större företag, ja, nästan bara stora företag har det ibland verkat som man vill ha. Vi måste också tillverka andra och nya produkter.

Herr talman, den allvarliga sanningen är, att en aldrig så ambitiös s.k. strukturrationalisering inte erbjuder oss en väg ur det dilemma som vår hemmagjorda inflation har försatt oss i. Vi kommer inte ifrån tvånget att på ett konkurrenskraftigt sätt tillverka i stort sett de varor som vi hittills ägnat oss åt att producera och sälja. Vi behöver vår skogsindustri, vi behöver vår textilindustri. Vi behöver vår fiskeindustri, för att ta något helt annat.

Vi har under de senaste åren fått uppleva mycket av det som brukar få heta strukturrationaliserande åtgärder, dvs. nedläggningar, sammanslagningar, omläggning av driften i företag. Vi kan kalla det för strukturrationalisering, men vi kan också kalla det för rationalisering över huvud taget, en rationalisering som lägger en bättre grund för framtiden. Men det viktiga är att vi kan inte, vi vill inte och vi skall inte slå ut alla de branscher, som inte kan klara ett orealistiskt kostnadsläge. Det kan inte vara rationellt att tänka på det sättet.

Den återstående delen av regeringens eller socialdemokratiska partiets recept för framtiden tycks vara att våra företag inte får vara finansiellt starka. Företagssparandet vill man tydligtvis inte skall öka. De som uttryckt sin berättigade oro över vad detta har och kommer att ha för effekt på företagens vilja och förmåga att satsa på framtiden, har fått nöja sig med svaret att företagen får vänja sig vid en sämre konsolidering. Företagssparandet, säger man, står nämligen i motsättning till löntagarnas intressen. Det är fråga om en konflikt mellan att vinster nedplöjs i företagen eller utgår i form av skatter och löner, säger finansministern. Det uppenbart felaktiga i tankegången är

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

att man tappat bort, att ett företags gradvis ökade styrka är en förutsättning för utveckling och att man i företaget måste skapa en buffert för de anställdas skydd.

Varför kan då inte företagen i stället för att ha eget sparande förlita sig på kollektivt sparande, på de av finansminister Sträng direkt eller indirekt kontrollerade finansieringskällorna?

Jo, helt enkelt därför att de då blir mer beroende av omdömet hos de personer som beslutar om dessa medels fördelning. Detta bör i och för sig inte vara någonting att oja sig över, eftersom vi alltid haft kreditinstitut som på olika sätt måste fördela pengar. Men beroendet får inte bli för stort, ty besluten har ju samtidigt blivit så mycket mer komplicerade. Man kan inte begära att de personer som sitter i olika, av det kollektiva sparandet influerade institut, kan utveckla tillräcklig fantasi, tillräckliga kunskaper och tillräckligt omdöme för att klara denna ökade börda.

Slutsatsen av detta resonemang, som naturligtvis är tillspetsat, ger sig ganska naturligt. Vi behöver främst starka och flexibla företag. De kan inte ersättas av starka statliga finansieringsinstitut.

Låt mig sedan säga några ord om de ekonomisk-politiska målsättningarna, eftersom de tas upp i kompletteringspropositionen. Traditionellt har man talat om tre bollar som skall hållas i luften — god sysselsättning, stabilt penningvärde och extern balans. I vår tid har vi försvårat detta balansnummer ytterligare något genom att ta med en ny målsättning, nämligen en oavbruten god och jämn tillväxt. Men socialdemokraterna har ännu en målsättning: en ständig tillväxt av den statliga verksamheten. Mot den bakgrunden är det inte att förvåna sig över att de ibland tappar en boll eller två.

Hur står det för övrigt till med skärpan på de ekonomisk-politiska verktyg som finansminister Sträng under så

många år har försökt använda? Hur har regeringen vårdat sig om dessa verktyg?

Svaret är väl att de har blivit avsevärt slöa genom felaktig användning. Om de ekonomisk-politiska medlen skall bevara sin förmåga att motverka inflation, så får de inte brukas alltför länge och alltför ensidigt. En annan förutsättning är att inflationen inte allmänt får förväntas av opinionen, av löntagare och företagare. Om vi alla som konsumerar, investerar eller vill ha krediter, vänjer oss vid att räkna med en viss inflation och vänjer oss vid de företeelser som har till uppgift att motverka den, såsom dyra pengar eller stigande skatter, så finner vi naturligtvis olika vägar att i stor utsträckning kompensera oss. Det är med medicin mot inflation som med annan antibiotika — man måste lyckas ganska kvickt med kuren.

Jag skall kanske på denna punkt göra ett tillägg för att vara helt rättvis mot mina borgerliga kolleger. Det resonemang som jag nu fört har jag också återfunnit i folkpartiets och centerpartiets motion, där man har begärt en utredning av olika finanspolitiska åtgärders verkningar under medverkan av ekonomisk expertis. Det kan väl inte innebära annat än att folkpartiet och centerpartiet liksom vi har gripits av tvivel på de sedvanliga ekonomisk-politiska medlens verkningsförmåga.

Hur skall vi nu klara oss ut ur denna situation? Låt mig börja med att säga något om målsättningarna som vi ser det inom högerpartiet.

Vi sätter sysselsättningen främst. Arbetslöshet är en tragik, men det är också ett slöseri. Det finns anledning för oss i högerpartiet och för alla demokratiska partier att understryka det. Hur skall vi klara det? Utgångspunkten måste vara starkare företag som ger fler sysselsättningsmöjligheter, kompletterade på det sociala området med en generell arbetslöshetsförsäkring. Det är första målet.

Tillväxten är vårt andra huvudmål. Så många uppgifter är ännu olösta att vi behöver nya resurser. Det är först när man skapat nya resurser som en diskussion om vart resurserna skall gå och vem som skall bestämma över dem verkligen kan ha en mening.

Vidare anser vi att den ekonomiska politiken skall syfta till att sprida de ökade ekonomiska tillgångarna på så många händer som möjligt. I det ekonomiska principprogram som vi många gånger har framfört här i riksdagen och på andra ställen under beteckningen ägardemokrati har vi närmare utvecklat denna målsättning. Jag vill här bara peka på att denna strävan har både en ideologisk innebörd — demokrati förutsätter ekonomisk frihet — och en ekonomisk-politisk. Genom att befordra ett ökat enskilt sparande och ägande kan vi också återge de ekonomisk-politiska verktygen en del av deras skärpa.

Hur skall vi nu klara den obalans som vi har?

För det första kan man säga att vi skall klara obalansen genom klokare hushållning. Men då säger finansminister Sträng att han har utnyttjat all den klokskap som regeringen har i omdöme och teknisk hjälp.

Vårt krav på klokare hushållning är inte ett önskemål om minskad service. Det är ett krav på effektivare samhällsservice. Näringslivets människor har tvingats till en skärpt rationaliseringsprocess. Det är klart att samma krav i ökande utsträckning år från år riktas mot den offentliga sektorn. Vi har under senare år gång på gång framhållit att de offentliga utgifterna inte bör tillåtas öka snabbare än den totala produktionen av varor och tjänster. Vi har till årets riksdag lagt fram ett förslag — och vi har också reserverat oss för det — om en allmän besparingsutredning för att komma en bit på väg till detta mål.

Våra ekonomisk-politiska problem har uppenbarligen liksom våra grann-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

länders sin rot i de offentliga utgifter-
nas snabba stegringstakt. Därför finns
det anledning för mig att citera den
nye danske finansministern, högerman-
nen Poul Møller: »Den nya regeringen
kommer att ge statens budgetpolitik en
ny inriktning. Vi kommer icke längre
att låta olika departement och verk
framlägga önskelistor, som så i sista
ögonblicket skall skäras ned — så gott
det nu sig göra låter. Vi meddelar dem
i stället nu hur mycket deras utgifter
kan få stiga under det kommande året,
så att vi därmed från början har en
målsättning för hur stor den samlade
utgiftsstegringen kan få bli. Målet är
att statens utgiftsstegring under kom-
mande år skall hållas i takt med den
väntade produktionsstegringen.»

Det är alltså målsättningen för den
nya danska borgerliga samlingsrege-
ringen, och det är en målsättning som
en annan regering i Sverige — jag hop-
pas det blir en borgerlig samlingsrege-
ring efter valet — också borde göra till
sin.

Herr talman! Vi har också inom hö-
gerpartiet arbetat för en begränsad re-
form av den direkta beskattningen, och
vi har arbetat för att denna reform
skulle beslutas av 1968 års riksdag.
Vårt förslag är av måttlig storlek, både
statsfinansiellt och för skattebetalarna.
Något annat har inte varit möjligt. Men
vi anser att det skall kunna få en stor
psykologisk effekt inför höstens avtals-
rörelse. Det gäller för oss att visa att
det går att sänka skatterna. Det är den
väg som vi måste beträda. För fram-
tiden gäller nu som tidigare att en ge-
nomgripande skattereform är vår vik-
tigaste ekonomisk-politiska uppgift i da-
gens läge.

Var regeringen Erlander — eller kan-
ske jag i detta fall skall säga regeringen
Gunnar Sträng — aldrig tycks vilja er-
känna är den effekt som skattetrycket
och skattepolitikens utformning har på
det ekonomiska livet. Det höga skatte-
uttaget har för regeringen blivit en frå-
ga om att bokföringsmässigt täcka sina

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

utgiftsbehov. Vi har från högerpartiet starkt kritiserat denna högskattepolitikens filosofi. Vi har konsekvent krävt lägre och rättvisare skatter. Vi har gjort det i förvisningen om att man därmed får en stimulerande effekt på arbetsviljan och produktionsförmågan. Och vi har tidigare haft stöd, inte minst av folkpartiet, i denna vår strävan.

I ett samhälle där över 40 procent av bruttonationalprodukten går till skatter och obligatoriska avgifter av olika slag är varken skattetryckets förändringar eller sättet att ta ut skatter av underordnad betydelse. Tvärtom. Frågan sammanhänger direkt med den ekonomiska tillväxtproblematiken.

Vad menar regeringen med ekonomisk tillväxt? Vad menar regeringen med resurser? I rimlighetens namn kan man ju inte mena endast nya kronor till statskassan. Ökade resurser, ökade ekonomiska tillgångar i samhället är ju inte något annat än att våra gemensamma produktionsinsatser blir större och större år från år, vilket i sin tur ger ett växande skatteunderlag som i nästa etapp även ger stat och kommun ökade resurser.

Jag utgår från att detta motiv — att få en resursskapande skattepolitik — också var vägledande för finansminister Sträng när han 1960 tillsatte en skattentredning med uppgift att göra ett mera modernt och tidsanpassat skattesystem.

Jag utgår ifrån att detta motiv spelade en stor roll för löntagarorganisationerna när de 1964 helhjärtat slöt upp bakom kravet på en produktionsfrämjande skattereform.

Jag utgår ifrån att detta motiv fanns även hos övriga demokratiska partier och ekonomiska experter som ställde sig bakom detta krav på skattereform — som regeringen sedan svek.

Herr talman! Högerpartiet har konsekvent år efter år fullföljt detta löntagarkrav på lägre och rättvisare skatter. De förslag som vi i dag framlagt innebär i begynnelseskedet sänkta mar-

ginalskatter, höjda ortsavdrag och särskilda skattelättnader för folkpensionärerna. Därefter måste vi ha en utredning om en ny produktionsstimulerande skattepolitik för framtiden med fullföljande av reformerandet av skatteskalorna, med indexbindning av ortsavdrag och skatteskalor — för att nämna några exempel.

Högerpartiet vill — jag citerar en folkpartiannons, publicerad nu i vår — »genomföra en skattereform, som gör det mer lönande både att arbeta och att spara». Det är, herr talman, ett krav som vi inte viker ifrån, vilket vi bl. a. visat genom våra konkreta framlagda förslag till årets riksdag. Det är också ett reformkrav som vi kommer att ta med oss, som vi kommer att driva i en eventuellt kommande borgerlig regering.

Att det på en del håll inom folkpartiet varit tal om att uppskjuta de tidigare skattesänkingskraven förändrar naturligtvis inte högerpartiets inställning till behovet av en skattereform. Tvärtom, ju mer opreciserad och svävande man på folkpartihåll blir i sina skatteuttalanden, ju viktigare är det att högerpartiet klart uttrycker sin uppfattning i skattefrågan och att det är berett att arbeta för den både i oppositionsställning och som part i en borgerlig trepartiregering. Ty det borgerliga samarbetet måste bygga på vissa principer. Högerpartiet, folkpartiet och centerpartiet är i dag tre ungefär jämnstora partier. I en borgerlig regering måste vart och ett av partierna respektera och ta hänsyn till de väljare som står bakom respektive parti. Det är en demokratisk skyldighet. Inget parti kan kräva att få diktera varje enskild punkt i den samlade borgerliga politiken. Det gäller folkpartiet och centerpartiet, och det gäller högerpartiet, även i skattefrågan.

Vad som nu lett till det goda samarbetet mellan de borgerliga partierna i Norge och Danmark är att man inom regeringen har tagit och gett. Ingen har

dikterat några villkor utan samarbetet har byggt på en vilja att kompromissa sig fram. På samma sätt måste vi arbeta i Sverige, och jag vill sluta med att uttala min glädje över att samarbetet mellan oss inom borgerligheten på en rad punkter lett till gemensamma ställningstaganden under de senaste åren. Det visar dessutom att vi inom borgerligheten i dag inte har tid eller råd till någon inbördes träta. Det finns, herr talman, dess bättre mycket annat att ta itu med.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! Något mer än fyra månader har förflutit från det finansplanen framlades och tills vi fick ta del av den reviderade finansplanen. Onekiligen har många förändringar skett under denna tid till både det bättre och det sämre. Det redovisas nu att nationalproduktens tillväxt beräknas till cirka 3 procent vilket är lägre än man tidigare antagit. Lagerinvesteringarna i Sverige sjönk med drygt en miljard kronor och industrins investeringar sjönk under fjolåret med en halv procent. I förhållande till uppskattningen i finansplanen innebär den här beräkningen en mindre nedjustering.

Jag skall inte gå in på prisstegringar och penningvärdeförsämring. Men jag vill i stället redovisa utvecklingen under en längre period. Jag vill börja med det första hela år då den socialdemokratiska regeringen tillträdde i vårt land, dvs. 1946. Om jag för detta år anger kronans värde till 100 blev år 1967 värdet 43 öre. Det anger den största inflation som vi någonsin haft i vårt land.

Under vintern har konjunkturen fortfarande varit ganska svag. Vi har haft en för våra förhållanden mycket hög arbetslöshet och har också haft en del andra bekymmer på det ekonomiska området. Lönsamheten i näringslivet har för det mest varit dålig och räntan har legat på en hög nivå. Investe-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. ringsbenägenheten har inte varit tillfredsställande.

Beträffande den närmaste framtiden har finansministern visat en optimistisk attityd. I kompletteringspropositionen säger han att man kan se framtiden an med försiktig optimism. Men läser vi den annons som herr Holmberg tidigare har hänvisat till finner vi att finansministern där har gjort långt djärvare uttalanden. Där heter det att vi är på väg mot en ekonomisk uppgång, den internationella konjunkturen förbättras.

Dessa yttranden stämmer emellertid inte särskilt väl med regeringens handlande. Det är inte länge sedan man fattade beslut om att frisläppa investeringsfonderna till den 1 april nästa år. Detta är en väl befogad åtgärd enligt min mening. Men om man vidtager den samtidigt med att man börjar skönja en konjunkturförbättring, då är man ganska sent ute.

Vi vet inte om finansministerns optimism är befogad. Det får utvecklingen visa. Den internationella konjunkturbilden är tämligen oskarp. I Förenta staterna som har en förhållandevis hög aktivitet i näringslivet, är orderingången till industrin inte särskilt imponerande. Åtgärderna för att bromsa dollarutflödet har en dämpande effekt på den internationella ekonomin. I Tyskland ökar industriproduktionen relativt långsamt, även om utvecklingen inte är riktigt enhetlig. Från OECD har man framhållit att det behövs fortsatta stora statsbeställningar för att kunna hålla konjunkturuppgången intakt i det landet. Frankrike har fört en försiktig ekonomisk politik och i England tycks de ekonomiska svårigheterna vara bestående. Alla de länder som jag här har nämnt brottas med allvarliga strukturproblem, företagsnedläggelser, omställning och friställning av arbetskraft. Därför kan man ifrågasätta om finansministerns bedömning är alldeles riktig.

På vissa punkter har regeringen accepterat centerpartiets konjunkturbe-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

dömning. Det gäller i viss utsträckning de statliga beställningarna, ändringar av bestämmelser för oprioriterat byggande och den högst måttliga räntesänkning på 0,5 procent som har skett i år. På flera punkter har man delvis gått våra krav till mötes. Vi anser att man bör fortsätta på den vägen och avveckla punktskatterna. En annan viktig åtgärd är att få bort energiskatten.

Herr talman! En punkt som är synnerligen betydelsefull gäller investeringarna, där jag anser att det förekommer stor inkonsekvens från finansministerns sida. I årets finansplan står att läsa om målet för den ekonomiska politiken, att den under år 1967 inriktades på att skapa utrymme för en uppgång av industrins investeringar. Hur blev det, herr finansminister, med denna målsättning? Ja, han behöver knappast svara på det, ty det blev att industrins investeringar minskade under år 1967 vilket redovisats i den reviderade finansplanen. Något klarare besked på att regeringen har gjort en felaktig bedömning kan man inte gärna få. Det är direkt vederlagt i de handlingar ur vilka jag här har citerat.

Beträffande de kommunala investeringarna är det intressant att läsa de uttalanden som finansministern tidigare gjorde. I förra årets finansplan framhöll finansministern: »Det finns därför anledning att anta att de kommunala investeringsplanerna kommer att revideras nedåt ganska kraftigt. Jag har räknat med en ökning av de kommunala byggnadsinvesteringarna med 7 procent i stället för den i planerna angivna ökningen på 11 procent.» Nu konstaterar finansministern att de kommunala investeringarna har ökat med 11 procent. Det skulle vara intressant att göra ytterligare åtskilliga jämförelser mellan olika finansplaner, men det förefaller som om vi som ägnar oss åt politik inte riktigt har den tid som behövs för att göra sådana jämförelser. Man skulle kanske ändå kunna göra en travestering av några berömda ord

och säga att finansministerns värsta fiender i politiskt avseende är hans tidigare finansplaner.

Jag vill emellertid mycket kraftigt understryka vad man har sagt om investeringarnas betydelse i den reviderade finansplanen. Man har framhållit att när en ytterligare investeringsökning under de närmaste åren ter sig nödvändig för att säkra realinkomster och sysselsättning för 1970-talet, beror det framför allt på att nyckeln till vårt näringslivs utveckling utgörs av en alltmer avancerad teknik, nya produktionsmetoder och utveckling av nya varor. För politiken är det en central uppgift att leda utvecklingen in i dessa banor, att både stimulera och ta initiativ till en investeringsinriktning som främjar förnyelsen och tillväxtförmågan i vårt näringsliv.

Jag kan fullständigt instämma i detta uttalande men vill däremot inte påstå att den förda politiken har lett till att man verkligen har främjat investeringarna och därmed lagt en grund till vårt fortsatta välstånd. Ett av de allvarligaste misstagen är att man inte har beaktat investeringarna tillräckligt.

Det är naturligtvis utmärkt — och det har finansministern ofta hänvisat till — att bostadsinvesteringarna ytterligare har ökat. I en annons, som åtminstone vi politiker har läst med intresse, pekar finansministern på att vi bygger fler bostäder än någonsin tidigare; 100 000 à 105 000 lägenheter blir färdiga i år. Det betyder att bostadsbyggandet på ett år motsvarar en stad av Malmö storlek. Jag vill göra ett par kommentarer på den punkten. I en undersökning som publicerades ganska nyligen redovisas hur många bostäder som hade rivits. Man får då fram nettotillskottet. Under den period redovisningen avser vill jag minnas att det byggdes 338 000 nya bostäder. Nettotillskottet stannade vid 200 000. Finansministern får leta upp någon stad i Sverige av lämplig storlek och säga att samtidigt som man bygger så mycket som mot-

svarar Malmö stads storlek, river man ned så mycket som motsvarar storleken på den eller den staden.

Det hade kanske emellertid varit lämpligt att komplettera bostadspolitiken med ett uttalande av ordföranden i Hyresgästföreningen, Erik Svensson: Enligt tillgänglig statistik tjänar cirka 10 procent av landets löntagare över 35 000 kronor per år. Samtidigt bjuds på hyresmarknaden ut cirka 50 000 nybyggda lägenheter per år, eller halva årsproduktionen, till en hyra av 7 000 kronor per år. Det betyder, säger Erik Svensson, att om man upprätthåller den gamla regeln att högst 20 procent av inkomsten skall gå till hyra, reserveras hälften av det årliga bostadsbyggandet för 10 procent av befolkningen. Det är i sanning en ransonering över plånboken, säger Erik Svensson.

När jag så kraftigt betonade investeringarnas betydelse var det naturligtvis för att framhålla det nödvändiga i att skapa sysselsättningsmöjligheter, att grundlägga ett välstånd i vårt land. Men det är självklart att vi inte kan undgå fluktuationer på arbetsmarknaden. Förhållandena har förbättrats nu, men under vintern hade vi stora svårigheter med upp till 64 000 arbetslösa. Det kan vara av intresse att studera vad man sagt i den reviderade finansplanen på denna punkt. Man har framhållit att under mars—april sjönk antalet registrerade arbetslösa med nära 9 000 till 43 000. Samtidigt säger man att i slutet av mars var 27 000 personer sysselsatta i beredskapsarbete. Det är 7 000 fler än vid motsvarande tidpunkt i fjol. Vidare uppger man att yrkesutbildningen för arbetslösa har byggts ut kraftigt. Den omfattade i mars 35 000 personer, vilket är 8 000 fler än i mars 1967.

Det är alltså 15 000 personer som man har sysselsatt på annat sätt. Denna siffra måste man dock ta i beaktande, om man skall göra jämförelser mellan de olika åren. Vad man än anser om denna sysselsättning, så är det inte adekvat att jämföra den med normal sysselsätt-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.
ning, utan man måste ta hänsyn till dess särskilda karaktär.

Man kan säga att det i viss mån har varit en följetong att diskutera både arbetslösheten och arbetslöshetsförsäkringen. Dessa frågor diskuterades vid remissdebatten. Statsministern och jag hade en debatt om dem. Jag har diskuterat med LO:s ordförande, Arne Geijer. Jag konstaterar att svagheterna i den nuvarande arbetslöshetsförsäkringen i första hand är att försäkringssystemet inte på långt när omfattar alla som är i behov av skydd. För närvarande finns det cirka 3,6 miljoner förvärvsarbete i vårt land. Av dem är det knappt 1,7 miljoner personer som har sin försäkringsfråga ordnad.

Vi har fått olika uttalanden i denna fråga. Ibland har det varit ja, ibland nej, ibland ja så och ibland ingenting från regeringens sida.

Man har under remissdebatten och i en senare debatt inriktat sig på att bygga upp väldiga svårigheter för att ordna en arbetslöshetsförsäkring. Det har varit huvudtemat. När vi har ställt den konkreta frågan — jag upprepar den nu till finansministern: Vill ni i princip arbeta för att få fram en arbetslöshetsförsäkring? — så har vi bara fått svävande svar.

Men så reste inrikesministern ned till Jönköping och talade. Enligt referat som skickades ut genom TT — det var väl granskat av honom själv — sade han där direkt att det skall bli en arbetslöshetsförsäkring. Det var ett uttalande som vi hälsar med tillfredsställelse. Sedan har den förvirrade diskussionen fortsatt inom det socialdemokratiska partiet, och vi vet fortfarande inte vad som egentligen är partiets mening i fråga om arbetslöshetsförsäkringen. Vi har från centerns sida gett besked och drivit mycket hårt att vi måste ha en ordentlig arbetslöshetsförsäkring. I övriga punkter av den ekonomiska politiken har vi från centerns och folkpartiets sida talat om vad vi anser skulle göras. Det har varit en svag utveckling

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

på många områden. Ett förslag har diskuterats mycket. Vi har nämnt tanken på en rundabordskonferens, och man har ibland yttrat sig nära nog litet försmädligt om det förslaget. Man vill inte träffa företrädare för näringslivet, fackföreningarna och partierna för att diskutera med dem.

Men bara för någon tid sedan använde statsministern här så många ord, som jag knappast hört någon använda tidigare, för att förklara hur oändligt villig han var när det gällde att både han och andra statsråd kunde offra tid på att diskutera med organisationer, varav en del hade sagt att våldsmetoder ingick i deras ideologi. Det fanns tid vid alla tillfällen, och han skulle mycket gärna komma och diskutera med dessa organisationer och ta medhjälp från regeringen med sig. Men när det gäller att diskutera svårigheter inom svensk ekonomi, då finns det inte tid och inte lust. Man är inte alls intresserad av att med fackföreningsrörelsen, näringslivets företrädare och partierna diskutera vilka åtgärder som kunde vara lämpliga att vidtaga.

Vi har lagt fram en del förslag och jag skall inte ta upp alla därför att de finns redovisade i motionerna. Det har aktualiserats ytterligare genom årets höga arbetslöshet att vi framhållit att i den förbättrade ekonomiska planering vi önskar borde finnas en nationalbudget i arbetskraftstermer. Det vore på sin plats, och man skulle därigenom bättre kunna planera hur man skulle bedöma läget. Vi har föreslagit ett ekonomiskt och socialt råd med företrädare för statsmakterna och olika organisationer, vilket bör inrättas i syfte att åstadkomma bättre belysning av samhällsproblemens verkliga läge och att förbereda de berörda stabiliseringskonferenserna.

När vi diskuterar näringspolitiken har en av de stora punkterna varit i vilken form denna skall bedrivas och hur företagsamheten skall fungera. Nu finns det i dagens tidningar ett förslag

till ett nytt näringspolitiskt program från socialdemokraterna. Det skall behandlas senare, men det är ändå refererat nu. Där säger statsrådet Wickman, som har gett denna presskonferens, bl. a. att statsföretagen växer. »Det är inte fråga om att staten skall förvärva företag mot företagens vilja», sade herr Wickman. »Däremot kommer säkert statliga företag att förvärva privata företag även i fortsättningen. Skall man starta en nyproduktion kommer man snabbare i gång om det kan ske inom ramen för befintliga företag.»

Det är en benägenhet att tro på statens förmåga att kunna driva företag. Samtidigt hörde jag att herr Wickman i kväll — när vi talade om utvecklingsarbetet — framhöll Amerikas förenta stater såsom landet som vi har svårt att konkurrera med. Det fordrades stora resurser för att över huvud taget kunna konkurrera med USA. Då tar han som exempel ett land där man är särskilt rädd för att låta någonting bedrivas i statlig regi.

Jag erinrar mig vad Gunnar Myrdal skrev i en av sina böcker efter kriget — om det var »Varning för fredsoptimism» eller någon annan. Han visade där att det i Amerikas förenta stater under kriget fanns en del företag som tillhörde staten. Man kunde emellertid i det landet inte tänka sig att de skulle ens fortsätta, utan de måste försäljas till privata företag. Detta var den mest effektiva formen för att driva företag och få en hög levnadsstandard. Jag tycker att det är rätt märkligt att statsrådet Wickman har gjort dessa så motstridande påståenden, och jag skulle kunna föra diskussionen mycket längre med att visa på utvecklingen i länder med mycket stort statsingripande. De har inte någonting att skryta med vid en absolut jämförelse med länder som har andra politiska system.

Finansministern redovisade i början av året ett lånebehov på 2 150 miljoner kronor som det högsta belopp som kunde tolereras. Nu redovisas summan

2 700 miljoner kronor. Jag vet inte om gränsen är tänjbar så att nu detta be-
lopp kan tolereras. Annars borde lo-
giskt sett dessa pengar ha anskaffats
på annat sätt.

Vi har en svårighet i debatterna här
i riksdagen. I replikväxlingarna blir vi
nämligen stoppade av att repliktiden
är sex respektive tre minuter. Därför
tycker jag att det är på sin plats att
redan från början ta upp en fråga som
regeringen ständigt återkommer till. Det
gäller beräkningarna av de resultat op-
positionspartiernas olika förslag har
lett till. Jag hörde de siffror som fi-
nansministern i dag anförde i andra
kammaren. Enligt min uppfattning är
de felaktiga.

Jag skulle råka i onåd hos kamma-
ren om jag läste upp den tre sidor
långa redovisning av budgetalternativen
jag har här. Men jag skulle inte ha nå-
gon större medömkan med finansmi-
nistern om jag gjorde det; vi har disku-
terat detta ofta tidigare, och jag anser
att hans uppgifter är felaktiga. Det för-
slag centerpartiet har presterat försäm-
rar inte budgeten i förhållande till fi-
nansministerns budgetförslag. Det finns
konjunkturbetingade åtgärder på 345
miljoner kronor. I övrigt har vi presen-
terat en lika balanserad budget som
finansministern. Jag skall gärna över-
lämna handlingarna, om finansminis-
tern har lust att ta del av dem.

Vi har bedömt situationen så att någ-
ra skattesänkningar inte nu kan kom-
ma i fråga. Statsrådet Wickman sade
beträffande skatten att det står fullt
klart att en eventuell skattesänkning
måste kompenseras genom en omlägg-
ning av beskattningsformerna. Detta
sker främst genom indirekta skatter,
som också bidrar till inkomstutjämn-
ningen.

Jag är inte övertygad om att detta är
riktigt. Indirekta skatter har ofta en
degressiv effekt. De lägre inkomstta-
garna drabbas helt och fullt medan en
del människor använder pengarna till
andra ändamål där de kan undgå den

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.
indirekta beskattningen. Det är gläd-
jande att det svenska folket reser myc-
ket till andra länder. Det är billigt, men
vi får ett beräknat underskott på turist-
nettot med över en miljard kronor det
kommande året. Vi kan inte komma åt
dessa utgifter, utan människorna reser
till Spanien och andra länder, där de
använder pengarna utan att behöva be-
tala de indirekta skatter som vi påläg-
ger här i Sverige. Jag är inte övertygad
om att detta leder till någon större rätt-
visa.

Vi har från centern mycket starkt
framhållit att det är låginkomstgrup-
perna vi måste tänka på, och det håller
vi fast vid. Låginkomstgruppernas för-
hållanden har inte förbättrats.

I den socialdemokratiska kampsång-
en står: » — — — gav kraft åt vårt rätt-
visekrav, det finns i dag i den luft-
madrass som bär oss på välfärdens
hav.» Det låter inte så värst tryggt för
de lägre inkomsttagarna.

Herr talman! Jag skall inte tala om
mervärdeskatten och arbetsgivaravgif-
ten; herr Sundin kommer att göra det.
Jag vill dock kortfattat nämna ett par
saker som jag inte finner tilltalande.
Det gäller de ytterligare pålagor som
turismen kommer att få i vårt land.
Jag sade redan tidigare att underskottet
på turistnettot beräknas till över en
miljard kronor. Då tycker jag att det
inte är välbetänkt att man förorsakar
den svenska turistnäringen ännu större
svårigheter. Dess konkurrensmöjlighe-
ter blir ännu sämre nu, när vi genom-
för mervärdeskatten.

Vad gäller arbetsgivaravgiften är jag
inte heller tilltalad av att man inte har
tagit hänsyn till den motion som väckts
beträffande den svenska sjöfarten. Jag
skulle kunna redovisa en hel rad av
åtgärder inom andra länder som vid-
tagits för att rederinäringen skall kun-
na hävda sig i konkurrensen. Medan
dessa åtgärder vidtagits i andra länder,
lägger vi i stället på sjöfarten en ny
börda. Det kan inte stärka vår sjöfarts
konkurrenskraft.

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

Det jag främst har haft anledning att anmärka på i regeringens politik är att planläggningen inte är god. Det är vid många tillfällen fråga om en opportunist. Därför kan man säga att regeringens politik är en resa utan mål. Genom den bristande planeringen blir det en resa i det blå. Jag har visat på åtskilliga punkter, där jag anser att regeringen inte har fört en riktig politik. Det gäller investeringspolitiken, bostadsfrågan, arbetslöshetsförsäkringen, räntepolitiken m. m.

År 1962 samlade det socialdemokratiska partiet 50,5 procent av rösterna i vårt land. Vid valet år 1966 hade partiets andel av valmanskåren sjunkit till 42,3 procent. Socialdemokraterna hade år 1962 möjlighet att genomföra en politik, som hade kunnat vinna svenska folkets förtroende. Det lyckades de inte med, utan de tappade i stället det förtroendet och tappade 8 procent av rösterna. Det är klart att vi gärna ser till att den utvecklingen fortsätter, och det gör den troligen med den politik som socialdemokraterna har fört under senare tid.

Många gånger under de senaste dagarna — det kanske kommer att förekomma igen — har jag märkt någonting som socialdemokraterna ofta tillämpar, nämligen en målmedveten strävan att på allt sätt omhulda högerpartiet. Det må man nu gärna göra, men jag tror inte precis att det sker i något gott syfte, utan det är i ett rent valtaktiskt syfte som man ständigt drar fram högern vid olika tillfällen. »Högern har en profil; högern har alternativ», även om alternativet, såsom i den förra fråga vi diskuterade, består i att helt enkelt yrka avslag. Det är ändå ett alternativ. Jag undrar om inte regeringspartiets företrädare tänker på att vi mycket lätt inser att socialdemokraterna ständigt spekulerar i valtaktik. Vi har givetvis insett detta. Det är en rörande iver att ständigt dra fram högern.

När regeringsfrågan nu diskuterats

så mycket — så är fallet även i dag — vet jag inte varför regeringen har så stora bekymmer. Jag förstår givetvis att det kan vara obehagligt för regeringsledamöter att lämna sina befattningar. Men det är ju inte socialdemokraterna som behöver välja personer i en kommande regering, vilket det av debatten häromdagen föreföll att herr Björk trodde. Den nuvarande regeringen kommer ju inte att stå för den politik som då kommer att föras, ty det är något som de inte tror på. Om den nuvarande regeringen inte har möjligheter att fortsätta att regera, finns det väldigt villiga människor som gärna vill komma och påtaga sig regeringsansvaret. Jag kan då inte begripa varför man är så ängslig för att det möjligen skulle bli en annan regering. Är man så övertygad om att det kommer att bli en felaktig politik som föres, skulle man ju lätt kunna låta den tillämpas en tid. Men det kan ju hända att man har Norge i tankarna, ty i det fallet var ju resonemangen precis likadana. Men under centerpartisten Borthens statsministernskap i Norge har utvecklingen i många avseenden gått bättre där än i Sverige.

När det gäller frågan om hur denna politik skulle komma att föras vet företrädarna för regeringspartiet, att den första sak som man gör när det bildas en ny regering är att skriva ett regeringsprogram. I detta kan man ju fastslå riktlinjerna för hur den kommande politiken skall föras. Blir man inte enig om att skriva ett sådant regeringsprogram finns det inte underlag för att bilda en regering. Det är inte alls så märkvärdigt som man vill göra det till, om det nu, som jag hoppas, efter valet blir en annan regering.

Beträffande herr Holmbergs ord i regeringsfrågan vill jag bara säga att det är klart att vi håller borgfred. Jag har inte sagt något ont åt högern i dag. Jag måste dock samtidigt uttryckligen säga ifrån att det inte kommer att gå att i borgfredens namn framlägga vilka

förslag som helst och anse att de skall accepteras av mittenpartierna. Vi har t. ex. inte accepterat skattesänkingsförslaget. Skulle det komma flera sådana förslag, är det nog bäst att vara litet försiktig i fråga om dem, om man tänker bli med i en kommande regering.

Ja, herr talman, detta är väl sista tillfället vi har att diskutera före den egentliga valrörelsen, och jag måste konstatera att det finns anledning till anmärkningar mot åtskilligt i regeringspolitik.

När det gäller yrkanden i anknytning till de utlåtanden som ligger till grund för denna debatt får vi återkomma.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Denna debatt är, åtminstone som jag ser det, framför allt en diskussion med regeringen från oppositionens sida. Jag skall också i huvudsak hålla mig på den linjen, men herr Holmberg fällde några omdömen beträffande folkpartiets skattesänkingspolitik och därför börjar jag med några stillsamma kommentarer på den punkten, så att vi får klara av den saken och, som jag hoppas, kan ägna oss åt regeringen sedan.

Herr Holmberg var osäker på om även folkpartiet ville driva en skattesänkingsreform. På den punkten behöver han inte vara tveksam. Han behöver inte heller hysa någon tvekan på en annan punkt, nämligen att vi inte kommer att kunna vara med om att stödja den skattesänkingspolitik som högern nu förordar. De konkreta skattesänkingsförslagen från högern kostar per helår 1 200 miljoner, och de besparingar som man kan upprepa, alltså göra mer än en gång, rör sig om cirka 50 miljoner. Vi har inte möjligheter att gå ut till väljarna och säga att detta är ett realistiskt skattesänkingsprogram. Till det kommer också att de definitiva skattesänkningarna måste ses i relation till det osäkra konjunktur-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.
läge som nu råder. Enligt vår mening skulle det vara direkt olämpligt att binda sig för definitiva sänkningar på det sätt som högern nu föreslår.

Men jag vill slå fast att vi från folkpartiets sida kommer att aktivt verka för möjligheterna, till och med för att öka möjligheterna, att genomföra en väsentlig skattereform. På den punkten är vi till stora delar överens med högern när det gäller framtiden. Vi skiljer oss när det gäller vissa väsentliga detaljer. Jag har hört att särbeskattningen i dag diskuterats i andra kammaren, men beträffande den var ju högerns riksstämman delad ungefär mitt itu. Jag föreställer mig därför att det kanske även på den punkten går att komma överens med högern i framtiden.

Vad vi inte vill förespegla väljarna är att det skulle finnas några realistiska möjligheter att snabbt åstadkomma skattesänkningar av den storlek och typ som högern nu föreslår. Men min förhoppning är att högern i Sverige — liksom fallet har varit i Norge och Danmark — skall visa sig mäktig en självövertvinnelse när valdagen börjar närma sig, så att man kan stödja ett mera realistiskt skattealternativ, nämligen det som mittenpartierna har föreslagit. Det är klart, herr talman, att vi med intresse noterat existensen av krafter inom den svenska högern som vill verka just åt det hållet. Vi hoppas att de krafterna skall vinna i styrka ju närmare valdagen vi kommer. Om inte, så är det klart att högern ställer sig utanför diskussionen om ett realistiskt regeringsalternativ. Det är alltså högern som har att välja.

Så kommer jag till regeringens ekonomiska politik. Om man ett ögonblick ser tillbaka på de debatter vi fört under 1900-talet, kan man inte låta bli att erinra sig att socialdemokraterna ibland med en verklig överlägsenhet har bemött våra varningar för att stora prisstegringar kan leda till arbetslöshet. Ett tag på 1950-talet hade vi till och med en finansminister som käckt för-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

klarade: »Vi valde inflationen.» Det skulle man alltså enligt socialdemokratisk modell kunna göra utan att få arbetslöshet, ja, man skulle till och med kunna välja inflation i stället för arbetslöshet. Det fanns också en tid då nuvarande finansministern herr Sträng hade väldigt lätt att falla in i tongångar som liknade företrädarens.

Men på senare år har socialdemokraterna, det skall erkännas, börjat mera få upp ögonen för den här sidan av det ekonomiska livets problematik. Om kostnaderna stiger mer i Sverige än i andra länder och vi inte kan rationalisera hårdare än andra, då måste ju våra kostnader i förhållande till deras bli högre. Och det är alldeles uppenbart att detta gör det svårare för våra företag att hålla driften i gång och hålla full sysselsättning.

Herr Bengtson erinrade om att under statsminister Erlanders regerings-tid har kronans värde gått ned till 43 öre och det är inget dåligt baklängesrekord i fredstid för Sverige. Detta har faktiskt bidragit till att försvåra för företagare och löntagare att uppleva en full sysselsättning i den allmänna konjunkturedgång av internationell karaktär som vi nu har haft. Här har vi alltså följderna, därom råder ingen tvekan.

Nu smickrar sig finansminister Sträng med att prisstegringarna inte är så stora. Vi skulle väl inte ha haft både stor arbetslöshet och kraftig prisstegring! Är det detta som regeringen tycker är så underbart? I så fall ställer den verkligen små anspråk på sig själv. Men regeringen har ju inte haft det så lätt under några år, så man förstår att den gläder sig åt det som möjligen går att fiska upp.

Medaljen har en inte särskilt lovande baksida. I januari i år trodde finansministern att den svenska bruttonationalprodukten under 1967 skulle visat sig ha stigit med 3,3 procent. Nu tar han bort en femtedel av denna uppskattning och kommer ned till 2,7 procent. Man bör jämföra den ökningen

med genomsnittsökningen för industriländerna, som givetvis är högre och håller sig på 3,4 procent. Finansministern höjer för innevarande år nu sin bedömning av bruttonationalproduktens tillväxt från 3,5 till 4 procent. Även med den höjningen — om den skulle inträffa — kommer vi ändå att ligga under industriländerna och även lägre än EEC-länderna. Sammanfattningsvis kommer man fram till att utfallet av produktionsutvecklingen för 1967 blev sämre än vad som förutsågs, och utsikterna för 1968 i Sverige är sämre än i Västeuropa utom England.

Vid den här tidpunkten i fjol var herr Sträng optimistisk beträffande utvecklingen. Han sade bl. a.: »Åtskilliga tecken tyder på att en vändpunkt i utvecklingen inträffat mot slutet av årets första kvartal.» Han påtalade att konjunkturbilden i Västeuropa också skulle påverka oss gynnsamt. Han sade vidare: »Den uppgång i den ekonomiska aktiviteten som förutses under år 1967 bör kunna genomföras utan någon försämring av balansläget på arbetsmarknaden.» Herr Sträng ansåg alltså att konjunkturerna visserligen skulle bli väsentligt gynnsammare men inte att det skulle föreligga någon risk för alltför stor efterfrågan på arbetskraft. Den konjunkturbedömningen visade sig vara kapitalt felaktig. Konjunkturerna blev i stället väsentlig försämrade, och arbetslösheten nådde siffror som var högre än på åtskilliga år.

Det kan vara intressant att se hur herr Sträng nu ser på dagens situation. Herr Sträng hoppades i januari att konjunkturerna skulle gå upp. Då ansåg han att ett lånebehov på 2,15 miljarder kronor var lämpligt. Som vanligt var herr Sträng ganska bestämd. Nu i maj säger han att det är definitivt klart att konjunkturerna går uppåt. Då kunde man tro att herr Sträng skulle föreslå en lägre upplåning, vilket ju är det vanliga vid en konjunkturuppgång. Herr Sträng säger emellertid att nu bör lånebehovet uppgå till 2,7 miljarder i stäl-

let för 2,15 miljarder kronor. Det vore mycket intressant att höra herr Sträng ge en närmare förklaring till den slutsats han kommit till.

En oerhört väsentlig fråga, som både herr Bengtson och herr Holmberg var inne på, är denna: Har regeringen nu rätt när det gäller bedömningen av konjunkturerna för 1968? Kommer dessa att bli väsentligt förbättrade?

Det finns vissa tecken som tyder på att detta *kan* vara möjligt, men att som herr Erlander i ett tal påstå, att konjunkturerna »definitivt vänt», vore givetvis mycket farligt. Det är ett typiskt exempel på socialdemokratisk tvärsäkerhet som har stått folkhushållet dyrt. Det är en osmidighet i regeringens ekonomiska politik som ligger bakom uttryck av denna karaktär. Jag erinrar mig vad professor Assar Lindbeck sagt om en tidigare situation, då vi verkligen upplevde en socialdemokratisk osmidig ekonomisk politik. Professor Lindbeck säger följande: »Vidare måste konjunkturpolitiken 1964/65 ses som ett uppenbart misslyckande. Under en kraftig konjunkturedgång bedrevs en expansiv finanspolitik. Dessutom genomfördes med lokaliseringspolitiska motiveringar inte obetydliga frisläppningar av investeringsfonder mitt under en högkonjunktur. När slutligen kontraktiva ekonomisk-politiska åtgärder sattes in hade arbetsmarknaden redan blivit så ansträngd, att en kraftig löneglidning kommit till stånd. Det treårsavtal, med relativt stora lönehöjningar, som träffades just vid slutet av denna inflatoriska högkonjunktur, i början av 1966 garanterar så att ett å två års efterfrågeinflation kommer att efterföljas av tendenser till kostnadsinflation. Försöken att sedan avtalet redan träffats begränsa inflationen och betalningsbalansproblemen kom sedan att accentuera sysselsättningsproblemen i den följande konjunkturedgången 1966/67. Även ett relativt kortvarigt misslyckande inom den ekonomiska politiken kan alltså leda till mångåriga

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

effekter.» Det är ett mycket beskt piller, men det är nog ganska välmotiverat. Från vår sida har vi tidigare kritiserat just den osmidighet i konjunkturpolitiken som professor Lindbeck här har påtalat.

Man frågar sig nu: Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att söka få en lugnare utveckling på arbetsmarknaden? Herr Sträng har nämligen tidigare i efterhand sagt att löneutvecklingen gått för snabbt. Har regeringen några planer för att komma åt denna sida av inflationsproblemet, eller skall herr Sträng uteslutande i efterhand säga att det inte gick bra?

I januari diskuterade vi här i kammaren vad man kunde göra för att åstadkomma en internationell aktion för konjunkturstimulans. Statsministern var då mycket förtjust över att han kunde tala om — som han trodde för en häpen kammare — att statsrådet Wickman någon månad tidigare hade hållit ett tal i OECD. Jag frågar inte om vilka tal herr Wickman eller någon annan hållit, utan vilka åtgärder regeringen har försökt vidta på det internationella planet för att stimulera konjunkturerna. Jag vill påpeka att det här inte gäller förhandlingar om de internationella valutarörelserna. Det är en annan, i och för sig mycket stor fråga. Det är inte uteslutet att världen kan råka in i en internationell betalningsmedelskris, och det vore ett oerhört allvarligt perspektiv för oss. Även på denna punkt skulle det vara intressant att höra regeringens bedömning.

Finansministern har de senaste åren med rätta varit orolig för utvecklingen beträffande investeringarna inom industrin. I fjol förklarade han därför att han gav förtur åt stimulansen av industrins investeringar. På den punkten blev regeringens politik ett misslyckande. Industriinvesteringarna sjönk förra året i stället för att öka, som herr Sträng hade satt upp som mål.

Nu är herr Sträng optimistisk beträffande investeringarna. Han tror att för-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

nytt frisläppande av investeringsfonderna skall ge resultat. Det är möjligt att så kommer att bli fallet. Men man bör erinra sig att tidigare frisläppanden inte lett till önskat resultat. Även om en viss ökning av investeringarna inom näringslivet nu kommer att ske, så är det inte tillräckligt för att garantera en hög framtida produktionsutveckling. Finansministern konstaterar själv i kompletteringspropositionen: »En fortsatt långsam utveckling för näringslivets investeringar skulle således komma att försämra utgångsläget för 1970-talets produktionsökningar och därmed också minska utrymmet för tillväxten av såväl privat som offentlig konsumtion.» Herr Sträng har helt rätt i den bedömningen. Men när det sedan gäller att verkligen göra vad på statsmakterna ankommer för att skapa förutsättningar för en högre produktivitetsutveckling står regeringen mera handfallen.

Olika talare från folkpartiet kommer här att redogöra för en rad olika förslag som vi har framlagt på denna punkt. Jag skall bara nämna några som avser att skapa en effektivare kapitalmarknad. En förutsättning för en lycklig utveckling av näringslivets investeringar är nämligen att man kan klara den sidan av saken. Vi har konstaterat att behovet av *riskvilligt* kapital är stort. Den svenska aktiemarknaden är ur denna synpunkt inte uppbyggd på ett ändamålsenligt sätt. Lättnader måste äga rum för allmänhetens placering av kapital på aktiemarknaden. Avsaknaden av emissionsinstitut är besvärande. Särskilt för mindre och medelstora företag skulle emissionsinstitut kunna verka underlättande och förbilligande vid nyemissioner. På den punkten bör kreditinstitututredningens förslag genomföras skyndsamt.

Man bör vidare söka finna nya placeeringsformer på den svenska marknaden. Det kan behöva finnas mellanformer mellan aktier och obligationer, såsom vinstandelslån och konvertibla lån. Lånefinansiering kommer i framtiden gi-

vetvis alltfört att spela en mycket stor roll. Emissionskontrollen över utgivandet av obligationslån fungerar inte tillräckligt smidigt och bör kunna avskaffas, eller hur herr finansminister? Man bör också kunna åstadkomma mer likartade konkurrensformer mellan olika kreditinstitut.

AP-fonderna bör i ökad utsträckning kanalisera medel till näringslivet, och därvidlag skulle också bankinstitutet kunna vara en förmedlande instans.

Vi har ofta hävdat nödvändigheten av att föra en sådan ekonomisk politik att ett förhållandevis stort företagssparande möjliggöres som kan underlätta en smidig anpassning till skilda konjunkturer och till den ständigt pågående tekniska utvecklingen. Jag vill bara erinra om detta självklara krav.

En tillräcklig förbättring av den svenska kapitalmarknaden kommer dock inte att kunna äga rum förrän de internationella kapitalrörelserna blir friare. Det är obegripligt att regeringen inte inser nödvändigheten av att utreda frågan om valutaregleringens avskaffande. Vi måste ju ändå komma åt det hållet, om vi skall in i EEC. Det är bra att regeringen gått med på att införa en mervärdesskatt. Jag tycker att det var ett mycket intressant anförande som bevillningsutskottets ärade ordförande höll på denna punkt. En mervärdesskatt närmar oss ju till kontinentens skattesystem — det är beklagligt att det har dröjt så länge. Men varför vill man inte ta upp frågan om valuta-regleringen?

Statsminister Erlander var ute och talade den 1 maj. Denna gång talade han i Piteå och Luleå. Hans referat av sitt tal är i vissa delar förtjänt att tas in i riksdagens protokoll. Det ger mig också möjligheter att mycket kortfattat erinra om vårt program för omedelbar stimulans av konjunkturen och sysselsättningen. Den redovisning som statsministern gör i sitt tal förmodar jag att finansministern ansluter sig till. Talet bör analyseras i små portioner, och

jag skall därför ur ett avsnitt ta mening för mening.

Så här sade statsministern: »Det är först nu när uppsvinget definitivt är på väg som de borgerliga skyndar fram med förslag att stimulera konjunkturen.» Detta sades alltså den 1 maj i år.

Statsministern påstår att oppositionspartierna först vid den tidpunkten lagt fram förslag om stimulans av konjunkturen. Jag erinrar om den debatt som fördes under fjolåret och i vilken vi påpekade de stora riskerna med en konjunkturförsämring. De fackliga organisationerna hade samma bedömning. Vi talade t. ex. om nödvändigheten av att bedriva en penningpolitik som skulle stimulera investeringarna och öka sysselsättningen.

I januari i år föreslog vi för att stimulera sysselsättningen ökade anslag till vägarbeten, industribeställningar för leveranser till u-länderna från de delar av näringslivet som hade outnyttjad kapacitet, tidigareläggning av beställningar till försvaret, ökade utlåningsmöjligheter genom hantverks- och industri-lånefonden. Ramen för statsbidrag till kommunala beställningar föreslog vi skulle vidgas. Detta var åtgärder som var avsedda att sättas in redan under detta budgetår, och vi föreslog dem i januari.

Vidare föreslog vi en koncentration av utnyttjandet av det 10-procentiga investeringsavdraget till första halvåret 1968. Dessutom hävdade vi att omsättningsskatten på näringslivets investeringar skulle slopas den 1 juli i år och inte — som regeringen tänkt sig — först vid nästa årsskifte. Dessa två åtgärder skulle givetvis stimulera konjunkturen kraftigare än vad regeringen föreslagit.

Statsminister Erlander måste helt visst känna till dessa förslag. Varför påstår han då att det var först omkring den 1 maj som vi lade fram dessa förslag? Statsministern påstod i den av mig upplästa meningen att »de borgerliga» kommit med förslagen för sent.

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

Han är mycket väl medveten om att folkpartiet och centerpartiet på annat sätt än högern gripit sig an problemen om konjunkturstimulans. Men det passar honom att slå ihop oss med högern, detta av rent taktiska skäl.

Nästa mening i referatet av regeringschefens anförande: »Men är det av omtanke om sysselsättningen och den enskildes trygghet de borgerliga gör detta?»

Genom detta uttalande ville statsministern utså en misstanke om att de förslag som oppositionen lägger fram inte görs av omtanke om den enskildes trygghet. Det är en mycket ful insinuation, men statsministern har tydligen ingenting emot att på det sättet utså misstro mot oss bland väljare som inte följer med politiken så noga.

Statsministern svarar på sin ställda fråga på det här sättet: »De borgerligas förslag om skattesänkningar åt större inkomsttagare och företagare återkommer oavsett konjunkturläget. Det är bara motiveringarna som skiftar.»

I mittenpartiernas förslag till konjunkturstimulerande åtgärder, som jag nyss räknade upp, fanns det där någonting om skattesänkningar till större inkomsttagare och företagare? Visst inte. Våra förslag gällde ökad statlig aktivitet för att ge sysselsättning genom beställningar och därmed arbete åt flera arbetare, tjänstemän och företagare. Dessutom föreslog vi att de skatteändringar som regeringen själv lägger fram skulle träda i kraft tidigare i ena fallet och koncentreras till första halvåret i det andra fallet.

Lägger regeringen fram de nu aktuella förändringarna i skattepolitiken för att gynna större inkomsttagare och företagare, herr Sträng? Jag skall inte använda samma retorik som herr Strängs chef och påstå att regeringen gör det. Jag tror att herr Erlander och herr Sträng liksom jag själv vill ge ökade möjligheter för näringslivet att arbeta under gynnsamma förhållanden till gagn för alla medborgare.

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

Är det så, då skulle det innebära att den socialdemokratiska partiordföranden helt enkelt talat osanning i Luleå och Piteå. Det är beklagligt att behöva stå i riksdagens talarstol och konstatera detta, men så är förhållandet.

Statsministern har liksom vi andra haft anledning att de senaste månaderna protestera mot våld som argument i en demokratisk stat. Utvecklingen i en del länder visar att när de demokratiska partierna inte tillräckligt kraftfullt och effektivt slår vakt om de demokratiska värdena, så kan det gå illa. Vi har därför ett gemensamt intresse av att upprätthålla respekten för lag och ordning och motverka våldet som argument.

Det man ville fråga statsministern är om man i en demokrati har rättighet att göra våld på sanningen. Kan inte det också vara liktydigt med att man undergräver demokratins grundvalar? Har statsministern inte tänkt på att om de demokratiska partierna skall försvara demokratin, måste man strida med blanka vapen? Det var inte blanka vapen herr Erlander använde i Piteå och Luleå. Det bådär inte gott för 1968 års valdebatt.

Herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! Under förmiddagen i dag har jag i andra kammaren hållit ett redovisande anförande över de här allmänna ekonomiska frågorna. Det tog ungefär en och en halv timme. Jag hade nöjet att bland intresserade åhörare även observera en del av den här värderade kammarens ledamöter. Det vore väl därför att fresta även den bästa kamratanda litet för hårt om jag gjorde om förmiddagsprestationen. Utan att på något sätt vara ohövlig — tvärtom av ren hänsyn till kammarens ledamöter — har jag därför tänkt mig att till kammarens ledamöter be att få rekommendera mitt anförande i det preliminära protokoll som litet senare ut-

kommer från andra kammarens förhandlingar. Under sådana förhållanden vill jag naturligtvis här bara inskränka mig till några repliker.

Nu har vi i kammaren glädjen att se högerens partiledare. Det betyder att jag kanske bör ägna litet speciell uppmärksamhet åt just hans inlägg.

Herr Holmberg var vänlig nog att erinra mig om den här annonsen som observerats i några dagstidningar. Den fanns i Dagens Nyheter i söndags och i Aftonbladet i dag, tror jag. Som ni hör är jag naturligtvis ytterst smickrad över den här uppmärksamheten, och jag har därför lagt märke till både vilka dagar och i vilka tidningar den förekommer.

Det här är, herr Holmberg, ett blygsamt försök att konkurrera med herr Holmberg i denna bransch. Det är ju så ofta som vi får se herr Holmbergs angenäma nuna när vi öppnar tidningarna. Det här är alltså bara ett litet försök att konkurrera.

Annonsen i fråga försöker tala om fakta så långt de är avläsbara i dag. Mera skall man inte lägga in i denna annons. Det är inte fråga om fakta som är specialgjorda med hänsyn till finansministerns intressen, utan fakta som vi har samlat ihop med hjälp av den statistiska sakkunskap och den ekonomiska sakkunskap som vi nationellt och internationellt kan uppbibringa.

Det vore mig fjärran att försöka påverka utformningen av annonsen. Jag tror dock inte att man skall fatta detta på ett sådant sätt som att nu har finansministern visat fram några absolut oomkullrunkliga besked för — skall vi säga — 1968 och 1969.

Här presenteras de fakta som kan avläsas i dag. Det är meningen med annonsen, och så långt håller den säkerligen. Jag tillät mig i andra kammaren att säga att dessutom har ju den här annonsen den fördelen att den har ett hyfsat fotografi av undertecknad till skillnad från de typer av Franksteins monster som televisionen i sina stillbilder brukar redovisa när finansminis-

tern någon gång skall göra ett framträdande.

Nu tror jag också att herr Holmberg har behov av en del fakta så långt de kan föras fram. Herr Holmberg tog i sitt inlägg upp en del förhållanden, som jag väl så småningom skall få tillfälle att både bemöta och kanske korrigera. Men ett par frågor som han tog upp har jag faktiskt ett visst intresse av att utveckla litet närmare. Det gäller de internationella ekonomiska perspektiven såsom han trodde att dessa skall utveckla sig. Här är det naturligtvis mera fråga om tro än vetande.

Han anförde bl. a. att vi i Frankrike i dag har en situation som måhända tvingar oss att revidera våra uppfattningar sådana de framkommit i tidigare bedömningar. Jag skall inte bestrida hans antagande på den punkten, men då jag försöker dra slutsatserna litet längre kommer jag fram till, att om den utveckling i Frankrike som vi har bevittnat den senaste veckan får någon inverkan på Frankrikes ekonomi — och det kan tänkas — blir det snarare i inflationistisk än i dämpande riktning. Den får snarare till följd att fransmännen har att räkna med en något snabbare kostnadsstegring i sin varuproduktion än vad de väl tidigare hade kalkylerat med. Den får väl också närmast till följd att det kan bli någon grad mer — om jag får använda uttrycket — inflationsklimat för den stora nationen Frankrike än tidigare.

Nu tror jag att fransmännen kan ta det, ty de har genom en mycket benhård och konsekvent förd ekonomisk politik skaffat sig avsevärda reserver. Deras handelsutbyte och betalningsbalans har under år varit sådana att det finns en ordentlig valutareseerv, som t. o. m. är exakt sådan som den herr Åkerlund vill ha, dvs. i allt väsentligt placerad i guld. Det finns således en buffert för vissa sådana här förutsedda konsekvenser. Men om jag har rätt i mitt antagande om var det blir förändring, om det nu blir någon, skulle den

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. snarast, som all inflationskonjunktur, i viss mån verka som en stimulans på omvärldens ekonomi. Jag ville utveckla den tanken litet vidare, eftersom den har berörts här.

I Förenta staterna har vi alltför under detta år att räkna med en pressad högkonjunktur, efter gamla traditionella amerikanska begrepp på gränsen till en inflation. Vi kommer förmodligen att få avläsa en prisstegring som kanske blir ungefär dubbelt så hög som den vi har tillåtit oss att räkna med i vårt land. Det är så pass ovanligt för den amerikanska fackföreningsrörelsen att jag tror att en sådan prisstegring inte opåverkat kan gå fram utan att det blir konsekvenser på lönerörelserna i ganska avancerad utsträckning. Amerikannerna kommer inte att ha några nämnvärda möjligheter att förändra den situationen. Diskussionerna i Paris kring Vietnam kommer med all sannolikhet att sträcka sig över en ganska lång tidsperiod. Att tänka sig några ytterligare brutala ingripanden i USA, utöver den skattelhöjning som så småningom den amerikanska kongressen accepterade, före presidentvalet, tror jag inte heller är särdeles realistiskt.

Förmodligen kommer Amerika att fungera såsom en motor i en konjunkturuppgång under detta år. Vi har tillåtit oss att dra dessa slutsatser när vi gjort våra egna bedömningar utifrån de internationella förhållandena.

Herr Holmberg utvecklade vidare sina privata spekulationer om den svenska ekonomin, och det var intressant att lyssna på det. På någon punkt tycker jag kanske att det behövs en viss komplettering.

Han gjorde det djärva påståendet att högerens budgetalternativ i intet avseende utgör någon försämring i förhållande till det budgetalternativ som regeringen har presenterat. Det är emellertid inte på det sättet, utan det är en försämring på 665 miljoner kronor för nästa budgetår — det kommer man aldrig ifrån. Det är försvarskostnadernas

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

uppräknin för nästa budgetår och vägran att vara med om att skaffa de 300 miljoner kronor som införandet av arbetsgivaravgiften innebär som förklarar huvudpunkterna i det för högern ogynnsamma budgetalternativet. Ser man på hur högerns skattesänkingsförslag slår ut på hela året, så är effekten ännu större. Jag vill minnas att det var herr Dahlén som anförde siffran per helår, och den är såvitt jag förstår i allt väsentligt riktig.

Herr Holmberg tog upp en fråga som jag gärna vill utveckla något mer. Han sade att vi har en degressiv utveckling i det svenska näringslivet. Han anförde som exempel att den svenska andelen av världens massaexport har sjunkit under de senare åren. Jag har inte specialstuderat det avsnittet — det är möjligt att herr Holmbergs uppgift är riktig — men det finns en viktig förklaring till detta. Det försiggår i vårt land en ständig utbyggnad av skogshantlingsindustrin till andra och tredje steg i förädling. Man konverterar massan hemma till säckpapper och andra former i en högre förädlingsgrad. Vi kommer att fortsätta med den utvecklingen inom pappers- och massaindustrin därför att vi är intresserade av det. Det ger bättre sysselsättning, det ger bättre exportinkomster. Ser jag på pappersexporten, linersexporten och säckpappersexporten och vad det än må vara så är det ingen tvekan om att vi där har en utveckling rakt motsatt den som herr Holmberg anför i fråga om själva massan. Det är således ett olyckligt exempel som herr Holmberg valt, om han vill göra gällande att vi har en utveckling för svensk industri som innebär att vi slås ut i världshandeln. Det finns siffror i nationalbudgetens beräkningar som visar att vi håller vår ställning i en ständigt ökande världshandel. Vi har hållit den alldeles utmärkt, vi har till och med, sett i det längre perspektivet, ökat den.

På samma sätt vill jag bemöta herr Holmberg när han tar upp frågan om

den försämrade lönsamheten inom svensk företagsamhet. Nu är det inte något specifikt fenomen för de svenska företagen att marknaden är strävare och lönsamheten sämre i dag än den var på 1950-talet. Det är allom bekant att detta är en internationell företeelse. Om däremot den försämrade lönsamheten blir en uppenbar fara för landets ekonomi, avläser man det i vår förmåga att hävda oss på exportmarknaden relativt sett gentemot andra länders produktion. Så mycket kan herr Holmberg läsa in av de akter som har presenterats riksdagen att vår exportindustri på den punkten fortfarande är slagkraftig. Våra exportsiffror — med en ökning på sex procent i fjol och för 1968 uppskattningsvis sex och en halv procent ökning — representerar den mest aktiva sektorn i den ekonomiska utvecklingen i vårt land. Det är, som jag sagt, den enda verifikation vi har på om vi är på den säkra sidan eller inte.

Våra reallöner är inte för höga, säger herr Holmberg när han undervisar oss om att lönsamheten är för svag inom den svenska industrin. Då skulle han således mena att det är våra nominallöner som är för höga. Eller menar herr Holmberg att skatterna är för höga? Jag har hört den tankegången utvecklas tidigare av andra talesmän för högern, kanske även av herr Holmberg, att det är den statliga skattepolitiken kontra företagen som konstituerar ett kostnadsläge som ställer till vad herr Holmberg anser vara dagens bekymmer. Om man försöker driva den synpunkten officiellt, gör man sig skyldig till en betydande överdrift. Jag tror att en ärlig redovisning ger klart vid handen att i skattehänseende är de svenska företagen internationellt sett mycket väl behandlade. Man kan möjligen — om man botanisera över hela fältet — säga att vi borde kanske kunna kosta på oss en något mera generös avskrivningsprocent när det gäller fasta anläggningar. Det skulle i så fall vara det enda. Nu sysslar en utredning även med detta, och

jag vet att jag från den utredningen kommer att få ett förslag med en viss liberalisering i det avseendet.

Om det är så att skatterna inte gärna kan vara orsaken till herr Holmbergs bekymmer, då måste det väl vara lönerna, och säg då gärna nominallönerna. Även här visar väl ändå i sista hand vår möjlighet att hävda oss på exportmarknaden att de farhågorna än så länge är betydligt överdrivna. Naturligtvis är jag den första att erkänna att här har vi ett ur många synpunkter allvarligt problem. Jag har tillåtit mig att i avslutningen på kompletteringspropositionens mera allmänna beskrivande del säga några ord om hur angeläget det är, att man vid den kommande lönerörelsen får ett resultat som är i rimlig överensstämmelse med vad en trolig tillväxt i ekonomin innebär. Förutsättningen för detta är naturligtvis att man under detta år kan redovisa en så pass god stabilitet — kalla det för stabilitet under frammarsch — i svensk ekonomi att man från de förhandlande parternas sida inte behöver kräva samma kompensationer som man kanske har gjort tidigare. Jag har goda förhoppningar om att den stabiliteten skall fortsätta. Det har börjat bra, och ingenting talar egentligen för att den utvecklingen skall torpederas.

En av de avgörande synpunkterna för att vi skall lyckas med denna stabilisering är att finanspolitiken inte uppenbarligen blir försvagad i förhållande till hur den redovisas enligt regeringsförslagen. Tyvärr är alla de tre borgerliga partierna inne på väsentliga försvagningar av finanspolitiken med de konsekvenser det innebär. Herr Dahlén ser litet förvånad ut, men när det gäller folkpartiet ligger försvagningen på ungefär 750 miljoner, och centerpartiet är uppe i 800 eller kanske 850 miljoner. Jag har de exakta siffrorna och skulle väl kunna redovisa dem också.

Kan vi emellertid hålla finanspolitiken inom de ramar som regeringen har

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. föreslagit ser jag goda möjligheter till en bibehållen stabilitet.

Man kan naturligtvis fundera vidare i dessa tankebanor. Diskussionerna i denna kammare har alltid en viss benägenhet att bli litet mera analyserande, litet mera vetenskapliga än de hårda omgångar som brukar vara vanliga i andra kammaren. Givetvis kan man också ställa frågan: Har herr Holmberg möjligen den uppfattningen att vår valuta är övervärderad, och är han från de utgångspunkterna ängslig för våra möjligheter att kunna hävda oss på exporten? Jag tror inte att det finns någon anledning för sådana farhågor heller.

Herr Holmberg återkom till synpunkterna på den svåra arbetslösheten och sade att arbetslösheten forfarande är hög. Jag är beredd erkänna att den är högre än vad vi egentligen vill acceptera. Den har under vintern varit högre än vad vi velat acceptera, men man skall ändå inte överdramatisera dessa frågor. Vi hade högre arbetslöshet åren 1957, 1958 och 1959, men den allmänna politiska debatten präglades inte tillnärmelsevis av en sådan energi beträffande sysselsättningsfrågorna som den har gjort under den gångna vintern. Det finns förklaringsgrunder för detta. Vi ägnade oss praktiskt taget helt åt att driva igenom ATP-försäkringen under dessa år, och frågan om arbetslöshetsprocenten kom då mera i bakgrunden. Nu har arbetslöshetsprocenten förts fram. Den var under fjolåret i medeltal 1,7 procent. Jag tror inte att den skall behöva bli högre i år, den kan kanske bli någon tiondel lägre.

Jag tillät mig säga i andra kammaren, och det kan jag måhända få upprepa även i denna kammare, att regeringen är mer lyhörd för dessa problem och frågeställningar än vad något annat parti är — i sak och i handling. Jag vet inte om oppositionen har genomgått en så våldsam metamorfos att er inställning, med hänsyn till den kännedom vi

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

har om oppositionen på grund av dess handlingar, nu helt skulle tillhöra historien och att ni under socialdemokratins hårda pedagogik och upplysningsverksamhet skulle ha avancerat så att ni nu låg några hästlängder före oss. Jag tror inte på det. När ni letar efter någonting som i den politiska hanteringen skall kunna fånga röster har ni väl funnit att arbetslöshetsprocenten — de lokala och branschvis förekommande sysselsättningsbesvären — skulle kunna vara något att hamra i huvudet på den sittande regeringen och socialdemokratien, så att ni därigenom kunde ta hem några egna politiska poäng. Jag är på det klara med att ni nu blir indignerade ända upp till tonsillerna och säger: Hur vågar finansministern komma med sådana ohemula beskyllningar mot en anständig och seriös opposition? Ja, jag vågar faktiskt göra det.

Nu är ni inte alldeles ensamma om att dramatisera på detta område. Alla friställningar har publicerats — och det är bara bra det — med stora head lines i pressen, och vi har läst utläggningar om detta. Men hälsan tiger alltid still. Vi har företag som ständigt nyanställer folk. Trots att det läggs ned åtskilliga företag varje år, uppstår det fler nya företag varje år. Det är därför som den selektiva ekonomiska politiken har arbetat med medlen att ta hand om dem som blir friställda genom omskolning och placera dem där de är efterfrågade.

Det var säkerligen åtskilliga av ledamöterna i denna kammare som blev ledsna, indignerade och upprörda och kanske sade till sig själva »varför gör inte regeringen någonting», när ni sistlidna höst i svensk TV fick se ett program om den inträffade arbetslösheten bland tjänstemännen i ett bolag i Värmland. Reportern presenterade frågan så, att det här var 50 tjänstemän som med ett slag blivit utan arbete. Vi fick tillfälle att följa en av dessa människor, som i detta läge såg mycket mörkt på sin situation. Han var rätt gammal, hade passerat de 60, hade eget hem. Han var

av naturliga skäl orolig och undrade vad det skulle bli av honom.

Denna fråga löstes mycket bra genom en energisk och funktionsduglig arbetsmarknadsorganisation. 49 av dessa 50 tjänstemän blev aldrig arbetslösa, utan omplacerades på nya tjänstemannabefattningar. Men den sista av dem var arbetslös i sex dagar innan han fick en ny tjänstemannabefattning. Jag vet att en stor del av dessa tjänstemän var omplacerade redan när reportaget gjordes, men det sades inte ett ord i reportaget om detta. Det hela presenterades så, att här står nu 50 tjänstemän, oroliga, ängsliga och rädda, och vet inte vad de skall ta sig till.

Man går ut med reportagekameran och skrivpennan i den för en journalist så okvalificerade uppfattningen att här skall inte sanningen redovisas, utan här skall det dramatiseras. Det innebär ingen dramatik att tala om att arbetsmarknadsverket har tagit hand om de flesta av de här friställda arbetarna och givit dem andra arbeten. Det lyssnar ingen människa på. Det är inte något spännande. Men om man i stället kan presentera händelsen så ensidigt och så enögt som var fallet vid detta tillfälle, blir det enligt denna omogna journalistik spännande, intressant och dramatiskt. Då har man gjort en journalistisk bravad. Då har man gjort sig känd såsom en journalist med bett i och med spets på. Det vore litet sorgligt för yrket, om många skulle drivas av dessa ambitioner.

Vad jag har sagt här har jag sagt i förhoppning om att det i någon mån skall kunna vara uppfostrande. Jag hyser inte alltför stora förhoppningar därom, men det lilla man kan göra för en bättre tingens ordning och i anständighetens intresse bör man kanske också göra och på det sättet dra sitt strå till stacken.

Den arbetslöshet som har rätt i vinter har varit för stor. Vi är dock inte något land som kan leva i vår egen lilla isolerade värld fri från den omvärld som

omger oss, framför allt inte i en nation med så utåtriktad ekonomi som den svenska ekonomin onekligen är. Jag tycker väl att oppositionen begär litet för mycket, när den klagar och kritiserar, när den upphäver sina Cassandra-rop och fäller bilan över den regering som inte har klarat av dessa frågor bättre i en omvärld, där arbetslösheten i alla jämförbara nationer har varit värre än vad den har varit hos oss och i en omvärld där den ekonomiska tillväxttakten i allmänhet har varit lägre än vad den har varit hos oss. Jag har naturligtvis ingenting emot att oppositionen begär att den svenska regeringen och den svenska finansministern skall vara några streck bättre, några streck vassare och några streck duktigare än andra regeringar och andra finansministrar. Jag är väl snarare smickrad över att ni har de anspråken på oss. Men jag tycker ändå att det är riktigt att sätta in detta i sitt internationella sammanhang. Dessutom har det ju en mycket lärorik konsekvens. I de nationer som jag gör mina jämförelser med har ju suttit regeringar och finansministrar, som i politiskt avseende står oppositionen nära i ekonomiskt tänkesätt och i ekonomisk filosofi. Lika litet som vi har några absolut neddragna rullgardiner mellan nationerna i ekonomiskt avseende — tvärtom — lika litet har ni väl på partiplanet de absolut neddragna rullgardinerna. Skulle ni inte i barmhärtighetens namn kunna delge era politiska meningsfränder i våra grannländer litet av er politiska visdom, så att inte den svenska finansministern i dag skulle behöva stå och föra en sådan här diskussion och göra sådana här inlägg? Varför denna blygsamhet, herrarna inom oppositionen?

Jag skulle dessutom i någon mån vilja trösta herr Holmberg genom att hänvisa till en annons, som dagstidningarna publicerar. Den svenska verkstadsindustrin är den utan gensägelse tyngsta och mest viktiga industrin i vårt land. Den har ett exportvärde — jag exkluderar

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

då fartygen — på nära 9 miljarder kronor av en total export på 25 miljarder kronor. Om man uppmärksamst läser dagstidningarna finner man att verkstadsorderna för det första kvartalet i år ökade med 37 procent utöver orderingen första kvartalet i fjol; och det var inte 37 procent i pengar utan i arbetstimmar.

Nu kommer vi aldrig ifrån att det gäller att producera med full konkurrenskraft. Jag har tidigare med hänvisning till utrikeshandelns resultat förklarat att vi gör det. Då säger herr Holmberg att socialdemokratin driver en politik som skulle kännetecknas av att man vill slå ut de branscher som inte kan bära ett orealistiskt kostnadsläge. Och visst är det lockande att fråga herr Holmberg litet närmare om vad han menar med detta. Skall vi rekommendera våra fackliga organisationer att driva något slags lönepolitik som inte kännetecknas av att man, så långt det nu är möjligt, försöker åstadkomma en viss lönemässig uniformering på marknaden? Skall vi ta hänsyn till att ett speciellt företag eller en speciell bransch har en sådan situation att man, som herr Holmberg uttrycker det, icke kan bära löneläget? Bör alltså den ledande synpunkten vara att sådana företag och branscher till varje pris skall räddas vidare med motiveringen, att vi måste ha dem för att ge sysselsättning? Eller skall man i stället säga: Låt oss rädda de bästa företagen i den och den branschen att leva vidare och låt oss, med arbetsmarknadsverket som instrument, hjälpa de sämst betalda branschernas anställda över till företag som betalar bättre och som ropar efter folk!

Den frågeställningen har diskuterats med stort intresse och engagemang inom den fackliga rörelsen, och jag skulle vara dåligt underrättad om jag inte vågade dra slutsatsen att man bland arbetarna själva anser att vi bör ha en rörlig arbetsmarknad med gravitering mot de bättre företagen. De företagen

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

skall icke sakna folk. De kan betala och bör ha folk. Detta är en bättre väg än att till varje pris driva linjen: vi kan inte riskera sysselsättningen, vi måste slå vakt kring företag som inte har orkat se om sitt hus så att de kan hävda sig i dagens hårdare konkurrensläge.

Sedan säger herr Holmberg med den specifika tendens han gärna lägger in i sina frågor: Varför förmenar regeringen företagen att skaffa sig ett eget sparande? Vad är företagens sparande, herr Holmberg! Det är den vinst de gör när de säljer sina produkter — och den beror på rationaliseringsgraden i produktionen, på prisläget inom branschen, många gånger på världsmarknadens prisläge, på lönekostnader och andra förhållanden i den egna verksamheten. Staten har egentligen inga andra möjligheter att påverka detta än möjligen genom att säga: nu skall vi befria er från skatt. Men jag vill replikera till herr Holmberg att företagens direkta bolagsskatt, som inlevereras till statsverket, i dag inte är större än den var för ett tiotal år sedan. Under 60-talet har bolagen haft ett skattepålägg via omsättningsskatt på investeringsvaror, men detta pålägg blir de av med vid nästa årsskifte på regeringens förslag. Om jag ser på hur juridiska personer — dvs. bolag och företag; i allmänhet kan de väl tas i klump — och enskilda personer — enligt skatteterminologin s. k. fysiska personer — har betalat den slutliga skattesumma med vilken vi rör oss här i huset, så finner jag under den senaste tioårsperioden också en alldeles påtaglig förskjutning av skattetungan över till de fysiska personerna och motsvarande lättnad för de s. k. juridiska personerna, alltså företagen. Jag har haft möjlighet att observera den utvecklingen år från år och accepterat den, helt enkelt därför att jag har den uppfattningen att de svenska företagen behöver en hygglig finansiering för att bl. a. kunna klara sina löpande utgifter — däribland också de avlöningar som vi nu sätter ett pris på att de skall vara

något så när hyggligt tilltagna. Man behöver således inte förebrå regeringen eller titta förebrående på finansministern, när jag sitter där nere i statsrådsbänken, och säga som herr Holmberg: Varför får inte företagen skaffa eget sparande?

Det finns dessutom en annan intressant indikator på utvecklingen, som vi väl inte gärna har kunnat undgå att observera under de senaste månaderna. Jag tänker på den påtagliga optimism som har gripit företagen och med företagen allierat folk som intresserar sig för börsaffärer. Jag har varit så försiktig att jag t. o. m. talat om en försiktig optimism i mina bedömningar, men det finns möjligheter för var och en att konstatera att under 1968 har man helt och fullt — som det avmäts enligt generalindex för börspapper — återhämtat hela försämringen under 1967 och 1966. Även om det finns en del oerfarna människor som köper aktier, så köper dessa oerfarna människor i regel inte så stora poster. Det kan vara småsparare, som ännu inte skaffat sig de elementa hos en aktiespekulant som innebär, att man vill undersöka företagen, titta på deras ledning, se på deras balansräkning och göra vissa överväganden om huruvida produkten eller företaget har några förutsättningar för framtiden. Alla dessa överväganden görs innan en storplacerare går in på aktiemarknaden.

Utvecklingen under 1968 ger ju ändå vid handen att denna optimism finns hos företagen själva och hos sådana människor som är väl initierade i företagsutvecklingen — en optimism som går längre och är mera accentuerad än vad den är hos finansministern.

Man kan naturligtvis fråga: Drar inte finansministern för stora växlar på det här? Tror inte folk mera på herr Yngve Holmberg när han är ute och stryker med den svarta penseln än på finansministern när han ger sig ut och stryker med en pensel med något ljusare och lättare färger? Förmodligen tror folk inte på herr Holmbergs svartmå-

leri, och jag tror inte att herr Holmberg själv är så alldeles helt övertygad heller. Han är ju tvingad ibland att å ämbetets vägnar och dragande kall överaccentuera den där uppfattningen. Jag tror att han gör det nu.

Arbetslösheten är vårt viktigaste problem, säger herr Holmberg, och jag är glad över den deklarationen. På den punkten behöver han sannerligen inte ta någon träta med mig eller med någon annan i regeringen. Utvecklingen hittills i år är emellertid glädjande. Den senaste arbetslöshetsrapporten visar visserligen att vi för ett år sedan hade en arbetslöshetssiffra som var 2 000 lägre än motsvarande siffra i maj i år, men samtidigt visar motsvarande rapport att antalet obesatta platser i maj i år var 6 000 högre än antalet obesatta platser i maj månad i fjol. Vi har litet fler människor i beredskapsarbeten och i omskolning nu än för ett år sedan. Men det ligger också en förklaring däruti, att arbetslösheten för varje år som går blir mer och mer öppen, mer och mer effektivt registrerad. Jag skulle inte alls vara överraskad om vi den 1 juli i år får en uppgång i arbetslöshetssiffrorna, tvärt emot vad vi haft alla tidigare år, på grund av att vi har infört vad vi kallar övergångsersättning för äldre personer som inte kan få arbete på arbetsmarknaden. Det är möjligt att detta kommer att locka fram en hel del människor som gått och varit om inte precis arbetslösa i traditionell mening så dock reellt och sakligt sett underförsörjda i fråga om arbete. Det kan tänkas att de anmäler sig och säger att de vill ha arbete. Jag skulle inte vara överraskad om det händer i glesbygdskommunerna och i Norrlandslänen. Eftersom man inte gärna kan skicka dem hur som helst, om det inte finns ett arbete i trakten som motsvarar deras förutsättningar, får man naturligtvis ge dem detta understöd på 800 kronor per månad. Jag har åtminstone varit beredd på att detta kan initiera en statistiskt sett ökad arbetslöshet från och med juli

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. månad. Men det betyder ju i sak inte att situationen har blivit sämre och att vi av den anledningen skall säga: Nu har finansministern på nytt räknat fel i sina konjunkturprognoser.

Vi har under dessa år drivit politiken med den selektiva tekniken och metoden som rättesnöre. Jag har fått många uppmaningar från oppositionen att gå ifrån detta och i stället släppa fram en generell stimulans. Det skall, säger man, vara en generell sänkning av omsättningsskatten, generella sänkningar av företagsbeskattningen, det skall vara andra typer av generella skattelättnader som så att säga sätter fart på det hela. Jag utvecklade detta ganska långt i andra kammaren och skall självfallet inte göra om det här. Jag skall inskränka mig till att redovisa den konklusion som jag tror att vi skulle ha kommit till om jag skulle ha följt dessa råd. Vi skulle säkerligen ha haft en sämre bytesbalans och betalningsbalans än vad vi har i dag, och vi skulle ha haft en något försämrad valutareserv i förhållande till vad vi har i dag.

Herr Yngve Holmberg sade faktiskt någonting som gjorde att jag i varje fall blev mycket intresserad och gärna via herr Yngve Holmberg skulle vilja vidarebefordra en gratulation till hans kollega — eller rättare sagt min kollega som finansminister i Danmark. Jag har träffat Poul Møller för kort tid sedan vid en överläggning. Då talade han inte om denna intressanta budgetteknik som herr Holmberg vidarebefordrade och som kort och gott innebar att den danska regeringen bestämde sig för hur mycket ämbetsverk och institutioner skulle få röra sig med. Sedan gick det ut dekret och direktiv från regeringsbyggnaden i Köpenhamn: Så här, mina herrar, detta rätten och packen eder efter, det här har ni nu att hushålla med. Om jag ser det bara från finansministerns och regeringens sida är detta i långa stycken ett rationellt och riktigt sätt att föra en budgetpolitik. Men naturligtvis tänkte jag vidare och sa-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

de mig att om jag skulle omsätta den här i Sverige, skulle jag bli till ytterlighet förvånad om herr Yngve Holmberg skulle applådera mig. Antag att regeringen gjorde sin bedömning och sin avvägning, som den nu har gjorts bl. a. på försvarets område, och sade till överbefälhavaren: »Nu vill vi inte ha någon petitaframställning från dig, nu vill vi inte ha något besked om vad du anser att flyget, armén och marinen skall ha. Du får det här, nu vet du vad du skall hushålla med, och sedan slipper du ju ifrån allt annat.»

Herr Holmberg skulle förmodligen hoppa jämfota och tala om fruktansvärda övergrepp, om jag skulle ge mig på och omsätta en slik budgetpolitik i praktiken. Jag tog detta som ett exempel, och jag föreställer mig att reaktionen skulle bli ungefär likadan på många andra håll.

Det är mycket vanligt att oppositionen, när den i debatterna här i riksdagen vänder sig emot regeringen, slår ned på de nedprutningar som regeringen har tvingats att göra vid prövningen av olika petitaframställningar. Jag har många gånger till leda mötts av det argumentet: »Ja men här är det ju ändå det sakkunniga ämbetsverket» — det må nu vara SIDA eller väg- och vattenbyggnadsverket eller vad det nu kan vara — »som har bedömt det som nödvändigt med så och så mycket i anslag, men lika förtvivlat har finansministern och regeringen skurit ned detta mot all sakkunskap.»

Det är möjligt att högermannen och finansministern Poul Møller i Danmark är ett sådant supergeni, att han representerar en sakkunskap som är vida överlägsen den som kan finnas ute i undervegetationen, och då är det naturligtvis inte riktigt att jag gör denna jämförelse mellan min ringa person och herr Poul Møller.

Jag blev inte överraskad över att herr Yngve Holmberg i sitt inlägg kom till det resultatet att den viktigaste reformen var att sänka skatten. Han har na-

turligtvis också rätt att beklaga sig över att han är ganska ensam på den vandringsen just nu. Herr Holmberg talade om »sveket» från regeringens sida mot skattereformen. Skulle det vara skatteberedningens förslag han då tänkte på? Jag drog den slutsatsen.

Skatteberedningen skulle ju enligt sina direktiv, som den försökte följa så långt det var möjligt — och jag tror den gjorde det på ett mycket korrekt sätt — ompröva skattesystemet utifrån den förutsättningen att statsinkomsterna inte skulle minska. Det var således fråga om en omläggning av olika former att ta ut skatten av medborgarna. Skatteberedningen gick längre än vad regeringen stannade för i fråga om sänkningen av de *direkta* skatterna, och den gick längre än vad regeringen stannade för i fråga om höjningen av de *indirekta* skatterna.

Man kan naturligtvis länge tvista om huruvida detta är ett svek mot skattebetalarna eller ett svek mot medborgarna. Jag tycker det är alldeles orimligt att rubricera det hela på det sättet. Frågan är ju helt enkelt, vilka värderingar man har och om man skall utnyttja de möjligheter som finns till att sänka den direkta skatten och kompensera detta genom en höjning av konsumtionsbeskattningen, eller om man skall vara försiktigare vid dessa avvägningar än kommittén hade tänkt sig. Det kan ju råda olika uppfattningar om detta, och det har sannerligen ingenting med svek att göra — vare sig mot skattebetalarna eller mot skattekommittén.

Högern skall sänka skatten i en borgerlig regering — det var det besked vi fick av herr Yngve Holmberg. Jag tyckte det var värdefullt att få reda på detta. Den kompromiss han vill göra för den händelse valet går bra för de borgerliga måste ha detta högerinslag — annars blir det ingen kompromiss. Samtidigt möter vi ju precis lika franka deklarationer av herr Dahlén och av herr Bengtson: »Kompromissen får inte ha något högerinslag. Om kompromis-

sen får ett högerinslag, blir det ingen kompromiss!»

Här står herrarna mot varandra, och vi befinner oss i den situationen att ni är lika svarslösa när vi frågar efter hur det gemensamma borgerliga programmet skall se ut. Ni har program som är oförenliga, och man kan fråga sig: Hur skall den kameleont se ut som föds i detta äktenskap — om det nu blir något äktenskap?

Herr talman! Jag har uppehållit mig länge och utförligt i replikerna med herr Yngve Holmberg. Eftersom jag har haft tillfälle att föra denna debatt med centerpartiets och folkpartiets ledare i andra kammaren, så kräver alla regler för fair play att herr Holmberg blir behandlad på ungefär samma sätt, även om det är litet sent på natten här i första kammaren. Det tidsutrymme jag har ägnat herr Holmberg — jag försäkrar honom det — är verkligen helt i överensstämmelse med det tidsutrymme som herr Hedlund och herr Wedén fått i den debatt som tidigare i dag förts i andra kammaren.

Av detta följer att jag av naturliga skäl inte kan vara lika artig mot herr Dahlén och herr Bengtson. Det vore dessutom för påfrestande för kammarens ledamöter med hänsyn till att vi är så pass långt framme på natten som vi är. Därför skall jag försöka svara mycket kort på det som jag tyckte kunde vara av nyhetsintresse i dessa herrars inlägg.

Utan att i något avseende försöka vara oartig vill jag än en gång hänvisa herr Bengtson till mina svaromål på herr Hedlunds inlägg i andra kammaren och sedan bara kort och gott säga, att här har herr Bengtson också svaret på alla sina frågor. Manuskripten var ju när det gäller herr Hedlund och herr Bengtson mycket lika, och det bör de väl vara eftersom det är fråga om att lansera en partilinje såväl i andra som i första kammaren.

Det var bara på en punkt, som jag fann en nyansering, och den var rätt

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

intressant. Herr Bengtson tog upp frågan om arbetslöshetsförsäkringen och sade att regeringen egentligen bara redovisat ett svar som kan tolkas som »ibland ja, ibland nej och ibland ja så».

Då har herr Bengtson lånat ordet av herr Wedén i andra kammaren, ty hans besked till mig var exakt på ordet likadant. Men någon form av mittensamverkan skall väl även denna debatt ge ifrån sig!

Jag skall säga något om sysselsättningsförsäkringen. Här finns ju på talarlistan Landsorganisationens ordförande Arne Geijer, vill jag minnas. Jag vet inte om han kommer upp senare här i natt. Nej, säger herr talmannen — jag får väl ta detta som ett uttryck för att vår i alla avseenden vänlige och tålmodige talman också nu börjar att bli litet irriterad, men jag skall samla ihop mig kvickt nu.

Låt mig emellertid säga att när vi tar upp dessa frågor, vilket vi gör med jämna mellanrum, och mittenpartierna så småningom börjar känna sig pressade i den debatten — och de kommer säkerligen att känna sig pressade i fortsättningen om vi har tidsutrymme för att fortsätta debatten — då hamnar man ändå i sista hand på det beskedet, att vi får väl se vad den sittande utredningen kommer fram till.

Jag tror att det är en klok ståndpunkt som mittenpartierna brukar hamna i när de hänvisar till utredningen. Vi tror väl både från oppositionens och från regeringens sida, att utredningen kommer fram till ett resultat som blir något så när acceptabelt. Om vi skall kalla detta för ett obligatorium i avseende på sysselsättningsförsäkringen eller inte, där om är jag mera tveksam. Det kanske inte är så lätt att framt ställa ut garantin på ett obligatorium och säga, att alla som inte är beredda att göra detta är mer eller mindre ointresserade av frågans lösning. Vi skall naturligtvis betrakta män och kvinnor lika i detta sammanhang. Om vi här nöjer oss med vad som kan te sig som en enkel karikatyr,

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

så låt mig säga att det finns ett underlag i det. Jag skulle tro att det finns mellan 2 500 och 3 000 arbetarhustrur i Kiruna som — hur arbetsvilliga de än är — inte gärna kan skaffa sig sysselsättning därför att förutsättningar saknas för detta. Skulle det här obligatoriet föras ut i dess sista och minsta detalj, så skulle dessa arbetarhustrur — teoretiskt sett — kunna anmäla sig på arbetsförmedlingen och ställa sig till arbetsmarknadens förfogande, och eftersom de skulle vara obligatoriskt arbetslöshetsförsäkrade skulle de uppbära sin ersättning från försäkringen därför att de inte kan få något arbete på den plats där de måste vistas.

Detta är en fråga som utredningen har att fundera över. Det är för djärvt att säga, att man nu utan överväganden skall kunna ställa en oreserverad garanti för att var och en, man och kvinna, gift och ogift, husmor eller vad det kan vara fråga om, skall ha garantier för att vara obligatoriskt arbetslöshetsförsäkrad.

Herr Bengtson tog upp en polemik med statsrådet Wickman. Eftersom statsrådet har gått hem skall jag inte gå in på den frågan. Jag vill bara göra den enkla reflexionen, att när statsrådet Wickman talade om USA:s konkurrensförmåga gjorde han förmodligen detta med utgångspunkt från det ärende som då behandlades, nämligen utvecklingsbolaget och den tekniska forskningen. Att det finns något som populärt talat brukar kallas »technological gap» vet alla som någon söndag har försökt ta sig igenom fransmannen Servan-Schreibers bok just om de här synpunkterna. Men detta teknologiska försprång för Amerika ligger i allt väsentligt i att amerikanerna via Pentagon vräker ned så många miljoner i sin tekniska forskning som sedan spilles över på den civila sektorn, så att man där får ett försprång som knappast någon annan nation kan räkna med. Vi gör vad vi kan för att åtminstone försöka matcha den här utvecklingen, och ett uttryck för

detta är det mycket kloka beslut som riksdagen — tyvärr emot oppositionens vilja — fattade för en stund sedan när man satsade på en förstärkt teknisk forskning och det utvecklingsbolag som statsrådet Wickman har att ta statsrådsansvaret för.

Naturligtvis skulle jag försöka hålla mitt löfte och härmed borde jag alltså vara klar med herr Bengtson. Han har bestridit mina budgetsammanställningar och förklarat — generös och vänlig som han är — att »jag är beredd att överlämna till finansministern centerpartiets uträkningar så får finansministern se hur fel han har».

Jag måste bekänna, att jag gärna kan ta emot herr Bengtsons förslag. Herr Bengtson skall få tillbaka det vederbörligen korregerat, det lovar jag också. Därmed tror jag att diskussionen kommer in på ett bättre plan längre fram.

Jag får väl också säga några ord till herr Dahln, men med samma motiveering som jag anfört gentemot herr Bengtson skall jag av naturliga skäl även här begränsa mig. Folkpartiet kan icke acceptera högerens förslag. Då kan man ju säga att detta inte angår finansministern — det är en träta mellan höger och folkpartiet. Men det är onekligen intressant för regeringen, när ni gång på gång demonstrerar den här oenigheten. Samtidigt som var och en av er vidhåller sitt program talar ni med stor energi om att »vi skall nog komma överens».

Det intressanta i herr Dahléns inlägg gällde vad som skall ske om högern inte vill underkasta sig mittenpartierna. Här har ju herr Holmberg sagt ifrån att det inte blir fråga om någon underkastelse. Det skall i stället bli fråga om något slags kompromiss, man skall mötas någonstans där man ger och tar, och följaktligen skall väsentliga ting av högerens program in i ert regeringsprogram. Men då säger herr Dahln friskt och frejdigt — frejdigare än vad både den nuvarande och förutvarande partiledaren för folkpartiet i andra kammaren våga-

de sig på: Om inte högern underordnar sig, kommer centerpartiet och folkpartiet att regera ensamma. Punctum! Därmed är det slut med all diskussion!

För första gången, ärade kammarledamöter, har vi här fått ett regeringsalternativ! Men det regeringsalternativet är inte de tre borgerliga partierna. Det enda logiskt riktiga och sanningsenliga, om ni vill vara sanningsenliga i överensstämmelse med de deklarationer ni avger, är att regeringsalternativet är centerpartiet och folkpartiet — mitten skall regera ensam.

Jag tror att den förklaringen är värdefull i den diskussion vi har att föra under de närmaste månaderna. Ni kan vara förvissade om att den i varje fall är väl bevarad i de vindlingar i hjärnbarken hos mig där frenologerna brukar säga att minnet är koncentrerat.

Jag skall säga några ord om professor Assar Lindbecks reflexioner. Han är en av mina vänner och har t. o. m., när jag började som finansminister, varit en av mina dagliga medarbetare. På denna punkt har jag emellertid tidigare offentligt sagt till honom att jag inte är alltför imponerad av den efterklokskap han visar då han i en artikel i en bok som han skrivit påstår, att om vi hade gjort anorlunda åren 1963, 1964 och 1965, så hade det varit mycket bättre nu.

Ja, förmodligen har han rätt i det. Men jag tror inte och har i varje fall inget minne av det — jag får kanske reservera mig och kolla det bättre — att Assar Lindbeck upphävde några speciella varningsrop dessa år. Det är förklarligt att han inte gjorde det, ty de åren hade vi en totalbalanserad budget, och längre kommer man inte på den starka finanspolitikens område. De åren hade vi också ett överskott i vår betalningsbalans med omvärlden. Om de båda varningssignalerna inte lyser rött, då är det givet att man inte precis har någon alarmerande mistlur som vid det specifika tillfället säger ifrån att nu skall bromsarna slås till. Det är betyd-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.
ligt lättare att i den ekonomiska historiken i efterhand tala om det, och i den bestrider jag inte att han har rätt.

Jag har någon gång försökt beskriva detta fenomen genom att säga att vi ständigt är i rörelse mellan två motpoler, där den ena polen är överansträngning — för att använda det uttrycket — och några grader inflation i samhälls-ekonomin, och den andra polen är ett underutnyttjande av våra resurser och någon grad av för hög arbetslöshet. Mitt emellan dessa båda poler ligger en liten hållplats, och den är, ärade kammarledamöter, mycket diskret, ty det står ingen stins där och vinkar med en röd flagga som talar om att man skall stanna vid just denna hållplats. Vi är ständigt på väg fram och tillbaka mellan polerna, och man kan inte gärna komma längre i den praktiska ekonomiska politiken än att dessa resor, i den mån som den ekonomiska vetenskapen utvecklar sig, blir kortare och kortare. Men vi kommer aldrig att stanna på den rätta hållplatsen och säga: Här skall vi nu stå stilla! Hållplatsen är för diskret och stinsen med den röda flaggan saknas.

Jag vill allra sist säga till herr Dahlén att hans långa — kanske jag också får säga ganska fräna — angrepp på statsministern får han måhända tillfälle att upprepa någon gång när statsministern är närvarande och kan gå i svaromål. Tidsskäl och andra skäl gör det praktiskt taget omöjligt för mig att på den punkten bemöta herr Dahlén.

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sträng trodde att högern skulle ställa sig utanför en ny regering. Jag deklarerade i mitt anförande, att jag inte tror det. Beträffande högern har jag den förhoppningen, att när valdagen närmar sig kommer förnuftet att växa.

Jag är inte riktigt säker på om jag kan ha samma hopp beträffande den socialdemokratiska partiledningen. Den

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

har nämligen en utomordentlig förmåga att allteftersom valdagen nalkas tolka allting till det bästa. Det har vi ju också hört ett bra exempel på i finansministerns inlägg i dag.

Det har sagts från regeringshåll att man har bedrivit en målmedveten politik för att öka sysselsättningen och att denna politik har tagit sig uttryck i ett ökat budgetutrymme. I januari i fjol ansåg finansministern att det för detta budgetår var lämpligt med en upplåning på 1,1 miljard kronor. I maj i år konstaterar finansministern att upplåningen sannolikt blir tre gånger så stor. Är detta till någon avgörande del resultatet av en målmedveten socialdemokratisk regeringspolitik?

Självfallet är det icke det! Det har bara blivit så. Regeringen hade fel. Men nu passar det alltså givetvis bra att anslå de mycket ljusa tongångarna. Det var emellertid intressant att finansministern tydligen ändå hade något behov av att — inte direkt men indirekt — ta avstånd från statsministerns uttalande, som jag refererade och som gick ut på att konjunkturerna definitivt hade vänt.

Herr Sträng sade nu, att han verkligen inte kunde ge något absolut löfte på denna punkt, och han anförde en hel del skäl till att det inte är möjligt.

Arbetslösheten har varit för stor under vintern, säger herr Sträng. Detta är en sådan där röd flagg, som man väntar sig att finansministern verkligen skulle kunna observera. Socialdemokratin är, sade herr Sträng, mer lyhörd för arbetslösheten än något annat parti. Man undrar då, mot bakgrunden av att mittenpartierna, som jag tidigare erinrat om, föreslagit en rad åtgärder i januari som skulle öka sysselsättningen, stimulera konjunkturer, varför regeringen inte ville vara med om allt detta. Det förhåller sig inte så, som herr Sträng ett ögonblick försökte göra gällande, att de åtgärder som vi har föreslagit och som jag har refererat är någonting som skulle leda till permanent

mindre statsinkomster. Genom den stimulans som vi föreslagit skulle i själva verket konjunkturerna bli bättre, maskineriet rulla snabbare och vi på sikt givetvis få tillbaka pengarna. Därom råder ingen tvekan.

De åtgärder vi föreslagit kommer ju nämligen att avveckla sig själva i och med kalenderåret 1968. Det är det som är den stora skillnaden mellan våra förslag till stimulans och de skattesänkingsförslag som högern lägger fram. Deras skattesänkningar kan man ju inte avveckla den sista december i år. De skall ju i stor utsträckning börja i januari 1969. Det är därför jag har sagt att jag tror det är en oklok politik.

Arbetsgivaravgiften har vi ju för vår del accepterat, och när konjunkturläget inte gör det olämpligt är det klart att den avgiften skall införas.

Herr Sträng sade beträffande arbetslösheten, att det är bara 2 000 flera arbetslösa i maj jämfört med maj 1967, men han glömde att tala om att det är 13 000 fler arbetslösa än i maj 1966. Dessutom finns 10 000 fler människor placerade i omskolningsverksamhet.

Att regeringen har lätt för att bli optimistisk när ett val nalkas — det kan man verkligen konstatera när statsministern inför valet 1966 i en tidningsartikel förklarade att de ekonomiska framtidsutsikterna är ljusa. Man kan i dag notera att arbetslösheten är 66 procent större än då statsministern gjorde detta uttalande.

Socialdemokratin är mer lyhörd än något annat parti för arbetslösheten — herr Sträng återkom till denna sats, och jag kan också återkomma. Om det skulle vara på det sättet, är det då inte egendomligt, herr Sträng, att socialdemokratin fortfarande befinner sig på jäsålinjen när det gäller sysselsättningsförsäkringen, och att man inte har definitivt sagt ifrån, att denna fråga självfallet skall ordnas, samt att utredningen verkligen skall skynda på och lägga fram ett förslag?

Ibland har man varit så pass positiv,

som vi har varit från mittenpartiernas och även från högerens sida. Men helt plötsligt retirerar man. Och den vägledning som herr Sträng gav de människor, vilka i dag inte har någon arbetslöshetsförsäkring, är inte mycket att hurra för.

Herr HOLMBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Finansminister Sträng får ursäkta mig om jag tar en minut i anspråk för att besvara herr Dahln.

Herr Dahln säger att ju närmare valdagen vi kommer, desto mera kommer förnuftet att växa hos högerpartiet som då kommer att ändra sin skattepolitik. Jag tror uppriktigt sagt att sådana moraliska klyschor eller valtaktiska piruetter inte spelar så stor roll när det gäller att påverka motståndare eller partier som i stort har samma uppfattning inom oppositionen.

För oss inom högerpartiet är det avgörande att vi vill presentera vårt program, som det är utformat av oss här i riksdagen i oppositionsställning, för valmännen inför septembervalet. Får vi då valmännens förtroende är vi beredda att verkligen överlägga med herr Dahln och representanter för de andra oppositionspartierna om utformandet av ett gemensamt regeringsprogram. Det är den naturliga gången, även om jag har tillhört dem som ansett att man på ett tidigare stadium skulle utforma ett gemensamt program.

Sedan tänker jag inte alls gå upp i tonsillerna så här sent på natten när jag svarar herr Sträng. Jag vill i stället börja med att säga, att jag är glad att herr Sträng är av samma uppfattning som jag när det gäller »fakta» i annonsen, därför att jag var rädd att detta skulle vilseleda läsarna. Det är alltså inte fråga om fakta utan det är fråga om värderingar och prognoser, alltså sådant som vi politiker rör oss med.

När det sedan gäller herr Strängs resonemang om konjunkturen måste jag säga ett ord.

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

Jag gjorde inte någon stor svartmålning av konjunkturen med stora svepande penseldrag. Jag försökte vara nyanserad och ansåg också, tydligen på samma sätt som herr Sträng, att vi dess bättre går mot en bättre konjunktur i förhållande till tidigare lägen.

Men å andra sidan finns det fortfarande internationella ekonomiska problem. Valutaproblemen är kvar, och det finns också framstående finansministrar — inte här från Norden — och bankmän som har varit mycket kritiska. Vi hade för någon vecka sedan besök av chefen för amerikanska centralbanksystemet, Mac Chesley Martin, som sade att USA nu stod inför den värsta ekonomiska krisen under decennier. Man kan kritisera honom för detta uttalande. Det visar dock att det finns en modlöshet och en osäkerhet hos den ekonomiska experten. Detta kan också uttryckas på det sättet, att kampen mellan de politiska krafterna och den ekonomiska sakkunskapen fortgår, men ekonomerna tycks numera ofta stå som förlorare. Det är någonting som vi får tillfälle att komma ihåg.

Sedan förde herr Sträng ett långt resonemang om mitt påstående att svensk industris andel av den totala världsproduktionen hade minskat. Herr Sträng säger nu att »det där är inte något att bry sig om, vi håller vår andel i den stigande världshandeln».

Det är möjligt, men det var inte det jag talade om. Jag talade om de produkter vi framställer i Sverige. Deras internationella betydelse har minskat, och de är lättare att ersätta av andra länders produktion. Det är en sak som regeringen inte bara kan slå ifrån sig utan måste ta hänsyn till då den ekonomiska politiken bedöms.

Slutligen har vi frågan om reallöner och nominallöner och vad därmed sammanhänger. Jag använde medvetet ordet »reallöner» för att beskriva ett visst utvecklingsförhållande. Jag konstaterade att vi hade förlorat i konkurrensförmåga i förhållande till andra länder

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

därför att vi hade fått en kraftig kostnadsstegring och även en lönekostnadsstegring. Om man inte kommer till rätta med detta kan det så småningom hota vad vi gemensamt har skapat, det kan bromsa utvecklingen och äventyra vår trygghet.

Jag sade att reallönerna kanske ändå för den enskilde individen inte var så stora. Varför? Jo, därför att en så stor del av reallönen, dvs. vad den enskilde själv har kvar och kan disponera över, har tagits av regeringens ekonomiska politik, av inflationen och av andra utgifter som den ekonomiska politiken kräver av den enskilde och av företagarna.

Herr BENGTSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag frågar finansministern: Talade inrikesministern på regeringens vägnar när han i Jönköping bestämt förklarade att det skall bli en arbetslöshetsförsäkring och gjorde det i sådana ordalag som i stort sett överensstämmer med vad centern anser? Eller skall finansministern ta avstånd från detta uttalande? Jag har inte tidningsurklippet med mig, men jag kan få fram det så småningom, och då kan vi få besked om vad som sades.

När man nämner arbetslöshetsförsäkringen inträffar det vanliga med representanter för regeringen; de börjar darra på manschetten, och då kommer de vanliga skälen: man bygger upp en massa olika svårigheter, och det går inte att över huvud taget få något besked mer än det inrikesministern har givit.

Finansministern sade att vi skulle tala med våra respektive partivänner i grannländerna. Jag kan bara hänvisa till den redogörelse som finns över den norska arbetslösheten. Den är intagen i den reviderade finansplanen, och det visar sig att arbetslösheten är mycket låg. Det var den regeringen man ville skrämma för när regeringen Gerhardsen skulle gå. Den har alltså lyckats fö-

ra en politik som medfört en mycket låg arbetslöshet.

När man talar med regeringens representanter om en ny regering blir de mycket oroad. Herr Sträng borde nog samt bevara i sitt minne vad vi sade om regeringen. Han talade t. o. m. om frenologi. Herr finansminister, frenologi är ingen vetenskap, utan det är ett slags hokus pokus, bedrivet av charlataner, som påstår att man av skallens form kan bedöma vilka olika egenskaper en människa har. Det är nog bättre att bevara vad vi har sagt i form av protokoll.

Men om finansministern nu har gott minne — vilket jag är säker på att han har utan frenologi — kanske han kan erinra sig vad som hände när regeringsprogrammet skrevs för den regering som tillträdde den första oktober 1951. Mitt minne är sådant att jag inte behöver förlita mig på frenologi, jag kommer väl ihåg datum också.

Den gången skrev man omedelbart, att principskiljande frågor icke får aktualiseras. Utesluter finansministern att sådant skulle kunna skrivas vid en eventuell regeringskoalition i dag?

Jag vill så beröra de siffror som här anförts. Finansministern vidhåller sitt påstående och vill inte ge några bevis för hur siffrorna har uppkommit. Jag påstår att de är fel, men våra siffror skall vi få tillbaka, vederbörligen korrigerade säger finansministern. Det är bäst att klara ut detta, annars kanske samma sak inträffar som i en TV-debatt för något år sedan, då finansministern fick sina uppgifter korrigerade, därför att de fanns i den socialdemokratiska valhandboken på sidan 51 och var felaktiga. En korrigerering kommer i detta fall från oss i fråga om de siffror, som jag förmodar att finansministerns medhjälpare har satt ihop. Den uppgift på 850 miljoner kronor som finansministern här har fört fram är inte riktig.

Sedan skulle jag gärna vilja veta, vad finansministern egentligen avser. Han upprepade nyss sin bedömning av konjunkturen, nämligen att vi kan se mot

framtiden »med försiktig optimism». Detta påstående återfinns inte i den annons, som finansministern har sagt innehåller fakta, ty där står det kategoriskt att vi är på väg mot en ekonomisk uppgång och att den internationella konjunkturen förbättras. Vilket uttalande i detta fall är det som är finansministerns?

Annonsen är även på andra sätt intressant i sin formulering. Det sägs kategoriskt att produktionen växer i år med ungefär 4 procent och att exporten ökar i år med omkring 6,5 procent. Uttrycken »ungefär» och »omkring» skall väl utgöra brasklappen, annars vore det väl inte så muntert för en finansminister att skriva in sådana kategoriska påståenden i maj månad, när så lång del av året är kvar.

I fråga om prisökningen är man försiktigare och säger att stegringen i år *beräknas* stanna vid ungefär 2,2 procent. Där har man använt en formulering, som naturligtvis är den riktiga när man på olika sätt skall göra prognoser.

Beträffande arbetslösheten påstod finansministern, att herr Wedén hade använt samma ord som jag har använt. Ja, när man bara får ja och ja så till svar från regeringen, blir det ingen skillnad om herr Wedén frågar i andra kammaren och jag i första kammaren. Vi framför ju fakta, och då måste ju herr Wedén och jag ha yttrat oss på samma sätt.

Förutom de selektiva åtgärderna och de generella åtgärderna finns det ju också åtgärder, som man måste tillgripa men som inte gärna kan tillämpas selektivt. Jag tänker till exempel på räntesänkningarna. Jag tror knappast finansministern kan visa på att man kan använda en sådan åtgärd selektivt, utan den måste vara generell. Beträffande denna åtgärd vet jag att herr Hedlund i andra kammaren mycket starkt har framhållit, att den borde vidtagas. Jag är naturligtvis fullt beredd att instämma i kravet på en räntesänkning.

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

Herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! Låt mig börja med några korta kommentarer till herr Dah-lén.

Förnuftet kommer att växa hos högerpartiet, säger herr Dah-lén, **men han** trodde inte att så skulle bli fallet hos socialdemokratin. Om det nu är någon tröst för herr Dah-lén, kanske jag kan försäkra honom att det inte är alldeles riktigt att göra den jämförelsen. Herr Dah-lén vill ju regera ihop med högern, men socialdemokratin vill *inte* regera ihop med herr Dah-lén.

Herr Dah-lén påstod också att den där röda flaggan väl ändå var den arbetslöshet som rådde under den gångna vintern. Det kan jag väl ge honom rätt i. Följaktligen har vi satt in en rad olika ingripanden för att komma till rätta med arbetslösheten. Jag vill inte belasta tiden med att på nytt repetera hela den redovisning som finns i andra kammarens protokoll. Jag har tidigare rekommenderat herr Dah-lén att se igenom den redovisningen vid något lämpligt tillfälle. Där finns hela redovisningen över det aktiva arbetslöshetsbekämpande program, som regeringen successivt har satt in under den gångna våren och som onekligen har haft en effekt. Det har varit ett program i den selektiva formen.

Sedan är det för mycket sagt när ni går ut och talar om att ni har accepterat arbetsgivaravgiften. Ni accepterar i princip men vill inte sätta in avgiften — den skall sättas in någon gång i en obestämd framtid. Vill man inte sätta in avgiften vid årsskiftet så vill man väl inte heller göra det den 1 februari, 1 mars eller 1 april — möjligen den 1 juli vid budgetårsskiftet, skulle jag föreställa mig, om jag tolkar herr Dah-lén på det mest positiva sättet. Men detta betyder ett inkomstbortfall på 300 miljoner kronor i statsbudgeten under nästa budgetår, det kommer man aldrig ifrån. Och denna dubbelbottnade attityd, att man i princip säger ja men i sak säger nej, är ingenting som

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

man kan binda upp en budgetpolitik på.

Ja, när vi avlyssnar den lilla rörande debatten mellan herr Holmberg och herr Dahlnén gör vi naturligtvis allsammans reflexionen att den här förlovningstiden mellan dem — om jag får använda det uttrycket — sannerligen inte ger de bästa förutsättningarna för ett harmoniskt äktenskap; och det kan ju heller inte bli något äktenskap, om vi skall tro på herrarnas deklarationer i dag.

Visst är det sant, herr Holmberg, att chefen för Federal reserve, Chess Martin, i ett mycket uppmärksammat upprop har varnat för den utveckling som äger rum i USA. Men trots denna varning har herr Holmberg kommit till samma slutsats som jag, att ekonomernas synpunkter förmodligen skjuts undan i den hårda politiska hanteringen och att andra bevekelsegrunder blir avgörande för den ekonomiska utvecklingen i USA. Och tror både herr Holmberg och jag på det, då är vi ju ense om att USA under 1968 kommer att vara en drivande kraft i världens ekonomiska utveckling. Det var bara detta jag ville understryka — och det är en av utgångspunkterna i våra prognoser för både den internationella och den nationella ekonomin.

Herr Holmberg var angelägen om att särskilt framhålla reallönen — det var inte fråga om nominallön utan om reallön. Om han vill dra slutsatsen att reallönerna är så betungande för svensk industris kostnadsutveckling att det är motiverat att se utvecklingen i betydligt mörkare färger än jag gör, så må han ha den uppfattningen. Jag delar den inte. Reallönen är standard, konsumtionsstandard, och vi har en hög konsumtionsstandard i detta land relativt sett — en hög reallön och naturligtvis en hög nominallön; men trots detta har vi, tack vare skickliga insatser från företagsstoppen ner till mannen på verkstadsgolvet, klarat oss bra. Och varför skulle vi inte kunna göra det i fort-

sättningen? Det finns inga varnande tecken på väggen just nu.

Herr Bengtson slutligen tar upp frågan om vad inrikesministern yttrade i Jönköping. Jag måste bekänna att jag inte har frågat Rune Johansson vad han egentligen sade på det där sammanträdet, och han har inte heller refererat det i någon allmän regeringsberedning. Jag har läst litet grand i tidningarna om saken och vet att en del tidningar har tolkat yttrandet som en förklaring att nu är obligatoriet på arbetslöshetsförsäkringsområdet ett faktum. Jag tänker mig i alla fall att Rune Johansson, som den kloke och försiktige man han är, snarare säger att han vill avvakta utredningens resultat. Har han talat om ett obligatorium så tror jag inte att han därmed har ställt ut någon garanti för att husmödrarna eller de med konstitutorial och fullmakt fast anställda statstjänarna utan vidare skall in i en generell arbetslöshetsförsäkring. Jag är, herr Bengtson, personligen arbetslöshetsförsäkrad den dag som i dag är, beroende på att jag tillhör ett förbund som har arbetslöshetsförsäkring och att jag en gång som ledare för det förbundet förde in arbetslöshetsförsäkringen. Skulle mina vägar ha gått annorlunda än vad nu ödets nornor tydligen har bestämt, är det möjligt att jag — som jag sade i andra kammaren — hade varit en ambitiös kanslisekreterare i något ämbetsverk eller kanske i bästa fall byrådirektör i Kungl. Maj:ts kansli eller något liknande. Jag skulle i så fall i denna min egenskap ha varit fast anställd och garanterad att så länge som jag inte gjorde mig skyldig till några dumheter, utan var flitig efter normala mått att bedöma flit, få ha mitt arbete kvar intill den dag jag blivit pensionerad. Jag föreställer mig att bortsett från flitbegreppet, så har vi naturligtvis rader av fast anställda tjänstemän som inte tycker sig ha så särdeles mycket till övers för ett obligatorium i frågan om arbetslöshetsförsäkring. Därför menar jag att det inte går att bara kasta ut ett krav

på att alla — kreti och pleti, var och en, man och kvinna, husmor eller inte — skall vara obligatoriskt arbetslöshetsförsäkrad.

Det kan tänkas att utredningen, i vilken ingår parlamentariker från de olika partierna, kommer fram till att vissa väsentliga undantag bör göras, och då blir det ju inte ett ordentligt obligatorium. Jag är alldeles övertygad om att inrikesministern fört fram även dessa synpunkter när han utvecklat texten. Herr Bengtson skall inte inbilla sig att han tar några specifika politiska poäng genom att snurra omkring och onyanserat säga att varenda en utav kvinna född — för att tala med gamle herr Olofsson i Västerås, en gång hedervärd medlem av riksdagen — i framtiden till varje pris skall vara arbetslöshetsförsäkrad. Det är möjligt att herr Bengtson och jag kommer fram till att vissa undantag och frikretsar skall göras från en försäkring. Det var bara det jag ville ha sagt i mitt inlägg, och jag tror inte att man skall utveckla detta vidare, så länge utredningens arbete inte är slutfört.

I de debatter där det funnits tillräckligt tidsutrymme — jag skall inte nu låta mig lockas in i någon längre debatt, herr talman — har oppositionen och mittenpartiernas företrädare, pressade emot väggen, hamnat i ståndpunkten: à la bonne heure, utredningen pågår, vi får se vad den kan komma fram till!

Det är riktigt att den norska arbetslösheten har varit låg, men om man gör jämförande beräkningar mellan norsk och svensk arbetslöshet och använder samma teknik, har den svenska arbetslösheten inte varit större än den norska arbetslösheten under det gångna året eller den gångna vintern. Dessutom kan jag säga till herr Bengtson att arbetslöshetssiffran inte är den enda indikatorn på en lyckosam ekonomisk hantering av ett folkhushåll. Norrmännen dras med vissa svårigheter, där de sitter mera besvärande till än vad vi gör. Jag

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.
kan erinra om deras betalningsbalans och deras prisutveckling.

Jag vill inte anklaga dem, jag vet att de gör så gott de kan. Jag har den allra största respekt för deras finansminister, som jag har träffat vid några tillfällen och talat med om sådana här frågor. Därför är det med en viss olust som jag ger mig in på detaljerade jämförelser. Herr Bengtson bör emellertid inte rycka ut en siffra från en nations statistik och med den siffran sedan försöka bevisa saker och ting, som man inte skall eller kan bevisa.

När det gällde kohandeln 1951 i modern bemärkelse — den traditionella hade vi ju 1933 — alltså koalitionsuppgörelsen 1951, så rådde vid det tillfället inte några demonstrativa motsättningar mellan socialdemokratin och bondeförbundet, som det hette på den tiden, i den dagsaktuella politiken, även om motsättningarna fanns på det ideologiska området. Naturligtvis fanns motsättningar där. För någon vecka sedan läste jag igenom denna överenskommelse, och jag vet att den återopade punkten fanns där. Men eftersom jag har personlig erfarenhet av de sex år, som vi regerade tillsammans med herr Bengtsons partivänner, kan jag försäkra att det inte uppstod någon partipolitiskt kontroversiell praktisk fråga förrän vi kom fram till ATP-reformen, där bondeförbundet sade definitivt nej. Då marscherade bondeförbundet ut ur kanslihuset, ty där gav sig inte regeringen, bortsett från vad som hade skrivits i detta program.

Slutligen skall jag glädja herr Bengtson med att ge honom rätt på en punkt. Detta alternativa budgetförslag som centerpartiet har presenterat är inte 850 miljoner sämre än regeringsförslaget — det är 845 miljoner sämre. Jag kontrollerade siffran.

Herr BENGTON (cp) kort genmäle:
Herr talman! Redan finansministerns osäkerhet i fråga om siffrorna, även

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

om det inte gällde en så stor summa — det var 5 miljoners prutning — visar att det råder oklarhet på detta område. Det kommer inte heller att bli några 845 miljoner, herr finansminister, när den saken blir uppklarad.

I fråga om arbetslöshetsförsäkringen kan icke de många orden som ständigt används från regeringens sida fördölja villrådigheten hos regeringen. Referatet från Rune Johanssons anförande i Jönköping hade inte gjorts av någon referent. Det hade kommit från TT, och förmodligen hade det skrivits av honom själv och överlämnats till TT. Det kan jag inte vara säker på, men det brukar i varje fall vara så. Jag har tyvärr inte klippet med mig, men det blir tillfälle att ta fram det senare.

Koalitionsministären 1951 var om något ett exempel på två partier med motsatta uppfattningar i en regering. Det ena partiet var socialistiskt — ty det var väl socialdemokratien på den tiden också — medan det parti jag tillhör absolut inte var socialistiskt. Det fanns i alla fall möjligheter att skriva ett regeringsprogram. Men nu byggs det upp sådana kolossala svårigheter om två eller tre partier, som icke är socialistiska, skulle skriva ett regeringsprogram tillsammans. Jag tror att det säkert finns förutsättningar att göra detta.

Jag vill inte påstå att vad finansministern sade om meningsmotsättningar var så riktigt refererat. Det fanns flera motsättningar än de som gällde ATP.

De norska förhållandena skall jag inte redovisa så utförligt. Men beträffande arbetslösheten — 23 000 vid årsskiftet — kan jag tillägga att det icke har varit så låg arbetslöshet i Norge sedan 1956 som man hade förra året. Det var en anmärkningsvärt låg siffra för arbetslösheten. Visst har Norge vissa svårigheter, men produktionsökningen var betydligt större i Norge än den var i Sverige. Investeringsverksamheten var bättre. Jag vet att det var svårigheter med bytesbalansen. Prisstegringarna som finansministern ville tala om var

visserligen 4,3 procent från december 1966 till december 1967. Det är mer än här, men det är inte så förfärande med hänsyn till de goda resultaten i övrigt.

Jag ställde mig litet undrande inför en uppgift. Finansministern angav arbetsgivaravgiften för ett halvt år till 300 miljoner. Nettointäkten för statens del är väl 240 miljoner i det fallet och inte 300. Men skillnaden kan ju bero på något olika beräkningsgrunder.

Jag skall inte begära att få några ytterligare besked, men finansministern glömde visst bort konjunkturbedömningen. Är det den mera försiktiga eller är det den mera kategoriska i annonsen?

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte fortsätta meningsutbytet med herr Holmberg utan bara ta upp en enda sak i debatten med herr Sträng.

Herr Sträng sade, att han kunde hålla med om att vi accepterar arbetsgivaravgiften i princip, men dess införande vilar i en obestämd framtid. Vi tycker, herr Sträng, att arbetsgivaravgiften skall införas den dag då konjunkturen inte är sådan, att ett införande skulle leda till större arbetslöshet. Om det nu skulle bli så att konjunkturerna inte går uppåt på det sätt, som herr Sträng tror eller hoppas, tänker herr Sträng då inte vidta några andra åtgärder? Det är klart att han ämnar göra det, förmodar jag åtminstone. Vi säger att det, när konjunkturläget nu är så ovisst, inte är riktigt att *införa* denna arbetsgivaravgift, eftersom den skulle leda till en försämring på arbetsmarknaden. Det blir här fråga om ett inkomstbortfall på 300 miljoner kronor — om den siffran är rätt eller ej spelar nu ingen roll — om man inte inför denna avgift under det kommande budgetåret. Men, herr Sträng, en av de metoder som används för att stimulera en dålig konjunktur är att öka statens upplåning, eller hur? Herr Sträng har ju för innevarande budgetår

ansett en tre gånger så stor upplåning som han själv tänkte sig i januari 1967 riktig, och då är det fråga om en upplåning som inte rör sig om 300 miljoner kronor utan om 3 300 miljoner kronor.

Herr **HOLMBERG** (h) kort genmäle:

Herr talman! Genom finansminister Strängs behjärtade redogörelse för ko-handeln 1933 och koalitionen 1951 börjar tydligen även det borgerliga samarbetet kunna ta ett steg i rätt riktning. Jag inregistrerar med stor tillfredsställelse att herr Torsten Bengtson vid denna sena timme uttalar sig så positivt inför möjligheterna att skriva ihop sig med de två andra borgerliga partierna i ett regeringsprogram. Högerpartiet får väl ta ett parti i taget för att så småningom nalkas en gemensam överenskommelse.

Herr statsrådet **STRÄNG**:

Herr talman! För 23 år sedan började jag debattera med herr Torsten Bengtson i folkets hus och bygdegårdar, när jag sysslade med jordbrukspolitik, och på en punkt har herr Bengtson faktiskt hållit stilen — han har synnerligen svårt att lyssna på vad man säger. När jag i mitt första inlägg sade att centerpartiets budgetförslag var 850 miljoner kronor lägre än regeringsförslaget, framhöll jag också att jag reserverade mig för den exakta siffran, eftersom handlingarna låg i min väska. Efteråt tittade jag efter och konstaterade att jag kunde ge herr Bengtson rätt — det gällde inte 850 miljoner utan 845 miljoner kronor. Då går herr Bengtson upp i talarstolen med triumferande uttryck och säger: »Där ser man den osäkerhet som kännetecknar finansministern — han måste rätta sig själv; det var inte 850 miljoner kronor utan det var 845 miljoner kronor.» Finns det ändå inte en liten gnista av humor längst inne hos herr Bengtson, och kan man inte diskutera med herr Bengtson på samma sätt

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. som med andra och begripa vad det är fråga om när man diskuterar?

Jag framhöll vidare att när vi träffade uppgörelsen 1951 förelåg det inte några ostentativa motsättningar i den praktiska politiken. Men det förelåg självfallet helt andra ideologiska värderingar mellan socialdemokratien och bondeförbundet. Då säger herr Bengtson: »Vi hade väl motsättningar, ty det var ju ett socialistiskt parti som förenade sig med ett borgerligt parti.» Detta brukar kallas för att slå in öppna dörrar, men jag begriper inte polemiken i detta. Jag förklarade att motsättningen fanns men att den inte besvärade oss under de sex åren förrän vi fick den första praktiska frågan, nämligen ATP. Då brast samarbetet.

Vidare säger jag att om man ser på arbetslöshetssiffran i Norge och beräknar den efter samma grunder som vi gör i Sverige, finner man att den inte varit förmånligare än vad den svenska har varit. Men herr Bengtson lyssnar inte på detta heller — han driver sin mening lika förtvivlat på helt felaktiga premisser. Vad gör man, herr talman och ärade kammarledamöter, med en sådan motdebattör? Jag slutade naturligtvis för tidigt som jordbruksminister. Om jag fått träla med herr Bengtson alla 23 åren så kunde jag haft en viss förhoppning om att dialogen gått något bättre än vad den nu tycks göra.

Till herr Dahlén vill jag allra sist säga att det naturligtvis är en orimlig definition om man säger att arbetsgivaravgiften skulle medföra en ökad arbetslöshet. Vad är det som händer? Vi lyfter av företagsamheten 900 miljoner kronor i skattesänkning och lägger på den 740—750 miljoner kronor i skatter. Det kan väl inte föranleda någon arbetslöshet?

Om man orkar läsa igenom hela denna proposition och hela den bilaga som finns till propositionen och som är ett försök att analysera hur arbetsgivaravgiften slår inom de olika verksamhetsgrenarna, så finner man att det blir

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

fråga om en variation på maximalt 1/4 procent. Vissa grenar tjänar 1/4 procent, andra förlorar 1/4 procent. Att i det sammanhanget föra en allvarlig politisk dialog och påstå att detta skulle föranleda en ökad arbetslöshet är, det måste jag säga herr Dahlén, fasligt illa genomtänkt. Jag tror att så är fallet, ty jag vill inte tro att det skulle vara medveten förvrängning av fakta.

På särskilda framställningar av herr talmannen beslöts *dels* att den fortsatta överläggningen i förevarande frågor ävensom handläggningen av återstående ärenden å föredragningslistan skulle uppskjutas till morgondagens

sammanträde, *dels ock* att statsutskottets memorial nr 141 och 142, vilka i dag för första gången bordlagts, skulle å föredragningslistan för morgondagens sammanträde uppföras efter de två gånger bordlagda ärendena.

Justerades ett ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 01.07.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert